

GRAMMATICA CRITICA LINGUAE SANSKRITAE

AUCTORE

FRANCISCO BOPP,

DR., PROFESSORE PUBL. ORDIN., ACAD. REG. BORUSS. SOCIO ORDINARIO, INSTIT. REG.
AMSTELOD. SODALI, SOCIETT. REG. ASIAT. PARIS. ET LONDIN. SOCIO.

5A4V
Bop.

ALTERA EMENDATA EDITIO

BEROLINI

PROSTAT IN LIBRARIA FERDINANDI DUMMLER.

MDCCCXXXII.

EX OFFICINA ACADEMICA

VIRO ILLUSTRISSIMO

LIBERO BARONI GUILIELMO AB HUMBOLDT

SERENISSIMI AC POTENTISSIMI REGIS BORUSSIAE MINISTRO

HUNC LIBRUM

SUMMA CUM VENERATIONE

D. D. D.

AUCTOR.

PRAEFATIO PRIORIS VERNACULO ~~SERMONE~~
" CONFECTAE " EDITIONIS. " "

Cum Grammaticam hanc conscribere instituerem, magna-
que viderem WILKINSII et FORSTERI de lingua Sanscrita me-
rita, facile intellexi, has litteras non tam accuratiori et copio-
siore Grammaticorum, indigenarum studio augeri et adjuvari
posse, quam liberâ adhibitâ criticâ arte, quae rationem et le-
ges, quibus lingua in formationibus suis sit usa, examinare et
explicare studeat. Quod propositi mei consilium, ita perficere
sum conatus, ut, omnibus longis quaestionibus rejectis, non
facile compendii fines transgrederer; quare cavebam diligen-
ter, ne, cum singula quaeque accurate tractarem, ratio summa,
a qua ista proficiscuntur omnia, negligereetur. Non potuit
igitur fieri, quin ratio, quae, non ea solum, quae ad intelli-
gendos scriptores et ad facultatem scribendi quandam sunt
necessaria, exhibere, sed ulterius progressa ad accuratam in-
terni linguae organismi cognitionem studebat, ducere, multum
etiam faceret ad constituendam methodum, et, ut alia prae-
termittam, me cogere, ut, universalem casuum formationis

Præfatio.

theoriam, tum in linguae Sanscritae prioris temporis grammaticis, tum in reliquarum ejusdem stirpis linguarum compendiis adhuc desideratam proponerem. Ratio enim, qua, vel majore vel minore declinationum numero proposito, casuum theoria particulatim docetur, ad externum magis linguae usum spectat, itaque ea quae naturā suā proxime sunt conjuncta, et conjunctim tractata optime sese explicant, tali modo sejunguntur nimis ac divelluntur. Attamen illam in plures declinationes divisionem, quamquam abesse potuerat, ne utriusque methodi commodis carerem, tanquam utile additamentum retinui, et casuum formandorum doctrinae ita subjunxi, ut singulae declinationes locum mihi concederent ubi ea, quae recedunt a regulis universalibus, insererem; quae si universali casuum formationis theoriae addita fuissent omnia, timendum erat certe ne animum a summa re avertissent. Idem fere consilium in Verbi explicatione secutus sum; uniuscujusque Temporis atque Modi formatio paucis regulis absolvitur, quae omnes Conjugationes, earumque differentiam, complectuntur, deinde vero de singulis radicum classibus eo tantum consilio seorsim agitur, ut demonstrentur ea, quae Verbis quibusdam anomalis sint propria. Doctrina de litterarum ante terminationes grammaticas mutatione, a WILKINSIO omissa, tam in universa formarum explicatione, quam hac in re potissimum magnae mihi erat utilitati; tali enim modo quam brevissime,

cuique formationi, uno tantum numero addito, quasi historia ipsius poterat apponi.

Est autem nominum formatio, ea linguae Sanscritae pars, quae a Grammaticis indigenis accuratissime est tractata; quare nihil aliud in hac parte mihi reliquum erat, quam ut hanc sectionem eâ, quae a perspicuitate et integritate non abesset, brevitate comprehenderem. Cum enim in etymologia ubique omnium maxime praevalcat forma oporteat, in cuius explanatione et definitione omnis nititur grammatica, totam statim uniuscuiusque suffixi historiam enarrandam, sive omnem vim et efficaciam ejus exponendam potius, quam a notione incipiendum et de uno eodemque suffixo pluribus et longe a se remotis locis dicendum putavi. Suffixa tamen, quae Derivatorum formationi inserviunt, mihi, ut jure haec in re sequerer antecessores meos grammaticosque indigenos, sejungenda erant a nominum primitivorum suffixis, etsi utriusque classis sunt singula quaedam, quae inter se consentiant. Suffixa, vi sua et notione cognata, in rerum indice reperiuntur congesta. — Ubi nulla causa certum quendam sibi materiae ordinem poscit, evolvendo maxime idoneus esse videtur alphabeticus; hac igitur ratione usus sum in iis suffixis, quae non item atque illa, quae proxime ad Verbum pertinent, reliquis praeferrî debebant. Ceterum ordo alphabeticus in lingua Sanscrita, quoniam litterae systematice divisae sunt, item est systematicus; atque suffixa,

Neque ullā, opinor, opus erit excusatione, quod equidem, recedens ab antecessoribus meis, *Visārgam* ex terminationibus grammaticis quasi detruserim, posilis continuo pro hoc signo iis litteris, quae certis quibusdam conditionibus ex legibus definitis in *Visārgam*, mutantur. Quāquam autem haec mutatio in fine etiam sententiae, h. e. ante Pausam locum habet, minime tamen .e. c. Nominativum, quem Grammatica extra sententiam, i. e. extra aliorum verborum nexum proponit, tanquam in fine sententiae positum esse, necessario cogitari debet. Quodsi ad constructionem omnino non respicitur, aptissime sonus primitivus *स्* vel *ः* ponatur; discantque tirones ex euphoniae regulis, quibus locis hae litterae finales vel in *Visārgam* vel alio modo commutentur; cum contra, si v. c. अविमः et अक्षिपः scribitur, non facile perspiciatur, in priori exemplo *Visārgam* secundum euphoniae legem ex *ः*, in posteriori ex *स्* esse ortam. Quae quidem in re, quantum mea ratio prioris temporis conamina superet, a perito primi hujus Grammaticae fasciculi critico nuper est comprobatum (*Journal Asiatique* t. VI.)*)

---

*) Si E. Burnoufius l. l. in doctis de *Visarga* notis non potest quin aliquatenus suspicetur, *Visargam* suapte natura certas quasdam nominum et verborum terminationes denotare posse, hanc *visargam* intuitu suorum verisimilitudinem, quamvis odore non nego equidem, quāquam, re accuratius examinata, *Visargae* phoneticam modo, nec vero grammaticam et etymologicam hypostasim tribuere possum. Phoneticam quidem hypostasim esse *Visargae* in grammatica mea non negatur, quoniam, sive ex euphoniae legibus pro lit-

(iii) ¹ Syntaxin linguæ Sanscritæ edam, glossariū quod jam in ceptum est, ²perfecto, adjuvandum enim et augendum: littera-

tera³, siye pro littera *r* positum sit, nunquam pendet ex hārum litterarum pronuntiatione, cum in quoque loco, et in omni, quo fungitur munere, spiritum valeat, leniorem quidem illo qui h̄ litterā exprimitur, quare signo integrā phōnetica hypostasis firmata est. ⁴Contra vero eāsam inveni nullam, cui putarim, *Vīārgam* grammaticè non pendere ex litteris *s* et *r*. Qui hanc sententiam vellet tueri, videat, ne in maximas sane incurrat difficultates, cogaturque, lex arbitraria quādam sua definitione tria *Vīārgæ* genera proponere quorum unum cum antecedente, ⁵a mutaretur in *ś*, et eo quidem loco quo alterum genus in *r* mutari deberet. Tertium denique genus illud esset, quod sub fine rad̄ cum ex litteris *s* siye *r* oritur, ut भा, भास्, गी, गिस्, quo fit, ut hoc tertium genus denno in duas partes dividi possit. Quum igitur nemo queat dubitare, quin in Sanscrita lingua spiritus finalis quibusdam conditionibus ex *s* et *r* litteris oritur, non in nui quā in Græca spiritus asper sæpius pro *s* primitivo ponitur, ex mea quidem sententia aptissime ita statuitur, ut *Vīārgæ* terminationum grammaticarum, quibus proprii et primitivi spiritus finalis potestatem non tribuimus, pariter litterarum *s* et *r* imitatione explicetur, nec contra *Vīārgæ* primitiva in *s* et *r* litteras mutetur. Quæ quidem res primum, quod optime moanet doctis sumus E. DUNNOR, cognatarum linguarum similitudine magis quoque probatur, tum vel Grammatici Indici *s* litteram, non *Vīārgam* propriam Nominativi et secundæ Verbōrum personæ, notam esse statuunt, denique facile, opinor, apparebit, वसिष्, neque वसिष् primariam esse formā, quum secundæ personæ characterē conjunctam quōdam modo esse hanc formā cum Præsentis finiti, nemo negare possit. Quodsi equidem in Nominativis nam वसिष् non वसि scribe, contra Indicos Grammaticos in eo tantum repugno, quod euphoniae regulam aliquam negligo, quam sequi deberem, si वसि in nexu scripturæ vel ante Pausam vel ante व, ष, ष, व, ष litteras positum esse fingerem. Scriptores quidem sequantur hanc regulam Grammaticæ autem sit, formā Nominativi, aliasque delectare ab is notationibus, quas in orationis nexu, per loca in quo ponendæ sūt vim et potestatem, subire debent. Quodsi statueretur, eam formā, quam verbum aliquod sub fine sententiæ, itaque extra vim sequentis litteræ positum, assumit, esse primariam *Vīārgæ* quidem formā primariā multarum grammaticarum terminationum esset sed वसि et वसि, etc. item essent formæ primariæ r̄licum, quæ hosce casus aliquos formant वसिद्, वसिद्, वसिद्, वसिद् etc., totumque radicum systema admodum labefacteretur, cum non concederetur, subitam orationis interruptionem in ultimam finalis verbi litteram vim habere posse. Sin vero quaeritur, quæ sit causa, cur *s* siye *r* finale, certis conditionibus, in spiritum mutetur, ea certe inest in mutabilitate, depravatione et debilitatione, quibus temporum de-

rum Sanscritarum stultius hoc magis syntaxi illi mihi videtur necessarium, praesertim cum WILSONI lexicon utilissimum quidem opus, quamquam tirouibus multis ex causis non satis ap-

cursu litterae finales maxime subjectae sunt. Nam *a* et *r* litterarum in debilem spiritum transitus quam proxime accedit ad integram illarum suppressionem, et mollitiae sane speciem prae se fert hae in re lingua Sanscrita, quippe quae litteras istas finales, quasi cognatas Iacopaeae linguae in quoque loco admittunt, ante certas tantum ipsaeque aptissimas litteras ferre possit. Anli jussimod' autem tempore in lingua Sanscrita etiam finales *a* et *r* litteras immutabiles fuisse oportet. Nec minus perspicuus mihi quoque est *a* litterae finalis in vocalem transitus, cum enim Grammatici Indici mutationem terminationis *at* in *ut* ita explacent, ut dicant, *at* mutatum esse in *T*, quod cum antecedente *u* in *ut* transeat in eorum sententiam abire nullus dubito, eum *ut* in lingua Sanscrita *a* et *u* sonorum conjunctione ortum esse satis appareat. Praeterea notatu dignissimum est, litteras sibilantes et semivocales *h*, *z*, *zh*, *q* ad debiliores pertinere consonantes litteras, quarum mutatio in vocalem idcirco potest facillima, quae in re silentio non est praetereundum, quo I in lingua Gallica ipsa quoque *l* littera post *a* in *u* commutat, quod cum illo *a* exhibeat vocalem *o*, unde dicitur *fauz* ex *falsus* *animaux* pro *animals* etc. Lingua Sanscrita qui sem mutationem terminationis *as* in *d* (= *h* - *f* - *u*) certis modo conditionibus, sive sonoras scilicet consonantes et *u* vocalem, admittit, lingua Palica autem, quam maxime cognata Sanscritae, viam, quam ista est ingressa, ita confecit, ut sine ullo sequentis litterae respectu terminationem *as* semper in *d* immutaret (vid. E. BLANCHETI et LASSENII librum «*Essai sur le Pal.*» Paris 1820). Quae quum ita sint, satis mihi videatur demonstrasse, quam parum sit idoneam, de euphonicis *Varjagae* immutationibus agere, id quod in antecedentium meorum grammaticis est factum, ea enim, quae de *Varjagae* propria phonetica potestate dicenda sunt, ad regulas pronuntiationis pertinent, et, ea quae sola restat difficultas, hac re continetur, quod in lingua Sanscrita, utpote jam dudum emortua, fortasse gradus fortitudinis sive debilitatis definiri non potest, quo spiritus finalis sit pronuntiatus, quapropter non solum hac in re, verum etiam in ceterarum litterarum pronuntiatione ipsam Indorum traditionem sequamur necesse est. Theoria autem grammatica *Varjagae* per euphoniae utriusque illius litterae regulas, certis quibusdam locis in spiritum commutat, coarctatur. Hoc loco mihi adnotare etiam liceat, in prioribus Grammaticis de *Anandree* quoque euphonicis immutationibus disputari, quod item in mea Grammatica evitatum est, cum parum apte et euphoniae legibus mutari dicatur littera, quod nullum unquam vocabulum naturae sui terminationem, et quae ea ipsa de causâ nullam euphonicam mutationem potest subire, sed aut ex reg. 16, habere pro *h* finali ejusque euphonicis mutationibus poni potest, itaque navium *h*, *z*, *zh*,

tum, in Europa raro nunc reperiatur *) : Ceterum ad practicam Grammaticae explicationem annis sequente episodum Mahā-Bhārati, Ardschuni reditum ex Indri coelo, una cum versione et analysi grammatica publica faciam juris — Praeterea is qui in discenda lingua Sanscrita praeceptoris institutione caret, prae ceteris, quo facilius introducantur in harum litterarum studium, editionem meam Nali tum propter versionem latinam ad verbum factam, tum propter eximiam poesis virtutem et scribendi generis simplicitatem commendandam esse arbitror.

Scr Berolini d' x m Nov a MDCCCXXVII

AUCTOR

ॐ et ॡ vice fungitur, aut ex reg 69, tanquam singularis quidam sonus, mutat o est euphonica litterae ॠ finalis.

*) Nuper aliud hujus generis opus est editum, ROSENZSCHEIDTII scilicet cet radicum collectio, quae cum hac grammatica, citatis ex ea regulis ad conjugationem spectantibus recte conjuncta est, et significationum Verborum accurata investigatione antea eorum distinctio hinc vires longe superat rad cum collectiones

PRAEFATIO HUIUS EDITIONIS.

Glossarium quod in prioris editionis praefatione promise-
ram, posthac edidi (Berolini 1830 apud Ferdinandum Dümmler),
analysin quoque grammaticam, non quidem episodio l.c.
commemorato, sed primo Nali capiti curavi accomodandam, al-
terique illius carminis editioni, Berolinensi, apposui. Syntaxin
autem nondum absolvere potui. Ne tamen extensum hac de re
opus expectent lectores; Sanscrita enim lingua, apud antiquio-
res imprimis auctores, locupletissimae et perfectissimae suae
Grammaticae raro transgreditur fines a natura constitutos, ita
ut, qui ea repetere noluerit, quae ad generalis Grammaticae
pertinent principia et eodem jure in cujusvis alius ex eadem
familia linguae compendio locum habeant, paucis capitibus ab-
solvat syntaxin sanscritam.

Quod ad rationem hujus editionis ad priorem attinet
germanice scriptam; eandem conservavi regularum dispositio-
nem, atque, ubi novas adjeci, duabus regulis per litteras *a* et
b distinctis eundem anteposui numerum. Ceterum leges qui-
bus formationes grammaticae nituntur altius explorare, flexio-

nunquam descriptionem tum concisiorē tum faciliorem reddere studui. Maximi adjumenti hac in re mihi fuit casuum in *fortes*, et *debiles* divisio, formarumque Verborum in *puras* et *auctas*, terminationumque personalium in *graves* et *leves* sejunctio, unde pēndet, id quod r. 300^a. explicavi, sive *gunatarum*, ut hoc verbo utar, sive non *gunatarum* formarum, usus, eadem prorsus, ratione, atque, in Gallica lingua dicitur 'e. a. *je viens*' adjecto quodam *Gunae* incremento, vocali scilicet *i* insertā, quum in Plurali *nous venons*, propter gravio-rem ejus terminationem, pura restituatur radicis, forma. *venons*. Post priorem hujus editionis fasciculum (usque ad r. 491.) in lucem editum cognatae Zendicae linguae operam navavi, et saepius iis perquisitis partibus, quas Parisiis, et Hamburgi, curarunt Viri clarissimi E. BURNOUF et OLSHAUSEN, notatu, dignissimas, deprehendi formas, quae vel ad firmandas, vel illustrandas, vel corrigendas theorias in hoc libro propositas maximi mihi videbantur esse momenti. De quibus rebus rationem reddidi in Addendis, ubi etiam, varias formas, quae *Védorum* propriae sunt, antiquiores et perfectiores commemoravi, easque explicare studui.

GRAMMATICA CRITICA
LINGUAE SANSKRITAE.

LITTERARUM SCRIPTURA ATQUE PRONUNCIATIO.

---

1. **L**II systematico sanscritarum litterarum ordine vocales a consonantibus separantur, primum tenentes locum; numero sunt quattuordecim, scilicet decem simplices et quattuor compositae vel diphthongi. Inter simplices quinque sunt breves totidemque longae, ita ut quacvis brevis sibi respondentem habeat longam vocalem. Consonantes litterae secundum organa, quibus pronunciantur, in quinque ordines rediguntur; quibus sextus et septimus additur ordo, quorum prior semivocales complectitur, posterior sibilantes, ळ (*h*), et litteram quandam, quae *h* sonum indicat, sed in *Védīs* tantum invenitur. Totus consonantium numerus est quattuor et triginta.

ANOT. Vulgo adduntur vocalibus duo signa, scilicet *Anusotra* et *Pharga*, quorum prius ex puncto (·) consistit, quod in syllabae hae nasalem sonum indicat, de quo fusius in r. 15. et 16. agitur. Posterius ex duobus punctis (:) consistit, spiritumque indicat, qui certis legibus pro euphonica ऌ et ऍ (*r*, *r*) consonantium mutatione, nunquam vero ऌ (*h*) litterae loco ponitur. Haec quidem duo signa, quanquam consonantium potius quam vocalium habent naturam, a grammaticis indicis ideo inter vocales referuntur, et speciminis causa ऌ vocali adscribuntur (ऌ, ऍ), quia in syllabarum fine solum occurrunt, nunquam vero syllabam incipere vel consonantem sequi possunt. Syllabae autem, ex Indorum sententia, omnes in vocalem desinunt litteram, quae sono nasali tantum, *Anusotras* signo expresso, vel leni,

quam *Visarga* exprimit, aspiratione affici potest. Sunt Grammatici, qui consonantibus etiam *vis* litteram annumerant, quae vero ad compositas pertinet litteras, nam *vis* et *vis* litterarum est conjunctio.

SANSCRITORUM SIGNORUM FORMA ATQUE SIGNIFICATIO.

VOCALIS.

Simplices: अ *a*, आ *ā*; इ *i*, ई *ī*; उ *u*, ऊ *ū*; क *ri*, ख *ri*; ल *li*, ल *li*.
Diphthongi: ए *e*, ऐ *ai*; ओ *o*, औ *au*.

ANUSVARA ET VISARGA.

(~ v. r. 171) ण्ग *ṅ*; ः *h*.*).

CONSONANTIS.

1 ^{us} ordo, Gutturales	क <i>ka</i> , ख <i>kha</i> ; ग <i>ga</i> , घ <i>gha</i> ; ङ <i>nga</i> .
2 ^{us} ordo, Palatinae	च <i>tscha</i> , छ <i>tschha</i> ; ज <i>dscha</i> , झ <i>dschha</i> ; ञ <i>ña</i> .
3 ^{us} ordo, Linguales	ट <i>ta</i> , ठ <i>tha</i> ; ड <i>da</i> , ढ <i>dha</i> ; ण <i>na</i> .
4 ^{us} ordo, Dentales	त <i>ta</i> , थ <i>tha</i> ; द <i>da</i> , ध <i>dha</i> ; न <i>na</i> .
5 ^{us} ordo, Labiales	प <i>pa</i> , फ <i>pha</i> ; ब <i>ba</i> , भ <i>bha</i> ; म <i>ma</i> .
6 ^{us} ordo, Semivocales	य <i>ya</i> , र <i>ra</i> , ल <i>la</i> , व <i>va</i> .
7 ^{us} ordo, Sibilantes	श <i>sa</i> , ष <i>scha</i> , स <i>sa</i> , ह <i>ha</i> , ळ <i>la</i> .

NUMERORUM SIGNA.

१ 1, २ 2, ३ 3, ४ 4, ५ 5, ६ 6, ७ 7, ८ 8, ९ 9, ० 0.

ANOT. औ et औ diphthongi etiam औ et औ scribuntur. Sunt quoque variantes formae ad exprimendas litteras अ (cum his in quibus अ signum contentum est) ए, ऐ, वा, पा, भ, scilicet:

अ ए ऐ ऋ ण न न
a e ai dschh n bh bh.

*) Longae vocales una cum e et o diphthongi circumflexi signo soleo notare.

**) De *Anusvara* usu atque positione vide r. 15. 16. et 17.

MLDIA ATQUE FINALIA VOCALIUM SIGNA

2. Vocalium formae supra depictae in vocabulorum initio tantum ponuntur, in eorum medio et fine autem *a* breve (अ) non scribitur, sed quaecvis consonans littera, quae non alia quapiam vocali aut *a* signo (vid. r. 6.) coniungatur, cum *a* brevi pronuntiatur e c. अक lege *aka*, neque *ak*, quae quidem posterior syllaba अक् scribenda est. Reliquae vero vocales sequentibus signis supplentur, quorum unum, scilicet *i* brevis (इ), consonanti litterae, post quam pronuntiandum est, praeponitur, veluti कि (*kī*). Quattuor signa consonantibus postponuntur, scilicet *i ā*, *i ī*, *i ō*, *i au**, e. c. का *kā*, की *kī*, को *kō*, कौ *kau*. Sex signa consonantibus subscribuntur, scilicet *u*, *ū*, *ru*, *ri*, *lu*, *lū*, uti कु *ku*, कू *kū*, कृ *kṛ*, क्र *kṛi*, क्ल *kl*, क्लृ *klṛ*. Duo signa supra consonantes ponuntur, scilicet *e*, et *ai*, e c. के *ké*, कै *kai*. Quae quidem omnia quo facilius possint conspici, initiales atque finales vocales, ex earum ordine, cum क consonante conjunctas, adscribimus.

अक आका इकि ईकी उकु ऊकु अकृ वाकृ लकृ लकृ
aka ākā, iki īkī, uku ūkū, ruku rīkṛ, lūklṛ līklṛ,
 एके ऐके ओको औको
eké, aikai, ōkō, aukau.

3. Sunt consonantes litterae, quae parvam formae subeunt mutationem, si cum quibusdam vocalium signis coniunguntur. Dentalis *d* littera (द) linguali *t* (ट) similis est, ubi cum *u*, *ū*, *ru*, vocalibus componitur, quibuscum scribitur दु *du*, दू *dū*, दृ *dṛ* et cum *u* scribitur रु *ru*, et cum *ū* दू *dū*. ह cum *u* compositum scribitur हु *hu*, cum *ū* हू *hū*, cum *ru* ह्र *hr* littera, ubi vocalibus vel quies signo (ः) in-
 struitur, plerumque hanc assumit formam (प्र)

*) Dua haec signa, quorum prius ex *i* et *i ā*, alterum ex *i* et *i ā* conflatum est, scribuntur quoque *i*, *i*.

LITTERARUM NOMEN.

4. Propria sanscritae linguae scriptura देवनागरी (*Dēvanāgarī*) *Deorum scriptura* nominatur. Scribitur tamen etiam Bengalice, Tamulice aliisque litteris. Ad singulas autem nominandas litteras, कार् *vox, qui facit* significans, cum singularum litterarum sono ab Indis conjungitur, veluti अकार् *a-kāra*, इकार् *i-kāra*. Consonantes semper cum *a* vocali pronunciantur, et syllabae hac vocali formatae कार् *kāra* vocabulum additur; e. c. ककार् *ka-kāra*, गकार् *ga-kāra* (v. r. 2.).

SINGULARIA QUAEDAM SIGNA.

5. (ऽ) Hoc signum apostrophii locum tenet, ubi अ in initio vocabuli post ए aut ओ eliditur; e. c. तेऽभवन् (*te 'bhavan*) *illi fuerunt*, pro अभवन्. *Abhavan*.

ANNOT. Immerito adhibetur hoc signum, ubi (secundum r. 35.) duo convenientes *A*-vocalis soni in unum coalescunt, ita in *Dai-Māhātmyae*, *Mārkhandīya-Purāṇae* episodii, editione Calcuttensi legitur चकारा ऽसुरसैन्येऽ (II, 52.). Quae quidem scriptura eam ob causam falsa est, quia in आ longo, चकारा vocabuli, initialis sequentis vocis vocalis jam est contenta, ideoque ऽ signo non amplius potest suppleri, nisi hujus signi potestatem et usum ita extendere volumus, ut tum vocalium elisarum, tum earum, quae cum praecedente vocali coaluerunt, locum teneat, et non solum pro अ, sed pro omnibus aliis in vocum initio vocalibus ponatur. Igo tamen praetulerim, ऽ signum intra proprium suum in r. 5. explicatum usum coercere, pro omnibus vero vocalibus initialibus, ubi cum praecedente coalescunt vocali, aliud inducere signum, de quo fusius in r. 30^b) agitur.

6. (॰) Hoc signum, quod Indi विराम i. e. *quies* nominant, quietis signum appellare placet. Sub consonantibus ponitur, ut *a* breve (अ) abesse indicet, quod secundum r. 2. in quavis consonante vocalis experte contentum est; e. c. महत् (mahat) *magnus*, sine quietis signo mahata legendum esset.

7 (८, ५) Haec duo signa र consonantis locum tenent, prius su per consonante ponitur, ante quam, posterius sub consonante ponitur post quam legendum est, e e कर्मन् (karman) factum, क्रतु (kratu) sa crificium Si consonanti, ante quam र legendum est, vocalis vel Anusvārae signum, vel ambo imposita sunt, ८ signum eis postponitur, e e सर्वेन्द्रियाणि vel सर्वेन्द्रियाणि (sarvendriyāṇi) omnes sensus, सर्व (sarvam) omne Etiam ऌ longi (ॠ) signo, ८ postponitur, quanquam ante ipsum pronuntiatur, e e कर्त्री (kartṛ) effectrix, ॠ et ॡ in medio ponunt signum ८, e e सर्वो (sarvo) quisque, सर्पो (sarpau) duo angues

8 (i) Tanquam separationis signum in versus fine*), et in oratione soluta, in periodi fine ponitur. In strophae fine autem repetitur (ii)

COMPOSITAE CONSONANTES

9 Quodsi duae vel plures consonantes conveniunt, plerumque inter se conjunguntur, contra regulam 6, secundum quam sub consonantibus vocali destitutis quies signum ponendum est. Ita scribitur मत्स्य (matsya) piscis, consonantibus त, स, य conjunctis, pro मत्स्य, quod quidem posterius scribendi genus prorsus inusitatum est. In omnibus consonantibus conjungendis dute potissimum discernuntur rationes consonantes conjungendae aut juxta sese aut sub sese ponuntur. Prior ubi adhibetur ratio, idtota tantum conjunctarum litterarum integram recipit formam, litterae autem ipsae praepositae perpendiculararem lineam abiciunt, quae plurimis consonantibus ad dextrum latus est, e c e त formatur त, e न — न, e स — स. Hac ratione मत्स्य vocabuli scribendi genus intelligitur. Eae autem conso-

* vel disticti, secundum namque mecum Indorum rationem sectum in quam quisque veris
propter mediam ipsius caesuram, distictum non habet

nantes, quae perpendiculari lineae non fiuntur, hac, modo dicta ratione cum sequente littera non possunt componi; quapropter aut secundum alteram rationem, qua posterior priori subscribitur litterae, junguntur, veluti क् e क् + च, aut duae sese excipientes consonantes parvâ formae mutatione contrahuntur, c. c. ख् h-na, ख् h-ya, e ह् + म et ह् + य Litterae, quae in perpendicularem lineam desinunt, utraque ratione cum sequente littera possunt componi, ubi tamen posterioris litterae forma et scribendi usus solent decernere, ita e c. च neque च्च scribitur, quia च cum sequente च non apte componi potest, apte vero conjungitur च consonans cum क् ponendo च ante क् (क्क) क्क

Duae sunt compositae litterae, usui admodum frequentatae, quae, quoniam conjunctionis partes non possunt discerni, simplicis litterae prae se ferunt speciem, क् dico et न्, quarum prior ex क् et न् (k, sch) posterior e द् et न् (dsch, n) conflata est.

Jam in tironum gratiam sequentes compositas litteras adscribimus, quae tamen maximam partem pro singulis ipsarum partibus facile possunt cognosci

क्क, क् k ka, क्ख, क्ख k kha, क्क, क् k tscha, क्ता k ta, क्त्र k t ya, क्ता k t ia, क्त्र k t-rya, क्क k t ia, क्क k na, क्त्र k n ya, क्न k ma, क्त्र k ya, क्क k ia, क्त्र k r ya, क्क k la, क्ता k-ia, क्ता k scha.

ख् kh na ख् kh-ya ख् kh ia ख् kh ia

ग् g ga, ग् (ग्न) g na, य् g ra

घ् gh na, घ् gh a ya, घ् gh ya, घ् gh ia, घ् gh la

ङ् ng-ha, ङ् ag k scha ङ् ag ga, ङ् ng-gha, ङ्

च् tsch tscha, च्च tsch tschha, च्च tsch na

छ् tschh ma छ् tschh ya, छ् tschh ra

झ dsch dscha, झ (ञ्झ) dsch na, झ dsch ra

ञ n tscha, झ n dscha उञ n tschha

ट t ta, ठ t-ma, ड t-ya, ट t ra ट t va

ठ th ma, ड th ya, ट th ru, ट th va

ड d ga ड d da, ढ d ma ड d ya, ढ d ra, ड d va

ढ dh ma, ढ dh ya, ढ dh ra, ढ dh va

ण n ta, ण n na

त t ta च t ra, छ t va, त्थ t tha न t na च t ra च t va

थ th na, छ th ya

क d ga ख d ga ग d ga द d gha द d gh va द d da

ङ d d ra ङ d d va ङ (ङ) d dha, ङ d dha na ङ d dha ya, ङ d na

ब d ba ब d b va ब (ब) d bha ख d bh ya द d bh ra न d ma

व d ya, द (द) d ra, ड d ya द d va, ड d ya, द d va

ध dh na ध dh ya ध dh ra ध dh va

न n ta न n va, न n na, न n ya

प p ta, प p na, प p ma प p ra प p va प p va

ब b da ब b va

भ bh ya, भ bh va

म m na म m ya, म m va म m va

य y ya यु y va

र r ta, र r ya (१, ७)

ल l na, ल l ya, ल l va

व *v-ya*, व *v-ra*.

अ *s-tscha*, ञ *s-na*, श्य *s-ya*, श्र *s-ra*, झ (झल) *s-la*, श्व *s-va*.

ट *sch-ta*, थ *sch-t-ya*, ट्र *sch-t-ra*, ट्व *sch-t-va*, ठ *sch-tha*,
थ *sch-th-ya*, ठ्न *sch-th-na*, थ्न *sch-th-va*, छ *sch-cha*, छ *sch-va*.

स्त *s-ta*, स्त्र *s-t-ra*, स्न *s-na*, स्त्र *s-ra*, स्ल *s-la*.

ह *h-na*, ह्न *h-na*, ह्य *h-ma*, ह्य *h-ya*, ह्र *h-ra*, ह्ल *h-la*, ह्व *h-va*.

ह्य *h-v-ya*.

SINGULARIA PRONUNCIATIONIS PRAECEPTA.

VOCALES.

10. अ non modo *a* brevis sonum indicat, sed etiam *e* et *o*, brevium vocalium. Cum vero sanscrita lingua jam dudum emortua est, vix ullus unquam pro certo poterit definire, haec brevis vocalis, ubi *a*, ubi *e*, ubi denique *o* sono fuerit pronunciata. Grammatici autem statuunt, hanc vocalem in vocabuli initio *a*, in medio *o*, et in fine *e* sonum reddere. Tanquam negativa particula vero, et ante duas consonantes litteras, अ vocalis ad *a* longae (आ) sonum admodum accedere dicitur.

11. अ, इ, ई, उ, ऊ. Hae vocales semper uti in 1. 1. indicatum est pronunciantur.

12. इ, इ. Prius signum *i* consonantis cum *i* brevi conjunctae sonum reddit; ita tamen ut *i* vocalis vix audiat, veluti in anglico vocabulo *meritly*. Qua de re apparet, cur इ littera a Grammaticis indicis vocalis sit habita, atque ab *i* consonante, quae cum brevi *i* conjungitur (रि) accurate distincta. Quae vero huic respondet इ longa vocalis, uti *ree* in anglico vocabulo *reed*, i. e. uti *r* consonans cum *i* longo conjuncta, e CARENT sententia legenda est; itaque a *r* consonante,

quam इ sequitur, non potest discerni Multo autem rarius invenitur quam क vocalis

13 ल, लृ vocales uti *lu* et *lū* pronunciari dicuntur, ideoque pro ल littera, cum क et ख vocalibus conjuncta apte possunt haberi, id quod et ipsa earum forma dilucide demonstrat ल in rarissimo tantum vocabulo लृप्त (*lucius*) invenitur, a radice लृप्, quae in plurimis derivatis formis transit in कल्प्, atque in participio etiam modo dicto saepius कल्पित format quam लृप्त

14 ए, ऐ, औ, ओ ए uti *e* longum, aut ex WILKINSON sententia, uti *e* in anglica voce *where* pronunciatur Diphthongus habetur, quia ex अ et इ coactum putatur, quae quidem ambae vocales, perinde atque ipsarum longae, ubi conveniunt, in ए transeunt Memineris aut francogallici pronunciationis ऐ uti *ai* in germanico vocabulo *Kaiser* profertur औ semper *o* longi sonum reddit, et diphthongus habetur, qui ex अ cum उ conflatum putatur, quae quidem ambae vocales, aequae atque ipsarum longae, ubi conveniunt, semper in औ transeunt Memineris aut francogallici pronunciationis औ uti *au* in germanicis vocibus *Raum*, *Baum* alisque vel uti Anglorum *ow* in *brown* profertur

ANUSVARA

15^{*} Anusvara (अनस्वारम् *) signum, supra litteram, post quam pronunciandum est, ponitur, uti अ *am*, क *kam* Necessaria autem et vicaria Anusvara potest statui Prior vim quandam propriam propriamque habet pronunciationem, quae a reliquarum quinque nasaliarum (उ, ञ, ण, न, म) sono diversa atque aliena est In medio vocis ante sibilantes et ह litteram ponitur, e c दक्षित, दक्षि, हस, सित, et ante has litteras ॠ nulla quinque nasalium potest suppleri In voca

*) Hoc vocabulum, ex अणु *post* et स्वार *sonus* compositum, sonum sequentem significat
 अनु स्वारम्

buih sine inquam euphonica न् litterae mutatio item ante sibilantes et ण litteram, et praeterea ante य, ङ, क्ष semivocales, et pro arbitrio etiam ante व् (cf r 69 et 70) ponitur. Quod ad necessariae *Anusārae* pronuntiationem attinet, similis videtur fuisse, obscuri, virilisque prolati n sono, uti Francogallorum n in syllabae fine, quem ipsum sonum in peregrinis linguis न् litteris indicare consuevimus. Similiter in arabica lingua n ante quasdam litteras sonat, quae omnes comprehendunt sibilantes (ب, ذ, ر, س, ش, ص, ض), cf de SACY *Gram arabie* tom I pag 23 *) In obscuro autem *Anusārae* sono rationem video, cur nulla propria littera sed quodam signo tantum indicetur, quod supra vocales vel consonantes positum litteris, quibus अ inhaeret

ANNOT. Vituperanda est Grammaticorum inconstantia, qui radices, veluti दम्, भम्, शब्, खब्, ण् aliasque, neglecta lege modo praescripta, cum dentali न (न्) littera scribunt, quanquam in derivatis harum radicum formis semper *Anusārae* s signum adhibent. Quae quidem in re WILSONIUS magis sibi constat, qui in radicibus etiam *Anusāram* adhibet, WILKINSONIUS in aliis ponit, in aliis negligit

16 Vicaria *Anusāra* nullam propriam atque a reliquis quinque nasalibus (ङ्, ञ्, ण्, न्, म्) diversam habet pronuntiationem, sed semper ejus litterae sonum reddit, cujus loco, scripturae compendii causa, adhibita est. In fine vocabuli item, hoc signum pro न् tantum littera euphonisque ejus mutationibus potest poni, ita, ut ड, ङ, ण vel न litterarum vice ibi tantum suagitur, ubi hae ipsae, euphoniae causa ex न् primitivo sunt formatae. Ita e c pro तम् hunc, eum, illum, scribi potest त्, quae ipsa scriptura, mutata pronuntiatione, us in locis etiam retineri licita est, in quibus तम् secundum sequentis lit

---

*) Quae quidem sententia bengalicae linguae pronuntiatione vehementer confirmatur, in quoquo loco *Anusāra* s signum reddit, et, quod HAUGHTON docet, perfort s nasaliter est. Vid Gram beng pag 7

terae organum in तड़, तय़, तण़ vel तऩ debet transformari, e. c. तं करम् hanc manum pro तड़ करम् scribi potest, तं चन्द्रम् pro तण़ चन्द्रम् hanc lunam, त उमरम् pro तण़ उमरम् hunc tumultum, त दन्तम् pro तऩ दन्तम् hunc dentem. Nunquam vero in vocabuli fine *Anusāra* नू primitivi loco ponitur*), neque, ut exemplo utar, अभव़ pro अभवन् (*abhavan*) fuerunt scribi potest, quanquam अभव तत्र pro अभवन् तत्र *fiu illic*, quod vocabulorum अभवम् तत्र euphonica mutatio est (vid. r. 68.), recte scribitur. Vicariae igitur *Anusāra* in fine vocabuli usus — quanquam necessariae theoriae atque naturae obscurat — ad ambiguitatem evitandam inservit, quia नू litterae in नू mutatione Accusativus fem. sing. speciem Accusativi masc. plur., et primi pers. sing. Augmentati Praeteriti speciem tertiae pers. plur. ejusdem temporis assumunt**).

In medio vocabuli *Anusāra* pro quavis nasali littera potest scribi, veluti अग़ pro अग्र, पंच़ pro पञ्च, दड़़ pro दण्ड, दंत़ pro दन्त, स्थभ़ pro स्थम्. Quoniam autem in his exemplis *Anusārae* usus nulli ambiguitati evitandae inservit, et insuper sine necessitate necessariae *Anusārae* naturam obscurat, in medio vocabuli *Anusārae* usus is finibus circumscribendus est, ut nunquam ponatur, nisi ubi secundum r. 15. necessaria atque propria est***).

*) इ, य़, et ण़, nisi euphonice pro नू primitivo posita, fere nunquam in vocabuli fine inveniuntur.

**) Ut exemplis haec illustrem तत़् दर्द़् significat *eari ridi*, si तत़् secundum r. 65 pro ताम् ponitur, et eos *ridi*, si त़ littera ताम् vocabuli, non नू loco, sed pro se ipsa posita est. Sed ती दर्द़् scriptura primo obtutu pro Accusativo fem. sing. cognoscitur, et quod ad pronuntiationem attinet, ती ante दर्द़् item atque तत़् sonat.

***) In Calcuttensibus etiam editionibus, quae ab indigenis sunt curatae, *Anusārae* signum cum in medio tum in fine vocum, in is tantum locis invenitur, in quibus regula 15 praescriptum est, propriamque habet pronuntiationem.

17 Altera *Anusvāra* forma haec est *◌*, quae adhibetur, si secundum *r* 66 et 70 न् vel म् finale, sequenti य्, ल् vel व् semivocali assimilatur, ubi *Anusvāra* non pronuntiatur sed nasalem finalis semivocalis originem indicat, veluti पञ्चालं लनाति (*pañśhāl̐ l̐nāti*) pro पञ्चालं लनाति *alas resecat* (*r* 66) कयं युवानम् (*kaṃ yuānam*) quem juvenem⁹ pro कमं युवानम्. Signum *◌* etiam eo loco adhibetur, quo secundum *r* 65 vocabulum in न् litteram finiens cum sequente voce, sibilante littera inserta, contribuitur, ubi nasalis secundum *r* 15 *Anusvāra* exprimenda est, attamen hoc loco ( ) signum usitatus est, quam *◌* e c आसस्तत्र vel आसस्तत्र (*āsangstatra*) fuerunt illic pro आसन्तत्र

◌ VISARGA

18 *Visarga* (◌) leniorem ac ह littera exprimit aspirationem, ceterisque legibus tanquam euphonica स et र litterarum (nunquam ह litterae) mutatio, sed in syllabae tantum fine ponitur, e c यश pro यशस् *gloria*, दुःख pro दुर्ख *dolor*. Non vero ulla radicalis syllaba vel vocum flexio primitive in *Visargam* exit. Altera *Visargae* forma ː est, quae proprie ante क et ख litteras poni, et linguae radice proferri iubetur, (◌) signum vero ante च, छ consonantes et ante pausam adhiberi, palatoque pronuntiari praecipitur. Attamen (◌) forma tantum usu recepta est, et ː signum in codicibus manuscriptis raro invenitur.

CONSONANTES

19 क, ग, च, ङ, त, द, प, व. Hae litterae semper pronuntiantur, uti *r* 1 praescriptum est. च Anglorum *ch*, et ग eorundem *j* litterae respondet. Quae quidem ambae litterae, perinde atque respondentes ipsis aspiratae, nisi ex euphonica त, थ, द, ध litterarum mutatione ortae sunt (vid *r* 61), in fine vocabuli adhiberi non possunt.

20 ढ, ड Hæ consonantes singulare quoddam *t* et *d* litterarum genus, Indorum organi proprium significant. Pronunciantur autem linguae mucrone intus valde recurvato ad palatumque posito, quo fuscus sonus, veluti e capite profertur, hanc ob causam indici Grammatici hunc ordinem मूर्द्धन्य (*mūrdhanya*) nominant, a मूर्द्धन् *caput* HALHED, quem WILKINS victorem secutus est, *Cerebrals* nomen induit, ego tamen cum CAREY et YATES hunc ordinem lingualem nominare præfero.

21 य, र, ल, व य semper uti Germanorum *y* et Anglorum *y* in voce *year* pronunciat, et palatino ordini annumeratur ल dentali ordini adscribitur, semperque uti *l* pronunciat, व pro dentali labiali littera habetur, ita, ut neque ad dentalem neque ad labialem ordinem prorsus pertineat. Labialis tamen ordo magis sibi vindicare videtur hanc litteram, propter propinquam ejus cum व littera cognationem. Profertur autem uti Germanorum *w* et Gallorum *v*, post consonantem vero veluti in voce वयम् *tu*, Anglorum *v* litterae, magis ad *u* vocalem recedenti similior est.

22 श, ष, स, ह, ङ श ut *s* leuiter aspirata legatur, palatinoque ordini annumeratur, ष uti Germanorum *sch* et Anglorum *sh* profertur, idemque ad lingualem ordinem pertinet, स ad dentalem ordinem pertinet atque vulgaris *s* sonum reddit, ह semper uti *h* pronunciat et gutturali ordini annumeratur. In vocabuli fine nunquam ponitur (vid. r 81) ङ in *Padis* tantum invenitur, atque *hr* litterarum sonum dicitur reddere.

ASPIRATAE LITTERAE.

23 Quævis aspirata accurate sicut ipsius tenuis, adjecto clare distincto *h* sono, pronunciat. Itaque *e* et *c* ए littera non uti Germanorum *eh*, ए non uti *f*, neque य uti Anglorum *eh* pronuntianda est, sed

ex COLEBROOKII sententia, एष uti *kh* in *ukhorn* vocabulo, एष uti *ph* in *haphazard*, et एष uti *th* in *nut-hook* voce leguntur. Eadem lex in reliquis aspiratis observanda est.

NASALLS LITTERAE.

24. In omnibus linguis *n* litterae pronuntiatio ex organo sequentis consonantis definitur. In germanica lingua *n* litteram in *Enge* vocabulo aliter atque in *Ende* voce proferimus. Sanscrita lingua procuratis *n* litterae discriminibus peculiare adhibet litteras. — ण in medio vocis ante Gutturales (क, ख, ग, घ) tantum ponitur, et uti *ng* pronuciari dicitur. Equidem tamen non crediderim, e. e. अङ्ग accurate *ang-ga* legendum esse, sed verisimiliter hic ण litterae pronuntiatio ad न sequens tantum adaptatur; uti nos in germanico *Enge* vocabulo, non duplex *g* proferimus, sed *n* sonum *g* sequenti aptum reddimus. Nullo autem modo, ut equidem opinor, अङ्ग vocabulum, uti *ang-la* pronuciari potest, quoniam in sanscrita lingua *g* littera nunquam ante *k* consonantem profertur, sed in eam ipsam transit. Statuendum igitur est, अङ्ग uti *ank-la* pronuciari, aut concedendum, gutturalem litteram, quae per ङ indicatur, tam incertam esse, ut tanquam inter *k* et *g* litteras teneat medium. In vocis fine ङ, nisi tanquam euphonica न litterae mutatio, raro tantum invenitur, et forsitan solum in paucis Nominativis et Vocativis, qui प्राङ्, अथाङ् aliorumque similium vocabulorum sequuntur analogiam (vid. r. 197-201.). Verisimiliter ङ finale his in vocabulis uti Anglorum *ng*, v. c. in *song* pronuciandum est, ubi *g* vix auditur. In vocabuli initio ङ nunquam invenitur. Grammatici tamen ङ radicem referunt, quam *sonare* dicunt significare, अथ eademque ङ substantivum ducunt, quod praeter alia *Sivae* Dei nomen est (vid. annot. ad r. 25.). Vix autem fieri potest, ut in hoc vocabulo ङ uti *ng* pronucietur, quia vix ullum vocabulum a *ng* potest incipi.

25 ज् in medio vocabulorum ante palatinis tantummodo litteras ponitur. Etiam sicut *ng*, lenius tamen quam *ङ* littera, pronunciari dicitur, ita ut *g* minus audiatur. Et dure sane sonaret, si ज् e c in पञ्च *quingue* vocabulo, cum *g* cluic distincto uti *paṅgtscha* pronunciaretur. Latine ergo litteris *pantscha* quam *paṅgtscha* scribere maluerim. Post च et झ litteras, ubi plerumque euphonica न् nasalis mutatio est, uti *ny* (germanice *ny*) aut uti Francogallorum *gn* in *campagne* voce pronunciatur, e c रङ्गा *rādschnyā*, contractum ex रङ्गना १ रङ्गन् *rex*. In vocis fine ज् littera fere solum tanquam euphonica च litterae mutatio invenitur, si quidem sequens vocabulum a palatina littera incipit. In vocis initio, in unico tantum perraro ज् vocabulo invenitur.

ANNOT. ३, ज्, य् vocabula nullam aliam habere videntur originem, quam ut consonantibus, quae primarias eorum partes constituunt, certae quaedam s go festiones fuerint tributae. Nam ३ et य् praeter alia *Svam* Deum s gn fiant. Paucae autem in synscripta scriptura litterae reperiuntur, quae non, झ vocali addita, *Sae* vel alius c *joyp am* Dei nomen enunciant. Ita etiam *Sae च द ड, ३* etc nominati, atque क् littera nomen *Brahmae* et *Fisch* us est.

26 य् littera eadem ratione ac aliae lingualis ordinis litterae pronunciatur (vid. r. 20), et in medio vocis tum ante linguales consonantes tum saepe ante vocales ponitur e c यय *turba*. In vocabuli fine maximam partem euphonica न् litterae mutatio est, et in vocis initio in unico tantum य् vocabulo reperitur (vid. annot. ad r. 20), quod plures habet significationes, usu vero admodum rarum est. Attamen Indici Grammatici multas radices, quae proprie a न् littera incipiunt, linguali न् scribunt, quod ante flexiones in न् transire dicunt. Ita e c यद् radix statuitur, *sonare* significans, cuius tertia Praes persona नद्धि neque यद्धि scribitur (cf. r. 110).

27 न् vulgaris न consonans et usu admodum frequens est, tum in initio, tum in medio atque fine vocabulorum.

28 म, quae nostra *m* littera est, item saepissime in initio, medio atque fine vocabulorum invenitur, in fine tamen euphonicae mutationi in quattuor reliquis nasales et *Anusvāram* necessariam est subjecta

29 Quoniam in litterarum ordine in *r* 1 exhibito semivocales et sibilantes cum ह littera peculiares constituunt classes, a re haud alienum esse videtur, hoc loco has litteras secundum organum, quo proferuntur, praecedentibus quinque ordinibus adjungere, qui in flexionum doctrina maximū momenti est, ut diligenter atque accurate attendas, ad quod organum quaelibet littera pertineat

Gutturales	क	ख	ग	घ	ङ	च
Palatinae	च	छ	ज	झ	ञ	य
Linguales	ट	ठ	ड	ढ	ण	र
Dentales	त	थ	द	ध	न	प
						स
						ह
Labiales	प	फ	ब	भ	म	

DE ACCENTIBUS

30 Vocum syllabi, quae cum accentu efferenda est, in sancta lingua nullo signo indicatur, atque fieri non potest, ut in hac emortua lingua accurate definatur, in quo vocabuli polysyllabi loco tonus sit ponendus, neque, quod mihi satisfaciat, quidquam de hac re inveniri disputatum Quae COLEBROOKIUS pag 9 sq Grammaticae suae de accentibus dicit, ad *Vidos* tantummodo referuntur, in quibus, singularibus quibusdam signis, vocis altitudo et gravitas, quibus vocales pronunciantur vel cantantur, indicatae sunt Perpendiculis lineola, quam super vocali ponunt, altum, horizontalis, quae infra ponitur, gravem significat tonum Curva lineola, vel उ super vocali positum, tonum indicant, qui ex alto incipiens exit in gravem

sonum Priorem toni significationem COLEBROOKIUS acutum, alteram gravem, postremam circumflexum nominat, ita tamen ut addit, vocalium tonum vulgo in oratione requiem (स्वश्रुति) esse Nunc rus & vocali additus, vel tres lineolae horizontales infra posita, tonum diutius quam alias retinendum esse significant Tum, breves vocales tum longae et diphthongi ita possunt produci, et vocalis eo modo producta tres aequat breves vocales Sed omnia ista signa in *Vēdis* tantummodo reperiuntur

SCRIPTURAE SPECIMEN

30^a) In codicibus manuscriptis nonnullisque typographicis libris, nulla invenitur vocum separatio, sed syllabae tantum primo in tervallo, in codicibus manuscriptis, separantur Quaevis autem syllaba ex indicorum grammaticorum sententia in vocalem desinit litteram, cui peculiaris sonus nasalis tantum, quem *Anusura* exprimit, vel lenis *Visarga* signo indicata aspiratio addi potest (vid annot ad r 1) Quaevis alia consonans, tam in medio quam in fine vocis, ad sequentem trahitur syllabam, et quae in versus vel sententiae fine locum habet consonans, mutam syllabam constituere dicitur Ita, ut exemplo utar, voces अमवत् fut et पुत्र filius, in अमवत् पुत्र potius quam in अमवत् पुत्र, secundum Indorum litterarum in syllabam cogendarum modum, redigi possent, quanquam तु syllaba, sine praecedente vocali vix efflari potest Ex eadem ratione, ubi अमवत् fut, vocem अत्र ibi praecedat, अमवद् अत्र potius quam अमवद् अत्र seu hemilium esset, quia द् consonans cum sequente अ in unam syllabam redigitur Indi tamen in ambobus exemplis nullam separandam vocem habent rationem atque in universum, sine ullo vocum respectu, syllabas tractant, quasi per se ipsas exprimerent sensum Duo priores

igitur sequentis speciminis versus, si indigenarum imitamur consuetudinem, sic scribendi essent:

वि न्ते शा ते गृह म ला ध नु र्ध रै र ना य व्य र्म फ त्वा ति घो र म् ।

ए ते धी राः प त यो मे स मे ता न वः श्रे षः क चि दि ए न्ति य दि ॥

*hi nte dśchya tai rmit dha ma hā dha nu rdha rai ra nā gu schya
ngka rma kri tvā ti ghō ra m
ē tē vī rāh pa ta gō mē sa mē tā na vah sē schah ka stschī di hā stī
gu ddhā.*

Ejusmodi autem scribendi ratio, quod ad externam attinet speciem, perfectam sanscritam linguam Sinorum linguae valde similem reddit, cujus vocabula cuncta aut monosyllaba sunt, aut a consonante simplici vel composita incipiunt, quam una vel plures sequuntur vocales, quibus sonus nasalis tantum adjuungi potest. Perfecta autem sanscrita lingua ad alium provocat scribendi modum, quo singula elementa, quae a linguae ingenio, ad certam exprimendam notionem, in unum corpus redacta sunt, non mentis solum perspicacitati sed oculis quoque, primo aspectu, tanquam individuum orationis membrum se offerant. In plurimis quidem rebus, qui grammaticae leges bene intelligit et verborum copiam habet, syllabas, quae ad eandem pertinent vocem, facile cognoscit, ita ut e. c. in Nalo carmine syllabas आसीद्वादा statim in आसीद्वादा vocabula redigat, atque गृहीदिदि syllabas in गृहीद् इदि voces dissolvat. Nonnumquam tamen in facilioribus quoque libris syllabae inveniuntur, quae diversum in modum conjunctae diversas constituunt voces, ubi scriptorum editor, eam quam optimam putat syllabarum conjunctionem, lectori proponere debet. In artificiosis carminibus recentioris, ad quod Calidasa pertinet, acvi, hujus generis difficultates sunt frequentissimae, quam ob rem, ne ad iterum iterumque legendum cogamur, quod, vocabulis

Litterarum scriptura atque pronuntiatio.

separatis, primo adspectu intelligeremus, in typographicis libris accuratissima syllabarum in voces distributio magnopere est desideranda. Jam primi quoque inter Anglos sanscritae linguae cultores hanc necessitatem senserunt, impedimentum autem in vi euphonica viderunt, quam concurrentium vocabulorum finales et initiales litterae inter sese exercent. Idcirco ibi tantum vocum separationem licitam habuerunt, ubi dua, quae concurrunt, vocabula nullam euphonicam inter se habent relationem. Talis autem disjunctionis lex, si stricte ei adhaerere volumus, ibi tantum disjungere permetteret, ubi finalem litteram vocalem initialis sequitur consonans, ita ut, in scripturae specimen nostro, primus versus sic scribendus esset:

किन्तो शास्त्रिणो महाधनुर्धरिनायक्युर्म कृत्वातिथिरम्

Haec vero scribendi ratio faciliorem vocum conspectum et textus intelligentiam parum adjuvat et vix integrae verborum conjunctioni potest praeferri, quia paucarum modo vocum, quarum initium absconditur, finem ostendit. Ubi finalem consonantem surdam alia sequitur ejusdem generis littera, veluti in supra dicto exemplo अभवत् पुत्रः, fere omnes, qui hucusque libros sanscritos ediderunt, disjungere solent; revera autem hic quoque inter अभवत् et पुत्रः euphonica est ratio, quia त् finale, quod ante sonoram litteram in द् transiret, propter sequentem sibi consentaneam surdam litteram, nullam subit mutationem. Insuper अभवत् पुत्रः similesque disjunctiones ideo quoque, magis quam ulla alia vocum separatio, Indorum violat scribendi morem, quia Indi, ut supra diximus, finalem litteram त् cum sequente पु in unam et eandem syllabam redigunt. Dese-
renda est igitur, quae nunc inter philologos recepta est disjunctionis ratio, quam in Nali et Ardchuni editionibus secutus sum; atque aut redeundum est ad accuratam manuscriptorum imitationem, aut, si

vocum conspectum et textus intelligentiam, sicut in quavis alia lingua, scribendi more adjuvare volumus, progrediendum est ad plenam et integram vocabulorum disjunctionem, ad quam illustrissimus GUILIELMUS A HUMBOLDT quoque gravissimis exhortatur rationibus, in libro *Journal Asiatique* livr. 63. Huic autem integrae vocum disjunctioni, quam in scripturae specimine nostro atque in libro nuper edito *) induxi, vis euphonica, quam litterae initiales in praecedentis vocis finalem litteram exercent, nequaquam obstat. Quodsi enim e. e. महत् *magnus* ante जीवनम् *vita* transit in महद् (vid. r. 61.), eo quod त् littera sequenti न् se assimilet: huic euphonicae legi scriptio महद् जीवनम् jam satisfactum est, ita ut ambarum vocum conjunctio nequaquam sit necessaria. Non enim impedit parum inter महद् et जीवनम् intervallum, quominus a priori vocabulo, quod Indi per se ipsum vix proferre possunt, tam cito ad sequentem properemus syllabam, ac si महद्जीवनम् esset scriptum. Eodem modo etiam त् et हि particulae, ubi ante sequentem vocalem in त्व् et ह्व् transeunt (vid. r. 37.), non hanc ab eadem cum sequente voce conjungendae sunt, quia per se ipsas proferri nequeunt; scribunt enim Galli plane simili in re l'ame, l'animal, neque lame, lanimal, quanquam l' cum sequente vocali in unam syllabam cingitur. Respiciamus denique, scriptiōnem त्वेति, ह्वेति non impedire, quominus, ad sensum comprehendendum, prius sic consideremus ac si त्व् एति, posterius ac si ह्व् एति scriptum esset.

Veram, quae in linguae natura neque in Indorum scribendi modo sita est, difficultatem ibi tantum video, ubi, quod saepissime accidit, vocalis finalis cum sequente vocali initiali coalescit, ut वारी-

*) Dilivum cum tribus aliis Mahā-Bhārati praestantissimis episodis, Berolini apud Ferdinandum Dümmler.

रास्ति e द्यारि इर अस्ति (vid r 35) Quia his in exemplis अ et इ longum e duobus, ad diversas voces pertinentibus, conficti sunt vocalibus, non fieri potest, ut istas voces a sese disjungamus, nisi hac in re nos accommodare volumus ad scribendi modum Indorum, qui syllabis solum disjungunt atque intermedium spatium inter द्यारि, रा et स्ति non aegre ferunt Sequuntur igitur hic in re Indorum et exemplum, scribendo द्यारि रा स्ति, ita tamen, ut ante रा et स्ति apostrophum nostrum ponamus, non ut elisionem vocalis, sed ut ejus coalitum cum praecedente vocali indicemus — द्यारि 'रा 'स्ति — perinde ut in editionibus Calcuttensibus scribitur e c चचारा अक्षमैन्धेयु प्रचचारास्सैन्धेयु (vid annot ad r 5) Iste vero signi & usus parum tantum textus perspicuitatem adjuvat, quia & pro अ et आ solum, neque pro ceteris quoque coalescentibus ponitur vocalibus Insuper & signum propriam vim suam in elisione अ vocalis indicanda habet, nos autem ' signo, nunquam vocalis initials elisionem sed ejus coalitum cum praecedente vocali solum indicamus

Ubi vocalis longa cum praecedente coalescit, ' signum apte duplecti potest, ita ut e c 'गत qui non ut (pro अगत) ib गत qui adut (pro अगत) distinguamus Diphthongos ए et ओ quamquam vocales longae sunt, simplici ' signo exprimimus, ut १ fortioribus diphthongis ऐ et औ, quae eundem atque ipsae in coalita proferunt effectum distingui possunt (vid r 36) Vocales finales, quae fere cunctae ad grammaticis pertinent flexiones, quae, ubi recipienda sequente vocali praedicantur, non difficiles sunt cogniti, nullo egressu signo, quo indicetur, in propria sua natura longae sint an breves

Versuum homeoteleura nullum vocum separationi impedimentum afferunt Quodsi enim, ut exemplo utar, in decimo *Soco Ghata laifarae* curamus, quod imper edidit Diarscurus (Berolin, apud Ferdinandum Dümmler) voca *त्रिनागते* sit ut sonet poeta tres opponit

voces, quae easdem, quam haec tertia persona, syllabas constituunt, scilicet विना sine, अद्य hodie, quod cum praecedente vocabulo in विनाद्य coalescit, et ते tibi: homeoteleuton eo non destruitur, quod scribas विना 'द्य ते. Quattuor enim has, tres voces constituentes, syllabas non aliter ac si विनाद्यते scriptum esset pronunciamus. Etiam haec posterior scriptio (विनाद्यते) non impedit, quominus ad sensum perspicendum, conjunctas has, et unius corporis speciem habentes syllabas, in partes विना 'द्य ते resolvamus. Respiciamus denique, homeoteleuta non oculorum sed aurium in oblectatione suam habere legem et conditionem.

॥ द्विपद्य उवाच ॥

किं ते ज्ञातेर मूढ महाधनुर्धरेर अनाद्युष्यं कर्म कृत्वा 'तिथेयम् ।

एते वीराः पतयो मे समेता न वः शेषः कश्चिद् इहा 'स्ति युद्धे ॥ १ ॥

आध्यातव्यं त्व एव सर्वम् ममूर्पोर मया कृत्यम् पट्टया धर्म एषः ।

न मे छाया विद्यते त्वद् भयं वा सम्पश्यन्त्याः सानुर्धं धर्मराजम् ॥ २ ॥

यस्य ध्वजाग्रे मदतो मदरी नन्दोपनन्दो मधुरी युताङ्गयो ।

एतं स्वधर्मार्थविनिश्चयशं मदा अनाः कृत्यवन्तो अनुयान्ति ॥ ३ ॥

य एष शम्भुनन्दयुग्मगीरः प्रचण्डघोषस्त तनुर आयताक्षः ।

एनं कुरुक्षेत्रं तम् आनन्दन्ति युधिष्ठिरं धर्मसूतम् पतिम् मे ॥ ४ ॥

अथ एष शत्रोः शरणागतस्य दद्यात् प्राणान् धर्मचाक्षो नवीरः ।

परोक्ष एनम् मूढ अवेन भूतये त्वम् आत्मनः प्राञ्जलिर् न्यस्तशस्त्रः ॥ ५ ॥

अथा 'प्य एनम् पश्यसि तं रथस्थम् महाभुञ्जं शालम् इव प्रवृत्तम् ।

सन्दट्टाष्टम् भक्तुटीर्षहतभ्रवं वक्रोदरो नाम पतिर् भमे 'पः ॥ ६ ॥

आज्ञानिया बलिनः माधुदान्ता महाबलाः शरम् उदावहन्ति ।

एतस्य कर्मण्य अतिमानुषाण्यो भीमे 'ति शब्दो ज्यै गतः पथिव्याम् ॥ ७ ॥

ना 'स्या 'पराधाः शेषम् अवाप्नुवन्ति ना 'यं वैरं विस्मरते कदाचित् ।

॥ वैरस्या 'न्तं संविधायो 'पयाति पश्चाच् कान्तिं न च गच्छत्य् अतीवै ॥ ८ ॥

धनुर्धात्र्यो धृतिमान् यशस्वी त्रितेन्द्रियो वज्रसेवी नवीरः ।

३).

भ्राता च शिष्यश्च यद्विद्विष्य धनञ्जयो नाम पतिर् ममै 'पः ॥ १ ॥
 यो वै न कामान् न भयान् न लोभात् त्यजेद् धर्मं न नृशंस्यं च कुर्यात् ।
 स एष वैश्वानरतुल्यतेजाः कुन्तोस्तुतः शक्रवदः प्रमाथी ।
 यः सर्वधर्मीर्ध्वनिनिश्चयज्ञो भयार्त्तानाम् भयहर्ता मनीषी ॥ १० ॥
 यस्योत्तमं रूपम् आङ्गः पथिष्यां यम् पाण्डवाः परिजन्ति सर्वे ।
 प्राणीन् गरीयांसम् अनुव्रतं वै स एष वीरो नकुलः पतिर् मे ॥ ११ ॥
 यः एङ्गयोधो सद्युचित्रहस्तो महर्षि च धीमान् सद्यदेवद्वितीयः ।
 यस्या यो वामं दृश्यसे मूढसत्त्व शतक्रतोर द्यौर् दैत्यसेनासु सङ्गस्ये ॥ १२ ॥
 मरुः कृताद्यो गतिमान् मनस्यो प्रियङ्गो धर्मस्तुतस्य ताराः ।
 य एष चन्द्रार्धसमानतेजा शङ्खनयः पाण्डवानाम् शिष्यश्च ॥ १३ ॥
 हृदया समो यस्य नरो न विद्यते यत्ना तथा सत्सु विनिश्चयश्रः ।
 स एष मरुो नित्यम् अमर्षणश्च धीमान् प्रायः सद्यदेवः पतिर् मे ॥ १४ ॥
 त्यजेत् प्राणान् प्रविशेद् धृष्ट्याहं न त्व एवै प व्याहरेद् धर्मब्राह्मणम् ।
 सदा मनस्वी क्षत्रधर्मे रताश्च कुन्त्याः प्राणेन दृष्टतमो नृवीरः ॥ १५ ॥
 विशीर्यन्तीं नाद्यम् द्वा पावन्ते स्वाभिषर्णीम् भक्तस्य पदे ।
 सेनां तत्रे 'मां वतसर्वविधां विद्वीभिर्तां दृष्ट्यासि पाण्डुपुत्रेः ॥ १६ ॥
 इत्य एते वै बाधिताः पाण्डुपुत्रा यांश्च त्वम् मेदाद् अश्रमन्य प्रवृत्तः ।
 यद् एतेभ्यो मुच्यसे ऽपिष्टदेहः पुनर्हन्मि प्राप्स्यसे शीघ्र एव ॥ १७ ॥

PRONUNCIATIO*).

draupady uvátscha

kin té dsch-nyátair mádhas mahádhanurdharur andyusch-jang karma krítvai
 'ughórám

été viráñ patay ó mé saméid nu wák séschah kas-tschaú shá 'jñi jrut-dhié

*) y vocalem, ejus pronuntiatio r 6 variare dicitur, semper per a reddimus, quod primitiva et genuina ejus pronuntiatione habemus. Ubi una sanscrita littera duobus vel tribus exprimenda est latinis litteris, a praecedente et sequente consonante lineola has

ākh-yātavyan tv ēva sarvam mumūschōr mayā tubh-yam prischitayā dharmā
ēschah

2. na mē vyathā vidyatē tvad bhayang vā sampasyantyāi jñānudschan
dharmaśāsthan

yasya dh-vadschāgrē nadatō mridang-gau nandōpanandau madhuru
yuktarīpau

3. ētang svadharmā-thavinis-tschayadsch - njan gadd dshanāh krityavantō
'mūdanti

ya ēscha dschāmbhūnadasud-dhagaurah pratschānaghōnāf tanur dyatāk-
schah

4. ēnang kurusēsch-īhan tam ānandanti yudhisch-thiran dharmasutam patim
mē

apy ēscha satrōh saranāgatafya dadyāt prānān dharmatschērti nrivirah

5. parihy ēnam mūdha dschavēna bhūtuyē tvam ātmanāh prān-dschālir
nyastasastrah

athā 'py ēnam pasyāsi tang rathāf-tham mahābhūdschang sām iva pravrid-
dham

6. sandasch-tausch-tham bhrikutifang-hatabh-ruvang vrikōdarō nāma patir
mamai 'schah

ādschānēyā balinah sādhudāntā mahābalāh sūram udāvahanti

7. ētafya karmāny atimānuschāni bhīmō 'ti sabdō 'fya gatah prūhivydā
nā 'fya 'parādhāh sēscham awāpnuanti nā 'yam vairang vifmaratē

kādātschut

8. vairafyā 'ntang sangvidhāyō 'payāti pas-tschātsch tselhāntin na tscha gatsch-
tschhaty ativa

dhanurdharīgryō dhritimān yasafvi dschūtēndriyō vrid-dhāfēvi nrivirah

9. bhrātā tscha sischyas tscha yudhisch-thirafya dhanan-dschayō nāma patir
mamai 'schah

yō vai na kāmān na bhayān na lobhāt ty

10. sa ēscha vaisvānaratulyatēdschah kuntifu

jah sarvadharmār-thaviṇṣ-ischayadsch-nyó bhayártánám bhayahartá
manischí

11. jasyó itamang rípaṁ áhuh prithayáng jam pándaváhi panrah-schanti sarve
pránair garídyang sam anuvratang vai ja escha víró nakuah patir me

12. jah khadgayóddi laghutschutrahastó mahángs tscha dhimán sahádéavadvityah
jasyá 'dya kanna draḥ-schyasé mūdhusatna sutakratór vā daityaśēnasu
sang-ḥh-ye

13. sīrah kṛtástṛó matumdn manasvi priyang-karó dharmasutasya radsch-nyah
ya escha tschandrīrkasumanatedschá dschaghanyadschah pándavánám
priyas tscha

14. bud-dh-já samó jasya naró na vdyaté vakté tatthá satṣu vinu-
tschayadsch-nyah
ja escha sīró nityam amarschanas tscha dhiman prādsch-nyah śahádevah
patir me

15. tyadschéṭ prādn praviséḍ dhavyaváhan na tv évas 'tscha vyahared
dharmaváhyam
jada manasvi k-schatriadharmé ratas tscha kunyáḥ pránair uch-tatamo
nrvitrāḥ

visīryantín návam vā mavānte mndbhpūmūm maharasya prisch-thé
16. śenán tavé mang hataśarvayódháng vik-schobhātān draḥ-sch-jasyá pándupu-
trah

uy eté vai kat-thutáhi pánduputrí yángś tvam mohád avamanyā pra rutah
17. jady étebhyo mutsch-jasé risch-tadchah punardichanma prīpsjasya jiva eva

DIVISIO LITTERARUM

31. In mutationum euphonicarum atque tota flexionum doctrina maximi momenti est litterarum divisio in surdas et sonoras litteras. Ad surdas pertinent duae priores consonantes ex prioribus quinque ordinibus, una cum tribus sibilantibus litteris, ad sonoras pertinent omnes vocales, semivocales, et tres posteriores consonantes

modo dictorum litterarum ordinum, simul cum ए littera. Faciliori hujus divisionis conspectui sequens inserviat tabula.

Surdæ.				Sonoræ.			
क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज
ट	ठ	ड	ढ	ण	त	थ	द
न	प	फ	ब	भ	म	य	र
ल	व	श	ष	स	ह	ळ	ळ

ए atque omnes vocales.

32. Vocales in similes et dissimiles dividuntur. Similes sunt, quæ aut nulla in re, aut quantitate solum sunt diversæ, ut अ et आ, इ et ई, उ et ऊ; dissimiles sunt omnes aliae vocales.

GUNA ET VRIDDHIS (गुण m. वृद्धिः).

33. Duabus his vocibus grammatici indici duo in lingua sanscrita usitatissima exprimunt vocalium incrementa. *Guna*, quod primitive significat, qualitas, bona qualitas, vocalium इ, उ, ऋ, लृ ipsisque respondentium longarum vocalium, mutationem in ऐ, औ, आरु et अलृ indicat; *Vriddhis*, quod incrementum significat, vocalium modo dictarum mutatio est in ऐ, औ, आरु et अलृ. Vocalis अ per *Gunam* nulla mutatione afficitur, per *Vriddhim* autem in आ transit. आ neque per *Gunam* neque per *Vriddhim* nullius capax est mutationis. Diphthongi ए et औ per *Vriddhim* in affines diphthongos ऐ et औ transeunt. Omnium harum mutationum facilem conspectum sequens præbet tabula.

Vocalium	अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	लृ	लृ	ए	ऐ	औ	औ
<i>Guna</i>	...	...	ए	ऐ	औ	औ	आरु	आरु	अलृ	अलृ	...	...	...	...
<i>Vriddhis</i>	आ	...	ऐ	ऐ	औ	औ	आरु	आरु	अलृ	अलृ	ऐ	...	औ	...

Letterarum scriptura atque pronuntiatio

[illegible]

grammaticae eae lege corrigenda sunt.
sem transcunt, scilicet ण् et ट् in इ, झि et झि in उ
३।^१ Breves vocales इ, उ et अ multo copius ut sibi respondentes
longae vocales Gunae vel Praddhis incrementum assumunt, et ubi, in
verborum conjugatione, quereptum reguli aut Gunam aut Praddham
praescribit, hoc ita intelligendum est, ut breves vocales tam in initio
vel medio quam in fine radicis Gurim vel Praddhim recipiant longie
tatem vocales solum in fine radicis, hujus generis incrementa admit-
tunt Breves quoque vocales, ubi in initio vel ~~in~~ radicis ante duas
consonantes radicales longam formant syllabam, veluti मित्रः, मित्रः,
Gunae et Praddhis incrementi non admittunt
^२ Radicum Gunam et Praddhim (अद्, आद्) ante duas con-

31^a कृ et कृ vocalium *Guna* et *Īrddhis* (अद्, आद्) ante duas consonantes litteras, ad evitandum nimium consonantium confluxum, litterarum transpositione plerumque in कृ et कृ transcat, e. g. कृद्गन्नुं *videre* pro कृद्गन्नुं, ३ radice दृग्नु (vid. r. 78), अन्नान्नं *cerevis* pro अन्नान्नं, ३ radice नृन्नु (vid. r. 89)

EUPHONIAE LEGES.

VOCALIS.

DE MUTATIONE VOCALIU, QUAE IN FINE ET INITIO DUARUM
VOCUM CONCURRUNT.

35. Duae similes, vocales (vid. r. 32.) — sive sint ambae breve
vel ambae longae, seu altera brevis et altera longa — in longam
suam coalescunt vocalem, ita ut ambae concurrentes voces finem
et initium suum in unam eandemque longam vocalem confundant:
e. c. वाहोवास्ति *aqua hic est*, e वाहि इह, अस्ति; पितृद्धि *patris-divitiae* e
पेत्त, अद्धि; केशिनीक्षते *Késini vudet* ex केशिनी ईक्षते; सास्ति *ea est* e
सा अस्ति; मधुल्लन *madis-collectio* e मधु, ल्लन. Huiusmodi tamen exem-
pla, ubi duae concurrentes voces nomen compositum non formant,
secundum r. 30⁹. p. 21. ita scribimus, ut vocalem, in quam ambae
coalescunt voces, priori adjiciamus vocem, posteriori autem ' vel " sig-
num, ad coalitum indicandum, anteponamus: veluti वाहो 'ह 'न्ति,
केशिनी "क्षते, सा 'स्ति.

36. अ et आ cum sequente vocali dissimili (इ et ई exceptis)
in diphthongum coalescunt, scilicet cum इ vel ई in ए, cum उ vel
ऊ in ओ, cum ए vel ऐ in ऐ, cum ओ vel औ in औ; e. c. बालेष्टि e
बाल vel बाला + इष्टि, बालेर्षी e बाल + बाला + ईर्षी, बालोद् e बाल
vel बाला + उद्, बालोत् e बाल vel बाला + उत्, बालिध e बाल vel बाला

+ एध, बालीद्यर्थं ० बाल vel बाला + ऐद्यर्थ, बालीका ० बाल vel बाला +
श्रीक, बालीादर्थ ० बाल vel बाला + श्रीदर्थ. Cum sequente इ vel इ
tām अ quam आ finale in अद् transit, e. c. बालीइ ० बाल vel बाला
+ इत्तु

ANOT. In omnibus his exemplis, quia concurrentes voces nomen compositum for-
mant, earum disjunctio non congrua est. Quidam vero e c Genitivus तत्र ता
cum aut stantivis supra dictis concurreret, secun- tam eam, quam in r. 10¹ p. 21
expositi scriben- h rationem, scri- erem तत्रे'दि, तत्रे'र्ष, तत्रे'द्, तत्रे'रु, तत्रे
'ध, तत्रे'द्यर्थ, तत्रे'क, तत्रे'दर्थ, तत्रे'र्ष

37 Quaevis vocalis, quae sibi respondentem habet semivocalem,
in eam transit ante quamvis vocalem dissimilem (r. r. 32.), scilicet
इ et ई in ए, उ et ऊ in ए, इ et इ in इ, e. c. वार्य अत्र ० वारि अत्र,
नग्न अत्र ० नदी अत्र, मध्य इदम् ० तथ इदम्, दध्यर्धम् ०
वध + अर्धम्, पित्रर्धम् ० वित् + अर्धम्.

ANOT. In codicibus manuscriptis et multis e his libris hujusmodi concurrentes vo-
ces in unum scribuntur, veluti वार्यत्र, नग्न, मध्यइदम् etc., ita ut posteriores
vocabuli initialis vocalis eun- lem in modum inflectatur quam in medio vel fine voca-
bulo- (vid. r. 2)

38 Diphthongus ए ante अ initiale nullam subit mutationem,
hoc autem अ elulitur et signo ॐ suppleendum est, quod tamen in co-
dicibus manuscriptis et typographicis libris saepe negligitur, e c
वने अस्मिन् pro वने अस्मिन्. Ante quamvis aliam vocalem ए finale
in अ transit, et sequens vocalis nullam subit mutationem, e c. वन
आसीत्, वन इत्, वन एतस्मिन् pro वने आसीत्, वने इत्, वने एतस्मिन्.
Haec autem, quae ए finale subit, mutatio in अ, ex अद् abjecto न
est explicanda, transit enim ए in medio vocum ante vocales in अ
(vid. r. 55.), et eadem mutatio secundum grammaticos indices in vo-
cum fine quoque admittitur. Apud scriptores tamen hujus mutationis
exempla nunquam inveni (cf. r. 41.)

39. ओ in vocum fine plerumque syllabae अच् euphonica est mutatio (vid. r. 76.). ओ primum autem ante vocales in अच् transit, eo quod huius diphthongi ex *a* et *u* vocalibus constatae, posterius elementum in sibi respondentem semivocalem mutetur; e. c. गो cum sequente ईश nomen compositum गोवीश *boon dominus* format. Semi-vocalis य् in quibusdam compositis, post ओ finale, vocalis vim habet, quam ob rem e. c. गो cum sequente कृति compositum गोकृति format.

40. Quaedam adverbia et interjectiones in ओ desinentes, scilicet नो, अथो, उत्ताहो, ओ! अरो! आरो! हो! भो! nullam ante vocales subeunt mutationem. Vocativi in ओ desinentes hanc diphthongum aut intergram retinent, aut in अच् vel अ immutant, quod quidem अ ex अच् abjecto च explicandum est (cf. r. 38.).

41. Diphthongi ऐ et औ ante quamvis vocalem dissolvuntur in आय् et आव्, eo quod posterius ipsarum elementum (*i* et *u*) in sibi respondentem transeat semivocalem; e. c. सुतायाय् अवेदयत् *filiae rotulit*, pro सुतायि अवेदयत्, तां उभौ *lu ambo* pro तां उभौ. Syllabae आय् et आव् suam quoque semivocalem abicere possunt, ita ut in praecedentibus exemplis सुताया pro सुतायि et ता pro तां ponatur.

ANNOT. Abiectae semivocalis य् exemplum offert *Ardachuni reditus ex Indis coelo* (III. 12.), ubi Dativus तस्मै *ei* ante अचित्थं in तस्मा mutatus est *). Diphthongum औ vero, quoniam ut Dualis terminatio saepissime in vocum fine occurrit, nunquam apud scriptores in आ pro आव् mutatam inveni.

EXCEPTIONES

42. Praepositiones inseparabiles, si in अ et आ desinunt, has vocales ante radices ab ए vel ओ incipientes abjiciunt, e. c. त्रेत्र *tre-*

*) तस्मा अचित्थं तस्मै चतुर्व शून्यम्

mere ex प्र et एद्, पीतम् siccare ex पत et ओप्. Ante formas derivativas (ut causalia, desiderativa etc.) praepositiones inseparabiles in अ et आ desinentes generalem regulam 36. sequuntur.

43. अ finale in priori membro quorundam compositorum abjicitur; ita एल्ल *arabum* cum ईपा *ansa* format एलीपा pro एलेपा (r. r. 36.). Quae cum ओत्त *labium* et ओत्त *felis* componuntur voces in अ desinentes, hanc vocalem aut abjicere aut cum sequente ओ secundum regulam 36. confundere possunt; e. c. दिम्बोत्त vel दिम्बोत्त, *Bimbae fructus simula labia habens*, e दिम्ब et ओत्त.

44. अ et आ in fine praepositionum inseparabilium cum sequente अ vocali in आत् transeunt pro अत्, quod regula 36. praescriptum est; e. c. अपार्कति *abit* ex अप et अर्कति. Ante formas derivativas, ut causalia, desiderativa etc., praefixa, quae in अ vel आ desinunt, generalem quoque regulam possunt sequi.

45. Numeri dualis terminationes in ई, उ et ए, atque ई finale Pluralis अमी *hi* cum sequente vocali neque coalescunt neque in sibi respondentem semivocalem transeunt; e. c. सायौ ईचन्ते (non सायौ चन्ते) *ambo aurigae cernunt*, शत्र एते (non शत्र्य एते) *duo hi inimici*, सते एते (non सत एते) *duae hae filiae*, अमी उत्ताः (non अन्य उत्ताः) *hi fusciculi*.

ANNOT. Dicit tamen potest contra hanc regulam secundum generalem euphoniae legem मणी 'व *velut* duae geminae, रोदमी 'व *velut* coelum et terra, दम्पती 'व et आपती 'व *velut* uxor et maritus, मायापती 'व *velut* Māya et ejus conjux.

46. Interjectiones अ, आ, इ, उ atque vocativorum vocalis finalis, si tonus in vocando vel clamando ultra solitum modum in ea commoratur, euphoniae legibus non subjectae sunt; e. c. उ उत्तिष्ठ *o surge* राम एहि *Rāme veni*!

ANNOT. Tabula sequens facilem praebet conspectum euphonicarum mutationum, quas duae in duarum vocum fine et initio concurrentes subeunt vocales. Vocales finales

ad laevam positae sunt, a superiori ad inferiorem partem descendentes, vocales initiales superiorem lineam occupant, a laeva ad dextram progredientes. Quodsi a quacunque vocali finali horizontalem, atque a quacunque vocali initiali perpendicularem lineam ducis in loco ubi sese contingunt ambae lineae, vocalium concurrentium habebis mutationem. Ita lineae ab ऊ finali et ई initiali, descriptum in modum ductae, in loco conveniunt, ubi वी legitur, quod secundum r. 37. ex ऊ et ई concurrentibus prodit, quod vero, si ambae convenientes voces nomen compositum non formant, व् ई scribere monemus. *)

Vocales initiales	अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	ए	ऐ	ओ	औ
अ	अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	ए	ऐ	ओ	औ
आ	आ	आ	ए	ऐ	ओ	औ	अरु	अरु	ऐ	ऐ	औ	औ
इ	य	या	ई	ई	य	य	य	य	ये	ये	यो	यो
ई	य	या	ई	ई	य	य	य	य	ये	ये	यो	यो
उ	व	वा	वि	वी	उ	उ	व	व	वे	वे	वो	वो
ऊ	व	वा	वि	वी	उ	उ	व	व	वे	वे	वो	वो
ऋ	र	रा	रि	री	रु	रु	र	र	रे	रे	रो	रो
ॠ	र	रा	रि	री	रु	रु	र	र	रे	रे	रो	रो
ए	ए	अ आ	अ इ	अ ई	अ उ	अ ऊ	अ ऋ	अ ॠ	अ ए	अ ऐ	अ ओ	अ औ
ऐ	आय	आया	आयि	आयी	आयु	आयू	आय	आय	आये	आये	आयो	आयी
ओ	अव	अवा	अवि	अवी	अवु	अवू	अव	अव	अवे	अवे	अवो	अवी
औ	आव	आवा	आवि	आवी	आवु	आवू	आव	आव	आवे	आवे	आवो	आवी

*) In carminibus metri causa vocalium contractiones et permutationes nonnunquam omittuntur

MUTATIO MEDIARUM VOCALIUM*).

47. In medio vocum vocales अ, आ, इ, ई raro, atque उ, ऊ, ऋ, ॠ**) nunquam cum sequente simili vocali coalescunt (cf. r. 35.), sed अ et आ tam ante similes quam ante dissimiles vocales plerumque eliduntur; e. c. क्षिप cum अन्ति et ए format क्षिपन्ति *jacunt*, non क्षिपान्ति, क्षिपे *jacio* non क्षिपे; ददा cum इम et उरू format ददिम *dedimus*, non ददेग; ददस् *dederunt*, non ददेस्; गङ्गा cum एय format गङ्गेय***) *Gangāda* (a *Gangā* oriundus). Exempla ubi आ cum sequente simili vocali coalescit, personarum terminationes offerunt, veluti पान्ति (ex पा et अन्ति) *regunt*, non पन्ति; अपाम् (ex पा et अम्) *regebam*, non अपम्. In universum आ minus frequenter quam अ eliditur. अ cum sequente इ vel ई quarundam, quas grammatica docebit, flexionum, consentaneum cum r. 36. in ए coalescit, e. c. धीरे *in manu* ex वीर et इ, दाने *duo dona* e दान et ई.

48. इ et ई solum ante suffixorum Taddhitorum†) vocales sive sint similes seu dissimiles, eliduntur, e. c. वान्धकिनेय *spurius*, a वान्धकी *adultera* suffixo इनेय, काल्याणोय *Kalyāṇae filius*, a कल्याणी suff. एय.

*) Exponentur in sequentibus regulis immutationes, quas radicum et nominum thematicas vocales finales subeunt ante vocales flexionum, vel suffixorum, quae ad voces formandas usurpantur.

**) ऋ et ॠ jam eam ob causam cum quia nulla verborum vel nominum flexio vel ऋ vocalibus incipit.

***) Multa suffixa, quae voces derivativas formant, *Vriddham* (v. r. 33.) primae in voce primitiva vocalis exigunt.

†) A sanscrita voce णिङ, qua designantur omnia suffixa, quibus derivativa nomina et alii formantur vocibus.

49. उ solum ante suffixum इमन्, ऊ vero nunquam eliditur*); e.c. वृत्तिमन् *recutudo*, a वृत्तु *rectus*.

50^a). Praeter eas, quas regulae praecedentes statuerint, conditiones, इ, ई et उ nunquam eliduntur; non tamen hae vocales, aequae ac ऊ, cum sequente simili vocali coalescunt, ut regula 35. jubet, sed इ et ई tam ante similes quam ante dissimiles vocales in यू transeunt, nisi sequentes regulae mutationem in इय् praescribunt; e.c. चिचि cum इम format चिचियम् *collegimus*, non चिचोम; निनी cum इम format निनियम् *duximus*, non निनोम; निनी cum अ et उस् format निन्य *duxistis*, 'निन्यन् *duxerunt*.'*)

50^b). उ et ऊ ante similes vocales semper in उव्, ante dissimiles aut in व् aut in उव् transeunt, de quo vid. r. 51. 52. 53. e.c. यय् cum उस् format ययवस् *conjunxerunt*, non ययस्, उध् cum उस् format उधवस् *agitaverunt*, non उधस्.

51. In monosyllabis radicibus et nominum thematibus monosyllabis, quaequam priores compositione cum praecedentibus praepositionibus vel aliis vocabulis fiunt polysyllabae, इ, ई, उ, ऊ tam ante similes quam ante dissimiles vocales plerumque in इय् et उव् transeunt; e.c. दियति *it*, e द्वि et अति; वियन्ति *cunt*, e वी et अन्ति, भियि *in timore* e भी *f.* (substantivum, quod sine ullo suffixo puram exhibet radicem) et इ, न्वन्ति *laulant*, e न् et अन्ति; भुवि *in terra* e भू et इ.

52. In foris etiam polysyllabis, ad evitandam nimiam consonantium coacervationem, eadem mutatio in इय् et उव् locum habet,

*) वयम्, विय् similesque voces, quarum posterius elementum grammatici indicii a radice *esse*, suffixo उ et abjecto उ radicali, deducunt, ex mea sententia nullum continent suffixum, sed longam, in quam य् desinit, vocalem solum corripuerunt.

**) In quadam rarissima nominum specie in ई desinente hoc ई cum sequente locativi terminatione इ coalescit, v. r. 175.

si vocibus supra dictis dure consonantes antecedunt Confer e c
 सिद्धिमयिम् *subrisimus*, e सिद्धि et इम, cum चिच्छिय *collegimus* e चिचि
 et इम, चिच्छिय *vendidistis* e चिच्छी et अ, cum निन्य *duastis* e नौ et अ,
 आप्नुवन्ति *adipiscuntur* ex आप्नु et अन्ति cum विन्वन्ति *colligunt* e
 चिनु + अन्ति

53 उ et ऊ quoque sine rationibus in / 51 et 52 expositis in
 डच् प्रो व् transcunt Quod, ubi accidit, peculiares grammaticae
 leges accuratius definiunt Confer e c ननुच *laudavistis* e ननु et अ
 cum चिच्छय *collegastis* e चिचि et अ

54. ऋ ante terminationum vocales consentaneae cum / 37 in ऋ
 transit, quodsi vero dure consonantes ei antecedunt, in quibusdam
 quae grammaticae docebit, occasionibus, ad evitandam nimirum conso-
 nantium concervationem, in अर् mutatur Confer e c चरु *fecistis* e
 चक् et अ cum सस्मर *meministis* e सस्म, et अ (cf r 52) अ ante vo-
 cales plerumque in इर्, atque si labialis ei antecedit, in उर् transit
 In quibusdam quoque, quae grammaticae definiunt, occasionibus tam post
 simplices quam post compositas consonantes in अर् mutatur E c
 मिरति *deglutit*, e म् et अति, पिप्सति *nutrunt* e पिय et अति, चकर *of-*
fendistis e चर् et अ, तस्तर *strastis* e तन्त् et अ Ante य्, इ plerum-
 que in ईर्, et, si labialis ei antecedit, in ऊर् transit

55 Diphthongi ए, औ, ऐ, झी ante vocales in simplicia elementa
 ex quibus constunt, se dissolvunt, ita tamen ut posterius ipsarum
 elementum propter sequentem vocalem, in sibi respondentem semi-
 vocalem transeat Mutantur igitur ए et औ diphthongi, quarum prius
 elementum a breve est, in अय् et अव् Fortiores autem diphthongi
 ऐ et औ, quae a longum pro priori habent membro, in आय् et आव्
 transeunt E c नयन *oculus* e ने et अन, भवति *est* e भो et अति, नायन
dux e नै et अक, नात्रि *in nav* e नौ et इ (cf annot ad r 33)

CONSONANTES.

MUTATIO CONSONANTIUM, QUAE IN FINE ET INITIO CONTERMINA- RUM VOCUM CONCURRUNT.*)

56. In fine vocum sanscritae linguae indoles proprie surdas tantum consonantes, quae aspiratione sint vacuae, admittit; sonorae, aspirationis expertes, consonantes propter sequentis sonorae litterae vim aut retinentur, aut ex permutatione aliarum affinium consonantium oriuntur. Aspiratae consonantes, siue sint surdae seu sonorae, nulla sub conditione in vocum fine retinentur, sed in affinem non aspiratam litteram transeunt, aut surdam aut sonoram, id quod e sequentis litterae vi et natura pendet. Quae ut accuratius definiantur, sequentes statuendae sunt euphoniae generales regulae:

a) Surdae litterae ante sonoras litteras (vocales vel consonantes) in sonoram (non-aspiratam) ordinis sui litteram transeunt, veluti क् et क् in क्, क् et क् in द्. Sibilantes peculiares sequuntur regulas, quippe quae sibi respondente sonora careant.

b) Sonorae ante pausam et ante surdas litteras in surdam (non-aspiratam) ordinis sui litteram transeunt, veluti न् et न् in क्, द् et न् in न्. Semivocales, nasales et ह littera, quae sibi respondente surda littera carent, nullam subeunt mutationem, र्, य et र् exceptis, quae peculiares sequuntur leges.

c) Aspiratae, siue sint surdae seu sonorae, ante pausam et surdas litteras in non aspiratam surdam, ante sonoras vero litteras in non aspiratam sonoram ordinis sui litteram transeunt, e. c. क् et क् primo loco in क्, altero in न् mutantur.

---

*) Sequentes regulae etiam in litteras finales et initiales earum, quae nomen compositum formant, vocum, et ad praepositiones inseparabiles vim exercent.

c) Quodsi aspirata finalis est sonora atque ad radicem pertinet, cujus initialis littera est ग, ङ, क vel च — i. e. praeter ग*) quaeprimus tenuis sonori, quae cognatum, in quam transire possit, aspiratam habeat aspiratio, quae in finali littera suppressitur, ad initialem radicis litteram recedit, ita ut ग, ङ, क et च ex ordine suo in घ, ङ, छ et क transeant, e. e. दुष् transit in भुष्, vel, ante sonoris litteris, in भङ्

Facilem conspectum harum generalium legum sequens praebet tabula

Exempla	Ante sonoras	Ante surdas	Ante pausam
एति	एदि अस्ति	एदि भजति	एति यतिगति अस्ति एति a)
वेदविद्	वेदविद् अस्ति वेदविद् भवति	वेदविद् यतिगति अस्ति वेदविद् b)	
चित्रनिम्ब	चित्रनिम्ब अस्ति चित्रनिम्ब भजति	चित्रनिम्ब यतिगति अस्ति चित्रनिम्ब c)	
धनन्तम्	धनन्तम् अस्ति धनन्तम् भजति	धनन्तम् यतिगति अस्ति धनन्तम्	
वेददुष्**)	वेदभद् अस्ति वेदभद् भजति	वेदभद् यतिगति अस्ति वेदभद् c)	

NOTA Radices et non inum themata semper cum prima sua finali littera scribuntur, quanquam hoc littera ex euphoniae legibus in fine vocabulorum non adest. Radices enim et non inum themata raro nuda sunt sine ulla grammatica terminatione usurantur, ubi autem hoc accidit, finales spirituum litterae euphoniae legibus subiciuntur e. e. radicalis दुष्, quae pugnandi notionem exprimit, sine ullo adhibito suffixo tanquam sub ianitu adhiberi potest, quod pugnam significat. Quodsi vero luy is substantivum themata sectionum 121 sine ulla terminatione tanquam nominis singulorum ponitur दुष् ex euphoniae lege mutatum est in दृष्, quod ante sonoram sequentis vocis litteram in दृद् transit. Eandem legem sequitur दृद्

*) si forsitan hanc ob causam ab hac regula excipitur, quia spiritus aspirata (ह्) In-formi organo parum arridet, id quod ex rarissimo ejus usu cognoscitur. Perpetuae etiam radices, in sonoram desinentes aspiratae, a finali littera interceptae.

**) Qui sciret noscit, compos itum e वेद et दुष्

ubi tanquam nominis thema cum quapiam alia voce nomen compositum format.*) Non tamen युत् pro vera radice vel substantivi nostri themate haberi potest, quia a युत् radice verbum युध्ये *pugno* et substantivum योध *miles* non descendere possent, atque a युत् themate non Accusativus युधम्, et Instrumentalis युधा etc., sed potius युत्तम्, युत्ता derivarentur.

57. Duae conjunctae consonantes in fine vocum non retinentur, sed ultima abjicitur; e. c. सुवल् pro सुवल्स् *pulchre tens*, quod secundum r. 56. est pro सुवल्स् a rad. वल्स् praefixo सु.

ANNOT. Excipiuntur ab hac regula voces, quae in duas desinunt consonantes litteras, quarum penultima est र्, ita dicitur उर्कस् fortis, ab उर्क (v. r. 59.). Formae desiderativae, quanquam र् pro penultima habent, generalem sequuntur regulam, quippe quae finalem suam sibilantem abjiciant, e. c. चिकीर्स् (चिकी: v. r. 72.) pro चिकीर्प् *faciendi cupidus*.

SPECIALES REGULAE.

58. Quattuor priores consonantes primi, tertii, quarti et quinti ordinis ante quamvis nasalem litteram in nasalem ordinis sui transire, aut generalem regulam 56. sequi possunt; prius tamen longe est usitatissimum. Ubi conditio regulae 56e⁶⁾ locum habet, aspiratio, quam finalis littera perdit, item in initialem radice litteram recedit. E. c. वाङ् मन् vel वाङ् मन् pro वाङ् मन् *vox mea*; षण् मासाः vel षट् मासाः pro षट् मासाः *sex menses*; तन् ना 'स्ति vel तद् ना 'स्ति *hoc non est*; वेदम् न् ना 'स्ति vel वेदम् न् ना 'स्ति pro वेदम् न् ना 'स्ति *Vedorum gnarus non est*⁷⁾.

*) Primis compositis non tantum, sed etiam secundis et tertiis, ita tamen ut euphoniae observentur leges, quae ad litteras finales spectant. Nam ob causam गुप् tanquam prius compositi membrum ante surdas transit in गुप् et ante sonoras litteras in गुप्.

6*) Generalem regulam ante nasales raro a scriptoribus vidi observatam.

59 Praeter compositas et aspiratas litteras et puram aspirationem ह littera indicatam, sequentes consonantes in fine vocum non admittuntur 1 omnes palatinae*), nasali (ॠ) excepta, scilicet च, छ, झ, ञ, nisi ex euphonica dentalium litterarum permutatione oriuntur, 2 duae priores sibilantes, scilicet झ et ञ. Dentalis sibilans (ञ) et semivocalis झ certis sub conditionibus solum retinentur. De श, ष, स, ह et र litterarum permutatione proprio loco iusius agitur. Palatinae च et छ in य transeunt, ञ transit in झ, et झ plerumque in य, atque in paucis solum radicibus in झ transit. Aethae autem hae surdae litterae secundum r 56 et 58 permutationi in sonoris ग, ङ, et in nasales ङ, ण sunt subjectae. ह et वाच sermo et अस्त्र san-
guis transeunt in वाक् et आसक् (r 56 a) quae ante sonoras in वाग्, अस्त्र, et ante nasales in वाङ् अस्त्र mutatur (r 58), राज rex (r 57) dice राज splendere, regere transit in रङ् quod in रङ् et रण् mutari potest**).

60 Initiali ह litterae post vocalem brevem (interdum quoque post longam vocalem) respondens non aspirata च antepositur, ita dicitur ह च तव छाया tua umbra pro तव छाया. Haec euphonica lex in radices quoque vim exercet, si brevis reduplicata syllaba vel praepositio inseparabilis in brevem desinens vocalem, eis antepositur veluti चिच्छेद sculi vel scudit, परिच्छिन्नशि scundo, १ rad हिद्.

आवृत्त. Quamquam haec regula in codicibus et in libris saepius negligitur, generalis ejus vis ex eo tamen cognoscitur, quod si brevis vocalis ante ह uli pro ह scriptum est positio semper longam formet syllabam.

*) Ubi, in euphoniae reglâ, cujuspiam organi memorantur consonantes, semper reglâe 1 non vero reglâe 29 litterarum divisio intelligitur ita ut l c inter palatinas etque semivocalis ग neque sibilans ञ sit referenda.

**) Vocabula, quae in aspiratis litteris ग् et झ desinunt, vix inveniuntur.

61. त्, थ्, द्, ध् sequenti ल् atque palatini et lingualis ordinis litteris, (nasalibus exceptis) assimilantur, ita tamen, ut generalis regulae 56. quae aspiratas in vocum fine non admittit, ratio sit habenda, quam ob rem e. c. त् ante ह् non in ह् sed in च् transit. Etiam ante palatinam sibilantem litteram (श्), litterae supra dictae in च् transeunt; tum autem initiale झ् plerumque in ह् transit, sed integrum quoque retineri potest. E. c. तल् लिख *hoc scribe* ex तद् लिख, तच् चर्म *hoc scutum* ex तद् चर्म, महद् जीवनम् *magna vita* e महत् जीवनम्, वेदभृच् चरति *Vēdorum gnarus ut e वेदवृध् चरति* (v. r. 56. 0².), तद् उयनम् *hic volatus* pro तद् उयनम्, तच् ह्स्त्रम् vel तच् शस्त्रम् *hoc telum*.

62. Nasales ङ्, ण् et न् in fine vocum post brevem vocalem geminantur, si sequens vocabulum a quapiam vocali incipit, e. c. आसन् आत्र *erant ibi*, आनन् आदि *erant in principio*, pro आसन् etc.

63. न् ante झ् et ञ् in palatinam (ञ्) atque ante झ् et ह् in lingualem nasalem (ण्) transire potest, quod tamen rarissime accidit.

ANNOT. Varia hujus et sequentis regulae exempla in *Bhagavad-Gītāe* uno versu (V. 8. 4.) habemus, ubi in editione Calcuttensi legitur:

पश्यञ्छण्वन्पद्मञ्जिघ्रन्प्रथनन्गच्छन्स्वपन् शसन्.
quod SCHLEGELIUS aptius scribit:

पश्यन् शण्वन् स्पशन् द्विघ्नन्प्रथन् गच्छन् स्वपन् शसन्.

64. Ubi न् finale litteram initiale sequitur झ्, quattuor scribendi modi adhiberi possunt: 1. quod usitatissimum est, ambae concurrentes litterae nullam subeunt mutationem. 2. न् in ज् mutatur et झ् integrum retinetur; 3. न् in च् et झ् in ह् transit; 4. inter च् et ह् inseritur च्. E. c. महन् *magnus* et शिष्यः *discipulus* scribi possunt: 1. महन् शिष्यः, 2. महाञ् शिष्यः, 3. महान् शिष्यः, 4. महाञ् छिष्यः*).

*) Haec ultima scribendi ratio in *Dāt-Vāhidmyae* editione Calcuttensi saepissime, nisi quavis in occasione, adhibetur. In universum quoque न् ante झ् multo frequentius quam ante ह्, ए, उ et ए solet mutari.

x

65 Inter न् finale et surdas litteras palatini, lingualis et dentales ordinis euphoniae causa sibilans inseritur littera, ante quam न् secundum r 15 in *Anusvāram* transit, inserenda autem sibilans littera ad organum sequentis litterae se accomodat, ita ut न् ante च et छ, प् ante ट्ट et ठ, स्र् ante त्र् et थ्र् sit inscribenda, e c श्रीमा श्रति pro श्रीमान् चरति, मद्यटङ्कार् pro मद्यान् टङ्कार्, आसस्तत्र pro आसन्तत्र *Anusvara* ante inserendam sibilantem altero signo (◌◌) quoque indicari potest, veluti श्रीमाश्रति etc

आ००७ Si textus perspicuitatis causa, separandae sunt duae, inserta sibilante, in unum contractae voces sibilantem priori vocabulo adjungendam esse censeo (ut आसिस्र् तत्र non आसस्तत्र), quia न् in fine vocum nunquam in *Anusvāram* transit, in medio autem vocum nunquam alia nasalisi quam *Anusvāra* ante sibilantem litteram invenitur (v r 15)

66 न् finale sequenti semivocali ल् assimilatur (cf r 61 et 70), tum autem, ad indicandam finalis ल् litterae nasalem originem, altera *Anusvāra* forma adscribitur, quae hoc loco non pronunciatur, e c पक्षान् लनाति *alas abscondit* pro पक्षान् लनाति

67 In fine prioris membri vocum compositarum न् abijcitur, atque antecedens vocalis easdem ac finales vocales sequitur euphoniae regulas, e c राजधर्म regum officium pro राजन्धर्म, राजेन्द्र (v r 36) regum princeps pro राजनिन्द्र

68 न् finale semper ad sequentis litterae organum se accomodat, (ita ut solum ante vocales et labiales integrum retineatur) ante gutturales (क्, ग्, ङ्, घ्, झ्) transit in ङ्, ante palatinas (च, छ, ष, ण, य) in च्, ante linguales (ट्, ठ्, ड्, ढ्, ण्) in ण् et ante dentales (त्, थ्, द्, ध्, न्) transit in न्. Potest tamen न् finale secundum r 16, tam ubi quampiam harum mutationum subit, quam ubi integrum retinetur, vicaria suppleri *Anusvāra*, quae semper alius nasalisi litterae, cuius vice fungitur, pronunciationem habet

E. c. तद् गजम् vel तं गजम् *hunc elephintum*; तच् चन्द्रम् vel तं चन्द्रम् *hanc lunam*; तष् डिम्बम् vel तं डिम्बम् *hoc ovum*; तन् दन्तम् vel तं दन्तम् *hunc dentem*; pro तम् गजम् etc.

ANNOT. म् finale, de quo haec et tres sequentes agunt regulae, ad grammaticas pertinet flexiones, म् radicale vero vix in ullius vocis fine invenitur, et apud scriptores a me nunquam repertum est; ubi tamen occurrunt, tam ante pausam, quam ante quampiam litteram vocalem vel consonantem, in न् transire dicitur (v. r. 191.).

(69. म् ante sibilantes, ह् litteram et ante semivocales य्, र्, ल् in *Anusvāram* transit necessariam (v. r. 15.), e. c. तं शत्रुम्, तं पद्म-रणम्, तं सिंहम्, तं हंसम्, तं युवानम्, तं राजानम्, तं लाभम्; pro तम् शत्रुम् etc. Ante च् semivocalem, म् finale aut item in *Anusvāram* necessariam mutatur aut integrum retinetur; prius tamen est usu frequentius; e. c. कं विन्दुम् vel कम् विन्दुम्.

ANNOT. Exeipitur ab hac regula, सम्बाद् *rex supremus vel universalis*, vox composita, cujus pars prior est praepositio inseparabilis सम्. Vocabulum सम्यच् vero, quia e समि et अच् non vero e सम् et यच् compositum est (v. r. 199.), hanc regulam non transgreditur. Nam मि et मो syllabae finales, si इ et ई secundum r. 37. in य् mutantur, semper इय्, non vero य् formant, ut काम्य् अस्ति *cupidus est* (e कामी अस्ति) non कर्त्य् अस्ति.

(70. म् finale quoque initiali य्, ल्, च् (nunquam र् semivocali) assimilari potest, quod ubi acridit, altera *Anusvārae* forma (*), quae non pronunciatur, ad indicandam finalis semivocalis nasalem originem, adscribitur; e. c. कौय् युवानम्, कौल् लाभम्, कौच् विन्दुम्. *)

(71. म् finale aut ad primam vel secundam sequentis vocis litteram se accommodare potest, si prima est ह् et secunda न्, म्, य्, ल् vel च्. Hoc eo explicandum est, quod ह् initiale, cum nasalibus vel semivocalibus modo dictis conjunctum, tam debilem habeat pronunciationem, ut littera secunda quasi initialis litterae vice possit

*) Hujusmodi assimilationes apud scriptores nunquam inveni.

fungi, eo quod in vocis antecedentis finalem litteram exerceat vim euphonicam E. c. क द्रुते vel कन् द्रुते pro कम् द्रुते, क द्वादते vel कल् द्वादते (v. p. 70) pro कम् द्वादते.

72. Semivocales य, ल, व in fine vocum rarissime inveniuntur, atque, ubi occurrunt, nullam subeunt mutationem, रू vero semivocalis in vocabulorum fine saepius invenitur, atque sequentibus subiectum est euphoniae legibus.

a) Ante pausam atque surdas gutturalis et labialis ordinis litteras (क, ख, ग, घ) in *Visargam* transit e. c. करोति पुन, पुन करोति, पुन. पचति pro करोति पुनर (facit iterum) etc.

b) Ante surdas litteras palatini, lingualis et dentalis ordinis in sibilantem transit litteram, quae sequentis litterae organo respondet, scilicet ante च, छ in झ, ante द, ड in ध, ante त, थ in द, c. c. पुनश् चरति, पुनश् टीकते, पुनश् तरति, pro पुनर चरति etc. Quodsi initiale त cum sequente स conjunctum est, quod rarissime accidit, रू finale in *Visargam* transit, uti पुन. त्सरति non पुनस् त्सरति.

c) Ante sibilantem litteram रू finale aut in *Visargam* mutatur aut sequenti sibilanti assimilatur, prius tamen est usitatus, e. c. पुनः शोभते vel पुनश् शोभते, पुन स्रति vel पुनस् स्रति. Quodsi vero sequens sibilans cum alia surda consonante conjuncta est, रू finale aut easdem mutationes subire, aut abjici potest, plerumque tamen in *Visargam* transit e c पुन स्कन्दति vel पुनस् स्कन्दति vel पुन स्कन्दति.

d) Ante sonoris litteras, sive sint vocales seu consonantes, रू finale, quia ipsum sonorum est, integrum servatur. Quodsi tamen initialis sonora littera item est रू, abjicitur रू finale, atque, si brevis ei antecedit vocalis, producenda hac vocali compensatur. E. g. पुनर इति, पुनर गच्छति, पुनर अयति, पुनात्मते

73^a). Vocales breves इ et उ in nominum thematibus produeuntur ante इ finale, sive haec littera servetur integra, sive in *Visargam* vel स् mutetur; e. c. गीइ, गीः, गीच् pro गिइ *loquela*, धइ, धः, धच् pro धइ *temo*.

73^b). इ in fine prioris compositorum membri ante क, ख, प et क् aut secundum r. 72^a). in *Visargam*, aut in स् transire potest, quod quidem स्, secundum r. 101^a), mutationi in प् est subjectum; e. c. निःप्रभ vel निःप्रभ *splendoris expers*, e निइ *ex* et प्रभा *splendor*; उःकृत vel उःकृत *peccatum*, e उइ *male* et कृत *factum*; गीःपति vel गीप्पति *loquela dominus*, e गिइ *loquela* (vid. r. 73^a.) et पति *dominus*. Quodsi tamen क् vel प् initiale cum sibilante littera conjunctum est, इ antecedens in *Visargam* solum transire potest, e. c. निःक्षय *exili expers*, non निःक्षय; निःक्षान *cibi expers*, non निःक्षान.

NOTA. Ubi ambae admittuntur mutationes, linguae usus, quod ad singula attinet composita, modo ad unam modo ad alteram mutationem magis se inclinatur. Ita in exemplis supra dictis, forma posterior (ut निःप्रभ) usu maxime est recepta, e contrario दुःख *dolor* (e उइ *male* et ख *air*) saepius quam दुःप्प dicitur, sed निःफल (e निइ *ex* et फल *fructus*) *fructuum expers* saepius quam निःफल invenitur. Praeter dua haec vocabula, eorumque derivata, vix aliud invenitur, in quo इ cum sequente ख vel प् conveniat, in universum quoque, voces ab his aspiratis incipientes rarissimae sunt. — Grammatici etiam in compositis, ante surdas litteras क, ख, च, छ, ट, ठ, त, थ, प, फ, नibi cum sibilante conjunctae sunt, इ finale integrum servari permittunt. Hujusmodi exempla autem apud scriptores nonquam inveni. WILSONUS tamen compositum अरुपति *sol* (*dius dominus*) exhibet, ex अरुइ *dies* (vid. glossarium meum) et पति *dominus*.

SIBILANTES.

74. झ et ञ in vocum fine nunquam retinentur, sed plerumque in इ transeunt, et in paucis tantum radicibus, veluti इञ्च et मञ्च *ir* क् mutantur; e. c. चिइ pro चिञ्च *intrans*, दिइ pro दिञ्च *inimicus*, दिचं

pro दिष् *plaga*, मुख pro मू *tolerans* *) Hae autem litterae ट et क mutationibus, r 56 et 58 expositis, sunt subjectae

75 सू finale in euphonicis suis mutationibus maximam partem cum र littera convenit, atque sequentibus subjectum est euphoniae legibus

a) Ante prusam atque surdas gutturalis et labialis ordinis litteras (क्, ख, प, ब) in *Visargam* transit, e c करोति रवि, रवि करोति, रवि पचति, pro करोति रविस् (*facit sol*) etc

b) Ante surdas litteras palatini, lingualis et dentalis ordinis, sibilans retinetur, ita tamen, ut ad sequentis litterae organum se accommodet, quum ob rem झ ante च, झ ponitur प ante ह, ट, et स ante त, थ. E c रविष् चरति, रविष् टोकते, रविष् तरति — Ubi त initiale cum sequente सू conjunctum est, quod rarissime accidit, सू finale, ut nimis dura existeret consonantium coacervatio, in *Visargam* transit, e c. रवि त्सरति

c) Quodsi सू finalem litteram alia sequitur sibilans, सू finale aut ei assimilatur, aut, quod institutum est, in *Visargam* mutatur, e c रवि शोभते, रवि सरति vel रविष् शोभते, रविष् सरति — Ubi vero sequens sibilans cum alia surda consonante conjuncta est, सू finale ad arbitrium, aut eundem sequitur legem, aut abjicitur, e c रवि स्कन्दति, vel रविष् स्कन्दति, vel रवि स्कन्दति

d) Ante sonoras litteras, sive sint vocales seu consonantes सू finale, si alia vocalis quam अ vel आ ei antecedit, in ङ mutatur. Quodsi tamen sequens sonora littera ipsa est ङ, सू finale ꣳ abjicitur, et, si brevis ei antecedit vocalis, producenda hac vocali compensatur. E c रवि ङ एति, रवि ङ गच्छति, रवि ङ जयति, रवि ङ रमते

*) सू finale de quo FORSTERUS in Grammatica sua, pag 36 N 10 agit, e phonica litterae र est mutatio, neque hanc ob causam hujus regulae integritatem dimittit.

Faciliori hujus regulae conspectui inserviat haec tabula:

रविस् ante surdas	ante sonoras	ante pausam
रविः करोति	रविर् गच्छति	करोति रविः
रविष् चरति	रविर् अयति	चरति रविः
रविप् टीकते	रविर् ठीकते	टीकते रविः
रविस् तरति	रविर् द्रवति	तरति रविः
रविः त्सरति		त्सरति रविः
रविः पचति	रविर् बोधति	पचति रविः
रविः सरति vel रविस् सरति	रविर् एति	सरति रविः
रविः स्वान्दति vel रविस् स्वान्दति	रवी रमते	स्वान्दति रविः
vel रवि स्वान्दति		

76^a. इ et उ vocales producantur ante र् finale, quo nominis thema finitur, si, quod raro accidit, र् littera non ad quampiam terminationem vel suffixum, sed ad radicem ipsam pertinet;*) e. c. आशिस् (a rad. आच्, mutato आ in इ) benedictio transit in आशीस्, cf. r. 73^a.

76^b. र् finale cum praecedente अ ante omnes sonoras consonantes (र् semivocali non excepta) et ante अ vocalem in ओ transit, sequens अ vero eliditur et elisionis signo (ऽ) suppleri potest, quod tamen saepe negligitur; e. c. गदो गच्छति, गदो रमते, गदो अस्ति pro गदास् गच्छति, गदास् रमते, गदास् अस्ति. — Ante quamvis aliam vocalem quam अ, अस् finale mutatur in अ vocalem, quae cum sequente vocali non coalescit, sed semper integra servatur. Hoc autem अ ex अच् syllaba, abjecto च्, explicandum esse censeo (cf. r. 40. et 35.), quia verisimiliter prae linguae aetate अच् finale non solum ante sonoras consonantes et अ vocalem, sed ante omnes quoque reliquas

*) In exemplo रविस् finale र् Nominativi signum est.

vocales in औ transiit, quod ante vocales, quae non sicut अ initial elidebantur (cf. r. 38.), in अच् mutari debuit. E. e. गद् असीत्, गद् एति pro गद् अच् असीत्, गद् अच् एति, e गद् अच् असीत्, गद् अच् एति *)

ANNOT. Syllabae अच् mutatio in औ a Grammaticis indicis recte eo explicatur, quo-
 सू transeat in उ vocalem, quae cum praecedente अ secundum generalem regulam
 36 in औ coalescat. Eodem modo in gallica lingua i in vocalem u dissolvitur
 quae item cum antecedente a coalescit, ut in *amateur* et *animalis*, ou ex ai fait
 ex falsus, maudire e maldre

77. Nominativi सस् is, hic, ille et एष hic a generali regula ex-
 cipiuntur, atque ante omnes consonantes सू finale abijciunt. Ubi
 tamen cum prefixo negativo अ conjuncti sunt, quod apud scriptores
 nunquam inveni, generalem legem sequi dicuntur सस् quoque, ubi
 cum एषस् hic convenit et e lege 76^a. sibilantem finalem abijcit, cum
 sequente ए contra r. 76^a. coalescit in ऐ (ऐ षस्).

78. सू finale post आ vocalem ante omnes sonoras litteras (vo-
 cales et consonantes) abijcitur, sed antecedens आ cum sequente vo-
 cali non coalescit, e. e. गद् आ अटन्ति, गद् आ र्छन्ति, गद् आ गच्छन्ति pro
 गच्छास् अटन्ति *) Eandem legem sequitur सू finale interjectionum भोस्,
 भोस् et अहस्.

ANNOT. 1 सू finalis litterae abiectionem, quae hac regula praescribitur, eo explican-
 dam esse censeo, quod आम् primitive in आ, ex आ et उ constata diphthongum,
 transierit, consonantiae cum अम् syllabae mutatione in औ ex अ + उ (vid. r. 76)
 ita ut सू finale tam post अ quam post आ in उ sit transformatum. Diphthongus आ
 vero ante vocales mutata erat in आव्, ex quo, abjecto व्, आ remansit, sicut
 in r. 76 अ ex अच् abjecto व् ortum est. Quod autem al आ vocalem attinet,
 ad अच् + अच् + अच् consonantes औ diphthongus. Accor. recte. Velut. in. अप्रपे-
 supra dicto गद् आ गद् आ, rationem hujus permutationis in औ diphthongi cum

*) Ante pausam et surdas consonantes सू finale, cui य vel आ antecedit, eadem ac
 quodvis aliud सू finale sequitur leges (vid. r. 75)

आ vocali affinitate video, quam ob rem in verborum conjugatione quoque, आ et aliae diphthongi saepe in आ transeunt. — Grammatici quoque अन् et आन् syllabarum finalium mutationem in अय् et आय् admittunt, ubi regula 76. et 78., ante vocales, स् littera abjici jubetur, ita ut pro गडा आसीत्, गडा अटन्ति dici posset गडाय् आसीत्, गडाय् अटन्ति. Apud scriptores tamen hujusmodi permutationes nunquam inveni.

ANNOT. 2. Interdum metri causa apud poetas आ finale, abjecto स्, contra regulam 78., cum sequente अ, nunquam tamen cum alia vocali, coalescit, neque etiam अ, abjecto स्, eum sequente vocali contrahitur. Dicitur potest, e. e. गडा अटन्ति pro गडा अटन्ति, non vero गडे अटन्ते pro गडा ईटन्ते, neque गडे ति pro गडा एति.*)

79. स् finale in priori vocis compositalae membro ante surdas gutturales et palatinas (क्, छ्, प्, ण्) aut secundum regulam generalem in *Visargam* transit, aut, quod longe usitatissimum est, integrum retinetur, nisi secundum r. 101°. in प् mutandum est; e. e. भास्कर vel भाःकर *sol*, e भात् *splendor* et कर *qui facit*, भास्वति vel भाःपति *sol*, e भास् et पति *dominus*, धनुष्कर vel धनुःकर *sagittarius*, e धनुस् *arcus* et कर. Quodsi tamen initiale क् vel प् cum sibilante littera conjunctum est, antecedens स्, ad evitandam nimis duram consonantium coacervationem, semper in *Visargam* transit, e. e. भाःजय, non भान्जय *luminis occasus*, e भास् et जय *occasus*.

80. Post praepositionem inseparabilem vel reduplicativam syllabam, in aliam vocalem quam अ vel आ desinentem, स् initiale radicis transit in प्, cujus vi euphonica sequens त्, थ् vel न् in sibi respondentem lingualem litteram mutantur, scilicet त् in द्, थ् in द्, न् in ण्; e. e. निपदे *destruo*, a rad. सद् praefixo नि, तृष्टाव *laudavit*, a rad. म्त्त cum syllaba reduplicativa त्, तिहामि *sto*, a rad.

*) चित्रग्रीवाद्यश्च pro चित्रग्रीवड्याद्य (e चित्रग्रीवत् ड्याद्य) similesque contractiones in *Hypodliae* editione Londinensi editoris lapsui tribuendae sunt, atque in editione Scamperensi recte legitur चित्रग्रीव ड्याद्य.

स्या cum syllaba redupl. ति, सिप्पोर *amavi* vel *amavit*, a rad मिह
 cum syllaba redupl सि Reecedunt autem ab hac lege 1. radices
 quae इ vel इू vocales continent, e e अनुवामि *sequor* a सू prae
 अनु, विस्तोर्ण *extensus*, magnus a स्तू prae वि, विस्त्यामि *relinquo* 1
 सद् प्रae वि *) 2 radices quae aliam consonantem quam त, ध,
 न, et व cum initiali सू conjunctam habent, et nonnullae a स्तू inci-
 pientes radices, e e विसृत् *renuens*, विस्मयत् *subridens*, a सुद् et
 स्मि prae वि, स्र्वाव *fluxit* 1 सु cum syllaba reduplicativa स,
 पुसृद् *explosit*, a सुर्द् cum syllaba reduplicativa उ निस्वन *sonus*,
 तुमुत् *1* स्वन prae नि suffि अ **)

ANNOT In nonnullis compositis, prioris membri vocalis finalis eandem vim in poste-
 rioris membri initiale सू exercet, e e अग्निह *sartago*, compositum ex अग्नि
 ignis et ह्य *stans*

§10. ह littera in vocum fine nunquam retinetur, sed plerum-
 que in ह transit, solum in radicibus a ह incipientibus, ह littera
 finalis in ह transit, ita tamen ut aspiratio, quae in vocis fine eva-
 nescit, ad radicis initium recedat, quo ह in ध mutatur (cf r 56 c.)
 Litterae ह et ध secundum r 56 et 58 mutationi in non aspiratam
 sonoram et nasalem ordinis sm subjectae sunt E c. लिह *lambens*

*) Rationem hujus exceptionis in eo viden, quod इ et इू vocales, quia cum lioguali-
 bus consonantibus cognatae sint, aequae ac ipsae respondeos semivocalis liogualis ordinis
 (र), s b lantem ejusdem organi in radicis initio repudiato.

**) Plurimae a सू incipientes radices generalem sequuntur regulam, e e गुव्याय *dor-
 mivi* a ह्य, परिष्वय *amplectendo* a सद् प्रae परि Quaedam rad ces, quae apud gramma-
 ticos, sine duabus rationibus supra indicatis, सू in italem litterampositam vocalem quam ह
 et ध integram vel nent, iam rarissimo usu auct, ut vix ullum earum derivatum apud aucto-
 res invenitur, quam ob rem veritatem ejus, quod de his incertis radicibus grammatici sta-
 tuunt, dubitare liceat.

et *डुङ्ग* *mulgens* transeunt in लिङ्, धुङ्, ante sonoras in लिङ्, धुङ्, et ante nasales in लिङ्, धुङ्

81^a) इ littera initialis, qua sonora est littera, efficit ut antecedens surda in non aspiratam sonoram transeat (vid r 56), इ ipsum autem ad arbitrium aut integrum retinetur, aut, quod longe usitatissimum est, in aspiratam antecedentis litterae mutatur, e c वाक् et हीन formant वाग्हीन vel वाग्हीन *sermone praeusatus*, प्रविशेत् et एव्यवाहन् formant प्रविशेद् धव्यवाहन् vel प्रविशेद् हव्यवाहन्

DE QUIDUSDAM LITTERIS RARISSIMIS INSERTIS

82^a) A grammaticis iudiciis statuuntur sequentes litterarum inserendarum leges, quae ad arbitrium observari vel negligi possunt

a) Inter finale इ vel ण् et sequentem initialem sibilantem, primo loco क्, altero इ inseri potest, e c pro प्राङ् पङ् et सगण् षङ् dici potest प्राङ्क, सगण्क

b) Inter इ vel न् finale et च् initiale, त् inseri potest, e c pro पङ् सन्त et सन् स scribi potest पङ्क्सन्त *) et सन्क्स

c) Inter न् finale et ण् initiale च् inseri potest, ita tamen ut न् secundum r 64 in त् mutetur, e c pro सन् शङ् dici potest सन्शङ् **)

82^b) Inter कान् *quos* et कान् repetitum, atque inter Accusativum नन् *viros* et quamvis initialem च litteram, च् euphonicum inseri potest, ita tamen ut न् secundum r 15 in *Anusiram* necessariam mutetur, quae altero signo (-) indicari potest Scribitur

*) Hanc seriptonem eo explicandam esse censeo, quod illi linguae इ littera antedentem sibilantem in re pondentem dentalem त् transeat, ita tamen ut इ quoque in seriptura retineatur, quanquam pronuntiari nequit Funden in molim arabici articuli इ littera, ubi sequenti litterae assimilatur in seriptura tamen conservatur

**) Illi insertam च् litteram त् plerumque in इ transit, veluti सङ्क्षु (cf r 61)

ज	ट	ठ	ड	ढ	ण	त	थ
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
इज	कट	कठ	गड	गढ	इण	त	कथ
इज	कट	कठ	गड	गढ	इण	त	कथ
एज	कट	कठ	गड	गढ	एण	त	कथ
एज	कट	कठ	गड	गढ	एण	त	कथ
नज	कट	कठ	गड	गढ	नण	त	कथ
नज	कट	कठ	गड	गढ	नण	त	कथ
मज	कट	कठ	गड	गढ	मण	त	कथ
यज	कट	कठ	गड	गढ	यण	त	कथ
रज	कट	कठ	गड	गढ	रण	त	कथ
लज	कट	कठ	गड	गढ	लण	त	कथ
वज	कट	कठ	गड	गढ	वण	त	कथ
शज	कट	कठ	गड	गढ	शण	त	कथ
सज	कट	कठ	गड	गढ	सण	त	कथ
हज	कट	कठ	गड	गढ	हण	त	कथ
झज	कट	कठ	गड	गढ	झण	त	कथ
ञज	कट	कठ	गड	गढ	ञण	त	कथ

c) Sonorae consonantes, sive sint aspiratae seu non aspiratae, ante surdas in non aspiratam surdam ordinis sui litteram transcunt, e c अद् cum सि, ति et घ format अत्ति *edis*, अत्ति *edit*, अत्त्य *editus*, लम् cum ह्ये format लप्स्ये *adipiscar*, युध् cum ह्यु format यत्सु *in pugnus* a युध् *pugna* Semivocales et र littera, quia respondente surda littera carent, speciales sequuntur leges

d^o) Sonorum consonantium aspiratio, ubi secundum r b) et c) est supprimenda, certis legibus transfertur, ita ut aut ad sequentem litteram progrediatur aut ad radicis initialem litteram regrediatur. Prius semper locum habet, si sequens flexio vel suffixum a त् vel थ् incipit nam त् ई' घ litterae ad antecedentem aspiratam sonoram eo se accomodant, quod et sonorae et aspiratae sunt, i e in ध् transeunt, quam ob rem sonora aspirata, in quam radix vel nominis thema desinit, non in tenuem surdam sed in tenuem sonoram ordinis sui transit, e c radix अद् cum suffixis त् et त्म् format अद्द *purificatus*, शोद्धम् *purificare*, neque अद्त, शोद्धम्, quod ex lege c) expectaveris, पुण्यलम् *sanctus* (ad litteram, *funum adipiscens*) cum suffixo ता format vocem derivativam पुण्यलद्धा *sanctitus*, non पुण्यलद्धा

d¹) Ante omnes alias consonantes quam त् et थ् et eas, quas r a) describit, sonorae consonantis aspiratio, quae secundum r b) et c) supprimitur, ad initialem radicis litteram recedit, si haec littera quaequam, praeter ङ litteram tenuis sonora, quae affinem aspiratam habeat, est littera, i e ग्, ङ्, ढ् vel च् Mutantur igitur hae litterae, ex ordine suo, in च्, ण्, ध्, भ्, e c भोक्त्यामि *noscam* a rad् लुध्, वेदभुद्वास् *Pr los nascent bus*, वेदभुत्सु in *Vidos noscentibus*, a वेदलुध् (cf r 56 c)

ANNOT Inter nom num themata et Local vi flex onem ह्य ubi cond it ones regulae s²) b locum habent, dental s त् littera inseri potest, e c विद्त्सु vel विद्त्सु, त्ता त्त्सु 3 विष् त् r 98 et not. ad r 5°) 2

84. Nominum themata, quae in duas desinunt consonantes, ultimam abiciunt ante casuum flexiones, quae a consonante incipiunt; e. c. सुवल्ग्यस् pulchre-euntibus, सुवल्ग्य (v. r. 101^a.) in pulchre euntibus, a सुवल्ग्य (cf. r. 57.). Si penultima vero est न्, ultima consonans retinetur; formae desiderativae, quoniam न् pro penultima habent, tamen ultimam consonantem abiciunt.*)

SPECIALES REGULAE

85. Suffixum taddhitum मय, quod ad vim euphonicam inutilis in litterac attinet, eandem habet potestatem, ac si separata esset vox, e c. क्षन्मय famelicus, a क्ष्म famies (v. r. 58.), तेजोमय splendidus a तेजास् splendor (v. r. 76^b), pro क्ष्मय, तेजस्मय secundum r. 83. a.**)

86. च् ante surdas in क् et ग् transit (cf. r. 59); e c. वच् vocalibus et nasalibus exceptis, in ग् transit (cf. r. 59); e c. वच् cum ति, थ, स्यामि, क्म formatur वक्ति dicat, वन्थ्य dicatis, वक्ष्यामि (vid. r. 101^a) dicam, वक्तुम् dicere, वाच् cum भ्यस् formatur वाम्भ्यस् sermionibus (cf. r. 59.).

87. इ quod praeter radicem प्रश् interrogare rarissime cum flexionibus vel suffixis, quae a consonante incipiunt, componitur, has sequitur euphonicae leges. a) ante त्, थ् in च् transit, e c. प्रष्टुम् interrogare a rad. प्रश्, b) ante स् terminationum verbalium, in क् transit e. c. प्रक्ष्यामि interrogabo, c) प्रश् et स्यामि (vid. r. 101^a), d) ante च् terminationis Locativi plur. in क् transit, e) ante sonoras consonantes, semivocalibus et nasalibus exceptis, in क् transit, e) ante च्

*) Interdum quoque ante alias quam casuum flexiones ultima duarum consonantium abicitur, quod peculiares grammaticae regulae accuratius definiunt.

**) Omnia reliqua suffixa taddhita sequuntur regulam 83 etc., e c. तेजम् cum स्यति format तेजस्यिन् splendidus non तेजोस्यिन्, धनुस् cum म् format धनुस्मिन् (v. r. 101^a) arcus praeditus non धनुस्मिन् (v. r. 75)

semivocales य् et व् intercedunt;*) e. c. व् cum नाति et न्वन्ति format वृणोति *eligit*, वृण्वन्ति *eligunt*, गृह् cum नाति format गृह्णाति *capit*, चक्रिन् *discum habens* (e चक्र *discum* suff. इन्) cum आ format चक्रिणा *per discum habentem*, चिकीर्ष cum मान format चिकीर्षमाण *facere cupiens*.

94³⁾. Littera इ praefixorum प्र, परि et पृष् eandem, quam r. 94¹⁾. exponit, vim exercet in sequentem initialem cuiuspiam radiceis न् litteram, atque in न् praefixi नि; e. c. प्रणुदति *mittit*, c प्र et नुदति, प्रणिपतति *procumbit*, ex प्र et निपतति.

ANNOT. In nonnullis vocabulis इ praefixorum, vel prioris in composito membri, in न् finalem radiceis vel thematis eandem vim exercet e. c. प्राण *hahitus* a rad. अन् *spirare*, praefixo प्र, वृत्रहणम् *Vritri occisorem*, a वृत्रहन्.

95. म् ante suffixa, quae a त् incipiunt, aut in न् mutatur, aut abjicitur. Prius locum habet ante suffixa, quae *Gunam* requirunt, e. c. गन्तुम् *ire* a गम्; abjicitur autem म् radicale ante suffixa quae *Gunam* non requirunt; e. c. गत *qui ivit*, गति *itio*, a rad. गम् (cf. r. 92.). Radices tamen, quae ante suffixa, *Gunam* non requirentia, mediam अ vocalem producant, म् finale in न् mutant; e. c. आन्त *defessus*, a rad. अम्.

ANNOT. Cum personarum vel casuum flexionibus म् radicale vix unquam proxime componitur, ubi tamen hoc accidit, e grammaticorum indicorum sententia, म् ante consonantem in न् vel secundum r. 15. in Visargam necessariam transit. Ante Locativi flexionem ह् tamen, म् littera contra r. 15. in न् mutari dicitur.

SEMIVOCALES.

96. य् et व् semivocales vix unquam cum flexionibus vel suffixis, quae a consonante incipiunt, proxime conjunguntur; ubi autem

*) Omnes aliae litterae enphonicam litterarum क्, ख्, ग् et घ् vim in sequentem nasal infringunt, e. c. dicitur रुचिन् न् non रुचिणम् a रुचिन् *currum habens*.

hoc accidit, ante omnes consonantes, भू excepto, abjici, ante भू vero ad arbitrium aut abjici aut retineri dicuntur.

97. इ et लू semivocales nullam ante consonantes subeunt mutationem, sed इ et उ vocales breves, ubi इ finali antecedunt, ante quamvis a consonante incipientem flexionem vel suffixum producuntur: c. c. गीर्ण्यस् sermonibus, गीर्ण (v. r. 101°.) in sermonibus, a गीर्ण sermo (cf. r. 73°.).

98. म् in fine radicum vel nominum thematum has sequitur euphoniae leges: a) ante त् et श् transit in प् c. c. दृष्ट विसु c दृष् + त, उष्ट desulcratis, c वृष् + थ (v. r. 91.). b) Ante स् flexionum verbalium म् transit in क्, e. c. वृत्ति desideras, c वृष् + ति, देह्यामि monstrabo c दिष् + र्यामि (v. r. 101°.). c) Ante sonoras consonantes (præter semivocales et nasales, v. r. 83. a.) flexionum verbalium, म् transit in इ, e. c. ऐरुम् imperabatis ex ऐम् (a rad. ईम्) + ध्वम् (vid. r. 91.). d) Nomina in म् desinentia duos constituunt ordines, quorum alter म् sibilantem ante स in क् et ante भू in ग् immutat, alter ante स in द् et ante भू in ड्; e. c. दिक् in plagis, दिभ्यस् plagis, a दिष् (v. r. 101°.), विद्वस् in intrantibus, विद्वभ्यस् intrantibus, a विष्.

99. च् ante त् et श् nullam subit mutationem, sed secundum r. 91. efficit ut hæc dentales litterae in respondentes linguales transeant, i. e. त् in द् et श् in ष; e. c. देखि odit c दिप् + ति, दिष्ट odistis c दिप् + थ. In omnibus aliis rebus च् littera easdem sequitur leges ac म् e. c. देखि odisti, देह्यामि odera (vid. r. 98. b.), दिद्वे odistis (r. 98. c.) a rad. दिप्; मन्त्र in tolerantibus, मन्त्रभ्यस् tolerantibus, a मप्, त्विद्वस् in splendoribus, त्विद्वभ्यस् splendoribus a त्विप् (v. r. 98. d.).

ANOT. Vox सङ्गप् comes, et formae desiderativæ ut दिगादिप् dicere cupiens, integritatem hujus regulæ non diminuunt, nam desiderativorum character est च्, quod secundum r. 101°. mutationi in प् subjectum est, quia autem स् littera nunquam in fine vocum in प् transit, (nisi sequens vocabulum a प् incipit), pro दिगादिप् pro-

prie डिगदिस् scribendum est, quod secundum r. 75. in डिगदिः vel डिगदिस् transire potest, et ante vocales flexionum casuum, e lege 101^a, in डिगदिप् transit, ut डिगदिपम्, डिगदिपस् etc. Quod autem ad vocem सङ्गप् attinet, hoc rarissimum vocabulum, quod apud scriptores nunquam inveni, a grammaticis indicis e स cum et ङप् placere deducitur, haec explicatio autem nullo confirmatur argumento, et eam falsam esse, ex eo apparet, quod hujus vocis finalis littera nulla in re cum quapiam alia in ए desinente voce convenit, sed e contrario accuratissime analogiam sequitur vocum in स desinentium, quae aliam vocalem quam अ vel आ penultimam habent. Statuimus igitur सङ्गस् tanquam verum hujus vocis thema.

X 100. स littera has sequitur euphoniae leges: a) ante sonoras consonantes (praeter semivocales, et nasales, v. r. 83. a.), flexionum verbalium, in द्, atque ante स flexionum verbalium, signo secundae personae excepto, in त् transit, e. c. आङि (आद्ध्ये) *sedetis*, ex आस् + ध्वे, वत्स्यामि *habitabo*, e वस् + स्यामि, अवात्सम् *habitabam*, e वस्, producto अ, + संग्. Ante Imperativi terminationem धि, sibilans स, ad arbitrium aut in द् mutari aut abjici potest, e. c. सधि vel सधिं *dormi*, ex सस् + धि.

b) Ante secundae personae signum स, स radicale, si अ vel आ ei antecedunt, nullam subit mutationem; quodsi vero quacpiam alia vocalis ei antecedit, स quo secunda persona indicatur, ex euphoniae lege 101^a. इप् ए transit, atque स radicale aut in *Visargam* transire aut litterae ण्प assimilari potest; e. c. सस्मि *dormis*, e सस् + सि, वेपिःपि vel वेपिप्पि *is* ex वेपिस् + सि. Ante Imperativi terminationem स्त्र, स radicale plerumque abjicitur, e. c. आस्त्र *sede* ex आस् + स्त्र.

c) Ante casuum flexiones, स easdem subit mutationes, quae regulis 75, 76 et 78. praescriptae sunt; e. c. धनुर्भस् *arcibus* a धनुः (r. 75. d.), तेजोभ्यस् *viribus* a तेजस् (r. 76^a), भाभ्यस् *splendoribus* a भाः *splendor* (r. 78.). तेजःस्त्र vel तेजस्स्त्र, भाःस्त्र vel भास्स्त्र, धनुःस्त्र vel धनुःस्त्र (r. 75. c. et 101^a), a तेजस्, भास्, धनुस्.

d) Ubi *स*, in quod nominis thema desinit, radicalis est littera, neque ad vocum formandarum quodpiam suffixum pertinet, vocales *इ* et *उ*, huic *स* radicali antecedentes, producuntur ante casuum flexiones, quae a consonante incipiunt littera; e. c. आशीर्भ्यन्, आशीःषु vel आशीष्पु, ab आशिन् *benedictio*, e radice आन् mutato आ in इ (cf. r. 76^a).

101^a. *स* littera flexionum vel suffixorum transit in *त्*, si praeter अ et आ quaequam vocalis vel semivocalis vel *य* ei antecedit, atque quaequam vocalis, vel una य, व, त, थ, म consonantium, eam proxime sequitur; e. c. चारि cum स format चारिषु in *aquas*, अभिर cum सि format अभिर्षि *ferre*, वय (e वच् r. r. 86.) cum सि et स्यामि format वक्षि *dicis*, वक्ष्यामि *dicam*, धनुन् cum त et मत् format धनुष्टम् (r. r. 91.) ex arcu, धनुष्मत् *sagittarius*. Anusvāra et Visarga interposita, vel *प* quod secundum r. 100. b. et c. assimilatione ex *स* ortum est, hujus legis vim non infringunt; e. c. चक्षुषि oculi, चक्षुषु vel चक्षुष्पु in oculis, a चक्षुन्.

101^b. Haec euphonica lex vim quoque exercet in finalem litteram prioris membri compositorum, quae r. 73. et 79. descripta sunt.

^x 102. *ह* littera in fine radicem, quae ab alia littera quam *ह* incipiunt, sequentes sequitur euphoniae leges:

a) Ubi cum *ह*, *य* vel *व* convenit, efficit ut hac litterae in *ह* mutentur, *ह* littera ipsa vero eliditur, atque, si brevis ipsi vocalis praeter अ antecedit, producenda hac brevi vocali compensatur*); e. c. लिह् cum य et वि format लोह *lambus*, लोहि *lambe*, ह्य cum त format हृ *qui crevit*, हृत् cum त format हृत् non हृत् *firmus*.

*) Haec abjectae *ह* litterae compensatio locum non habere potest ante flexiones, quae ex quapiam grammatica lege Gunam exigant, e. c. लिह् cum सि format लेहि *lambus*, et cum तुन्, लेह्य *lambere*.

b) Ante सू flexionum verbalium ह littera transit in क्, e. c. लिङ् cum सि et स्यामि formiat लेङ्गि *lambis*, लेङ्ग्यामि *lambam* (v. r. 101^a).

c) Ante casuum flexionum surdam consonantem ह littera in द्वा atque ante sonoram in द्वा mutatur; e. c. लिङ् cum सु et भ्यस् formiat लिङ्गसु *in lambentibus* (vel लिङ्गसु v. annot. ad r. 83.), लिङ्गभ्यस् *lambentibus*.

d) Quodsi radix, quae in ह् desinit, a ग् vel ब् incipit,*) hae litterae, ex analogia cum r. 83. d³), aspirationem assumunt, quae secundum leges b. et c. in fine radice evanescit; e. c. अग्रह् cum सम् formiat अग्राक्षम् *cepi*.

ANNOT. - Formae लेङ्गि (e लिङ् + ति), लेङ्गि (e लिङ् + घ), लेङ्गि (e लिङ् + धि) etc. e लेङ्गि, लिङ्ग, लिङ्गि, prioris linguae aetatis formis, explicandas esse censeo, ita ut त् et द्वा litterae post aspirationem ह्, ex analogia cum r. 83. d³) in ध् sint transformatae, aote quod ह् littera, ex eadem lege, quam r. 102. c. praescribit, in द्वा transierit. Dentalis littera ध् vero, sive sit primitiva seu secundum r. 83. d³) ex त् vel द्वा orta, post linguae द्वा ex lege 91. in ह् transire debuit litteram, quae, semel usu recepta, post antecedentis द्वा ejectionem tamen conservabatur, neque, sublata mutationis causa, ad primitivam ipsius formam rediit. Ejecta autem littera द्वा antecedente brevi vocali producta compensabatur.

103. ह् littera in fine radicum, quae a द्वा incipiunt, has sequitur euphoniae leges:

a) Ubi cum त् vel द्वा convenit, hae litterae, ex analogia cum r. 83. d³) in ध् mutantur, ante quod ह् littera in ग् transit; e. c. उह् cum ति, तम् et घ formiat देगिध *mulget*, देगिधम् *mulgere*, उगिध *mulgetis*.**) .

*) Nulla in ह् desinens radix a द्वा incipit.

**) Hanc legem sequuntur etiam radices मृह् et गृह्, quanquam ab alia littera quam द्वा incipiunt, e. c. मृगिध *amatus* e मृह् + ति. Radix मृह् cum ति irregulariter formiat मगिध et secundum r. 102^a). a. मृह् *obstupefactus, stultus*.

1. b) Ante omnes alias surdas consonantes ह in क्, atque ante sonoras (praeeter semivocales et nasales, v. r. 83 a) in ग् transit, ita tamen ut, ex analogia cum r. 83. d²), aspiratio ad initium radice recedat, qua क् in घ् mutatur, e. c. उह् cum सि et स्यामि format घो-
चि mulges, घोच्यामि mulgebo (v. r. 101^a), cum भ्यस् et ध्वे format धुभ्यस् mulgentibus, धाध्वे mulgetis

104. Grammatici indici syllabam हि secundae personae sing. Imperativi Par terminationem esse statuunt, cujus ह litteram, ubi cum antecedente consonante proximo componitur, in घ् transire dicunt. Equidem tamen धि pro primitiva hujus Personae flexione habeo, quae cum Graecorum ς in verbis in μ convenit*). In sanscrita autem lingua haec genuina Imperativi flexio धि post consonantes solum integra remansit, post vocales vero, id quod peculiaris regulae accuratius definient, syllaba धि aut abjicitur, aut in हि mutatur, ita ut घ् litterae aspiratio tantum conservetur, ह sonus autem supprimatur. Eundem in modum radix धा cum suffixo त conjuncta, irregulariter format दित pro धित, littera भ् radice भू esse in bengalica lingua aspirationem solam retinuit, terminatio भ्यस्. Dativi तुभ्यम् tibi in eodem primae personae casu in ह्यम् transit (मद्यम् mihi), et भूमि terra Latinus est humus

105. Quaecvis consonans praeter sibilantes et ह litteram reduci potest, quodsi द् नōt in eadem voce nōt tanquam littera finalis conterminat vocis antecedit, e. c. सर्व vel सर्व्व quavis, पितरू मम

*) Graecorum ς vix unquam sanscrito घ् sed sonorae aspiratae ह respondet, quam olim personales flexiones Dualis et Pluralis, घत् et घ, apud Graecos sonant τω, τε, atque verbo तिष्ठामि sto (a rad. स्थि, v. r. 80) graecum ἵστημι respondet e contrario autem द्यामि nonnō apud Graecos sonat τισθίμ, et flexio धि graecis est ς.

vel पितरु मम *mi pater!* Aspiratae per respondentem non aspiratae reduplicantur, e. e. वर्धन vel वर्धन *augmentatio*. Quae semivocales litteras य et व sequuntur consonantes, eundem in modum reduplicari possunt, quod tamen rarissime locum habet. |

DE RADICIBUS ET PRAEFIXIS.

---

106. Radices sunt vocabulorum elementa primitiva, quae in lingua ipsa non inveniuntur, sed ex derivatis debent cognosci, quae eas tanquam communem stirpem vel fundamentum continent. Sunt tamen nonnulla substantiva abstracta, quae sine ullo adjecto suffixo nudam constituunt radicem, c. c. युध् *pugna*, क्षुध् *fames*, मृद् *gaudium*, भो *tumor* etc. a radicibus युध् *pugnare*, क्षुध् *famelicum esse**) etc. Praeterea quoque, ex indicorum grammaticorum sententia, quaevis radix usurpari potest tanquam posterius membrum compositorum ejusmodi ac Latinorum carnifex (fic-is) tubicen, praeses (praesid-is) etc. c. c. धर्मीविद् *qui jus, vel officium novit*. Non multae tamen radices in compositis hujus generis usu sunt frequentatae, itaque vix conjici potest, grammaticos veram radicum formam et notionem ex illis deduxisse compositis. Quodsi enim hoc fecissent, non proposuissent radices in brevem desinentes vocalem; quia brevi vocali finali in compositis supra dicti generis semper त् littera additur; c. c. विज् *qui vincit*, स्तुज् *qui laudat*. Grammatici indici tamen non has in त् desinentes voces, sed वि et स्तु pro radicibus habent, quarum altera vincendi, altera laudandi exprimit

---

*) Radices vulgo per Infinitivos vertuntur, ad abstractam earum significationem indicandam; Grammatici inditi radices per substantiva abstracta in Locativo posita explicant, c. c. मृद् per मृदि in notionem.

notionem. Analysis ergo usi sunt grammatici indici, atque eo, quod linguae formationes omnibus adjectis, a primitiva stirpe alienis nudaverunt syllabis, quae grammaticis exprimendis rationibus vel vocibus formandis inserviunt, ad verum vocabulorum nucleum pervenerunt, a quo, tanquam ex communi fonte, omnes, ad unam familiam pertinentes formae derivarunt. Hae primitivae syllabae, a quibus verba et aliae orationis partes (nomina substantiva et adjectiva) descendunt, quae fraterno quasi vinculo, inter sese junctae sunt, non apte verbales radices nominantur, quia eodem jure nominales radices possent appellari, neque etiam grammatici indici nomina, quae ex eodem cum quodam verbo descendunt fonte, ab isto verbo sed a radice ipsa deducunt, e. c. voces गति *itō*, गत *qui ivit*, गन्तुम् *ire*, गम *qui it* (in fine compositorum) non a verbo गच्छामि *eo*, sed simul cum hoc verbo a generali radice गम् derivant.

107. Radices in sanscrita lingua unam tantum continere possunt syllabam, nullam vero aliam legem, quae litterarum praescribat numerum, agnoscunt. Unica vocalis radicem constituere potest, sed etiam vocalis radicalis, ab utraque parte, compositis consonantibus includi potest, ita ut quattuor consonantes in radice locum habeant. Exempla oppositi utriusque finis sunt इ, कृ *ire*, इ *optare*, अङ्गु *unguere*, स्थन्द *stillare*, स्वान्द् *se movere*. Medium horum oppositorum finium tenent plurimae radices 1. radices, quae ab una vel duabus conjunctis consonantibus incipiunt atque in vocalem desinunt, e. c. दा *dare*, गा *ire*, जि *vincere*, नो *ducere*, धृ *agitare*, भृ *esse*, कृ *facere*, तृ *transire*, धे *bibere*, जे *canere*, सो *destruere*, स्था *stare*, स्तृ *fluere**)

*) Radices in य vocalem brevem vel यी diphthongum desinentes non inveniuntur. In radicibus, quae apud CAREYUM in य desinunt, haec vocalis non radicalis est: omnes enim hujusmodi radices ad decimam pertinent classem, quae radici syllabam य् addit.

etc. 2. radices, quae a vocali incipiunt et in unam vel duas conjunctas desinunt consonantes; e. c. अद् *edere*, आप् *adipisci*, ईम् *re-gere*, अर्च् *honorare*. 3. radices, quae a consonante incipiunt itemque in consonantem exeunt, aut in initio vel in fine duas conjunctas habent consonantes, e. c. पत् *cadere*, निद् *findere*, स्वप् *dormire*, भज् *edere*.

108. Nonnullae polysyllabae formae a grammaticis indicis inter radices receptae sunt, quas tamen pro veris radicibus habere nequeo. In quibusdam enim harum polysyllabarum formarum praepositionem video, quae cum monosyllabo radicali elemento ita concrevit, ut litterae ejus, in conjugatione verborum, radicalium litterarum sequantur analogiam; e. c. in सङ्ग्राम् *pugnare*, अत्रधीन् *despicere* facile cognoscuntur praepositiones अत्र et सम् (v. r. 111.). In aliis polysyllabis formis reduplicativam percipimus syllabam; e. c. चकास् *lucere*, venit a कास् ejusdem significationis radice; जग्न *vigilare* venit ab inusitato ज, et graeco *ἐγείρω* respondet; gutturales enim per sibi res pondentem palatinam repetuntur. In दहिद्रा *pauperem esse* cam video reduplicationis speciem, quia formae intensivae radieum in इ desinentium utuntur; e. c. वदिमि vel वदिमि a radice म्. Forma चुलम्प fortasse e लप् (Praesens लम्पामि *disseco*, cum praepositione चि + प्र, विप्रलम्पामि *destruo*) orta est, peculiari reduplicatione, quae vocalem radicalem cum aliena conjungit consonante. Aliae polysyllabae inter radices receptae formae e nominibus ortae videntur, ita e. c. formam लुङ्मार *ludere* a voce कुमार *puer* deducendam esse censeo.

ANNOT. Praeter जग्न, अत्रधीन् et दहिद्रा nulla polysyllaba inter radices recepta forma usu frequentatur.

eni in quattuor prioribus temporibus adhuc च vocalis adjungitur, e. c. a radice लेन्, quam CAREYUS लेन *scribit*, venit, caractere decimae classis adjuncto, लेनच् ex quo in quattuor prioribus temp. formatur लेनय.

109. Illas radices, quae ex euphoniae legibus 80. et 94^a. certis conditionibus initiales litteras न् et स् in ण् et त् immutant, grammatici indici, quorum auctoritatem COLEBROOKIUS, CAREYUS, WILKINSIUS, WILSONUS et YATESIUS secuti sunt, jam primitive cum ण् et त् scribunt, ita ut regulis cgeant, quibus ण् et त् litterae sine ulla ratione ante flexiones et suffixa in न् et स् transeant^{*)}; e. c. verba नूदामि *mūto* et सहामि *tolero, perfero*, deducunt a णूद् et सह्. Tres tantum radices primitive a littera त् incipiunt, scilicet ह्ये, हिव् et हीव्, nulla vero a ण् incipit littera.

110^a. Nasales litterae, quae in radicibus veluti सञ्, भञ्, मन्च् etc. alii consonanti antecedunt, quod ad radicis significationem attinet, minoris sunt momenti quam finalis consonans, quam ob rem, ad evitandam omnium consonantium coacervationem, saepe ejiciuntur, ubi ex regula 84. ultimam consonantem abjiciendam esse expectaveris; e. c. भञ् cum suff. न् format भन्न *fractus*, neque भञ् न vel भन्न; चन्च् cum त् format चत् *ligatus* (v. r. 83. d^a). neque चन्त्; रञ् format in Passivo रये *tingor*. Interdum quoque sine ulla euphonica causa penultima nasalis irregulariter abjicitur, e. c. मथित *agitatus* a मन्च्, रग *color* a रञ् (v. r. 39.), उद् *aqua* ab उन्च् *fluere*. Grammatici indici in scribendis radicibus cum penultima nasali non sibi constant, atque in aliis nasalem excipiunt, in aliis omittunt, scribuntque e. c. रञ्, भञ्, चन्च्, मन्च्, et e contrario शप्, नद्, चद् etc. pro शट्प, नन्द्, चन्द्, quibus in radicibus tamen magni momenti est nasalis littera, quippe qua haec radices ab aliis, prorsus diversa significatione, distinguantur, scilicet शट्प *timere* a शप् *posse*, नन्द् *habere* a नद् *sonare*, चन्द् *diminuire* a चद् *allicere*, idque. Scribimus igitur his radices, sicut FORSTERUS fecit, cum vera et integra

*) FORSTERUS recte primitivas litteras न् et त् in radicibus retinet.

ipsarum forma, i. e. cum penultima nasali, quam in illis solum omit-
timus radicibus, quae nasalem in paucis tantum temporibus inserunt,
in reliquis vero, atque in formandis nominibus nasalem litteram re-
pudiant *)

110^b). Quinque radices in duas desinunt द्व litteras, quarum al-
tera ante consonantes, semivocali य excepta, abijcitur, altera secun-
dum r 80. immutatur. Sunt भ्रष्ट् coquere, मर्ष्ट् submergi, लष्ट् pu-
dere, सष्ट् adhaerere, स्वष्ट् amplecti. Grammatici indici tamen has
radices cum स्त् seribunt, veluti भ्रस्त्, मर्स्त् etc. quanquam surda lit-
tera स्त् ante sonoram द्व vix proferri potest, neque ulla ab his radi-
cibus descendens forma स्त् litteras in radicali syllaba ostendit. For-
tasse priori linguae aetate hae radices in द्व desiverunt, atque assimi-
latione in ष्ट् abierunt, convenit enim मर्ष्ट् submergi cum latino
mergo.**))

ANNOT Grammatici indici omnia vocabula primitiva e radicibus explicant. Repug-
nant autem, ex mea sententia, derivationi a radicibus, praeter interjectiones et
quasdam monosyllabas particulas, veluti च, त्, हि, न्, वि etc. 1 numeralia,
veluti एक unus द्व duo quorum prius apud WILSONUM ab द् ire deducitur
2 pronomina, veluti तत् यस्य (r 267 et 272), quorum prius a तन् ex-
tendere alterum a यद् odorare descendere dicitur 3 Praepositiones inseparabiles
4 Multa nomina substantiva et adjectiva obscurae originis, veluti सिंह leo वृक्ष

*) Nonnullae radices, quae penultimam habent nasalem, cum affinis radicibus, sine
nasali, in sensu conveniunt e c द्यु et द्यु significant *ligare* मन्द् et मग्द् *agere* तिद् et
तिद् *superare* Apud auctores tamen haec radices sine nasali vix inveniuntur, nam उन्वित
अगतus et प्रगय *agendo* veniunt a मन्द् ejecta nasali. ROSENFELDUS, in libro suo *Radices*
sa ueritae nonnunquam fallitur in temporibus, a radicibus cum penultima nasali derivan-
dis ita ut e c formet लक्ष्य vel लक्ष्ये, लक्ष्यो, लक्ष्यिन्, लक्षित pro लक्ष्ये, लक्ष्यि etc. Hac in
re quoque germanicae grammaticae meae editio sufficientem non praebet expositionem

**) भ्रष्ट् coquere et cognatum मर्ष्ट् *assare* conveniunt cum latino frigo, लष्ट् pudere for-
tasse, cognatum est cum graeco λάρυξ, λάρυνξ.

anser, *एर* *cor*, *उरन्* *pectus*, *मिरि* *mons*, *ख* *aer*, *अप* *aqua*, *अग्नि* *ignis*, *उग्र*, *घोर* *terribilis*, *अल्प* *exiguus*. Plurima tamen hujus generis substantiva et adjectiva, quod ad eorum structuram attinet, a monosyllaba aut peribita aut ignota radice derivata videntur *)

X 111. Radicum significatio primitiva multiplicem in modum variari, augeri vel accuratius definiri potest per praefixis praepositiones, quae maximam partem separatae non usurpantur. Sequuntur hic in alphabetico ordine.

अति *trans*, *super*, *ultra*; e. c. *अतिक्रान्* *transgredi*, *praeterire*. In compositione cum adjectivo significat *valde*, *ultra modum*.

अधि *super* (*Gallis sur*, *dessus*) e. c. *अधिशो* *jacere super aliqua re*, *inculcare*, *अधिष्ठा* (*अधि + ह्या* vid. p. 80.) *transgredi*, *processu*, *impetire*, *हृ* *crecere* cum *अधि* significat, *ascendere*, *र* et *गन्* *ire* cum *अधि* significant, *legere*; *अधिगन्* significat quoque *praeterire* et *adire*. *गा* *ire* cum *अधि* item significat *adire*. Ab *अधि* descendit adjectivum *अधिया superior*.

अन् *post*, e. c. *गा* et *गन्* *ire* formant *अनगा* et *अनगन्* *sequi*.

अन्तर् *inter*, *intus*, *in medio*, *sub*; e. c. cum *गन्* *ire* *अन्तर्गन्* *interire*, *evanescere*, cum *हृ* *esse* *अन्तर्हृ* *inesse*, *contineri*.

अप *al*, e. c. cum *क्रान्* et *नृ* *ire*, *अपक्रान्*, *अपनृ* *abire*, cum *नो* *ducere* *अपनो* *alducere*, cum *र* *capere* *अपर* *alcapere*.

अयि cum praecis solum conjungitur radicibus atque *super* significare videtur. Cum *धा* *ponere* et *हृ* *legere* formant *अयिधा* et

अपिनङ्गु *tegere*. Initiale अ saepe abjicitur, ita ut पिधा et पिनङ्गु quoque dicatur. Seorsim अपि saepissime invenitur, cum sensu
 1. *insuper, etiam* etc. (v. Gloss.).

अभि *ad*, c.c. cum इ, गम् et गा *ire* format अभि, अभिगम्, अभिगा *adire*, *accedere*, cum भाप् *loqui*, अभिभाप् *alloqui*. Derivatur ab hac praepositione adverbium अभितप् *ad, prope*.

अव *ad, de, deorsum*; c.c. cum त् *transgredi* अवत् *descendere*, cum कृत् *scindere* अवकृत् *abscindere*, cum ज्ञा *scire* et मन *putare* format अवज्ञा, अवमन *spicere*.

आ *ad*, c.c. आगम्, आगतम् *adire, pervenire*. In compositione cum Ablativo substantivi significat *usque ad, tonus*, aut incluso aut excluso termino.

उत् *super*; e.c. cum पत् *cadere* उत्पत् *exsilire*, cum स्था *stare* उत्था (irregulariter pro उत्त्था) *surgere*, cum नम् *inclinare* उत्तम् (v. r. 58.) *extollere, sublevare*.

उप *ad*; c.c. उपगम् *adire*.

नि vulgo perperam per *in* explicatur, sed veram et primitivam ejus significationem *deorsum, sub, de* esse video, ita ut oppositum sit praepositioni उत्. नि enim descendit Adjectivum नीच (vid. annot.) *humilis*, sicut उच्च *altus* ab उत् (vid. r. 61.); compositiones निपत् *decidere, procumbere*, नियम् *coercere, suppressere*, निमिप् *uelari, conuivere* oppositae sunt compositionibus उत्पत् *exsilire*, उत्तम् (vid. r. 56. a.) *extollere, sublevare*, उत्तिप् (v. r. 58.) *aperire oculos*. Radices धा *ponere*, अम् et क्षिप् *conjicere* cum praefixo नि significant *deponere, deicere*. कृ *facere* format निक् *offendere*, म् *ferre* निम् *occultare*, चत् *esse* format निचत् *interire, occidere, reduere*. Radices गम् *ire* et विम् *intrare* cum नि compositae nullam conspicuam sensus immutationem assumunt, (confer Latinorum *subire*, ubi *intrare* significat).

निर्ग ex; e. c. निर्गम् *egredi*.

परा *retro, reversus*. Haec significatio dilucide apparet ex Adverbio पराच *retro, retroversus*, quod a परा *descendit*, sicut analogia Adjectiva प्राच *orientalis*, अवाच *meridionalis* etc. (vid. r. 196. et seq.) a praepositionibus प्र et अव derivantur. परा non primitivam cum radicibus conjunctionem subire, sed cum vocibus jam formatis solum componi videtur, e. c. cum जय *victoria* et जित *victus* format पराजय *clades*, पराजित *oppressus, victus*, cum भव *existentia* et भूत *qui existit* format पराभव *clades*, पराभूत *oppressus*; non tamen inveni verba पराजयामि, पराभवामि *opprimo, vinco*.

परि *circum*; e. c. परिगम् *circumire*, पर्याच् (परि + आच् r. 37.) *circumse-
dere*. Haec praepositio saepe solum primitivae significationis vi augendae inservit, eo quod indicat aliquem ex omni parte circumdatum esse actione vel qualitate, quam radix exprimit. Inter परि et क् radicis कृ *facere*, euphoniae causa inseritur sibilans littera, et quidem प् propter antecedentem इ (cf. r. 101^a.) c. c. परिष्कृत *ornatus*, परिष्कार *ornamentum* (quo circumdatur aliquis) cf. r. 65. et 82^b).

प्र respondet cognatis praepositionibus latinis pro et praec in *pro-
gredior, procedo, procuro, praestare, praesse, praeficere* etc.; c. c. cum कृ *currere* प्रकृ *procurrere, profugere*, cum स्था *stare* प्रस्था *proficisci, progredi*, cum ई *esse* प्रभू *eximio modo esse, imperare*. (प्रभू *dominus, excellens*, प्रभाव *dignitas, potentia*).

प्रति *contra, e regione, erga, versus, retro, ad*; e. c. cum इ, प्रति *exadversum ire, adversari*, cum पद्, प्रतिपद् *adiro, pervenire*, cum कप्, *ire* पतिकप् *recedere, gradum referre*, cum कृच् *dicere* प्रतिक्च *respondere*. Inter प्रति et sequens कृ in quibusdam vocibus euphoniae causa inseritur प् (vid. प्रतिष्काश, प्रतिष्काप et प्रतिष्काच apud Wilsonum et cf. परि et सम्).

वि remotionem, separationem et dissipationem exprimit atque cum latino dis plerumque convenit; e. c. cum सप् *ire* विसप् *discedere, dispergi*, cum इ *currere* विइ *discurrere, diffugere*, cum यङ् *jungere* वियङ् *separare, disjungere*, cum स्म *meminisse* विस्म *oblivisci*. Quia वि dissipationem exprimit, apte quoque adhibetur ad primitivae significationis vim augendam, saepe tamen nullam conspicuam radici addit sensus mutationem. Cum Adjectivo conjunctum negationem, interdum quoque incrementum exprimit e. c. विप्रिय *ingratus* विमहत् *permagnus*. Ubi cum Substantivo ad formandum adjectivum compositum conjungitur, privationem indicat e. c. वितिमि *vacuus a caligine*.

सम् cum; e. c. cum इ *et* गम् *ire*, सभि, सङ्गम् *congregari, convenire*, cum ह्य *dicere* सङ्ख्या *numerare*. Interdum nullam affert mutationem significationis radicalis, aut solum ejusdem vim auget, e. c. cum या *ire* संया *id.*, cum ह्य *extinguere* संह्य *id.*, cum च *tegere*, संच *id.* Inter सम् et क् radici क् *facere* inseritur euphonicum स e. c. संस्कृत *ornatus* (cf. r. 65., 82°). et praepositiones परि et प्रति).

ANNOT. Omnes quae in इ desinunt praepositiones (नि, परि, प्रति) hanc vocalem in quibusdam vocibus, praecipue ante ह्, producant; vid. apud WILSONUM नीकार, नीकाश, प्रतीकार, प्रतीकाश, प्रतीवाप, प्रतीवेश, प्रतीहार, प्रतीहास, परीणाय, परीधाविन्, परीभाव, परीरम्भ, परीवर्त, परीवाद, परीवार, परीब्राह्, परीसाह, परीहार, परीहास.

112. Multae praepositiones praefixae per compositionem cum quibusdam radicibus, significationes producant, quae ex praepositionis et radicis sensu primitivo vix expectari possunt, vel adeo ab eo valde alienae videntur; e. c. ज्ञा *noscere* cum praefixo अन् *significat* 1. *permittere*, 2. *dimittere*; इ *ire* nonnullaeque aliae ejusdem sensus radices cum praefixo अत्र *significant* intelligere, scire; लम् *adi-*

pisci cum प्र *decipere*, *fallere*; शम् *quiescere* cum नि *audire*, विम् *intrare* cum उप *considerare*. — Permultae praepositiones inveniuntur compositae cum quibusdam radicibus, ita ut nullam perspicuam in eas vim exerçant, aut significationem primitivam, tantum augeant; e.c. radix आस् *sedere* idem significat ubi cum अन्, vel उत्, composita est (अन्वास्, उदास्), ईच्, अवेच् (अव + ईच्) उदीच् (उत् + ईच्), उपेच् (उप + ईच्), निरीच्, प्रेच् (प्र + ईच्), वीच् (वि + ईच्), समीच् omnia significant *videre*; वि, निवि, निवि, विवि significant *vincere*.

113. Duae quoque vel tres praepositiones cum una radice conjungi possunt, ita ut radix jam cum una vel duabus composita praepositionibus, cum altera vel tertia praepositione conjunctionem ineat; e.c. आगम् *adire* cum प्रति (प्रत्यागम्) *redire*, cum सम् (समागम्) *congregari*; निग्रह् *retinere*, *colubere* cum वि (विनिग्रह्) *id.*, cum सम् (सन्निग्रह्) *jaculari*, *telus petere*; सम्प्राप् (सम् + प्र + आप्) *pervenire*, cum उप (उपसम्प्राप्) *id.*; सम्प्रेच् (सम् + प्र + ईच्) *videre*, cum अभि (अभिसम्प्रेच्) *id.*

114. Inter praepositiones inseparabiles non referenda sunt prae-
fixa स्, उद् (उस्) et अ privativum, quia neque sensu praepositiones
sunt, neque cum radicibus primitivam ineunt compositionem, sed
cum singulis vocibus jam formatis componuntur (vid. Glossarium
meum).

E NŌMINIBUS.

THEMA.

115. Grammatici indici, ubi nomina (substantiva, adjectiva, pronomina et numeralia) extra sermonis contextum memorant, non Nominativum sing. sed thema eorum i. e. formam nudam ab omni casuum terminatione vacuam proponunt; e. c. गिरि*m.* mons, चारि*n.* aqua, tanquam themata dantur, quorum alterum in Nominativo गिरि*s*, alterum item चारि format (vid. r. 119. et 122.). In sermone tamen plurimarum vocum thema nunquam apparet, nisi in nominibus compositis, quorum prius membrum, pronominibus exceptis, semper nudam vocis stirpem exhibet, ita tamen ut euphoniae legum ratio sit habita.

GENUS.

116. Praeter masculinum et femininum sanscrita lingua, sicut nonnullae cum ea cognatae linguae, genus neutrum habet. Substantivorum genus linguae usu definitur, nonnunquam tamen e littera, in quam thema desinit, intelligi aut e vocis significatione conjici potest. Adjectiva genus variant, ita ut hac in re semper ad substantivum suum se accomodent; neutrum eorum a masculino nunquam themate, sed declinatione solum, quibusdam in casibus, differt; e. c. पुष्य *purus*, मृदु *tener*, महत् *magnus* et masculini et neutrius generis themata sunt, ex quibus feminina themata formantur पुष्या, मृद्वी, महती.

120. Recedunt a regula praecedente: a) themata feminina in आ, et derivata Feminina in ई desinentia, quippe quae nudum thema in Nominativo exhibeant; e.c. आशा *spes* et मरुती *magna* (a मरुत्) in Nominativo item sonant आशा, मरुती. b) Masculina et Feminina in इ desinentia Nominativum, suppresso इ, in आ formant; e.c. पितृ *pater* a पित्, माता *mater* a मात् (v. r. 179.).

× 121. a) Quae in consonantem desinunt voces, quia duae consonantes ex euphoniae lege 57. in fine vocum non admittuntur, Nominativi characterem न् supprimunt, et nudum exhibent thema, ita tamen, ut euphoniae legum ratio habeatur, ex quibus e.c. themata मृद् *f.*, यद् *f.*, दान् *f.* in Nominativo formant मृत्, यत् (r. 56. b.), दान् (r. 59.) (ante sonoras litteras मृद्, यद्, दान्). b) न् finale in Nominativo abjicitur, et in Masculino, producta antecedente vocali compensatur; e.c. राज्ञा *rex*, a राजन्, कौशौ *leo*, a कौशिन्.

122. a) Neutra aut Accusativi characterem in Nominativo ponunt, aut nudum exhibent thema; prius faciunt nonnisi voces in अ vocalem desinentes, e.c. पत्रन् *folium*, a पत्र (v. r. 123.). Reliquae neutrius generis voces, sive earum thema in vocalem sive in consonantem desinat, a Nominativi characterem vacuae sunt, nudum exhibentes thema; e.c. themata द्यारि, मध्, मरुत् in Nominativo item sonant द्यारि etc. b) Quae in न् desinunt themata, hanc litteram in Nominativo abjiciunt; e.c. नाम *nomen* a नामन् (cf. r. 121. b.).

ACCUSATIVUS.

123. a) Accusativi character est न्, e.c. गदाम् *m.*, आशान् *f.*, गिरिम् *m.*, मतिम् *f.*, भान् *m.*, धेनुम् *f.*, नदीम् *f.*, वधम् *f.* a गद्, आशा, गिरि etc. b) Auxiliarem vocalem अ inserunt inter thema et Accusativi characterem: 1. themata, quae in consonantem desi-

nunt*), e. c. ददत्तम् a ददत् *m.*, युधम् a युध् *f.*; 2. Feminina monosyllaba in ई et उ desinentia, e. c. भियम्, भुवम् a भौ, भू (v. r. 51.); 3. quae ऋ vocali vel diphthongis ऐ et औ terminantur Masculina et Feminina; ऋ finale ante auxiliarem vocalem अ transit in अर्, vel आर् (v. r. 179.). E. c. नावम् a नौ *f.*, पितरम् a पित *m.*, मातरम् a मात *f.*, दातरम् a दात *m.*

124. Neutorum Accusativus aequat Nominativum (v. r. 122.).

INSTRUMENTALIS.

* 125. a) Hujus casus character est आ c. c. मुदा, मरुता a मुद् *f.*, मरुत् *m. n.*; मत्या, नद्या a मति *f. ***), नदी *f. ***); धेन्वा, वध्वा a धेन् *f.*, वध् *f. ***); पित्रा, मात्रा a पित *m.*, मात *f.* (v. r. 54.). b) Femininorum आ finale transit in ए diphthongum, quae ex euphoniae lege 55. ante flexionem आ in अय् dissolvitur; e. c. आशया (ex आशे + आ) ab आश *f.* c) Masculina et Neutra in इ et उ atque Neutra in ऋ desinentia, has vocales non immutant, sed, ad hiatum evitandum, न् euphonicum inserunt; e. c. अग्निना, मधुना ab अग्नि *m.*, मधु *n.*

126. Masculina et Neutra in अ desinentia item न् euphonicum inserunt, sed अ thematis finale, sicut in pluribus aliis casibus, in ए immutant, et आ flexionem corripunt, in अ†); e. c. गग्नेन, पत्रेण ***)
a गग्न *m.*, पत्र *n.*

*) quia sine vocali interposita न् cum antecedente consonante non conjungi posset (vid. r. 57.).

**) vid. euphon. r. 50²).

***), vid. euphon. r. 28²).

†) ut mihi videtur propter longam vocalem, quam, n mutato in ए, Instrumentalis vocum in ए desinentium in penultima habet syllaba.

NATIVUS.

127. a) Dativi character est ए vel ऐ, prius communis trium generum est terminatio, posterius Femininorum proprium est, atque his adjungitur, quare in longum simplicem desinunt vocalem. Monosyllaba tamen Feminina vocalibus इ et उ terminata, acque ac ea, quare in breves vocales इ et उ desinunt, ad arbitrium ए vel ऐ characterem assumunt. Feminina in अ desinentia ए tantum admittunt. L. c. मरुते, यधे a मरुत^m n., यध^f; पित्रे, मात्रे a पितृ^m., मातृ^f*), नावे a ना^f**), नदी, वध्वी a नदी^f., वध^f***), भिये vel भिये a भो^f; भुवे vel भुवे a भू^f†), मत्स्ये vel मत्स्ये a मत्सि^f., धेन्वे vel धेन्वे a धेन्^f. b) Vocales इ et उ ante terminationem ए Guna incrementum sumunt, fortior autem terminatio ऐ Guna non admittit, e. c. गिर्ये (e गिरे + ऐ), भानवे (e भानो + ऐ) a गिरि^m., भानु^m**), मत्स्ये vel मत्स्ये, धेन्वे vel धेन्वे a मत्सि^f., धेन्^f. c) Femininorum आ ante terminationem ऐ transit in ऐ diphthongum, quare tamen ex euphoniae lege 55. in आय dissolvitur, e. c. आशायि ab आशा. d) Themata in अ desinentia, terminationi ए vocalem अ adjungunt, ante quam diphthongus ए in अय dissolvitur, quod cum antecedente अ in आय coalescit, e. c. मशाय (e मश + अय = ए + अ) १ मश^m., पत्राय १ पत्रⁿ. e) Neutra, quare in aliam vocalem quam अ desinunt, नू euphonicum inserunt inter thema et terminationem ए, e. c. मधुने a मध, धारिणे (१. r. 94.) a धारि

*) १ euphoniae r. 51

**) १. r. 53

***) १. r. 50³

†) १. r. 51,

††) Terminatio धाय eo quoque explicari potest, quod thematis य finale cum characterे ए in ऐ coalescat diphthongum (१. r. 36), quare ante adjunctum य in धाय dissolvitur (r. 55)

ABLATIVUS ET GENITIVUS.

128. Ablativus tantum in vocibus vocali अ terminatis atque in pronominibus a Genitivo distinguitur, et त् characterem habet, ante quem अ vocalis producitur, e. e. गदात्, पत्रात् a गदाम्, पत्रम्.

129. Genitivi character vocum in अ desinentium, pronominumque masc. et neut. est स्य e. e. गदास्य a गदाम्, पत्रस्य a पत्रम्, अमृत्य illius (v. r. 101^a.) ab अमृते.

130. Quae in aliam vocalem quam अ desinunt voces, pronominibus exceptis, tanquam communem Ablativi et Genitivi characterem unam terminationum अच्, आच् et स् habent; अच् et स् terminationes tribus generibus sunt communes, आच् Femininorum propria est. a) Omnes, quae in consonantem quampiam vel in unam diphthongorum ऐ et औ desinunt voces trium generum, अच् terminationem assumunt; e. e. महत्स्, युधस्, नावस्, रायस् a महत् m. n., युध f., ना f., रै m. b) Masculina vocalibus इ et उ terminata et voces utriusque generis in औ desinentes, solam litteram स् adjungunt, ante quam इ et उ Gunam accipiunt. Feminina in इ et उ aut Masculinorum sequuntur analogiam, adjungendo स् cum Guna, aut ante femininam graviolem terminationem आच् Gunae incrementum repudiant. E. e. गिरिस्, भानिस् a गिरि m., भान् m.; गोस् a गो m. f.; मतेस् vel मत्यास्, धेनिस् vel धेन्वास् a मति f., धेन् f. c) Quae in longam simplicem vocalem desinunt Feminina, आच् terminationem adjungunt, ante quam आ in ऐ transit diphthongum, quae ex euphoniae lege 55. in आय् dissolvitur; tamen monosyllaba in ई et ऊ ad arbitrium आच् vel अच् terminationem assumunt; e. e. नद्यास्, वध्वास् a नदी, वधू; आश्रायास् (ex आशी + आच्) ab आशा; मियास् vel मियस्, भुवास् vel भुवस् a भी, भू (v. r. 51.). d) Masculina et Feminina in ऋ desinentia formant उच् (vid. r. 179.) e. e. पितृच्, मातृच् a पितृ, मातृ. e) Neutra, vocalibus इ, उ et ऋ finita, अच् terminationem assumunt, atque न्

euphonicum inserunt; e. c. मधुनच्, वारिणच्, वज्रदुहितृणच् (v. r. 94°.)
a मधुⁿ., वारिⁿ., वज्रदुहितृⁿ.

LOCATIVUS.

131. Locativus इ vel आम् habet characterem; prius tribus generibus est commune, posterius proprium est Femininorum, atque iis adjicitur, quae in longam simplicem desinunt vocalem; ita tamen ut monosyllaba in इ et उ desinentia ad arbitrium इ vel आम् sibi adjungere possint. अ cum characterē इ coalescit in ए; इ Gunam accipit, atque आ vocalis ante femininam flexionem आम् transit in ऐ, quod dissolvitur in आय् (v. r. 55.); e. c. मएति, यधि a मएत् ^{m.n.}, यध् ^{f.}; गवि, नावि a गो ^{m.f.}, नो ^{f.}; गदो (e गदा + इ) a गदा ^{m.}, पत्रे a पत्र ^{n.}; पितरि, मातरि a पितृ ^{m.}, मातृ ^{f.}; नद्याम्, वध्वाम् a नदी ^{f.}, वध्व् ^{f.}; पन्नम् (ex पन्ना + आम्) ab पन्ना ^{f.}; भियि vel भियाम्, भूयि vel भूयाम् a भो ^{f.}, भू ^{f.} (v. r. 51.).

132. Masculina in इ et उ desinentia characterem इ non admittunt, sed has vocales immutant in औ; Feminina in इ et उ ad arbitrium eandem sequuntur analogiam, aut femininam terminationem आम् assumunt. E. c. गिौ, भानौ a गिरि ^{m.}, भान् ^{m.}; मती vel मत्याम्, धेनौ vel धेन्वाम् a मति ^{f.}, धेनु ^{f.}.

ANNOT. Terminatio औ primitive vocum in उ desinentium propria fuisse atque ab iis ad voces in इ transiisse videtur, nam औ ^{reddus} est vocalis उ, sed nullam cum इ habet affinitatem.

133. Neutra in इ, उ vel इ desinentia, euphonicum न् inserunt inter thema et characterem इ, e. c. वारिणि (r. 94°.), मधनि a वारि, मध्.

VOCATIVUS.

134. Vocativus nullum habet proprium characterem, sed aut idem est ac thema, aut idem ac Nominativus, aut thematis vocalem

ita immutat, ut breves *Gunae* incremento augeantur, longaeque corripantur. *a)* इ, उ et ऋ *vocales* Masculinorum et Femininorum *Gunam* accipiunt, e. c. गिरे, मते, भानो, धेनो, पितरु, मातरु, a गिरि *m.*, मति *f.*, भानु *m.*, धेनु *f.*, पित *m.*, मात *f.* *b)* Neutra ad arbitrium eandem sequuntur analogiam aut primitivam vocalem sine incremento retinent; e. c. वारे vel वारि, मधो vel मधु, धातरु vel धातु, a वारि etc. *c)* अ *vocalis*, quia *Gunam* non habet, nullam mutationem subit, e. c. गदम. पत्र *n.* *d)* Polysyllaba Feminina in ई et ऊ desinentia has *vocales* corripunt, e. c. नदि, वधु a नदी, वधु. *e)* Femininorum आ finale propriam sequitur legem, transeundo in ए; e. c. आशे ab आशा.

135. Quae in consonantem desinunt voces trium generum euphoniae tantum subjacet sunt legibus; e. c. दत्, वाक् (ante sonoras युद्ध, वाग्), राजन्, a युध *f.*, वाच *f.* (v. r. 56. et 59.), राजन् *m.*

136. Nominativi characterem सू ad Vocativum extendunt atque in hoc casu a Nominativo non differunt: *a)* rarissima Masculina in longas *vocales* आ, ई et ऊ desinentia, e. c. सोमपास् a सोमपा; *b)* *voces* diphthongis ऐ, औ et औ terminatae, quae paucae sunt numero; e. c. गोस्, नौस् a गो *m. f.*, नौ *f.* *c)* Feminina monosyllaba in ई et ऊ desinentia, e. c. भौस्, भूस् a भौ, भू.

DUALIS.

NOMINATIVUS, ACCUSATIVUS ET VOCATIVUS.

* 137. Hi tres casus in Duali communem habent terminationem. *a)* Masculina et Feminina (us exceptis, quae r. 138. et 139. describuntur) औ characterem assumunt, ante quem ऋ in अरु transit, reliquae *vocales* generales sequuntur euphoniae leges; e. c. नदी, नदी, वधौ a गद *m.*, नदी *f.*, वधु *f.*; भियौ, भूवौ a भौ *f.*, भू *f.* (v. r. 51.); पितौ, मातरौ a पित *m.*, मात *f.*; युधौ, वाचौ a युध *f.*, वाच *f.* *b)* Neutra ई terminationem adjungunt, cum qua अ coalescit in ए; inter

reliquas vocales et terminationem ई inseritur न् euphonicum; c. c. महती a महत्; पत्रे a पत्र, वारिणी (v. r. 94°), मधुनो, a वारि, मधु.

138. Masculina et Feminina in इ et उ desinentia, nullum adjungunt characterem, sed breves has vocales tantum producunt, c. c. गिरी, मती, भान्, धेन् a गिरि^m, मति^f, भान्^m, धेन्^f.

139. Feminina in आ desinentia Neutrorum sequuntur analogiam, addenda terminatione ई, quae cum antecedente आ in ए coalescit, c. c. आशे ab आशा

INSTRUMENTALIS, DATIVUS ET ABLATIVUS

140. Tribus his casibus, in tribus generibus, communis est terminatio भ्याम्, ante quam अ producitur et ऐ transit in आ, reliquae vocales nullam subeunt mutationem. E. c. युद्ध्याम्, महद्याम् a युध्^f, महत्^{m. n.} (v. r. 83. b), वाग्भ्याम् a वाच्^f. (v. r. 86.), राज्ञ्याम् a राजन्^{m.} (v. r. 92.), तैश्चाभ्याम् a तैश्च^{n.} (v. r. 100. c.), गिरिभ्याम्, भान्भ्याम्, नदीभ्याम् a गिरि^m, भान्^m, नदी^f, गदाभ्याम्, पत्राभ्याम् a गदा^m, पत्रⁿ, रभ्याम् a रै^m.

GENITIVUS ET LOCATIVUS

141. Duo hi casus in tribus generibus communem habent terminationem ओस्, ante quam अ et आ in ए transeunt diphthongum, quae ex euphoniae lege 55. in अय् dissolvitur Neutra in इ, उ et ऋ desinentia euphonicum न् inserunt, Neutra in अ desinentia a Masculinis non differunt. E. c. गृध्रोस्, पश्यतोस् a गृध्^f, महत्^{m. n.}; गिर्योस्, नदीोस्, धेन्वोस् a गिरि^m, नदी^f, धेन्^f, गदायोस्, पत्रयोस्, आशयोस् a गदा^m, पत्रⁿ, आशा^f, वारिणोस्, वड्डडल्लिणोस् (v. r. 94°), मधुनोस् a वारिⁿ, वड्डडल्लिⁿ, मधुⁿ.

PLURALIS.

NOMINATIVUS.

X 142. Masculina et Feminina अम् habent characteristicam terminationem, quacum अ et आ vocales coalescent in आ; इ, उ et ऋ *Gunam* accipiunt. E. c. युधस्, ददत्स् a युध् *f.*, ददत् *m.*; गडास्, आशास् a गडा *m.*, आशा *f.*; गिर्यस् (e गिरे + अस्), धेनवस् (e धेना + अस्), पितरस् a गिरे *m.*, धेनु *f.*, पितृ *m.*; नद्यस्, भवस् (v. r. 51.), नावस् a नदी *f.*, भू *f.*, नौ *f.*

X 143. Nentrorum Nominativi pl. character est इ. a) Breves vocales producantur, atque न् euphonicum inter thema et flexionem inseritur; e. c. पत्राणि, अक्षीणि (v. r. 94^a), मधूनि a पत्र, अक्षि, मधु. b) Neutra, quae in quampiam, praeter nasales et semivocales, consonantem desinunt, huic consonanti nasalem anteponunt litteram, quae ad organum ejus se accomodat e. c. पक्षि, द्विन्ति, लम्भि a पक्ष्, द्वित्, लभ्. c) Neutra, quae in suffixum litteris न् vel स् terminatum desinunt, penultimam brevem vocalem producant; e. c. धनीनि a धनीन्, तैद्वारि a तैद्वस् (v. r. 15.); धर्षि a धन्स् (v. r. 101^a).

144. In rarissimis Neutris, quae in duas desinunt consonantes, inserenda nasalis ad priorem consonantem, cui praepositur, se accomodat; e. c. पिपक्षि a पिपक्ष्. Neutra, quae इ vel ल litteram tanquam penultimam consonantem habent, e grammaticorum sententia, ad arbitrium aut न् nasalem inserunt aut omittunt; et formae desiderativae in ह्व् et ऊव् desinentes, si nasalem inserunt, penultimam vocalem corripere dicuntur; e. c. स्वस्त्रि vel स्वस्त्रिस् a स्वस्त्र, चिकीर्षि vel चिकीर्षिस् a चिकीर्ष्.

ACCUSATIVUS.

145. Masculina, quae in brevem vocalem desinunt, न् tanquam Accusativi plur. characterem adjiciunt, et brevem vocalem finalem producant; e. c. गडान्, गिरीन्, भान्, पितृन् a गडा, गिरे, भान्, पितृ.

146. Reliqua Masculina, rarissimis cum exceptionibus, atque omnia Feminina, in Accusativo plur. सू habent characterem, ante quem breves vocales producuntur, e. c. मतीसू, धेनुसू, मातसू a मति f., धेनु f., मात. f.; नदीसू, वधूसू a नदी f., वधू f. Quae in consonantem desinunt Masculina et Feminina, deinde monosyllaba Feminina in ई et ऊ, denique voces diphthongis ऐ et औ terminatae, quae omnes sunt monosyllabae, characterem सू auxiliari vocali अ cum themate conjungunt, ita ut Accusativus Nominativum aequet, e. c. ददत्तसू, युधसू a ददत्त m., युध f., मियसू, भुवसू a भो f., भू f. (v. r. 51.), रायसू (e रे + असू), नायसू (e ना + असू) a रे m., ना f.

147. Neutorum Accusativus Nominativum aequat (v. r. 143. et 144.).

INSTRUMENTALIS

148. a) Hujus casus, in tribus generibus, character est syllaba भिसू e c गिरिभिसू, धेनुभिसू, नदीभिसू a गिरि m etc, मल्लिसू a मल्ल m n (cf. r. 140.). b) Voces solae in अ desinentes a commun analogia recedunt, formando ऐसू, e. c. ग्रीसू, पत्रिसू a ग्री m., पत्र n.

ANNOT Terminationem ऐसू ex अभिसू vel potius आभिसू explicandam esse censeo, eo quod primitiva linguae aetate अ ante terminationem भिसू, sicut ante भ्याम्, in आ transierat (v r 140) Ex आ + भिसू, ejecto भू, oriri potuit ऐसू, nam ऐ diphthongus ex elementis आ et इ vel ई consistit (v annot. ad r 33) Vix autem credibile est, jam antiquissima linguae aetate, duas existisse hujus casus terminationes, quarum altera vocum in अ desinentium propria, altera omnibus reliquis finalibus litteris fuerit communis

DATIVUS ET ABLATIVUS.

149. Horum casuum, in tribus generibus, character est भ्यसू, ante quem अ transit in ए, reliquae vocales nulla mutatione afficiuntur, e. c. ग्रीभ्यसू, मतिभ्यसू, मधुभ्यसू, नदीभ्यसू, a ग्री m., मति f.,

मधु *n.*, नदी *f.*; मल्लश्च *a* मल्ल *m.n.* (र. र. 83. *b.*); वाग्भ्यश्च *a* वाच् (vid. र. 86.); राज्ञश्च *a* राजन् *m.* (र. र. 92.); तैजोभ्यश्च *a* तैजाच् *n.* (र. र. 100. *c.*).

GENITIVUS.

150. *a*) Ilujus casus character est ग्राम् *c.c.* मल्लताम्, यक्षाम् *a* मल्ल *m.n.*, यक्ष *f.*; गवाम्, नावाम् *a* गो *m.f.*, नौ *f.* (र. र. 55.). *b*) Voces, quae in simplicem desinunt vocalem, inter thema et flexionem ग्राम्, न् inserunt euphonicum, ante quod breves vocales producantur; monosyllaba tamen Feminina ad arbitrium aut न् euphonicum inserere, aut ग्राम् proxime cum themate conjungere possunt. *E.c.* गङ्गानाम्, गिरिषाम् (vid. र. 94°), मतीनाम्, मधूनाम्, *a* गङ्ग *m.*, गिरि *m.*, मति *f.*, मधु *n.*; आशानाम्, नदीनाम्, वधूनाम्, *ab* आशा, नदी, वधु; भीनाम् *vel* भियाम्, भूनाम् *vel* भूवाम् *a* भी, भू. (र. र. 51.).

LOCATIVUS.

151. Ilujus casus character est स्तु, ante quem अ transit in ए atque ऐ in आ; reliquae vocales non mutantur^{*)}; *c.c.* गङ्गेषु, रास्ते *a* गङ्ग *m.*, रौ *m.*; आशास्ते, वारिषु, वधूषु *ab* आशा *f.*, वारि *n.*, वधु *f.*; मल्लस्ते, यक्षस्ते *a* मल्ल *m.n.*, यक्ष *f.* (र. र. 83. *c.*); राजस्ते, नामस्ते *n* राजन् *m.*, नामन् *n.* (र. र. 92.); तैजस्ते *vel* तैजस्ते *a* तैजाच् *n.* (र. र. 100. *c.*).

VOCATIVUS.

152. Vocativus pluralis semper Nominativum aequat.

153. Sequens tabula omnium casuum flexionum praebet conspectum

*) *d-* *g* terminationis mutatione in *g* vid. र. 101°.

				NEUTRUM.		
PLURALIS.				SING.	DUAL.	PLUR.
INSTR.	D. A.	GEN.	LOC.	N. A. V.	N. A. V.	N. A. V.
गमिभस्	वगम्यस्	वचान्	वक्ष्	वक्	वचो	वक्षि
भूमिभस्	भूम्यस्	भूदान्	भूक्ष्	भुक्	भूजो	भूक्षि
राष्ट्रमिभस्	राष्ट्रम्यस्	राष्ट्रान्	राष्ट्रस्	राष्ट्र	राष्ट्रो	राष्ट्रि
पद्मिभस्	पद्म्यस्	पद्मान्	पद्मस्	पद्म	पद्मो	पद्मि
विद्मिभस्	विद्म्यस्	विद्वान्	विद्वस्	विद्व	विद्वो	विद्वि
युद्मिभस्	युद्म्यस्	युधाम्	युद्वस्	युद्व	युधो	युद्वि
भूद्मिभस्	भूद्म्यस्	बुधाम्	भूद्वस्	भूद्व	बुधो	भूद्वि
लब्धिभस्	लब्धम्यस्	लभान्	लप्स्	लप्	लभो	लप्ति
चर्मिभस्	चर्म्यस्	चरान्	चर्ष	चर्ष	चरो	चर्षि
ग्रीमिभस्	ग्रीम्यस्	गिरान्	ग्रीर्ष	ग्रीर्ष	गिरो	ग्रीर्षि
शन्मिभस्	शन्म्यस्	शमान्	शन्स्	शन्	शमो	शमि
विद्मिभस्	विद्म्यस्	विशान्	विद्वस्	विद्व	विशो	विंशि
दिग्मिभस्	दिग्म्यस्	दिशान्	दिक्ष्	दिक्ष	दिशो	दिंशि
दिद्मिभस्	दिद्म्यस्	दिपान्	दिद्वस्	दिद्व	दिपो	दिपि
मृग्मिभस्	मृग्म्यस्	मृपान्	मृक्ष्	मृक्	मृपो	मृपि
कामिभस्	काम्यस्	कसान्	कास्	क्	कसो	कंसि
चकामिभस्	चकाम्यस्	चकासान्	चकास्	चकाक्	चकासो	चकांसि
पौमिभस्	पौम्यस्	पिसान्	पौष्	पौष्	पिसो	पिंसि
लिङ्मिभस्	लिङ्म्यस्	लिङ्गान्	लिङ्गस्	लिङ्ग	लिङ्गो	लिङ्गि
धृग्मिभस्	धृग्म्यस्	उलान्	धृक्ष्	धृक्	उलो	उंदि
वल्मिभस्	वल्म्यस्	वल्गान्	वल्प्	वल्	वल्गो	वल्गि ⁽⁹⁾

^r 56. c⁽⁸⁾, et 83. d⁽⁸⁾. ^s v. r. 72. 73⁽⁹⁾, et 97. ^t v. r. 191. ^u v. r. 74. et 98. d.

103⁽⁸⁾. ^v v. r. 57. et 84. ^w vel वल्गि.

	Singularis	Dualis	Pluralis
<i>Nom.</i>	स् म.फ. न. *)	द्वौ म.फ. द्वौ न.	अस् म.फ. इ न.
<i>Acc.</i>	म्, अस् म.फ. न. *)	द्वौ म.फ. द्वौ न.	स्, अस् म.फ. न् म. इ न.
<i>Instr.</i>	आ म.फ. न. अ म.न. *)	भ्याम् म.फ. न.	भिन् म.फ. न. हेम् म.न. *)
<i>Dat.</i>	ए म.फ. न. ऐ फ. अय म.न. *)	भ्याम् म.फ. न.	भ्यस् म.फ. न.
<i>Abi.</i>	तु म.न. *) अस् म.फ. न. स् म.फ. आस् फ.	भ्यान् म.फ. न.	भ्यस् म.फ. न.
<i>Gen.</i>	स्य म.न. *) अस् म.फ. न. स् म.फ. आस् फ.	द्वौ म.फ. न.	साम् म.फ. न.
<i>Loc.</i>	इ म.फ. न. आम् फ.	द्वौ म.फ. न.	सु म.फ. न.

154. Quia, in casibus formandis, multum pendet e vocum littera finali earumque genere, sequens tabula integrum praebeat conspectum declinationis, quam voces diversae, ex lege litterae suae finalis generisque sui sequuntur. Litterae finales alphabetico ordine sunt dispositae; consonantium tamen illas tantum recepinus, quae saepius in vocabulorum fine apparent; de his fusius in sexta agetur declinatione.

VOGUM DIVISIO IN SEX DECLINATIONES.

155. Quod ad thematum litteras finales attinet, apte sex statui possunt declinationes, quarum quattuor priores complectuntur simplices vocales, quinta diphthongos, sextaque consonantes comprehendit.

Prima declinatio: voces in अ et आ.

Secunda declinatio: voces in इ et उ.

*) Solum in thematibus in अ vocalem desinacibus.

Tertia declinatio: voces in ई et ऊ.

Quarta declinatio: voces in ऋ.

Quinta declinatio: voces in ऐ, औ et औ.

Sexta declinatio: voces, quae in quampiam desinunt consonantem.

PRIMA DECLINATIO.

अ ET आ.

× 156. Voces in अ desinentes aut Masculina sunt aut Neutra, nunquam Feminina. Multis in rebus a communi declinationis norma recedunt, id quod *rr.* 122, 126, 127 a., 128, 129, 137 a., 148. fusius expositum est. Accedit, quod अ vocalis pluribus in casibus in ए transit*), aut producitur in आ, ubi aliae thematum vocales nullam subeunt mutationem.

× ANNOT. Grammatici Indici, quorum Angli sequuntur auctoritatem, आत् Ablativi terminationem esse statuunt. Haec autem sententia nullo confirmatur argumento, quia haec terminatio solum cum antecedente अ composita invenitur, ita ut आत् aut ex अ + अत् explicari possit, aut ex अ producto in आ + त्. Posterior dissolutio, quam praefereimus, tribus confirmatur argumentis. 1. अ etiam ante terminationem आत् producitur (*v. r.* 140.), ante quam reliquae vocales breves retinentur. 2. Ablativi pronominum primae et secundae personae मत् *a me*, त्वत् *a te* melius in म et त्व + त् quam in म् et त्व् + अत् resolvuntur, quia fere omnes horum pronominum casus in Singulari a म et त्व syllabis, vel ab earum in मे et त्वे transformata forma descendunt. 3. त् melius quam अत् cum अ convenit, quod in antiquissimis latinis monumentis Ablativi omnium declinationum est character, sic legitur c. c. in Columna rostrata, presentem sumod dictatored, in altod marid, navaled praedad etc. Itidemque in sanscrita lingua omnium singularis numeri Ablativorum characterem antiquitus त्. Quisce verisimile est, quod characterem eundem, vel idem vocibus in अत् desinentibus et omnibus pronominibus solum relicto, Genitivus Ablativi fangebatur vice.

157 Voces in आ desinentes sunt feminini generis (radicibus in fine compositorum exceptis, v r 160), atque hanc vocalem in quibusdam casibus in ए, in aliis in ऐ immutant diphthongos, quae ex lege 55 ante vocales in अय et आय resolvuntur

158 Paradigma hujus declinationis esto शिव *m n* शिवा *f felix* Tanquam substantivum शिव *m* est deus *Sivus* et शिवा *f* ejus conjux (v Tab ad r 154)

159 इत्ता *f senectus* aut regulariter sicut शिवा declinatur, aut, quod usitatus est, ita flectitur, ut solum Nominat sing, Loc pl et terminationes a भू incipientes a इत्ता themate descendant, omnes autem reliqui casus a इत्तस् Itaque Singularis इत्ता, इत्तम्, इत्ता, इत्ते, इत्तस्, इत्तस्, इत्तस्, इत्तस् Dualis इत्तौ, इत्ताभ्याम्, इत्तौ Pluralis इत्तस्, इत्ताभिस्, इत्ताभ्यस्, इत्तस्

160 Radices in आ desinentes, ubi, quod rarissime accidit, in fine compositorum r 106 descriptorum ponuntur, tanquam adjectiva sunt generis communis, atque neutrum corripunt in अ flectuntque sicut शिव *n* Tanquam substantiva haec radices item sunt et masc et fem generis sine ulla declinationis differentia Tam adjectiva quam substantiva utriusque generis nomina in आ desinentia, hanc vocalem ante vocales terminationum, Nominativo et Vocat plur excepto, abiciunt, in Ablativo Genitivo sing et Acc pl अस् terminationem habent, atque Vocat sing Nominativum aequat E c पा *qui* vel *quae* bibit, in composito सोमपाम *f* *qui* vel *quae* Somae plantae succum bibit, flectitur Sing पाम्, पाम्, पा, पे, पस्, पि, पाम् Dual पे, पाभ्याम्, पेस् Plur पाम्, पस्, पाभिस्, पाभ्यस्, पाम्, पाम्, पाम् *)

) Loco harum in ए desinentium radicalium vocem vulgo voces usurpantur, quae secundum r 65 suffixo ए formatae sunt, ante quod अ radicale abicitur ita ut pro सोमपाम *f* fere semper invenitur सोमय *m* secundum रिजम् सोमय *f* secundum रिज *f*

SECUNDA DECLINATIO.

इ, उ.

161. Voces in इ et उ desinentes aut masculini aut feminini aut neutrius generis sunt, atque in declinatione secundum generis differentiam differunt, Neutrum tamen a Masculino in paucis tantum casibus differt. Paradigma esto कवि *m. poeta*, मति *f. opinio*, चारि *n. aqua*, भानु *m. sol*, धेनु *f. vacca*, तालु *n. palatum* (v. Tab. ad r. 154.).

162. Adjectiva in इ et उ desinentia in Masc. sicut substantiva कवि *m.* भानु *m.*, in Neutro sicut चारि *n.* मधु *n.* declinantur, ita tamen ut Neutrum in Dat. Ablativo-Genit. et Locat. sing., atque in Genitivo-Locat. dualis, Masculini quoque analogiam sequi possit; c. c. मृचि *n. purum* मृदु *n. tenerum* formant Dat. sing. मृचिने, मृदुने vel मृचये, मृदये; Abl. Gen. मृचिनच्, मृदुनच् vel मृचेच्, मृदोच्; Locat. मृचिनि, मृदुनि vel मृचौ, मृदौ; Genit. Loc. dual. मृचिनोच्, मृदुनोच् vel मृच्योच्, मृदोच्.

163. In Feminino adjectiva in इ desinentia sicut मति *f.* declinantur; adjectiva vocali उ terminata in Feminino plerumque suffixum ई adjiciunt, veluti मद्धो *tenera*, a मृदु, quam ob rem tertiam sequuntur declinationem (veluti नद्धो). Quae suffixum ई in Fem. non adjiciunt, ad arbitrium उ finale non mutatum retinent et sicut धेनु *f.* flectuntur, aut उ produciunt in ऊ, quo facto, Fem. ad tertiam pertinet declinationem; c. c. तनु *tenuis*, Fem. तनु, secundum धेनु, vel तनु, secundum वधु.

NOMINA IRREGULARIA.

164. Voces पाति *m. dominus* et साद्यो *amicus* pluribus in casibus a generali norma recedunt. In Instr. sing. न् euphonicum non inserunt, sed e generali euphoniae regula formant पत्त्या, साद्य्या. 2. In Dat. *Gunam* non admittunt, formantes पत्ये, साद्ये pro पतये, साद्ये.

3 In Ablat. Gen. habent डच् terminationem, sicut voces in इर desinentes, formantes पत्युच्, सप्युच् pro पतेच्, सपेच्. 4. Ante Locativi terminationem औ (v. r. 132) इ vocalem non abjiciunt, sed in य् immutant, formantes पत्या, सप्या pro पती, सपौ. — Praeterea sequentes anomaliae propriae sunt सपि वocus. a) in Nominat. sing. format सप्ता, ut videtur ex inusitato themate सप्त् vel सप्त्न (v. r. 179. et 224.), b) in Accus. format सप्तायम्, in Nom. Acc. et Voc. dual. सप्तायो, atque in Nom. et Voc. pl. सप्तायस्, ex inusitato themate सप्यै. Integra ambarum vocum declinatio est igitur.

	Singularis		Dualis		Pluralis	
Nom.	पतिच्	सप्ता	पती	सप्तायो	पतयस्	सप्तायस्
Acc.	पतिम्	सप्तायम्	पती	सप्तायो	पतीन्	सप्योन्
Instr.	पत्या	सप्या	पतिभ्याम्	सपिभ्याम्	पतिभिस्	सपिभिस्
Dat.	पत्ये	सप्ये	पतिभ्याम्	सपिभ्याम्	पतिभ्यस्	सपिभ्यस्
Abl.	पत्यस्	सप्युस्	पतिभ्याम्	सपिभ्याम्	पतिभ्यस्	सपिभ्यस्
Gen.	पत्युच्	सप्युच्	पत्या	सप्या	पतीनाम्	सप्यीनाम्
Loc.	पत्या	सप्या	पत्या	सप्या	पतिषु	सपिषु
Voc.	पते	सपे	पती	सप्तायो	पतयस्	सप्तायस्

पति in fine compositorum, e. c. in नृपति *virorum dominus*, regularem sequitur declinationem.

166. Voces neutrius generis अक्षि *oculus*, अस्थि *ossis*, दधि *lac coagulatum* et शक्ति *femur*, in pluribus, न् euphonicum inserentibus casibus, vocalem इ eijerunt, formantes e. c. अक्ष्णा (v. r. 94.) अस्त्रा, दध्ना, शक्त्रा pro अक्षिणा etc. Hanc anomaliam eo explicandam esse censeo, quod horum nominum debilissimi casus (v. r. 185. b. et c.) a thematibus in अन् desinentibus descendant, quippe quae penultimum अ secundum r. 224. usdem in casibus eijerant. Potissimum autem haec sententia eo confirmatur, quod अस्थि in Locativo et

अस्त्रि et अस्यनि (cf. दास्त्रि vel दामनि a दामन् r. 224.) format, quae posterior forma solum ex अस्यन् explicari potest. Completa hujus vocis declinatio est: Singularis: अस्थि, अस्त्रा, अस्त्रे, अस्त्रस, अस्त्रि vel अस्यनि. Dualis: अस्थिनी, अस्थिभ्याम्, अस्त्रोस्. Pluralis: अस्योनि, अस्थिभिस्, अस्थिभ्यस्, अस्त्राम्, अस्थिषु. Eandem analogiam sequuntur अक्षि, दधि et शक्थि, ita tamen ut in Locat. solum अक्षिण, दध्नि, शक्थि habeant, non दधनि etc.

TERTIA DECLINATIO.

ई, ऊ.

166. Voces simplices (non compositae) fere omnes sunt generis feminini. Masculina simplicia in ई et ऊ desinentia rarissima sunt; Neutra vero nunquam in longam desinunt vocalem. Quod ad declinationem vocum in ई et ऊ attinet, duo discernendi sunt ordines, quorum prior monosyllabas, alter polysyllabas comprehendit voces. Monosyllaba in ई et ऊ desinentia numero sunt pauca, quae maximam partem abstracta sunt substantiva, nudam exhibentia radicem, veluti भी *timor*, ह्री *pudor* etc. In declinatione a polysyllabis vocibus in ई et ऊ desinentibus praecipue eo differunt, quod vocalem suam finalem ante vocales flexionum, secundum r. 51., in इय् et उय् transformant, non sicut polysyllaba in solam semivocalem य् vel व्; deinde, quod in Accus. sing. अम्, atque in Accus. pl. अस् addunt terminationes, quum polysyllaba characteres म् et न् proxime cum thematicis conjungunt; denique, quod in Vocativo sing. Nominativi characterem assumunt. Quae arbitraria sunt discrimina, paradigmata भी et म् ostendunt (vid. Tab. ad r. 154.).

Polysyllaba Feminina in ई desinentia maximam partem derivativa sunt, quae a primitivis suis addita vocali ई descendunt, e. g. नदी *flumen* a नद् ejusdem significationis (v. r. 240.), मग्नी *magna* a

मत्तु *magnus, magnum* Haec derivata Feminina in Nominativo sing. caractere सू carent et nudum exhibent thema (v r 120), qua in re a polysyllabis Femininis in ऊ differunt, cum quibus in omnibus reliquis casibus conveniunt

Monosyllaborum hujus declinationis Femininorum paradigmata proponimus voces भी *timor*, भू *terra*, polysyllaborum exempla sint नदी *flumen*, वधू *mulier* (v Tab ad r 154).

167. लक्ष्मी nomen uxoris dei *Vishnus*, तन्त्री *funis, chorda*, et तरो *navis*, quae primitivae, non feminino caractere ई derivatae sunt voces, Nominativi signum सू assumunt, e c. लक्ष्मीसू, praeterea नदी paradigmatis sequuntur analogiam ओषी *coxa*, quanquam item est primitivum, tamen in Nominativo ओषी sonat. Aliae polysyllabae primitivae voces non inveniuntur.

168. स्त्री *femina* in Nominativo sing. format स्त्री (secundum नदी) atque in Accus. ad arbitrium format स्त्रियम् secundum नियम्, vel स्त्रीम् secundum नदीम्. Praeterea regulariter paradigmatis भी sequitur analogiam

169. Adjectiva composita possessiva (वडावोहि dicta v r 663), quorum posterius membrum est substantivum fem. in ई et ऊ desinens, generis communis sunt atque in ambobus generibus sicut substantivum suum finale flectuntur, hisce tamen legibus

a) Adjectiva monosyllabo substantivo terminata in Dat. Ablat. Gen. et Locat. femininas flexiones ऐ, आसू et कामू non admittunt, e c. गतभी *m f remotum timorem habens, intrepidus*, et सुभ्रू *pulchra supercilia habens* flectuntur, Singularis गतभीसू, सुभ्रूसू, गतभियम्, सुभ्रवम्, गतभिया, सुभ्रवा, गतभिये, सुभ्रवे, गतभियसू, सुभ्रवसू, गतभियि, सुभ्रवि, गतभीसू, सुभ्रसू. Dualis et Pluralis plane ut भी et भू, vid. Tab. ad r. 154

b) Adjectiva quae primitivo Feminino polysyllabo*), in ई desinente, finiuntur, 1. in casibus supra dictis praeter terminationes ऐ, आस्, आम् etiam masculinas terminationes ए, अस्, इ admittunt. 2. in Vocat. sing. etiam Nominativi formam induere, atque in Accus. pl. praeter स् etiam न् characterem assumere possunt; e.g. आत्तलदमी m.f. extinctam fortunam habens flectitur, Singularis: आत्तलदमीस्, आत्तलदमीम्, आत्तलदम्या, आत्तलदम्ये vel आत्तलदम्ये, आत्तलदम्यास्, vel आत्तलदम्यस्, आत्तलदम्याम् vel आत्तलदम्य, आत्तलदिम् vel आत्तलदमीस्. Dualis: आत्तलदम्यौ, आत्तलदमीभ्याम्, आत्तलदम्योस्. Pluralis: आत्तलदम्यस्, आत्तलदमीस् vel आत्तलदमीन्, आत्तलदमीभिस् etc.

c) Genus neutrum vocales ई et ऊ in इ et उ corripit atque sicut चारि et तालु flectitur (vid. Tab. ad r. 154.), ita tamen ut Instrum. Dat. Abl. Genit. et Locat. etiam declinationem, qua Masculinum et Femininum inter se conveniunt, sequi possint; e.g. गतभि et सुध्रु flectuntur, Singularis: गतभि, सुध्रु; गतभिया vel गतभिना, सुध्रुवा vel सुध्रुणा; गतभिये vel गतभिने, सुध्रुवे vel सुध्रुणे; गतभियस् vel गतभिनस्, सुध्रुवस् vel सुध्रुणस्; गतभियि vel गतभिनि, सुध्रुवि vel सुध्रुणि; गतभे vel गतभि, सुध्रौ vel सुध्रु. Dualis et Pluralis plane ut चारि et तालु, v. Tab. ad r. 154. आत्तलदिम् flectitur, Singularis: आत्तलदिम्, आत्तलदम्या vel आत्तलदिमणा, आत्तलदम्ये vel आत्तलदम्ये vel आत्तलदिमणे, आत्तलदम्यास् vel आत्तलदम्यस् vel आत्तलदिमणस्, आत्तलदम्याम् vel आत्तलदम्ये vel आत्तलदिमणि, आत्तलदमे vel आत्तलदिम्. Dualis et Pluralis plane ut चारि in Tab. ad r. 154.

170. Radices in ई et ऊ desinentes, ubi, quod rarissime accidit, in fine compositorum r. 106. descriptorum ponuntur, tanquam adjectiva sunt generis communis et Neutrum formant secundum r. 174.

*) Polysyllaba Feminina in ऊ, et derivata Feminina polysyllaba in ई desinentia, nunquam in fine compositorum hujus generis inveniuntur.

Tanquam substantiva hae radices sunt nomina agentis tam masculini quam feminini generis, praecipue tamen ut Masculina usurpantur. In declinatione maxime cum polysyllabis Femininis in ई desinentibus conveniunt, a quibus in Dualis casibus nusquam, in Plurali autem in Acc. et Gen. solum recedunt. Paradigmata sint वी *m.f. qui* vel *quae bibit*, वृ *m.f. qui* vel *quae purificat*, quae in compositione cum quopiam substantivo, declinantur, Singularis: वीस्, वृस्, व्यस्, व्वस्, व्या, व्वा, व्ये, व्वे, व्यस्, व्वस्, व्यि, व्वि, वीस्, वृस्. Dualis: वी, वी, वीभ्याम्, वृभ्याम्, व्योस्, व्वोस्. Pluralis: व्यस्, व्वस्*), वीभिस्, वृभिस्, वीभ्यस्, वृभ्यस्, व्याम्, व्वाम्, वीषु, वृषु.

171. Radices quae, ante ई et ऊ finale, duas consonantes habent, has vocales ex euphoniae lege 52. ante vocales flexionum in इय् et उय् immutant, e. c. क्रीस्, क्रियम्, क्रिया; कृस्, कृयम्, कृया etc. a क्री *qui* vel *quae vendit*, कृ *qui* vel *quae currit*, in fine compositorum.

172. ब्रह्मन् *m. qui per se ipsum existit* (cognomen dei *Brahmae*) e स्वयन् ipse (v. r. 276.) et नृ *qui existit*, quanquam unam tantum ante vocalem ऊ habet consonantem, tamen vocalem suam finalem ante vocales flexionum in उय् immutat, formatque e. c. in Accus. स्वयन्वयम्. Alia in radicem नृ desinentia composita partim eandem, partim generalem sequuntur regulam 170.

173. Radix नो *ducere*, in fine hujus generis compositorum, in Locativo sing. femininam terminationem नान् assumit, e. c. सेनानो *m. exercitus dux* format सेनान्यान् *pro सेनान्यi**).*

*) in Nom. Acc. et Vocativo.

**) Substantiva quae cum radice नो componuntur sub conditionibus r. 91^a). eandem ac praepositiones inseparabiles (r. 91^b)) vim euphonicam in initialem नृ litteram exercent, e. c. ग्रन्थो *praecipuus*, सुग्रन्थो *supremus* (ad litteram *pagum ducens* i. e. *regens*).

174. Genus neutrum compositorum, quattuor antecedentibus regulis descriptorum, vix unquam invenitur; ubi tamen adhibetur, finale ई et ऊ corripuntur in इ et उ (cf. r. 169. c.) atque declinatio cum चारि et तालु convenit, ita tamen ut Instr. Dat. Abl. Gen. Loc. sing. Gen. et Loc. du. et Gen. pl. etiam Masculini et Feminini communem declinationem sequi possint, e. c. ब्रह्मपिना vel ब्रह्मप्या (cf. r. 170.).

175. Sunt quaedam substantiva masculina in ई et ऊ desinentia, usu rarissima, suffixis unādicis (v. r. 646.) ई et ऊ formata, e. c. पपी m. sol, नृत् m. saltator. Haec et alia hujus ordinis substantiva in declinatione a r. 170. eo tantum recedunt, quod Accusativus sing. characterem न् proxime cum themate conjungit, Accusativus plur. terminationem न् pro अस् assumit, atque in Locat. sing. terminatio इ cum antecedente इ coalescit. पपी et नृत् formant igitur in casibus modo dictis: पपीम्, नृत्म्, पपीन्, नृत्न्, पपी, नृत्वि.

ANNOT. Hanc regulam sequitur etiam छद्म vel झद्म m. nomen Gandharvi cujusdam.

176. Adjectiva vel nomina agentis, rarissimo usu, in ई et ऊ desinentia atque e radicibus denominativis in ईय् et ऊय् desinentibus formata (v. r. 582.), in declinatione sequuntur regulas 170 et 171. Illa tamen, quae ante ई finale consonantem च् vel त् habent, vel न् litteram त् litterae vicariam (v. r. 607.), in Genit. et Ablat. sing. ad arbitrium terminationes उस् vel अस् assumunt; e. c. सुखी m. f. voluptatem desiderans, सुतो m. f. filium vel filios desiderans, formant Genitivos सुख्यस्, सुत्यस् (cf. सद्यस्, पत्यस् in r. 164.) vel सुख्यस्, सुत्यस्.

177. Neutra adjectivorum antecedentis regulae corripunt ई finale in इ, quam ob rem secundam declinationem sequuntur, ita tamen, ut in Dat. Abl. Gen. et Loc. sing., in Genit. Loc. du., atque in Gen. pl. etiam Masculini et Feminini sui analogiam sequi possint.

QUARTA DECLINATIO

३

178 Voces in ३ desinentes duos constituunt ordines, quorum alter continet voces obscurae originis, consanguinitatem vel affinitatem exprimentes, tam masculini quam femini generis, veluti पितृ, *pater*, भ्रातृ, *frater*, मातृ, *mater*, स्वसृ, *soror*, alter comprehendit nomina agentis, generis masc quae regulariter a radicibus, suffixo तृ, derivantur, veluti दातृ, *dator* a दा *dare*

ANNOT Etiam prioris ordinis voces ejusdem originis esse videntur, quippe quae maxime partem in तृ desinant, veluti पितृ (fortasse pro पातृ, a rad पा *dominari*), मातृ, *mater* ut videtur a rad मा, quae cum निरृ conjuncta significat *efficere creare* उदितृ, *frater* a rad उद्गृ *mulgere* (उदितृ igitur proprie significat, quae mulget i e mammam sugit) Aliae hujus ordinis voces तृ litteram, quae primitive vocali ३ antecederat, perdisse videntur, id quod comparatione cum cognatis linguis confirmatur, nam स्वसृ, *soror* Germanorum est *Schwester*, Anglorum *sister**)

* 179. Utrumque hujus declinationis ordinem olim in अरू desivisse censeo Nam ex पितरू, मातरू, दातरू Nominativi पिता, माता, दाता formantur, eo quod consonus finalis abjicitur et antecedente vocali producta compensatur, plene ut r 224 Nominativus राजा e राजन् formatur Secundus ordo hanc productam vocalem etiam in reliquis fortibus casibus (v r 185) retinet, quae in re formae दातारम्, दातासौ, दातारस्, a themate दातरू, accurate conveniunt cum राजानम्, राजानी, राजानस् (v r 224) Ubi ex lege 224 अ vocalis ejicitur ante न्, अ ejicitur quoque ante रू, quam ob rem formae पित्रा, पित्रे, पित्रेस्, si a पितरू derivantur, analogae sunt formis राजा, राशे, राशेस्. Forma पित्रेन् tamen etiam a पितृ ex euphoniae lege 54

*) Praeter स्वसृ *soror* देवृ *mariti frater* (cf धातृ) unicum hujus ordinis esse videtur vocabulum, quod penultimo तृ careat.

descenderet (v. r. 141.); formae पित्रा et पित्रे vero non apte ex themate पित् explicari possunt, quia Masculina in brevem vocalem desinentia in Instrumentali न् euphonicum inserunt, atque in Dativo *Gunam* requirunt (v. r. 125.c. et 127.b.), ita ut पित् formas पितृणा et पितरे, non vero पित्रा, पित्रे efficere deberet. In Locativo convenit पितरि, a पितर, cum रात्रि a रात्रन्. Quod ad formam पितृस् attinet, non dilucide apparet, utrum उ vocalis ad thema, an ad flexionem pertineat; primo loco उ anomala esset permutatio vocalis ऋ vel semivocalis र् (cf. r. 181.). Quodsi autem, quod magis mihi placet, उ vocalis ad flexionem pertinet, formam पितृस् ex primitiva et perdita forma पित्रस्, abjecto र्, explicandam esse censeo.*) In casibus, ubi themata in न् desinentia hanc litteram abjiciunt — videlicet ante भ् et स्त्र et in initio compositorum v. r. 67. — primitiva syllaba अर् corripitur in ऋ vocalem, ideo e.c. पितृभिस् pro पितृभिस्, quod fortasse consueta litterarum transpositione transformabatur in पित्रभिस् (v. r. 34⁹). et confer *πατράσιν* pro *πατέσιν*, cujus permutatio in पितृभिस् cum forma पृष्ट pro प्रष्ट similibusque frequentissimis radicum contractionibus convenit (v. r. 325.). — Accusativus et Genitivus pluralis sunt soli casus, qui explicationem ex thematibus in अर् desinentibus prorsus repudiant, nam पितर, मातर in his casibus formarent पित्रस्, मात्रस् (cf. राक्षस्), पित्राम्, मात्राम् (cf. राक्षाम्); formae पितृन्, मातृस्, पितृणाम्, मातृणाम् autem accurate respondent regulis 145. 146. et 150., quoad ad themata brevibus terminata vocalibus spectant.

Neutra hac in declinatione non occurrunt, nisi in adjectivis compositis, substantivo in ऋ desinente terminatis, e.c. कुन्तीमातृ *Kuntiam*

*) पितृस् autem e regulari forma पित्रस् (quae cum रात्रस् et graeco *πατρός* convenit) eo explicari potest, quod उ vocalis vi quoddam euphonica duarum antecedentium consonantium in उ transierit, ex analogia cum r. 161. et 176., ubi formae पतृस्, सुतृस् item न् litteram cum semivocali conjunctam ostendunt.

tangam matrem habens, Kuntia natus. Horum adjectivorum Neutra in omnibus casibus cum aliis, quapiam vocali finitis, Neutris conveniunt atque a thematibus in अरु prorsus aliena videntur, quod eo fortasse explicandum est, quod Neutra in universum brevissimam in fine thematis amant formam, quam ob rem अरु syllabam ubique in ऋ corripunt.

Paradigmata bujus declinationis sint पितृ *m.* pater, मातृ *f.* mater, दातृ *m.* dator, et दातृ *n.* in fine compositorum (v. Tab. ad r. 154.).

180. नप्तृ *m.* nepos et स्वसृ *f.* soror in casibus fortibus (vid. r. 185.b.) secundi ordinis normam sequuntur, formantquo (in analogia cum दातृ) नप्तारम्, स्वसारम्, नप्तारि, स्वसारि, नप्तारस्, स्वसारस्.

181. क्रोष्टृ *m.* canis aureus, quanquam in उ desinit, plures casus ex क्रोष्टृ vel potius क्रोष्टरु themate format, in analogia cum दातृ; alios ad arbitrium ex क्रोष्टृ vel क्रोष्टि; et tantum Vocativus sing., Locat. pl. et quae a भू incipiunt flexiones solummodo a क्रोष्टृ derivantur. Integra ejus declinatio est:

	क्रोष्टृ <i>m.</i>		
	Singularis	Dualis	Pluralis
Nom.	क्रोष्टा	क्रोष्टारि	क्रोष्टारस्.
Acc.	क्रोष्टारम्	क्रोष्टारि	क्रोष्टन् vel क्रोष्टन्
Instr.	क्रोष्ट्रा vel क्रोष्टना	क्रोष्टभ्याम्	क्रोष्टभिस्
Dat.	क्रोष्ट्रे vel क्रोष्टवे	क्रोष्टभ्याम्	क्रोष्टभ्यस्
Abl.	क्रोष्टस् vel क्रोष्टास्	क्रोष्टभ्याम्	क्रोष्टभ्यस्
Gen.	क्रोष्टस् vel क्रोष्टास्	क्रोष्टास् vel क्रोष्टिस्	क्रोष्टानाम्
Loc.	क्रोष्टरि vel क्रोष्टा	क्रोष्टास् vel क्रोष्टिस्	क्रोष्टषु
Voc.	क्रोष्टा	क्रोष्टारि	क्रोष्टारस्

182. न् *m. vir* ad normam primi ordinis flectitur (sicut पितृ), in Genit. pl. vero praeter नृणाम् anomalam formam नृणाम्, non producta ऋ vocali, admittit.

, QUINTA DECLINATIO.

ऐ, औ, औ.

183. Haec declinatio solum paucas continet monosyllabas voces, quarum flexiones Feminina a Masculinis non distinguunt. औ finale in fortibus casibus (v. r. 185. b.), Accusativo sing. excepto, in औ transit, quod ante vocales ex lege 55. in आत् dissolvitur. In Acc. sing. et pl. औ transit in आ c. c. गाम्, गाम् a गो*). Quae in ऐ et औ desinunt voces, in Accus. sing. अम् et in Abl. Genit. sing. et Acc. pl. अत् assumunt terminationem (cf. monosyllaba in ई), atque ऐ *m. f. res*, quod unicum est in ऐ desinens vocabulum, ante consonantes flexionum diphthongum suam in आ immutat, e. c. रात्, राभिच्, रात्. Vocum in औ et औ desinentium paradigmata sint गो *m. f. bos m. f.*, नौ *f. navis* (v. Tab. ad 154.).

184. Adjectiva composita, substantivo in ऐ, औ vel औ terminata, in Masc. et Fem. a declinatione substantivorum non differunt. Neutrum corripit diphthongum finalem in respondentem vocalem brevem, ऐ in इ, औ et औ in उ (vid. annot. ad r. 33.), et sequitur declinationem secundam; ita tamen ut Instr. Dat. Abl. Genit. sing., Genit. Locat. du. et Genit. pl. etiam Masc. et Fem. flexiones assumere possint; e. c. वृक्ष *multus* cum नौ *f. navis* compositum format

*) गाम् ex गाम् (= गा + गम्) et गाम् ex गाम् (= गा + गम्) ejecto व्, ortum esse censeo, quia prius ad fortes posteriores ad debiles (v. r. 185. b.) casus pertinet. Cf. bovem, boves, nam bos et वृक्ष idem est ac sanscritum गोम्, gutturales enim facile permutantur cum labialibus, surdae cum surdis et sonorae cum sonoris. Vid. radicem गा in Glossario.

वज्रनी *m. f. multas naves habens*, cujus Neutrum est वज्रन्, a quo descendunt. वज्रन्ना vel वज्रनाव्, वज्रन्ने vel वज्रनावि, वज्रन्नाम् vel वज्रनावम्, वज्रन्नेष् vel वज्रनाविष्, वज्रन्नाम् vel वज्रनावान्.

SEXTA DECLINATIO.

VOCES QUAE IN CONSONANTEM DESINUNT.

185. a) Voces quae in consonantem desinunt, in duas rediguntur classes. Prior comprehendit voces radicales et eas quae maximam partem obscurae vel dubiae sunt originis, a grammaticis vero suffixis *undādis* (v. r. 646) explicantur, veluti हरित् *viridis*, मरुत् *ventus*. Altera continet voces, quae solitis suffixis, *Kridanta* et *Taddhita* dictis, formatae sunt *) Prioris classis voces in declinatione omnino sequuntur generales casuum formandorum regulas et euphoniae leges.

b) Quod ad alteram classem et ad nomina anomala prioris classis attinet, maximi momenti est casuum divisio in fortes et debiles. Fortes sunt Nominativus, Accusativus et Vocativus sing et du., deinde Nominativus et Vocativus pl. Debiles sunt omnes reliqui casus, qui iterum apte in debiliores et debilissimos redigendi sunt. Debiliores sunt ii, quorum flexio a consonante incipit, debilissimi sunt illi debiles casus qui vocalem in initio flexionis habent. Fortes casus, ubi duo cognata themata declinationem, cujuspiam vocis constituunt, semper e fortiori formantur themate, debilesque ex debiori. Ubi tres thematis variationes declinationem constituunt, fortes casus a fortissima descendunt forma, debiliores a debiori et debilissimi a debilissima forma, e. c. कृदन्.

*) Priora formant voces primitivas e radicibus ipsis, altera derivativas ex aliis nominibus

vexans (v. r. 218.) fortes casus Masc. format ex तुदन्त, debilesque ex तुदत्, atque प्रत्यच् *occidentalis* (v. r. 198.) cujus declinatio tres thematis formas ostendit, fortes casus Masc. format ex प्रत्यच्, debilesque partim ex प्रत्यच्, partim ex प्रतीच्, ita ut ex posteriori forma debilissimi, ex priori debiliores casus descendant.

तुदत् (forma fortis तुदन्त).

	Casus fortes	Casus debiles
<i>Singularis: Nom. Voc.</i>	तुदन्	.....
<i>Acc.</i>	तुदन्तम्	.....
<i>Instr.</i>	.....	तुदता
<i>Dat.</i>	.....	तुदते
<i>Abl. Gen.</i>	.....	तुदतस्
<i>Loc.</i>	.....	तुदति
<i>Dualis: N. Acc. Voc.</i>	तुदन्ती	.....
<i>Ins. Dat. Abl.</i>	.....	तुदयाम्
<i>Gen. Loc.</i>	.....	तुदतोस्
<i>Pluralis: Nom. Voc.</i>	तुदन्तस्	.....
<i>Acc.</i>	.....	तुदतस्
<i>Instr.</i>	.....	तुदद्भिस्
<i>Dat. Abl.</i>	.....	तुदद्भ्यस्
<i>Gen.</i>	.....	तुदताम्
<i>Loc.</i>	.....	तुदन्त

प्रत्यच् (forma fortis प्रत्यच्, forma debilissima प्रतीच्).

Casus fortes   Casus debiliores   Casus debilissimi

<i>Singularis:</i>	<i>Nom. Voc.</i>	प्रत्यङ्	.....	.....
	<i>Acc.</i>	प्रत्यङ्	.....	.....
	<i>Instr.</i>	.....	.....	प्रतीच्
	<i>Dat.</i>	.....	.....	प्रतीच्
	<i>Abl. Gen.</i>	.....	.....	प्रतीच्
	<i>Loc.</i>	.....	.....	प्रतीच्
<i>Dualis:</i>	<i>N. Acc. V.</i>	प्रत्यङ्	.....	.....
	<i>I. D. Abl.</i>	.....	प्रत्यङ्	.....
	<i>Gen. Loc.</i>	.....	.....	प्रतीच्
<i>Pluralis:</i>	<i>Nom. Voc.</i>	प्रत्यङ्	.....	.....
	<i>Acc.</i>	.....	.....	प्रतीच्
	<i>Instr.</i>	.....	प्रत्यङ्	.....
	<i>Dat. Abl.</i>	.....	प्रत्यङ्	.....
	<i>Gen.</i>	.....	.....	प्रतीच्
	<i>Loc.</i>	.....	प्रत्यङ्	.....

c) Adjectiva femininum characterem ङ्, ubi in Masculino et Neutro duae exstant thematis formae, cum debili conjungit, ubi tres, cum debilissima, e. c. प्रतीच्, non प्रत्यच् vel प्रत्यङ्. Neutra adjectivorum, quod ad Nom. Acc. Vocativum attinet, in Singulari sequuntur casuum debiliorum, in Duali debilissimorum, atque in Plurali fortium analogiam, e. c. a ओगत् (in forma forti ओमन्त्) venit Singularis ओगत्, non ओमन्, Dualis ओमन्तो, non ओमन्तो, Pluralis ओगन्ति, a प्रत्यच् venit प्रत्यङ्, प्रतीच्, प्रत्यङ्. Reliqui casus a Masculino non differunt.

ANNOT. Formae श्रीमन्ति et प्रत्याञ्चि etiam ex श्रीमत et प्रत्यच् secundum r. 143 ḍ. explicari possent, cum autem महत् n. (r. 220) in Plurali formât महान्ति non महन्ति, चत्वरू (r. r. 255.) चत्वारि non चत्वरि, अन्नउद्दि (r. r. 215.) अन्नउद्दि non अन्नउद्दि, manifesto ex his formis apparet, Pluralem Neutrorum in Nom. Acc. Voc. a fortī descendere themate (cf. r. 165.).

CLASSIS PRIMA.

186. Voces radicales aut abstracta substantiīa gen. fem. sunt, veluti युध् pugna, क्षुध् fames, aut adjectīa vel nomina agentis in fine compositorum, veluti धर्मचिद् jus nōscēns (r. r. 106.). Tanquam adjectīa hae radicales voces, in fine compositorum, maximam partem generis communis sunt, atque Neutrum in suetis casibus a Masculino et Feminino distinguunt.

187. Paradigmata hujus classis sint sequentia adjectīa, quae in declinatione nonnisi diversis observandis euphoniae legibus differunt, et in fine compositorum solum adhiberi possunt: वच् loquens, भद्रा edens, राज्ञ regens, पत cadens, विद् sciens, युध् pugnans, बुध् intelligens, लभ् adipiscens, चर iens, शन् coercens, विष् intrans, दिष् ostendens, द्विष् odium habens, मप् patiens, कच् iens, चक्काच् splendens, पिच् iens, लिच् lambens, उद्ग mulgens, वल्ग iens (r. Tab. ad r. 154.).

188. Sequitur hic schema terminationum et primae et secundae classis vocum in consonantem desinentium:

	Singularis	Dualis	Pluralis
Nom.		श्री म. f. ई u.	अन् म. f. इ n.
Acc.	अन् म. f.	श्री म. f. ई n.	अस् म. f. इ n.
Instr.	आ म. f. n.	भ्यान् म. f. n.	भिस् म. f. n.
Dat.	ए म. f. n.	भ्यान् म. f. n.	भ्यस् म. f. n.
Abl.	अस् म. f. n.	भ्यान् म. f. n.	भ्यस् म. f. n.
Gen.	अन् म. f. n.	श्रीन् म. f. n.	आन् म. f. n.
Loc.	इ म. f. n.	श्रीन् म. f. n.	सु म. f. n.
Voc.		श्री म. f. ई n.	अत् म. f. इ n.

SPECIALES REGULAE.

189. Radices in न् desinentes, in fine compositorum, Femininum a Masc. distinguunt addito Feminini caractere ई, idemque flectunt ad polysyllaborum tertiæ declinationis normam. Præterea radix हन् occidens, quæ sola in hujus generis compositis usu frequentatur, hanc subit anomaliam, quod in debilissimis casibus, atque ante femininum characterem ई, mediam vocalem अ ejicit atque initiale ह् in घ् transformat. Locativus sing. tamen regularem quoque formam admittit. Declinatur igitur: Sing. ल (r. 121. b.), हन्, घा, घ्रे, घस्, घि vel हनि, हन्. Du. हनौ, हयान् (r. 92^a), ह्यौ. Plur. हन्, घस्, हयिस्, हयस्, घान्, ह्य. — Femininum est श्री.

190. Quodsi हन् componitur cum vocabulo, unam litterarum क, ख, ग, घ, च, ञ, ण, त, प, continenter: hæc litteræ in न् litteram vocis हन्, iisdem, quod ad intercedentes litteras attinet, conditionibus quæ r. 94^a. statuuntur, eandem vim euphonicam exercent, qua न् in म् immutatur. Excipiuntur tamen casus ubi secundum r. 189. हन् vocalem suam ejicit. Dicitur c. c. घत्रहण् *Vritri occisorem*, sed e contrario घत्रघा, घत्रघ्रे etc.

191. De vocibus in न् desinentibus vide annotationes ad r. 68. et 95.

192. De vocibus in इत्, उत्, इम् et उत् desinentibus vid. euphon. rr. 73^a. 76^a. 97. et 100. d. Exempla sint गिर loquens et पिस् sens (v. Tab. ad r. 154.).

193. Formae desiderativae in इत् (v. not. ad r. 99.) eandem, quod ad penultimum इ attinet, sequuntur euphoniae legem, quia in his secundariis radicibus त् littera radicalis litterae fungitur vice atque in tota vocabulorum familia, quae a desiderativa radice descendit, conservatur; e. c. डिगदिस् loquendi cupidus (in fine compositorum) format Nom. et Vocativum डिगदीत्, Instr. pl. डिगदीभिस्, Acc. sing. डिगदिप् (v. r. 101^a.).

194. Formae desiderativae in च् (pro क्त् v. r. 101^a.) desinentes, ubi ex euphoniae legibus 57. et 84. ultimam consonantem abjiciunt, antecedentem consonantem in primitivam ejus potestatem restituunt, ita ut e. c. चिचिच् (e चिचिच् + च् v. r. 98. b.) intrandi cupidus, abjecta sibilante, non veluti चिचिक् tractetur, sed ut चिचिच्, quod Nominativum et Voc. format चिचिद् (v. r. 74.), Locat. pl. चिचिद्भ्य, Instr. चिचिद्भिस् (v. r. 98. d.) etc. Quae a vocali incipiunt flexiones, regulariter ex integra forma deducuntur; e. c. चिचिच्च्, चिचिच्च् etc.

195. Voces radicales duabus terminatae consonantibus, quarum prior alia est nasalis quam न्, nasalem suam, ubi consonans finalis secundum r. 57. et 84. abjicitur, in न् mutant, quod contra r. 15. etiam ante Locativi flexionem सु retineri dicitur; e. c. खञ्ज saltans (in fine compositorum) format Nom. et Vocativ. खन्, Instr. plur. खन्भिस्, Loc. खन्त्स vel inserto त् euphonico, खन्त्स (vid. annot. ad r. 83.).

VOCES ANOMALAE PRIMAE CLASSIS.

196. Radix अञ्च (scribitur quoque अच् v. r. 110°.) cum quibusdam praepositionibus inseparabilibus composita, anomala format adjectiva, quae penultimam nasalem eijciunt, in casibus fortibus (v. r. 185. d.) masc. vero retinent, ita tamen ut, ubi secundum r 57. finalis consonans abijcitur, antecedens nasalis non in न् (v. r. 195.) sed in ङ् transeat. Femininum addit characterem sem ई.

197. प्राच् *orientalis* (ex प्र + अञ्च), अवाच् *meridionalis* (ex अव + अञ्च). Hae duae voces secundum antecedentem regulam formant in Nominat. et Voc. masc. trium numerorum प्राङ्, अवाङ्, प्राची, अवाची, प्राचस्, अवाचस्; in Accus. प्राङ्म्, अवाङ्म्, प्राची, अवाची, प्राचस्, अवाचस्. Femina sunt प्राची, अवाची (secundum नदी in Tab. 154.). Neutrum sequitur regulam 185. c. inde Nom. Acc. Voc. प्राप्, प्राची, प्राचि.

198. प्रत्यच् *occidentalis* (ex प्रति + अञ्च), उदीच् *septentrionalis* (ex उत् + अञ्च v. r. 196.) Hae duae voces in casibus debilissimis (v. r. 185 b.) atque ante femininum characterem et Dualis Neut. flexionem ई, in प्रतीच् et उदीच् corripuntur. Ceterum regulam 196 sequuntur.

199. सन्धच् *comitans* (e समि pro सम् cum + अञ्च), सध्र्यच् *ul.* (e सध्रि pro सह cum + अञ्च), विश्वद्यच् *quoquoersus iens* (e विश्वदि pro विश्व omnis + अञ्च), देवद्याच् *deos colens* (e देवदि pro देव deus + अञ्च). Hae voces in debilissimis casibus atque ante femininum characterem ई et Dualis Neut. flexionem mutantur in समीच्, सध्रीच्, विश्वद्रीच् et देवद्रीच्. Ceterum sequuntur regulam 196.

200. तिर्यच् *curve iens* (ex तिरि pro तिरिस् curve + अञ्च) in debilissimis casibus et ante fem. characterem et Dualis Neut. flexionem mutatur in तिरिश्, ceterum sequitur regulam 196.

201. प्राञ्च *adorans* (ex प्र + अञ्च *adorare*), ubique nasalem retinet, atque ubi च finale ex euphoniae legibus 57 et 84 abjicitur, च् immutatur in झ् (cf. r. 196.) c. c. Sing. प्राङ्, प्राञ्चम्, प्राञ्चा etc. Dual. प्राञ्ची, प्राङ्भ्याम् etc.

202. प्राङ् *m. interrogator* ante vocales flexionum ह् litteram finalem transformare potest in झ् c. c. Instr. प्राङ् vel प्राशा (cf. r. 87. c.).

203. अञ्च *n. sanguis* (Nom. अञ्च) Instrumentalem et Dat. sing. atque Accusativum pl. ad arbitrium ex proprio suo themate vel ex अञ्चन् format; itaque अञ्चता, अञ्चो, अञ्चिञ्च vel अञ्चता, अञ्चे, अञ्चानि. Omnes reliqui casus a themate अञ्चन् regulariter descendunt.

204. अञ्चयाङ् (ex praepos. अञ्च et rad. यञ्च *adorare*) Nominativum et Vocat. sing. et eas flexiones, quae a consonante incipiunt, o themate अञ्चयस् format, secundum regulam 230. ita tamen ut Vocat. sing. irregulariter etiam Nominativi formam assumere possit. Itaque Singularis: अञ्चयास्, अञ्चयाङ्म् etc. Vocat. अञ्चयस् vel अञ्चयास्. Dualis: अञ्चयाञ्ची, अञ्चयोभ्याम्, अञ्चयाञ्चस्. Plur. अञ्चयाङ्गम्, अञ्चयोभिस्, अञ्चयोभ्यस्, अञ्चयाङ्गम्, अञ्चयःस् vel अञ्चयस्स्.

205. यङ्क्त् *n. jecur* et शङ्क्त् *stercus* debiles casus (r. 1. 185. b.) ad arbitrium ex proprio suo themate vel e cognata forma यङ्क्न्, शङ्क्न् formare possunt. Flectuntur itaque: Nom. Voc. यङ्क्त्, शङ्क्त्, यङ्क्तो, शङ्क्तो, यङ्क्न्ति, शङ्क्न्ति, Acc. यङ्क्त्, शङ्क्त्, यङ्क्तो, शङ्क्तो, यङ्क्न्ति vel यङ्क्नि, शङ्क्न्ति vel शङ्क्नि. Instr. यङ्क्ता vel यङ्क्ना, शङ्क्ता vel शङ्क्ना, यङ्क्ङ्गम् vel यङ्क्भ्याम्, शङ्क्ङ्गम् vel शङ्क्भ्याम्. यङ्क्दिस् vel यङ्क्भिस्, शङ्क्दिस् vel शङ्क्भिस् etc.

206. पाङ् *m. pes* (a rad. पङ्च् *ire*) in fine compositorum adjectivorum usitatum, in debilissimis casibus thema पाङ् corripit in पङ्; c. c. सपाङ् *pulchros pedes habens* format Accusativum masc. et fem. सपाङ्म्, सपाङ्गि, सपाङ्ग् (non सपाङ्ग्), Instrumentalem trium generum सपाङ्गि, सपाङ्गम्, सपाङ्गिस् etc.

207. अप् *f. aqua* (pluralis numeri) in casibus fortibus pro-
ducitur in आप्, atque ante ग् flexionum, प् litteram irregulariter
immutat in द्. Declinatur igitur: आपत्, अपत्, अदिप्, अदप्,
अपाम्, अपत्, आपत्.

208. दिक् *f. cochum* ante consonantes flexionum transit in द्
(mutando च् semivocalem in respondentem vocalem उ, ante quam इ
ex euphoniae lege in ग् transformatur), atque Nominativum et Vocat.
sing. et ad arbitrium etiam Accusativum, ex themate गो format. De-
clinatur igitur: दीप्, दिवम् vel याम्, दिवा, दिवे, दिवत्, दिवि, दीप्;
दिवी, द्भ्याम्, दिवोत्; दिवत्, द्भिन्, द्भ्यत्, दिवाम्, द्भुप्. — In
fine compositorum Neutrum sonat etiam in Nominat. Acc. et Voc.
sing. द्भु.

209. गोरक्ष् *m. f. n. boves custodiens* (e गो et rad. रक्ष् *custodire*,
regere) ubi ex euphoniae legibus 57. et 84. finalem consonantem
abjicit, antecedentem क् in द् et ड् transformare potest, c. c. Nom.
Voc. गोरक्ष्, Instr. pl. गोरक्षिभ्, Locat. pl. गोरक्ष् vel गोरक्ष्, गोरक्षिभ्,
गोरक्ष्. Posteriores formae a rad. रक्ष् *regere*, correpta vocali अ,
descendere videntur (v. euphon. r. 89. b.).

210. आशिष् *f. benedictio* (a rad. श् *dicere*) quanquam in ra-
dicalem desinit च् litteram, tamen hanc sibilantem ante vocales flexio-
num immutat in प्; ceterum sequitur regulam 192; e. c. Nom. Voc.
sing. आशीप्, Acc. आशिपम्, Instr. pl. आशीभिप्, Loc. आशीप् vel
आशीप्. Eundem in modum flectitur सङ्क्ष् *m. comes*, obscura ori-
gine (v. annot. ad r. 99.), c. c. Nom. Voc. सङ्क्ष्, Acc. सङ्क्षम्,
Instr. pl. सङ्क्षिभ्.

211. उणिङ् *f. quoddam versuum metrum* contra generalem eu-
phoniae legem ङ् litteram in Nom. Voc. sing., et ante consonantes
flexionum, in क् et ग् pro ङ् et ड् transformat.

212. Radices हृद् *odisse*, मूद् *obstupescere*, लृद् *vomere*, स्निद् *amare* in fine nominum compositorum ह् litteram finalem, in modo dictis casibus (v. r. 211.), ad arbitrium aut in क्, ग्, aut in द्, झ् immutant.

213. चार्द् *ferens, vehens* (in fine compositorum) a rad. चर्द्, producta vocali, in debilissimis casibus, et ante Feminini characterem ई, चा syllabam in ऊ immutat atque post अ vel आ, prioris compositi vocis, in औ, quod cum antecedente अ vel आ in औ coalescit; e. c. शालिचार्द् *m. n. oryzam ferens*, et भार्चार्द् *onus ferens* formant Nom. Voc. masc. शालिचार्द्, भार्चार्द् (v. r. 81^a.), शालिचार्दो, भार्चार्दो, शालिचार्दस्, भार्चार्दस्, Acc. शालिचार्दम्, भार्चार्दम्, शालिचार्दो, भार्चार्दो, शाल्यर्दम्; भार्दम्; Instr. शाल्यर्दा, भार्दा, शालिवर्द्भ्याम्, भार्वर्द्भ्याम्, शालिवर्द्भिस्, भार्वर्द्भिस् etc. Feminina sunt शाल्यर्दो, भार्दो.

214. श्वेतचार्द् *m. albos equos habens* (cognomen dei *Indri*) in debilissimis casibus ad arbitrium aut syllabam च् retinet, aut in औ immutat; praeterea hanc subit anomaliam, quod Nom. et Voc. sing. et quae a consonante incipiunt flexiones ex themate श्वेतवस् format (v. r. 230.); e. c. Nom. श्वेतवस्, श्वेतवदौ, श्वेतवदस्, Acc. pl. श्वेतवदन् vel श्वेतैदम्, Instr. श्वेतवद्वा vel श्वेतैव, श्वेतवोभ्याम्, श्वेतवोभिस् etc.

215. अन्डर्द् *m. bos, taurus* (compositum irregulare ex अन्स् *currus* et चार्द् *vehens*, अन्डर्द् igitur est pro अन्डोचार्द्) debiles tantum casus ex hoc themate format, casus fortes autem ex अन्ड्चार्द्; ita tamen ut Nominativus et Vocat. sing. propriam habeant anomaliam, quia cum vocibus suffixo वत् vel वन् terminatis (v. r. 218. et 235.) convenit. Declinatur igitur, Singularis: अन्डान्, अन्डास्, अन्डो, अन्डो, अन्डो, अन्डो, अन्डो, अन्डो, अन्डो. Dualis: अन्डादौ, अन्डोभ्याम्, अन्डोस्. Pluralis: अन्डास्, अन्डोस्. अन्डोभिस्, अन्डोस्, अन्डो, अन्डो. — In fine compositorum adjectivorum अन्डर्द् in Neu-

tro formare dicitur Nom. Acc. Voc. अनङ्त्, अनङ्दो, अनङ्गादि, ceterum sicut Masc.

216. नङ्ङ ligans, nectens (in fine compositorum) contra १. 81°. et 102 ङ्ङ litteram in त् et द् pro ङ्ङ et ङ्ङ transformat, e. c. उपानङ्ङ्ङ. calceus (a rad. नङ्ङ praefixo उप + ङ्ङा) format Nominativum उपानङ्ङ्ङ, उपानङ्ङो, उपानङ्ङस्, Instr. उपानङ्ङा, उपानङ्ङान्, उपानङ्ङिस् etc

SECUNDA CLASSIS.

217. Haec classis continet eis consonante terminatis voces, quae in quodpiam *Kridantum* vel *Taddhitum* suffixum desinunt Inter haec suffixa autem sunt plura, quae duas habent formas, fortiolem et debiliolem Fortior suffixorum forma, quae cognatis linguis tanquam primitiva confirmatur, in casibus fortibus (v. r. 185. b et c) solum retinetur atque a debiliori forma eo distinguatur, quod nasalem litteram pro penultima habet, qua ejecta debilis efficitur forma, quae in debilibus i e plurimis casibus atque in initio compositorum tanquam thema apparet, quoniam ob rem a grammaticis indicis pro proprio themate habetur L c अन्त् est plena et primitiva cum cognatis linguis conveniens forma suffixi participii praesentis, ex qua, ejecta littera न्, debilis vel corrupta forma efficitur, quae in declinatione longe praevaleat, et in initio compositorum quoque adhibetur, quod eo explicandum esse censeo, quod in suffixis etiam, sicut in radicibus (v. r. 100°), penultima nasalis minorem vim in significationem exercet quam gravior littera finalis, quam ob rem, e linguae naturae, penultima potius quam ultima littera desiderari potest. Nonnulli tamen casus generalem sequuntur euphoniae regulam 57. qua in Nom. et Voc Masc अन्त् dicitur pro अन्त्.

218. अत्, मत्, वत्. Haec suffixa (de quibus hic solum de declinationis respectu agimus) fortes casus (v. r. 185. b c.) e fortioribus

et primitivis formis अन्त, मन्त et वन्त (cf. मन्त cum persico suffixo مند *mend*, ejusdem significationis) formant, quae in Nom. et Voc. sing. ex euphoniae lege 57. त् finale abjiciunt. Praeterea मन्त et वन्त in Nom. अ vocalem producant. Femininum addito caractere ई a debiliore descendit forma, a qua etiam generis neutrius casus derivantur, terminatione excepta, quae Nom. Acc. et Vocativum pl. designat (v. r. 185. c.). Participia praesentia tamen, quae अत् et अन्त suffixis formantur, Femininum et Nom. Acc. Voc. du. gen. neut. partim ex अत् partim ex अन्त formant, partim ad arbitrium ex अत् vel अन्त, de quo fusius in r. 595. agitur. Paradigmata sint तुदत् *vexans* a rad. तुद्, श्रीमत् *fortunatus* a श्री *fortuna*, धनवत् *dives* a धन *divitiae* (v. Tab. ad r. 239.).

219. Participia praesentia, si reduplicativam continent syllabam, omnes casus, et genus femininum, a debiliore deducunt forma; e. c. ददत् *dans* (a rad. द्) format Nom. masc. ददत्, ददती, ददतस्; Acc. ददतम् etc.; Fem. ददती.

220. महत् *magnus* a grammaticis suffixo मद्दico (v. r. 646.) अत् explicatur, proprie autem est participium praes. rad. मद् *crescere*, quod a consueta horum participiorum declinatione eo differt, quod penultimam vocalem अ in casibus fortibus masc. Vocativo sing. excepto, atque in Nom. Acc. Voc. pl. gen. neut. producit (vid. r. 185. c.). Declinatur igitur in Masculino: Nom. महान्, महान्ती, महान्तस्; Voc. महन्, महन्ती, महान्तस्; Acc. महान्तम्, महान्ती, महतस्; Instr. महता, महद्मान्, महद्भिस् etc. Neutrum: Nom. Acc. Voc. महत्, महती, महन्ति; ceterum sicut Masculinum. — Femininum est महती.

ANNOT. विमहत् *permagnus* (e महत् praef. वि v. r. 111.) eundem in modum flectitur.

221. भवत्, quod est part. praes. radice भू *esse*, ubi, cum significatione dominus, excellens, loco pronominis secundae

personae adhibetur (cum tertia tamen verbi persona), in Nominativo sing masc format भवान् pro भवन्, ceterum regulariter flectitur sicut तृदन् in Tab ad r 239 Femininum est भवती

222 इन्, विन्, मिन् Haec suffixa nulla in re a generalibus euphoniae et casuum formandorum recedunt regulis (v r 92, 121 b et 122 b) Paradigma esto धनिन् dives a धन *divitae* (v Tab ad r 239) Femininum addit characterem इ e c धनिनी a धनिन्

223 Voces पथिन् *m via* मथिन् *m rutabulum (a churning stick)* et ऋक्षुभिन् *cognomen dei Indri*, anomaliae sunt, quippe quae Nominativum sing forment ex पन्थस्, मन्थस्, ऋक्षुभस्, illos fortes casus, Vocativo sing excepto, ex पन्थन्, मन्थन्, ऋक्षुभन्, debilissimos casus ex पथ्, मथ्, ऋक्षुभ्, et tantummodo Vocativus sing et debiliores casus a proprio themate derivantur Paradigmati inseruat पथिन् Singularis पन्थास् (v r 230), पन्थान् (v r 224), पथा, पथे, पथस्, पथि, पथिन्*) Dualis पन्थानि, पथिभ्यान्, पथोस् Pluralis पन्थानस्, पथस् पथिभिस्, पथिभ्यस्, पथान्, पथिषु

224 अन्, मन्, दन् Haec suffixa in casibus fortibus masc Vocativo sing excepto, penultimam अ vocalem producant, et in debilissimis casibus, atque ante femininum characterem et Dualis gen neut flexionem ई penultimum अ eiciunt, si simplex ei antecedit consonans, retinent autem, ad evitandam nimiam consonantium coacervationem, si duae ei antecedunt consonantes, e c दावन् *dans* format Instrumentalem दात्र, sed यद्वन् *sacrificans*, propter duas ante अ consonantes, format यद्वन्, non यदत्र Locativus sing timen, post simplicem quoque consonantem, अ vocalem retinere potest, e c दात्रि vel दावनि Exempla vocum, quae dicta lege अ vocalem eiciunt, sint रान् *m rex*, दामन् *n finis*, exempla earum

*) Apud FORSTERUM Vocalis aequat Nominativum vi m पन्थान् मन्थान् ऋक्षुभान्

quae अ vocalem retinent, sint यज्वन् *m. sacrificus*, et जन्मन् *n. nativitas* (v. Tab. ad r. 239.).

ANNOT. मूर्धन् *n.* vel मूर्ध्वन् (v. r. 105.) quoniam plures ante अ habet consonantes, tamen ut दामन् flectitur.

225. अन् *m. canis*, मघवन् *m. cognomen Dei Indri*, et युवन् *m. juvenis* in debilissimis formis (v. r. 185. b. c.) corripuntur in अन्, मघेन् et युन् *); ceterum generales sequuntur regulas. Flectuntur igitur; Singularis: श्वा, मघवा, युवा; श्वान्, मघवान्, युवान्; श्वना, मघाना, युना; श्वने, मघने, युने; श्वनस्, मघनस्, युनस्; श्वनि, मघनि, युनि; अन्, मघवन्, युवन्. Dualis: श्वानि, मघवानि, युवानि; श्वभ्यान्, मघवभ्याम्, युवभ्याम्; श्वनोस्, मघनोस्, युनोस्. Pluralis: श्वानस्, मघवानस्, युवानस्; श्वनस्, मघनस्, युनस्; श्वभिस्, मघवभिस्, युवभिस्; श्वभ्यस्, मघवभ्यस्, युवभ्यस्; श्वानाम्, मघवानाम्, युवानाम्; श्वसु, मघवसु, युवसु. — Feminina sunt श्वनी, मघानी, युनी vel युवती a cognato युवत्. In Neutro युवन् format Nom. Acc. Voc. युव, युनी, युवानि (v. r. 185. c.); ceterum sicut Masculinum.

226. पृषन् *m. sol* debilissimos casus ad arbitrium aut ex पृष् aut ex पृषन् formare potest; c. c. पृषा, पृषे, पृषस् etc. vel पृषा, पृषी, पृषास् (v. r. 94°). Praeterea hanc cum अर्यमन् *sol* communem habet anomaliam, quod penultimum अ tantummodo in Nom. sing. producit, formans Nom. पृषा, पृषी, पृषणस्; Acc. पृषणम्, पृषणी, पृषस् vel पृषास्. Eundem in modum अर्यमन् format Nom. अर्यमा, अर्यमणी, अर्यमणस्; Accus. अर्यमणम्, अर्यमणी, अर्यमणस् (vid. r. 94°). Reliqui casus sunt regulares**).

*) eo quod semivocalis य् , ejecta vocali य , in sibi respondentem vocalem transit, quae cum antecedente vocali secundum euphoniae regulas coalescit, itaque e मय + उन् fit मयौन et e यु + उन् fit युन् (cf. latinum *junior*).

**) WILKINSON ante vocales debilissimorum casuum ejiciendam vocalem य negligit, formans e. c. अर्यमता pro अर्यमात quod apud FORSTERUM legitur.

227 दिवन् *m dies* in casibus, qui penultimum अ ejiciunt, र vocalem producit, e e दीप्त, दीप्ति etc

228 अटन् *m dies* Nominativum et Vocat sing et debiliores casus ex अटस् format, ita tamen ut penultimum अ in Nom sing non producat (cf r 230) Flectitur igitur Singularis N V अटस्, Acc अटानम्, Insti अट् अट् etc Dualis अटानी, अटोभ्याम्, अटोस् Pluralis अटानस्, अटस्, अटोभिस्, अटोभ्यस्, अटान्, अटस् vel अटस्स

ANNOT In in tuo compositorum pro अटन् ponitur अटन् (r Glossarium)

229 अर्चन् *m equus* solum Nominativum sing अर्चा ex hoc themate format, omnes reliqui casus descendant ab अर्चत् et fortiori forma अर्चन्ति, in analogia cum princip prius (r r 218) e e Nom du et pl अर्चन्ती, अर्चन्तस्, Acc अर्चन्तम्, अर्चन्ती, अर्चन्तस् etc

230 अस् Masculina et Feminina, quae in hoc suffixum desinunt, in declinatione non inter se differunt, atque in Nominativo penultimum अ produciunt, ceterum generales euphoniae et casuum formandorum sequuntur regulas. Exempla sint अप्सरस् *f Apsaras* et वचस् *n sermo* (r Tab ad r 239)

231 उशनस् *m nomen planetae Veneris* format Nominativum sing उशना (ex themate उशनन्), Vocativum उशनस् vel उशनन्, et reliquos casus solum ex themate उशनस् — पुरदशस् *m cognomen dei Indri* et अनेत्स् *m tempus* formant Nominativum sing पुरदशा, अनेत्, in Vocativ singular atque omnibus reliquis casibus sunt regularia

232 इस्, उस् Voces his suffixis terminatae sunt Neutra, quae generales euphoniae et casuum formandorum sequuntur leges (r 101^a et 143 c) Exempla sint न्योतिस् *stella*, a rad ड्यत् splendere et चक्षस् *oculus*, a rad चक्ष् *dicere* (r Tab ad r 239)

233. दोस् *m. brachium**), quantum generis diversitate permissum est, cum vocibus praecedentis regulae convenit, ita tamen ut debilissimos casus etiam ex themate दोप्न् possit formare. Fleetitur igitur, Singularis: दोस्, दोप्न्, दोपा vel दोप्णा etc. Dualis: दोपि, दोभ्यान्, दोपोस् vel दोप्पोस्. Pluralis: दोपस्, Acc. दोपस् vel दोप्णास् etc.

234. ईयस्. Hoc suffixum, quod parvum comparativorum numerum format ex inusitatis positivis, formas fortes deducit ab ईयंस्, ita ut vocalis झ, praeter Vocativum sing., producat (cf. 224.) atque penultima nasalis, ubi स् finale ex lege 57. abjicitur, ex analogia cum r. 195. transeat in न्. Paradigma sit यत्रीयस् *junior* a यव pro युवन् (r. Tab. ad r. 239.).

235. वस्. Hoc suffixum, quod participium praeteriti reduplicati format, fortes formas deducit a वंस्, ita ut, in analogia cum r. 234., penultima vocalis praeter Vocativum sing. producat, et nasalis, ubi ex lege 57. स् finale abjicitur, transeat in न् (cf. r. 195. et 234.). In debilissimis formis वस् corripitur in उस्, cujus स् lege 101^a. mutatur in ण्. Debiliores casus formantur e वत्; et a proprio themate वस् solum descendunt Nom. Acc. Voc. sing. generis neutrius**) (r. r. 185. c.). Paradigma sit रुद्वस् *qui ploravit*, a rad. रुद् (r. Tab. ad r. 239.).

236. Radices quae suffixum वस् auxiliari vocali इ cum radice conjungunt, hanc vocalem ante उस् abjiciunt; e. c. पेचिवस् *qui coxit* format Nomin. masc. पेचिवान्, Acc. पेचिवांसन्, Instr. पेचुपा, non पेच्युपा.

*) Irregularem in modum a rad. दम् *domare* suffixu ओस् descendere dicitur.

**) WILKINSIUS in Nom. Acc. Voc. sing. format वन्, FORSTERUS वस्.

237. Quae in vocalem desinunt radices, eandem ante उत् se-
cundum generales euphoniae regulas immutant, e. c. निनीवस् et चक्
वस्, a नो *ducere*, कृ *facere*, formant in Instr निन्युपा, चक्रुपा, त्रि-
शेवस्, ननुवस्, १ शि *puddore affici*, नृ *laudare*, formant त्रिशियुपा (vid.
r. 52.), ननुवुपा (vid. r. 60th). Radices in न् desinentes, quae hanc
litteram ante consonantes in न् transformare dicuntur (r. annot ad
r. 95.), hanc nasalem, ubi वस् in उत् transit, ex grammaticorum
sententia, in primitivam ejus potestatem reducunt, e. c. वध्रमुपा a
वध्रन्वस् *qui migravit.**)

238. पुस् *m. nas* inquam in declinatione cum suffixo वस् ex-

237. Quae in vocalem desinunt radices, eandem ante उत् se-
cundum generales euphoniae regulas immutant, e. c. निनीवस् et चक्क-
वस्, a नी *ducere*, क *facere*, formant in Instr निन्युपा, चक्कपा, डि-
झीवस्, ननवस्, a झी *puore affici*, न *laudare*, formant डिझियुपा (vid.
r. 52.), नुन्युपा (vid r. 50°). Radices in म् desinentes, quae hanc
litteram ante consonantes in न् transformare dicuntur (v. annot ad
r. 95.), hanc nasalem, ubi वस् in उत् transit, ex grammaticorum
sententia, in primitivam ejus potestatem reducunt, e. c. वध्नमुपा a
वध्नवस् *qui nigravit*.)

238. पुस् *m. mas* magnam in declinatione cum suffixo वस् ex-
habet analogiam. Casus fortes format ex पुमस् in analogia cum
r. 234. et 235., debilissimos ex proprio themate पुस्, et debilio-
res ex पुम् format. Flectitur igitur, Singularis पुमान्, पुमात्तम्,
पुमा, पुवे, पुवस्, पुंसि, पुमन्. Dualis पुमात्तौ, पुम्यान्, पुवौव्.
Pluralis पुमास्तस्, पुस्तस्, पुम्भिस्, पुम्यस्, पुवान्, पुसः.

ANNOT पुस् contractio est ex पुमस् ejecto म्, nam न् littera, quia ejecto म् cum
स् proxime conjungitur, ex lege 15 in *Anusodram* transit, atque ad primitivam
suam potestatem restituitur, ubi, ante consonantes flexionum, न् littera ex eu-
phonica lege 84 abjicitur, ita e c पुम्भिस् pro पुस्भिस् ex पुम्भिस्तस्.

239 Sequens Tabula conspectum praebet declinationis suffixo-
rum, quae in consonantem desinunt

DE ADJECTIVIS, EORUM TERMINATIONE, FEMININO ET GRADIBUS COMPARATIONIS.

240. Inter omnia Adjectiva, ea quae in अ desinunt longe sunt
frequentissima, quia hac vocali terminatur maxima pars suffixorum,

*) Apud scriptores partē piā in यस् e radicibus in म्, nunquam invenit. In universum
hoc part raro est usu

quae aut primitiva aut derivativa formant nomina substantiva vel adjectiva. Femininum adjectivorum in अ desinentium plerumque formatur producta hac ipsa vocali, e. c. *पुण्या pura* a *पुण्य*. Nonnulla etiam adjectiva in अ desinentia femininum characterem ई addunt, ante quem अ Primitivi supprimitur, e. c. *सुन्दरा* vel *सुन्दरी pulchra* a *सुन्दर*. Feminina forma in ई praecipue occurrit in compositis adjectivis possessivis (vid. r. 663.), si substantivo terminantur partem corporis exprimente; e. c. *सुमुख pulchrum os habens* (c *सु pulcher* et *मुख os*) format *सुमुखी* vel *सुमुखा*.

241. Participia suffixo त vel न formata (v. r. 606. et 607.), si adjectivum terminant compositum, cujus prius membrum partem corporis exprimit, Femininum formant addito ई; e. c. *शङ्खभिन्न osse frontis fractus* format *शङ्खभित्री*. Etiam alia composita, participio in त vel न finita, non raro formant Femininum addito ई.

242. Quod ad simplices voces vocali अ terminatas attinet, Substantiva formant Feminina addito ई, Adjectiva autem raro hunc characterem addunt, nisi derivatum Femininum cum substantiva ponitur significatione; e. c. *सिंहो leaena* a *सिंह leo*, *देवो dea* a *देव deus*, *तरुणा juvenis* a *तरुण juvenis*.

243. Adjectiva vocali इ terminata plerumque sunt composita possessiva (v. r. 663.), quorum posterius membrum est substantivum in इ desinens; e. c. *महाशक्ति magnum splendorem habens* (c *महा pro magnus* et *शक्ति f. splendor*). Pauca sunt simplicia adjectiva in इ desinentia, e. c. *प्रचि pius*. Et composita et simplicia hujus terminationis adjectiva, Femininum a Masculino et Neut. non themate sed flexionibus tantum, quibusdam in casibus, distinguunt (v. r. 162. et 163.). Flectuntur nempe *महाशक्ति* et *प्रचि* in Masc. sicut *कवि*, in Fem. sicut *मति*, in Neutro sicut *व्यादि* (v. Tab. ad r. 151.); ita tamen ut, quod ad Neutrum attinet, regulae 162. ratio habeatur.

244. Simplicia adjectiva in ङ desinentia multo sunt frequentiora quam ea in ट. Femininum a Masc. et Neut. aut sola declinatione, pluribus in casibus distinguunt, secundum r. 162. et 163., aut ङ vocalem producunt, aut femininum characterem र् addiungunt. Generalibus regulis non definiri potest ubi unus vel alius trium modorum adhibeat; saepe ad arbitrium plures in eodem adjectivo admittuntur. Nunquam tamen Femininum adhibito र् formatur ex adjectivis, quae duas consonantes ante finalem vocalem ङ habent, propter nimiam consonantium coacervationem, quae, mutato ङ in घ, oriretur; e. g. घण्ट allus, canus in Feminino item sonat घण्ट, non घण्ठी. Omnia composita adjectiva, substantivo in ङ terminata, aut Femininum a Masc. et Neut. sola declinatione, quibusdam in casibus, distinguunt (v. r. 162. et 163.), aut ङ finale producunt.

245. Adjectiva in ञ desinentia, vel in quamvis longam vocalem aut simplicem aut diphthongum, semper sunt composita, de quibus vid. rr. 160, 169, 170 et sq. 176, 177, 179, 181.

246. Adjectiva consonante finita, et in quodpiam suffixum desuunt, Femininum formant addito characterē र्, e. g. धर्मिणी a धर्मिण् dives (a धर्म suffixo र्ण). Quae radicem cum significatione participii Praes. in fine habent adjectiva composita, plurima themate sunt generis omnis atque declinatione generis communis. Nonnulla tamen, e. g. quae in radicem ञ् desinunt (v. r. 196.), in Feminino र् addunt. Composita adjectiva possessiva, substantivo terminata, omnia sunt, quod ad thema attinet, generis omnis.

247. Sequens Tabula conspectum praebet diversarum adjectivorum terminationum, adjecto Nominativo sing. trium generum. Vocum consonante finitarum primae classis pauca tantummodo proponimus exempla, ceterum revertimur ad secundam pag. Tab. ad r. 154. (v. quoque Tab. ad r. 239.).

Thema	Nom. Masc.	Nom. Fem.	Nom. Neut.
पुण्य <i>m. n. purus</i>	पुण्यस्		पुण्यम्
पुण्या <i>f.</i>		पुण्या	
शुचि <i>m. f. n. purus</i>	शुचिस्	शुचिस्	शुचि
मृदु <i>m. n. tener</i>	मृदुस्		मृदु
मृद्वी <i>f.</i>		मृद्वी	
वज्र <i>m. f. n. multus</i>	वज्रस्	वज्रस्	वज्र
वज्री <i>f.</i>		वज्री	
भीरु <i>m. f. n. timidus</i>	भीरुस्	भीरुस्	भीरु
भीरु <i>f.</i>		भीरुस्	
पाण्डु <i>m. f. n. albus</i>	पाण्डुस्	पाण्डुस्	पाण्डु
शङ्खध्मा <i>m. f. concham insians</i>	शङ्खध्मास्	शङ्खध्मास्	
शङ्खध्म <i>n.</i>			शङ्खध्मम्
शलपी <i>m. f. aquam bibens</i>	शलपीस्	शलपीस्	
शलापि <i>n.</i>			शलापि
वृक्षलू <i>m. f. arborem secans</i>	वृक्षलूस्	वृक्षलूस्	
वृक्षलु <i>n.</i>			वृक्षलु
कौशल्यामातृ <i>m. f. n. Kausalya natus*)</i>	कौशल्यामातृ	कौशल्यामातृ	कौशल्यामातृ
वज्ररि <i>m. f. multas divitias habens</i>	वज्ररिस्	वज्ररिस्	
वज्ररि <i>n.</i>			वज्ररि
वज्रगौ <i>m. f. multas boves habens**)</i>	वज्रगौस्	वज्रगौस्	
वज्रगु <i>n.</i>			वज्रगु
वज्रनी <i>m. f. multas naves habens</i>	वज्रनीस्	वज्रनीस्	
वज्रनु <i>n.</i>			वज्रनु

*) Kausalyam matrem habens

**) vel multas.

Thema	Nom. Masc.	Nom. Fem.	Nom. Neut.
सुवच <i>m.f.n. bene loquens</i>	सुवक्	सुवक्	सुवक्
सत्यवाच <i>m.f.n. verum sermonem habens</i>	सत्यवाक्	सत्यवाक्	सत्यवाक्
धर्मविद् <i>m.f.n. officium noscens</i>	धर्मवित्	धर्मवित्	धर्मवित्
महात्मन् <i>m.f.n. magnam animam habens</i>	महात्मा	महात्मा	महात्म
दीनमनस् <i>m.f.n. tristem mentem habens</i>	दीनमनास्	दीनमनास्	दीनमनस्
तृदत् <i>m.n. feriens</i>	तृदन्	तृदन्ती ऽ तृदती	तृदत्
तृदन्ती ऽ तृदती <i>f.</i>			
ददत् <i>m.n. dans</i>	ददत्	ददती	ददत्
ददती <i>f.</i>			
श्रीमत् <i>m.n. felix</i>	श्रीमान्	श्रीमती	श्रीमत्
श्रीमती <i>f.</i>			
धनिन् <i>m.n. dives</i>	धनी	धनिनी	धनि
धनिनी <i>f.</i>			
यव्रीयस् <i>m.n. junior</i>	यव्रीयान्	यव्रीयती	यव्रीयस्
यव्रीयसी <i>f.</i>			
रुदद् <i>m.n. qui ploravit</i>	रुदान्	रुदपी	रुदन्
रुदपी <i>f.</i>			

DE GRADIBUS COMPARATIONIS

248. Comparativus suffixo तर् (fem तर्) et Superlativus suffixo तम (fem. तमा) ex Positivi formatur themate eo, in quo Masculinum et Neutrum inter se conveniunt, e.g. पुण्यतर् *purior*, पुण्यतम *purissimus*, a पुण्य, महत्तर् *major*, महत्तम *maximus* a महत्, धनितर् *ditior*, धनितम *ditissimus*, a धनिन् *dives* (r. 92.). — Suffixum वन् (vid.

r 235) gradus comparationis format e चत्, e c विद्वत्तर, विद्वतम a विद्वत् *sciens*

ANNOT Suffixum त्तर a radice त् *transgredi* suffixo अ (v r 645) descendere video

249 Possunt quoque, quod tamen rarissimo locum habet, gradus comparationis formari e femininis stirpibus in ई et ऊ desinentibus, quodsi haec Feminina substantivam habent vim Vocales ई et ऊ ante suffixa त्तर et तम aut retineri aut corripri possunt, e c सती त्तर, सतीतम vel सतित्तर, सतितम, १ सती *bona, casta femina*, a चत् *bonus, castus*, चामोद्वत्तर, चामोद्वतम vel चामोद्वत्तर, चामोद्वतम, a चामोद्व *pulchra femora habens femina* Huiusmodi gradus comparationis, quod per se ipsum patescit, ad feminas solum referri possunt

250 Etiam ex praepositionibus inseparabilibus gradus comparationis formari possunt, e c उत्तर *altior, melior*, उत्तम *altissimus, optumus*, ab उत्त *sursum* (cf interior, intimus, exterior, extimus)

251 Sequentia adjectiva, alphabetico ordine disposita, gradus comparationis suffixis ईयस् (v r 234) et इष्ठ formant*) ex musitalis Positivis, quos us apponimus Vocalis finalis substitutorum ante इयस् et इष्ठ abjicitur, monosyllabis sicut अ, प्र exceptis, quorum अ cum sequente इ vel इ in ए coalescit

Positivus	Substitut.	Comparat.	Superlat.
अन्तिक <i>propinquus</i>	नेद	नेदीयस्	नेदिष्ठ
अल्प <i>paucus</i>	कण	कणीयस्	कणिष्ठ
उत्त <i>magnus</i>	वर	वरीयस्	वरिष्ठ
कृप <i>macer</i>	ऋप	ऋपीयस्	ऋपिष्ठ

*) Cognatio horum suffixorum cum Graecorum *ior* et *istis* e Nominativis इया, इच्छा facile intelligitur Quod ad thema attinet, ईयस् magis cum Latino *ior* mutato r in r convenit.

Positivus	Substitut.	Comparat.	Superlat.
क्षिप्र <i>velox</i>	क्षेप	क्षेपीयस्	क्षेपिष्ठ
क्षुद्र <i>exiguus, parvus</i>	क्षौद्र	क्षौद्रीयस्	क्षौदिष्ठ
गुरु <i>gravis, bonus</i>	गर	गरीयस्	गरिष्ठ
तृप्त <i>satur</i>	त्रप	त्रपीयस्	त्रपिष्ठ
दीर्घ <i>longus</i>	द्राघ	द्राघीयस्	द्राधिष्ठ
दूर <i>distans, remotus</i>	दघ	दघीयस्	दविष्ठ
दृढ <i>firmus, solidus</i>	द्रुढ	द्रुढीयस्	द्रुढिष्ठ
परिष्कर <i>eximius, praestans</i>	परिष्कर	परिष्करीयस्	परिष्कृदिष्ठ
पथ <i>latus</i>	प्रथ	प्रथीयस्	प्रथिष्ठ
प्रशस्य <i>bonus</i>	अ ^{*)} vel इया	अयस् vel इयायस्	अेष्ठ vel इयेष्ठ
प्रिय <i>carus, dilectus</i>	प्र	प्रेयस्	प्रेष्ठ
वृद्ध <i>multus</i>	भू	भूयस्	भूयिष्ठ
वृङ्गल <i>multus</i>	वृङ्ग	वृङ्गीयस्	वृङ्गिष्ठ
भृश <i>multus</i>	भ्रश	भ्रशीयस्	भ्रशिष्ठ
मृदु <i>tener</i>	मृद	मृदीयस्	मृदिष्ठ
युवन् <i>juvenis</i>	यव	यवीयस्	यविष्ठ
— [†] <i>crassus, solidus</i>	साध	साधीयस्	साधिष्ठ
वृद्ध <i>senex</i>	वर्ष ^{*)} v. इया	वर्षीयस् vel इयायस्	वर्षिष्ठ vel इयेष्ठ
वन्दारक <i>venerabilis</i>	वन्द	वन्द्रीयस्	वन्दिष्ठ
वृत् <i>firmus</i>	स्थ	स्थीयस्	स्थेष्ठ
फट् <i>turgidus</i>	स्फ	स्फीयस्	स्फेष्ठ
शूल <i>crassus, magnus</i>	स्थव	स्थवीयस्	स्थविष्ठ
लघु <i>brevis</i>	इस	इसीयस्	इसिष्ठ

ANNOT. Quod attinet ad rationem formalem substitutorum et adjectivorum, quorum vice funguntur, facile percipitur, nonnulla illorum ab his prorsus aliena esse, veluti नेद

^{*)} वर्ष annus hic significat annosus.

ab अन्तिक, वर्ष *annus* a rad वप् *pluere* *), a वृद्ध (a rad वृध् *crescere*) Plurima tamen substituta ex appositis adjectivis eo exploranda sunt, quod primam vel radicalem eorum syllabam augent, — aut *Guna* incremento aut mutatis vocalibus इ et उ in syllabas र् इ et व, — *finem* eorum autem corripunt, eo quod अ vocalem substituant aliis fortioribus suffixis vel vocalibus. Priori ratione i e addita *Guna* venit क्षेप a क्षिप्र, क्षोद a क्षुद्र, दव (e दो + अ) a दूर, abjecto र्, यव (e यो + अ) a यवन, abjecto वन्, स्यव (ex स्थो + अ) a स्थल abjecto ल. Posteriori ratione i e इ et उ mutatis in र् इ et व, venit वर ab उर, क्रप a कृप, त्रप a तृप, द्रठ a दृठ, परिवह a परिवह (a rad वह् praef परि), प्रथ a पृथ, भ्रश a भृश, भ्रद a भृद inserta nasali veni वर a वदल, correpta tantum terminatione veniunt वन्द a वन्दारवा, स्थ a स्थिर, स्पा a स्पात, इव a इव्य Transposita littera र्, et ई mutato in आ, quod fortior est vocalis quam ई (r 308 a), veni द्राघ a दीर्घ भू venit a वृ anomalum in modum productio उ, et ejecto अ, quo भू oritur e वृ + ह. Comparat vi भूयस् et इयायस् habent यस् suffixum pro ईयस् in superlativo भूयिष्ठ e भू + इष्ठ, semivocalis य euphoniae causa est inserta cf r 271

252 Adjectiva लवु *levis* et पटु *dexter* item suffixa ईयस् et इष्ठ assumunt formantque, ibjecta vocali उ, लघीयस्, लघिष्ठ, पटीयस्, पटिष्ठ. Etiam voces suffixis मत, वत, विन् et त् formatae gradus comparationis addito ईयस् et इष्ठ formare possunt, eo quod suffixum quo terminantur, una cum antecedente vocali, ibjiciunt, e e मेधीयन्, मेधिष्ठ a मेधाविन् *intellectu praeditus*. Eundem in modum formatur वसीयन् *valde fortis* (Hid IV 8) १ वसिन् *vi praeditus*

253 It तर, तम et ईयस्, इष्ठ saepe ita usurpantur, ut non comparationem sed notionem valde exprimunt

*) वर्ष primae est pluralis, et plurale tempus

NUMERALIA

254 Cardinalia sunt

एक 1
द्वि 2
त्रि 3
चतु 4
पञ्च 5
षष् 6
सप्त 7
अष्ट 8
नव 9
दश 10
एकादश 11
द्वादश 12
त्रयोदश 13
चतुर्दश 14
पञ्चदश 15
षोडश 16
सप्तदश 17
अष्टादश 18
नवदश 19
vel अनाविशति 19
विशति 20
एकविशति 21
द्वाविशति 22
त्रयोविशति 23
चतुर्विशति 24
पञ्चविशति 25
षड्विंशति 26

सप्तविंशति 27
अष्टाविंशति 28
नवविंशति
vel अत्रिंशत् 29
त्रिंशत् 30
एकत्रिंशत् 31
द्वात्रिंशत् 32
त्रयत्रिंशत् 33
चतुर्विंशत् 34
पञ्चत्रिंशत् 35
षट्त्रिंशत् 36
सप्तत्रिंशत् 37
अष्टात्रिंशत् 38
नवत्रिंशत्
vel अत्रिंशत् 39
चत्वारिंशत् 40
एकचत्वारिंशत् 41
द्विचत्वारिंशत्
vel द्वाचत्वारिंशत् 42
त्रिचत्वारिंशत्
vel त्रयश्चत्वारिंशत् 43
चतुश्चत्वारिंशत् 44
पञ्चचत्वारिंशत् 45
षट्चत्वारिंशत् 46
सप्तचत्वारिंशत् 47
अष्टचत्वारिंशत्
vel अष्टचत्वारिंशत् 48

नवचत्वारिंशत्
vel अत्रिंशत् 49
पञ्चाशत् 50
एकपञ्चाशत् 51
द्विपञ्चाशत्
vel द्वापञ्चाशत् 52
त्रिपञ्चाशत्
vel त्रय पञ्चाशत् 53
चत पञ्चाशत् 54
पञ्चपञ्चाशत् 55
षट्पञ्चाशत् 56
सप्तपञ्चाशत् 57
अष्टपञ्चाशत्
vel अष्टपञ्चाशत् 58
नवपञ्चाशत्
vel अत्रिंशत् 59
षष्टि 60
एकषष्टि 61
द्विषष्टि
vel द्वाषष्टि 62
त्रिषष्टि
vel त्रय षष्टि 63
चतुष्षष्टि 64
पञ्चषष्टि 65
षट्षष्टि 66
सप्तषष्टि 67
अष्टषष्टि

vel अष्टापष्टि 68
नवपष्टि
vel जनसप्तति 69
सप्तति 70
एकसप्तति 71
द्विसप्तति
vel दासप्तति 72
त्रिसप्तति
vel त्रयःसप्तति 73
चतुःसप्तति 74
पञ्चसप्तति 75
षड्सप्तति 76
सप्तसप्तति 77
अष्टसप्तति
vel अष्टासप्तति 78
नवसप्तति

vel ऊनाशीति 79
अशीति 80
एकाशीति 81
द्व्यशीति 82
त्र्यशीति 83
चतुःशीति 84
पञ्चाशीति 85
षडशीति 86
सप्ताशीति 87
अष्टाशीति 88
नवाशीति
vel जननवति 89
नवति 90
एकनवति 91
दिनवति

vel दानवति 92
त्रिनवति
vel त्रयोनवति 93
चतुर्नवति 94
पञ्चनवति 95
षणवति 96
सप्तनवति 97
अष्टनवति.
vel अष्टानवति 98
नवनवति
vel जनशत 99
शत *n.*
vel एकशत *n.* 100
सहस्र *n.*
vel एकसहस्र *n.* 1000*)

ANOT. 1. षोडश octum est e षड्दश (षट् + दश v. r. 71. et 91.), ita quidem ut ejecta priori ष् littera ex analogia cum r. 102. (v. annot. ad hanc regulam) producta antecedente vocali sit compensata. Pro षोडश autem dicitur षोडश, anomala cum permutatione vocalis आ cum औ (v. r. 463. 11. et cf. द्वादमि cum द्विदश, पदाम् cum पदद्वय, et सा ea cum Gothorum sō).

ANOT. 2. त्रयस् in numeralibus compositis a numero 3 incipientibus est Nominativus vocis त्रि, qui in obliquis etiam casibus retinetur (cf. nostrum *pedermanns*).

255. Cardinalia एका, द्वि, त्रि et चतुर् tria distinguunt genera, atque एका ejusque gradus एकात् alter et एकात्तम unus e pluribus pronominalem sequuntur declinationem (v. r. 277. et 279.). द्वि format

*) Notentur a lioc: षट् *n.* 10 millia, सप्त *n.* vel सप्त *f.* 100 millia, त्रिंश *m. n.* millia, षोडश *f.* 10 milliones, षड्दश *m. n.* 100 milliones, सप्तदश *m. n.* 1000 milliones, षट् *m. n.* 10,000 milliones, सप्त *m. n.* 100,000 milliones, सप्त *m. n.* billion.

omnes casus generis masc. et neut. ex themate द्व, et fem. e द्वा. त्रि *m. n.* flectitur sicut regularis Pluralis thematum in इ desinentium (v. कवि *m.* et द्वारि *n.* in Tab. ad r. 154.), excepto Genitivo (त्रयाणाम्), qui a themate त्रय descendit. Feminini casus formantur ex themate तिस्र, ita quidem ut a मातृ in Tab. ad r. 154. eo tantum differant, quod Nom. Acc. Voc. sonat तिस्रस्, non तिस्रस्, तिस्रस्, atque Genit. est तिस्रणाम् in analogia cum नृणाम् (v. r. 182.). — चत्वार format fortes casus Masc. et Nom. Acc. Voc. Neut. ex चत्वार, atque in Genitivo terminationi ञ्चाम् nasalem ण् anteponit, in analogia cum vocibus, quae in vocalem desinunt. Feminini casus descendant a themate तिस्र.

Integra Cardinalium द्वि, त्रि et चत्वार in tribus generibus declinatio est:

Masculinum.

<i>N. V.</i>	द्वौ	त्रयस्	चत्वारस्
<i>Acc.</i>	द्वौ	त्रीन्	चत्वारस्
<i>Instr.</i>	द्वभ्याम्	त्रिभिस्	चतुर्भिस्
<i>Dat. Abl.</i>	द्वभ्याम्	त्रिभ्यस्	चतुर्भ्यस्
<i>Gen.</i>	द्वयोस्	त्रयाणाम्	चतुर्णाम्
<i>Loc.</i>	द्वयोस्	त्रिषु	चतुर्षु

Femininum.

<i>N. A. V.</i>	द्वे	तिस्रस्	चतस्रस्
<i>Instr.</i>	द्वभ्याम्	तिस्रभिस्	चतस्रभिस्
<i>Dat. Abl.</i>	द्वभ्याम्	तिस्रभ्यस्	चतस्रभ्यस्
<i>Gen.</i>	द्वयोस्	तिस्रणाम्	चतस्रणाम्
<i>Loc.</i>	द्वयोस्	तिस्रसु	चतस्रसु

Neutrum.

<i>N. A. V.</i>	द्वे	त्रीणि	चत्वारि
-----------------	------	--------	---------

Reliquum sicut Masculinum.

256 Cardinalia a पञ्चन् usque ad दशन् incl genera non distinguunt atque in Nom. Acc. Voc. singularem, et, quod ex Accusativo praecipue apparet, neutralem ferunt formam, in reliquis casibus numeri pluralis assumunt flexiones. Quae in न् desinunt cardinalia, penultimum अ in Genitivo produciunt; e. c. पञ्चानाम् pro पञ्चनाम् (cf. यङ्चनान्, जन्मनान् in Tab. ad r. 239.), prior forma ex themate पञ्च explicari posset (r. r. 150 b.) Omnes tamen reliqui casus, quantum ex generalibus casuum et euphoniae legibus न् finale, quod etiam in initio compositorum secundum r. 67. supprimatur, ubique abjicitur, tamen cum Grammaticis indicis thema in न् desinens struere compellunt, quia a theornite अ terminato, secundum generalem linguae usum, formae पञ्चन्, पञ्चित्, पञ्चेभ्यत्, पञ्चेषु derivarent.*) — अष्टन् praeter regularem formam in Nom. Acc. Voc. vulgo duali utitur terminatione अष्टौ (a themate अष्ट) atque ante भ् et त् flexionum vocalem अ producit — पृष् ex euphoniae legibus 74 et 99. finalem litteram पृ in दृ et दृ immutat, ita ut primitiva forma nusquam conseruetur, quia Genitivus, qui regulariter पृषाम् sonare deberet, in analogia cum चत्तृ, षाम् assumit terminationem, ante quam दृ in analogia cum r. 58 in nasalem ordinis sui transit, ideo पृषाम्. Quamquam igitur tota vocis पृष् declinatio ex themate पृष्ट etiam explicari posset, tamen पृष् pro genuino habendum est themate, quia ab eo solo derivata षष्टि sexaginta, et षष्ठत् sextus deduci possunt

Integralia cardinalium पञ्चन्, अष्टन् et पृष् declinatio est

*) Notandum est quod in cognatis germanicis linguis cardinalia quae cum सप्तन्, नवन् et दशन् conveniunt, finalem themat s nasalem per omnes casus, in aut quissimus d affect s, retinent Gothicæ absolutæ formæ sunt sibun, vinu (a quo Genit n unc) tairhun (vid. Grimm part 1 p. 762) Græcæ indeclinabiles formæ ε-τα, εννέα, δ-κα respondent sanscrito Nom. Acc. Vocativo Latinorum in septem, novem, decem ex ordinibus सप्तम्, नवम्, दशम् abjecto et explicandum esse censeo

ORDINALIA.

259. प्रथम *primus* venit a praepositione प्र (r. 111.) suffixo घम (cf. *primus*, *πρῶτος*), quod variatio superlativi suffixi तम esse videtur. Ejusdem significationis sunt अग्रम (ab अग्र *cuspis*), आदि, आद्य et आदिम. Reliqua ordinalia diversum in modum ex cardinalibus formantur: द्वितीय *secundus*, तृतीय *tertius*, ex द्वि et त्रि correpto द्वि in ह, चतुर्थ *quartus* a चतुर suffixo थ, पञ्चम *quintus* a पञ्चन suffixo म (v. r. 92. a.), षष्ठ *sextus* a षष् suffixo थ (v. r. 91.), सप्तम *septimus*, अष्टम *octavus*, नवम *nonus*, दशम *decimus*, a सप्तन etc. suff. म (v. r. 92. a.). Composita cardinalia in दशन् desinentia, ad formanda ordinalia, न् finale abjiciunt, e. c. एकादश *undecimus* ab एकादशन्; aut secundum FORSTERUM, suffixum इन् addunt abjecto अन् Primitivi (v. r. 651.), e. c. एकादशिन्. — विंशति, et quae eo terminantur composita, superlativum suffixum तम addunt, aut tantum syllabam ति primitivi abjiciunt, aut, secundum FORSTERUM, abjecto ति, addunt suffixum इन्, quod tamen in compositis cardinalibus non admitti dicitur; e. c. विंशतितम, aut विंश, aut विंशिन् *vicesimus*, एकाविंशतितम vel एकाविंश *unus et vicesimus*. — त्रिंशत् 30, चत्वारिंशत् 40, पञ्चाशत् 50 eorumque composita aut तम addunt, aut त् finale tantum abjiciunt, aut, abjecto त्, suffixum इन् addunt; e. c. त्रिंशतम vel त्रिंश vel त्रिंशिन् *tricesimus*, एकापञ्चाशतम vel एकापञ्चाश vel एकापञ्चाशिन् *unus et quinquagesimus*. — षष्टि 60, सप्तति 70, अशीति 80, नवति 90 eorumque composita, aut तम aut अ addunt suffixum, atque ante अ secundum r. 650. इ finale abjiciunt, e. c. सप्ततितम vel सप्तत *septuagesimus*. Nonnulli grammatici suffixum अ in numeralia composita compellunt, ut ut दिप्त posset एकापदितम vel एकापष्ट, non vero पष्ट. — Substantiva शत, सहस्र etc. semper तम addunt, ut शततम *centesimus*.

(cf.	ACC	INSTR	DAT.	ABL.	GEN.	LOC.
et	अमीभ्यः	अमीभिः	अमीभ्यः	अमीभ्यः	अमीषाम्	अमीषु
for	अमीभ्यः	अमीभिः	अमीभ्यः	अमीभ्यः	अमीषाम्	अमीषु
in	अमीभ्यः	अमीभिः	अमीभ्यः	अमीभ्यः	अमीषाम्	अमीषु
म	अमीभ्यः	अमीभिः	अमीभ्यः	अमीभ्यः	अमीषाम्	अमीषु
अष्टान्	येभ्यः	येभिः	येभ्यः	येभ्यः	येषाम्	येषु
(v.	याभ्यः	याभिः	याभ्यः	याभ्यः	याषाम्	यासु
or	येभ्यः	येभिः	येभ्यः	येभ्यः	येषाम्	येषु
au	केभ्यः	केभिः	केभ्यः	केभ्यः	केषाम्	केषु
(r	काभ्यः	काभिः	काभ्यः	काभ्यः	काषाम्	कासु
po	केभ्यः	केभिः	केभ्यः	केभ्यः	केषाम्	केषु
pri	अन्येभ्यः	अन्येभिः	अन्येभ्यः	अन्येभ्यः	अन्येषाम्	अन्येषु
sul	अन्याभ्यः	अन्याभिः	अन्याभ्यः	अन्याभ्यः	अन्याषाम्	अन्यासु
di	अन्येभ्यः	अन्येभिः	अन्येभ्यः	अन्येभ्यः	अन्येषाम्	अन्येषु
vel	अन्याभ्यः	अन्याभिः	अन्याभ्यः	अन्याभ्यः	अन्याषाम्	अन्यासु
50	अन्यानि	अन्यैः	अन्येभ्यः	अन्येभ्यः	अन्येषाम्	अन्येषु
cu	सर्वान्	सर्वैः	सर्वेभ्यः	सर्वेभ्यः	सर्वेषाम्	सर्वेषु
त्रि	सर्वाभ्यः	सर्वाभिः	सर्वाभ्यः	सर्वाभ्यः	सर्वाषाम्	सर्वासु
qu	सर्वेभ्यः	सर्वेभिः	सर्वेभ्यः	सर्वेभ्यः	सर्वेषाम्	सर्वेषु
9 ^a	सर्वेषां	सर्वैः	सर्वेभ्यः	सर्वेभ्यः	सर्वेषाम्	सर्वेषु
du						
Nc						

113
114

260. Omnia ordinalia sicut reliqua adjectiva tria distinguunt genera et consuetam sequuntur declinationem, प्रथम, द्वितीय et तृतीय exceptis, de quibus vid. r. 280. et 281.

261. A द्वि, त्रि, चतुर् veniunt Adverbia द्विन् *bis* (द्वि) त्रिन् *ter* (त्रि), चतुर् *quater*. Alia cardinalia huiusmodi adverbia formant addito suffixo कृत्वन्, c. c. पञ्चकृत्वन् *quinquies* a पञ्चन् (vid. r. 92. a.). Pro एककृत्वन् *semel* solito usurpatur सकृत्, 'ex quo, praefixo अ negativo, formatur असकृत् *plūries*, *non semel*. Ordinalia addito Accusativi caractere न् formant (ut videtur e genere neut. quod in Accus. a Masc. non differt) adverbia, quae similibus Latinis respondent, ut प्रथमन् *primum*, *primo*, द्वितीयन् *secundum*, *secundo* etc.

262. Suffixo धा formantur ex cardinalibus adverbia vel adjectiva indeclinabilia, quae hoc suffixo exprimunt notionem *partitus*, in *partes*, c. c. द्विधा *bipartitus*, *bipartito*, त्रिधा *tripartitus*, *tripartito* (vid. द्विधा, त्रिधा in Glossario). E षष् suffixo धा formatur षोढा, quod ortum est e षड्ढा (r. annot. 1. ad r. 254.). Eiusdem significationis ac एकधा, द्विधा, त्रिधा sunt ऐकध्यन्, द्विधन्, त्रिधन्. — De derivatis quae suffixis शस् et तय a cardinalibus descendunt v. r. 652.

—

PRONOMINA.

263. Pronomina multis in rebus a generalibus casuum formarum regulis recedunt. Notanda est praecipue haec eorum anomalia, quod tanquam prius compositi membrum non sicut alia nomina verum thema i. e. formam nudam, ab omni casus flexione vacuam ponunt, sed formam quapiam casus flexione instructam. Pronomina primae et secundae personae ponunt Ablativum aut singularem aut pluralem, ita ut alter singularem alter pluralem rationem indiect, aut Ablativus plur. sine numeri respectu thematis vice fungatur (cf. 679.). Reliqua pronomina flexionem, quae Nominativi et Accusativi

sing. Neut. est communis, in initio compositorum retinent. At grammatici indici, qui hoc loco nominum themata videre insueverunt, pronominibus eam tanquam thema tribuunt formam, quam ista anormale in initio compositorum exhibent. Vocativus pronominum non usu receptus videtur; FORSTERUS tamen eorum Vocativum Nominativo aequat, excepto singulari masc. et fem. illorum pronominum, quae in Nom. masc. in अत्, in Nom. fem. in आ desinunt, ex quibus terminationibus Vocativum efficit abjecto च् et mutato आ in ए, c. c. स ex सत् *m.*, ते ex तत् *f.* (v. r. 267.). — Pronomina substantiva primae et secundae personae genera non distinguunt; omnia reliqua adjectiva pronomina tria habent genera. Sequens Tabula integram praebet omnium Pronominum declinationem.

PRONOMEN PRIVAE PERSONAE.

264. अस्मत्. Haec forma quae tanquam thema proponitur, est Ablativus plur. (v. r. 265.); Nominativus sing. est अहम्, qui a themate obliquorum casuum prorsus alienus est. अहम् in अह् + अन् dissolvendum esse censeo, ita ut अन् sit terminatio, sicut in त्विन् *tu*, अयम् *hic*, इयम् *haec*, वयम् *nos*, वयम् *vos*. Obliqui casus partim a म partim a मे themate descendunt (cf. r. 156.).*) Posterius sine ulla casus flexione Dativus et Genitivus vice fungi potest. A themate म venit Acc. माम्, producto म्, vel मा, abjecto caractere म्, Dativus मयम्**), Ablat. मत्, et Gen. मम, ut videtur reduplicata syllaba radicali. — Pluralis Nominativus non magis quam singularis cum themate obliquorum casuum convenit; वयम् constat e द्वे themate et अन् terminatione. Obliqui casus solam vocalem अ tanquam thema

*) मय e मे + चा, मयि e मे + इ, cf. Latiorum Genitivum *mei*.

**) quod primitiva linguae aetate मयम् sonuisse censeo (v. r. 101).

agnoscunt, cui additur syllaba ह्य, cujus अ pluribus in casibus pro ducitur (cf r 265 et 266) Ablativus characterem त् assumptionit, qui praeter hoc et secundae personae pronomen, in Singulari tantum invenitur, atque Genitivus pro ग्राम् habet कम् terminationem, primae et secundae personae communem, cf अत्माकम् cum यत्माकम् Accusativus, Dativus et Genitivus in Plurali नत् atque in Duali नौ vicarias formas admittunt, quorum altera Latinorum nos, alteri Grecorum वो respondet, ambae autem, quod ad externam speciem attinet, Dativo et Genitivo non conveniunt, quia Nominativi Accusae flexionem ferunt In Duali thema आत् recognoscimus, ex quo आत्मानम् et आत्मायाम् secundum r 140 et 141 formantur Nominativus et Accus. आत्मान् orti videntur ex आत् + ग्राम्, nam ग्राम् pluribus in casibus adimata est pronominum terminatio Integram huius pronominis declinationem vid. in Tab. ad r 263

PRONOMEN SECUNDAE PERSONAE

265 यत्मात् Hae forma, quae tanquam thema proponitur, est Ablativus pluralis Numeri singularis casus formantur partim ex त्, partim, in analogia cum म् et मे, ex त्व vel त्वे (v r 264) A त् descendit Nom त्वम् (ex त् + ग्राम्), Dat तभ्यम् et Gen तत्र, ex तौ quod est Guna syllabae त्, et terminatione अ, quae in hoc solo pronomine Genitivum indicat Dativus et Gen vicariam formam ते admittunt, quae e supra dicto त्वे abjecto व् orta videtur (cf मे primae personae) — Pluralis formatur e syllaba व्, cui, in analogia cum अ primae personae, in obliquis casibus additur ह्य*), ita tamen

*) Cum ग्राम् primae et द्वय pro द्वय secundae personae conveniunt aeol. cae formae ἄμυς et ὕμυς quas ass. in lat. one ex ἄμυς et ὕμυς ortas esse censeo, sicut εμμι ex εμμι

ut *सु* ex euphoniae lege 101^a. in *पु* transformetur, sicut post *अम्* in *r. 271*. In Nominativo syllaba *यु* producitur in *यू* atque inter sic productam radicalem syllabam et terminationem *अम्* inseritur *यू* euphonicum (cf. *अमूया*, *अमूयोस्* in *r. 271*. et *भूयिष्ठ* e *भू* + *इष्ठ* in *r. 251*.). In casibus ubi prima persona *नम्* et *नौ* substituere potest, secunda persona vicarias formas *वम्* (cf. *vos*) et *वाम्* admittit. — Dualis descendit a themate *युव* atque terminationibus cum prima persona convenit. Vid. Tab. ad *r. 263*.

PRONOMINA TERTIAE PERSONAE.

266. Omnia tertiae personae pronomina, ad quae relativum et interrogativum quoque sunt referenda, sequentibus specialibus legibus a generalibus declinationis regulis recedunt. 1. Praeter *अन्य* *alius* et *सर्व* *quovis*, omnia tertiae personae pronomina Nominativi et Accusativi generis neut. communem characterem in initio compositorum retinent, quam ob rem istorum casuum forma a grammaticis indicis pro themate statuitur. Ea autem pronomina, quorum verum thema in *अ* desinit, dictos casus characterem *तु* pro *म्* designant;*) e. c. *तत्* a *त*, (v. *r. 267*.). 2. In Dat. Ablat. et Locativo sing. inter thema et casuum flexiones inserunt *स्म* syllabam, quam prima et secunda persona in omnibus pluralis numeri obliquis casibus adiungunt; e. c. *तस्मै* *ei* ex *त* + *स्म* + *ए* (v. *r. 33*.). 3. Locativus sing. pro *इ* habet *इन्* characterem, atque *अ* syllabae *स्म* ante hanc terminationem abjicitur et ante *तु* Ablativi producitur (v. *r. 128*.); e. c. *तस्मिन्* *in eo*, *तस्मात्* *ab eo*. 4. In Feminino, quod ex stirpibus in *अ* desinentibus producta hac vocali formatur (cf. *r. 240*.), plures singularis numeri casus non a feminino themate sed a Genitivo masc. et

*) Excipitur solum *तद्* v. *r. 275*.

neut. descendere video, constant enim terminationes स्त्री, न्याम् et न्याम् e स्य et femininis terminationibus Dativi, Ablativi-Genitivi et Locativi. ऐ, आम् et आम्, e. c. तस्यै, तस्याम्, तस्याम्, a Genitivo masc. et neut. तस्य. 5. Pronomina, quorum thema in अ desinit (i. e. longe plurima) Nominativum masc plur. non generali flexione अम् (v. r. 142) formant, sed, in analogia cum prima et secunda declinatione graeca et latina, terminatione इ (nisi ई), quae cum antecedente अ thematis in ए coalescit, e. c. ते u ex त + इ vel ई (cf. εἰ, αἰ vel doricum ταί, ται). 6. Genitivus plur. loco आम् assumit terminationem साम्, ante quam अ thematis transit in ए, e c तेषाम् (v. r. 101°.) eorum, तेषाम् earum (cf. latinam flexionem rum).

267. तत् is, hic, ille. Proprium thema est त, cuius त् in Nom sing masc et fem. (non in Neut.) transit in च्, unde तम् (v. r. 77.), सा, तत्. Ceterum sequitur r. 266. (v. Tab. ad r. 263).

ANOT In radicali littera च्, quae in Nominativo utriusque generis pro radicali त् ponitur, video originem Nominativi characteris च्, qui item in Masc et Fem solum admittitur, nunquam ad Neutrum extenditur. Neutrus autem flexionem त्, in Nom et Accus Pronominum, ex obliquo rum casuum themate त् explicamus Characterem च्, quem Neutra in अ desinentia, pronominibus exceptis, in Nominativo et Accusativo habent, Masculina et Feminina autem in solo Accusativo, et alio pronomine explicandum esse puto, quod radicali च् litterae obliquo rum casuum in Nominat. masc et fem litteram च् supponit, Nominativum neut. vero ex alieno themate format (v. r. 271). Fusius de casuum origine egi in dissertatione academica (*Abhandlungen der Historisch-philologischen Klasse der A. Akad. der Wissenschaften* a 1826) ex qua hic solum referre liceat, quod flexiones quae a अ incipiunt, a praepositione अग्नि abjecto अ apte deduci possunt, Instrumentalis sing autem character अग्नि idem ac अग्नि praepositio esse videtur.

268. त्यत् a praecedente pronomine solum inserto न differt, eundem quoque sequitur analogum, et ejusdem est significationis, usu tamen rarissimum. Vid Tab. ad r. 263.

276. स्वयम् *ipse* indeclinabile est et ad omnes tres personas referri potest. Quod ad formam attinet, स्वयम् primitive Nominativus fuisse videtur ex themate स्वे (cf. मे et त्वे in r. 264. et 265.) addito अम्, cf. अहम्, त्वम्, अयम्.

277. Sicut अन्य (r. 274.) flectuntur: अन्यत् et एकत् unus ex duobus, अत्, इत् alius, एकत् unus ex pluribus quam duo, कत् uter, कत् quis ex pluribus quam duo, तत् is, hic, ille ex duobus, तत् is, hic, ille ex pluribus quam duo, यत् qui, ex duobus, यत् qui ex pluribus quam duo.*)

278. उभय *n. sing.* (v. Glossarium) ambo, त्व alius (vox obsoleta), नैम dimidius, विश्व, सम quovis, omnis, सिम totus, flectuntur sicut सर्व (r. 275.).

279. अधर inferior, अन्तर alius, अपर alius**), अवर posterior, उत्तर superior, septentrionalis, एक unus, दक्षिण dexter, meridionalis, पर alius, पूर्व prior, occidentalis, स्व suus (r. r. 288.) flectuntur sicut सर्व, ita tamen ut Ablativum et Loc. sing. masc. et neut. et Nominativum plur. masc. etiam sicut शिव formare possint; e. c. अधरस्मात् vel अधरात्, अधरस्मिन् vel अधरे; अधरे vel अधरात्.

280. अल्प paucus, अर्ध dimidius, कतिपय quam paucus⁹, चरम् ultimus, प्रथम primus, Nominativum plur. ad arbitrium aut pronominali terminatione इ formare possunt (v. r. 266.5.) aut solita terminatione अस्; ceterum sicut शिव *m. n.* शिवा *f.* Tab. ad r. 154. flectuntur; e. c. अल्पे vel अल्पात्.

*) WILSONUS Nominativum neut. format character ह्, ए, ओ ह्

**) Derivatum esse videtur a praepositione अय (v. r. 111.), sicut अयत् ab अय. वत् alius autem ex अयत् suppresso अ initiali ortum esse censeo, sicut वि dicitur pro अयि (v. r. 111.)

281. द्वितीय *secundus* et तृतीय *tertius* Singularem trium numerorum ad arbitrium aut sicut शिव, शिवा aut sicut सर्व, सर्वा (r. 275.) flectunt.

282. Quae in r. 277. sequentibusque regulis memoratae sunt voces, ubi in fine compositorum vel alia cum significatione occurrunt, generalem sequuntur declinationem; saepissime tamen vocis द्विद्य, ubi Geniorum classem designat, invenitur Nom. plur. द्विद्ये.

ANOT. De भवत् quod loco pronominis secundae personae usurpatur v. r. 221. Substantivum आत्मन् *anima* in obliquis Singularis casibus saepissime triam personarum pronominum locum tenet, maximam partem cum sensu reflexivo, nonnunquam etiam cum sensu recto (vid. Glossarium).

PRONOMINA DERIVATA.

283. Adjectis Comparativi et Superlativi suffixis त्त्वं et त्त्वं derivatae a primitivis descendunt formae, quarum usum et declinationem in r. 277. exposui. Ab illa regula अन्यत्त्वं unus e pluribus quam duo eo recedit, quod sicut शिव *m.n.* शिवा *f.* declinatur (vid. Tab. ad r. 154.). इत्त्वं, quod ad significationem attinet, hanc habet anomaliam, quod non alter significat, quod ex suffixo expectari posset, sed alius. — Suffixo वत्त्वं formantur तावत्त्वं *tot, tantum*, यावत्त्वं *quot, quantum*, एतावत्त्वं *hic, ille*, ex stirpibus त, य, एत, producta vocali अ. De declinatione et Feminini formatione v. r. 224.

ANOT. Grammatici indel. stirpem pronominalem इ, e paucis qui ab ea descendunt casibus (v. r. 270.) non cognoverunt, quam ob rem non miramur quod apud WILSONUM इत्त्वं *alius* non a themate इ sed a radice इ *optare* deducitur. Latina lingua eandem stirpem pronominalem cum eodem Comparativi suffixo conjungit, in adverbio iterum, quod non cum VOSSIO a substantivo iter deduci voluerim.

284. Interrogativum किम् suffixis चित्त्वं et चन demonstrativam accipit significationem aliquis, quispiam. Suffixa चित्त्वं et चन sicut Latina dam. *piam* declinatione non afficiuntur, c. c. कश्चित्त्वं,

कश्चित्, केनचित्. Inusitatum Neutrum कत् (r. r. 273.) cum चित् format adverbium interrogativum कश्चित् *an, num.*

285. Suffixo participii praes. अत् (v. r. 217.) formantur Adjectiva कियत् *quantum, quot?*, इयत् *tantum, tot* ex stirpibus कि (vid. r. 273.) et इ (v. r. 270.) secundum r. 151. Flectuntur sicut भवत् (v. r. 221.) atque in Fem. formant कियती, इयती.

286. Suffixo ति formantur adjectiva ordinalia, ejusdem modi ac Latinum *quotus*, ex themate interrogativo कि, relativo य, et demonstrativo त, inde कति, यति, तति. Haec adjectiva ordinalia genera et numeros non distinguunt, sed in Nom. Acc. Voc. semper singularem Neutorum, in reliquis casibus pluralē ferunt formam; e. c. Nom. Acc. Voc. कति, Instr. कतिभिस्, Dat. Abl. कतिभ्यस्, Gen. कीनाम्, Loc. कातोषु.

287. Compositione cum adjectivis दम्, दश् et दृक्ष *similis* (a rad. दृष् *indere*), quae seorsim non inveniuntur, formantur, producta vocali, कीदम्, कीदश्, कीदृक्ष *qualis? cui similis?* a कि; यादम् etc. *qualis, cui similis* (relative) a य, तादम् etc. *talis* a त, ईदम् etc. *talis* ab इ, मादम् etc. *nihil similis* a म (v. r. 261.), अस्मादम् nobis similis ab अन्म (v. r. 264.), similiaque derivata ex aliis efficiuntur stirpibus pronominalibus. In Feminino दश् et दृक्ष addunt characterem ई, दृष् vero est generis omnis.

POSSESSIVA.

288. स्व in quo Latinum *suus* recognoscimus, proprie ad tertiam personam pertinere videtur, refertur tamen etiam ad primam et secundam personam, ita ut non solum *suus* sed etiam *meus, tuus, noster, vester* significare possit. Declinatur secundum r. 279.

289. Suffixo इय formantur possessiva ex casibus in त् desinentibus, qui secundum r. 263. in initio compositorum thematis fiunguntur

vice, deinde ex सर्व *omnis* Surda littera त् ante ईय contra r. 83 a in द् transit, e c मदीय *meus*, अम्मदीय *noster*, त्वदीय *tuus*, तदीय *qui ejus*, *hujus*, *illius est*, सर्वीय (v. r. 650) *qui cujusvis est*. Haec possessiva declinantur sicut शिव *m n* in Tab. ad r. 154, atque Femininum aut producta vocali अ aut addito ई formant, e c. मदीया (sicut शिवा) vel मदीयो — T. Genitivus मम *mei*, तव *tui* formantur मामक *meus*, तावक *tuus*, suffixo क et producta media vocali अ. Eorum Feminina sunt मामकी, तावकी Declinantur sicut शिव *m n*, et नदी *f* (v. Tab. ad r. 154)

E. VERBIS.

290. Verba primitiva descendunt a radicibus,¹ quae in tempore praesente, nisi quaecumque intermedia additur syllaba (v. r. 297.) solis cum personarum terminationibus componuntur, ita tamen ut euphoniae observentur leges; e. c. अदि *edo*, अति *edit* a radice अद्.

291. Duae sunt activae voces, una cum debilioribus, altera cum fortioribus personarum terminationibus. Ex linguae usu pendet, utrum quaecumque radix in una alterave, an in ambabus usurpetur vocibus. Ubi ambae voces admittuntur, quod non permultis in radicibus locum habet, prior, cum debilioribus terminationibus, transitivam, altera, quae Graecorum Medio respondet, reflexivam habet significationem, vel actionem ad agentis utilitatem converti indicat. Saepe tamen nulla perspicua significationis ambarum vocum differentia observatur. Prior et primitiva vox a Grammaticis indicis appellatur. परस्मैपदम् (ex Dativo परस्मै *ali* et पदम् *locus*) altera आत्मनेपदम् (ex आत्मने *sibi* et पदम्).

292. In radicibus quae in *Atmanépado* tantum sunt usitatae, haec vox a *Parasmaipado* sensu non differt. Verba neutra partim *Parasmaipadi*, partim *Atmanépadi* utuntur voce.

293. Passivum *Atmanépadi* sumit terminationes, a quo in specialibus temporibus (v. r. 297.) syllaba य्, proxime cum radice conjuncta, distinguitur; e. c. द्रष्टि, द्रिष्टे *odit*, in Passivo द्रिष्यते.

NUMERI ET PERSONAE.

Numeri sunt, sicut in nominibus, tres: Singularis, Dualis quorum quivis tres habet personas. Genus in verbis vitur.

TEMPORA ET MODI.

295. Quinque sunt modi: Indicativus, Potentialis, Imperativus, Precativus et Conditionalis. Infinitivus et Participia ad nomen pertinent, eorumque formatio in libro de nominum formandorum suffixis exponitur.

296. Indicativus sex habet tempora: unum Praesens, tria Praeterita et duo Futura. Ordo quo tempora et modi disponuntur est: 1. Praesens, 2. Potentialis, 3. Imperativus, 4. Praeteritum augmentatum uniforme, 5. Praeteritum augmentatum multiforme, 6. Praeteritum reduplicatum, 7. Futurum primum vel participiale, 8. Precativus, 9. Futurum secundum vel auxiliare, 10. Conditionalis.* De temporum et modorum usui fusius agetur in Syntaxi.

VERBORUM ET TEMPORUM DIVISIO.

297. Respectu quattuor priorum temporum, quae specialia appellamus, verba vel radices in decem rediguntur classes; in posterioribus sex temporibus, classium et conjugationum differentia desinit, quam ob rem haec tempora generalia apte nominanda esse puto. Decem classium autem characteres sunt: Prima radici addit intermediam vocalem *अ* atque *अणम्* requirit, e. c. *खनति* *फडति* a *खन*, *मोदते* *गौदते* a *मूद*. Secunda terminationes proxime cum radice conjungit e. c. *हन्ति* *occidit* a *हन्*. Tertia terminationes proxime

---

*) In posterioribus sex temporibus non omnes Grammatici eandem tenent ordinem.

cum radice conjungi sicut secunda, a qua syllaba reduplicativa distinguitur, e c ददाति *dat* a दा. Quarta radice syllabam य addit e c नश्यति *perit* a नश्. Quinta syllabam न् addit, quae in auctis formis (v r 308) Gunae incremento in नो transit, e c आप्नोमि *adipiscor*, आप्नमस् *adipiscimur* ab आप्. Sexta addit vocalem अ, sicut prima, a qua eo distinguitur, quod *Gunam* non admittit, e c तदति *vexat* a तद्. Septima inter radicem nasalem inserit litteram, quae ad organum finalis radice consonantis accommodatur, atque in formis auctis (v r 308) ad syllabam न extenditur, e c यनति *jungit*, यञ्जन्ति *jungunt* a यज्, भिनन्ति *findit*, भिन्दन्ति *findunt* a भिद्. Octava addit vocalem उ, quae in formis auctis *Gunam* sumit e o तनोमि *extendo*, तनमस् *extendimus*. Nona syllabam नो addit, quae in formis auctis in ना transit, e c व्रीणोमि (v r 94°) *vendo*, व्रीणीमस् *vendimus*. Decima classis addit अय et *Gunam* requirit e c चोरयति *furatur* a चर्. Haec classis a reliquis eo recedit, quod incrementum suum, abjecto tantum अ finali, in generalibus quoque temporibus retinet, Praeterito augm multiformi, et Precativo *Parasmaipadi* exceptis. Pertinet igitur decima classis, quod ad formam attinet, potius ad verba derivativa, praesertim cum accurate cum Causalibus conveniat.

ANNOT. Grammatici indici vocale न् characterem decimae classis et Causalium esse statuunt, ita ut अय eo explicandum sit, quod इ *Gunae* incremento in ए transeat quod ante additum अ in अय् dissolvatur. Nullo tamen argumento haec confirmatur sententia, quia radices decimae classis vel causales formae ubique aut cum अय vel अय् videmus conjunctas aut omni incremento vacuas, nusquam characterem इ vel ए instructas.

298. Personarum characteres sunt

PARASMAIPADUM

- 1 Pers. मू sing., pl.; नू sing. Imperativus, वू du.
2. Pers. सू sing.; धू vel हू sing. Imperativus, थू sing. Praet redupl, du., pl, तू du., pl.
3. Pers. तू sing., du., pl

ATMANĒPADUM

- वू du., नू pl.
- नू sing.; थू sing., du ; हू sing. Imperativus, धू pl.
- तू sing., du., pl

ANVOT मू characterem primae personae deducendum esse puto a themate obliquo rum casuum मू vel नू (v r 261), atque तू tertiae personae a themate तू (v r. 266) वू character primae pers dualis cum वू litterae Dualis आत्मान् nos amāo vel Pluralis वयम् (ex वे + अम्) convenit. Minus perspicua est signorum secundae personae origo

× 299 Personarum characteres a fine vel ab initio vel a duobus literis cum adjectis conjunguntur syllabis, praecipue ad numeros distinguendos Sequens Tabula conspectum praebet terminationum personarum omnium Temporum et Modorum

PARASMAIPADUM

ATMANĒPADUM

PRASENS

Singularis	Dualis	Pluralis	Singularis	Dualis	Pluralis
1 मि	वसू	मम्	ए	वरे	मरे
2. नि	थसू	थ	से	आथे	ध्वे
3 ति	तम्	अन्ति	ते	आति	अन्ते

FUTURUM

1. अम्	व	म	अ	वहि	महि
2. सू	तम्	त	थासू	आथान्	ध्वान्
3 तू	ताम्	उन्	त	आतान्	न्

IMPERATIVUS.

Singularis	Dualis	Pluralis	Singularis	Dualis	Pluralis
1. आनि	आव	आम	ऐ	आवहे	आमहे
2. हि	तम्	त	स्व	आयाम्	ध्वम्
3. तु	ताम्	अन्तु	ताम्	आताम्	अन्ताम्

PRAETERITUM AUGMENTATUM UNIFORME.

1. अम्	व	म	इ	वाहि	माहि
2. व्	तम्	त	थास्	आयाम्	ध्वम्
3. त्	ताम्	अन्	त	आताम्	अन्त

PRAETERITUM REDUPLICATUM.

1. अ	व	म	ए	वहे	महे
2. थ	अथन्	थ	से	आथे	ध्वे
3. अ	अतस्	उस्	ए	आति	इरे

ANOT. In prima pers. pl. Praesentis loco terminationis मस् ejusque permutationibus euphonicis apud auctores non raro invenitur म्. Praeteritum multiforme et Conditionalis eisdem ac Praet. augm. uniforme habent terminationes, ita tamen ut prius in tertia pl. saepe उस् habeat pro अन्. Ambo Futura Praesentis sumunt terminationes, tertia persona primi Futuri excepta (v. r. 460.).

300^a. Respectu verborum conjugationis maximi momenti est terminationum personalium divisio in graves et leves. Ad graves referimus terminationes Dualis et Pluralis *Parasmaipadi*, triumque Numerorum *Atmanepadi*. Leves sunt, terminationes sing. *Parasmaipadi* (prima persona Imperativi excepta), quippe quae aut in brevem vocalem, aut in pronominalem consonantem ipsam desinant. Terminationum pondus autem non solum in quantitate syllabarum, sed plerumque in majori vel minori numero litterarum consistit, c. c. in Praesente वस् et मस् terminationes sunt graviore ac ejusdem per-

sonae singularis terminatio मि, in Praeterito augm. sunt च et म terminationes graviores ac अन्; तन् et तn graviores sunt ac ल्. Ubi terminationes personales proxime cum radice vel *Gunae* capace intermedia syllaba conveniunt, certum aequilibrum observamus systema, in cognata Graeca lingua etiam praevalens, eo quod ante leves terminationes radicalis vel adjecta intermedia syllaba *Gunae* incremento vel alio modo augeatur, ante graves vero terminationes radix vel adjecta syllaba ad primitivam brevitatem repellitur; c. c. वेदि स्मि scio, विद्मस् nos duo scimus, विद्मस् scimus (cf. διδῶμι, διδῶμεν, διδῶμαι, εἶμι, ἴμεν). Ubi radix, *Gunae* incapace syllaba, vel quapiam consonante, a terminationibus personalibus separatur, secundum speciales temporum formandorum leges aut ubique *gunata* aut pura radicalis ponitur forma; c. c. वेत्स्यति sciet, dual. वेत्स्यतन्, plur. वेत्स्यन्ति, non वित्स्यतन्, वित्स्यन्ति.

300^b). Inter eas, quas graves nominamus, terminationes nonnullae sunt, quae destructione, quam temporum cursu subierunt, minoris sunt ponderis quam respondens levis terminatio. Ita prima Persona sing. *Atmanépathi* in omnibus Temporibus characterem न् perdedit, atque अ et इ terminationes Potentialis et Praet. augment. primi leviores sunt ac respondens *Parasmaipadi* terminatio अन्; eandem tamen vim ac reliquae graves *Atmanépathi* terminationes in antecedentem syllabam hae corruptae terminationes exercent, aut quia, sublata causa, effectus tamen remansit, quem primitiva gravior earum forma produxit, aut quia personae, quarum terminationes corruptae sunt, analogiam reliquarum personarum ejusdem Numeri vel Voci sequimur. — In Praesentis terminationis च secundae pers. pl. non gravior est quam respondens सि in Singulari, nisi forsitan majus pondus in aspirata quaerendum est littera च.

X; 301. *Atmanēpadum*. a *Parasmaipado* praecipue auctis distinguitur terminationibus.

a) Vocalis इ finalis *Guane* incrementum sumit, quo से, ते, अन्ते veniunt a ति, ति, अन्ति, sicut Graecorum *σαι, ται, υται*, a σ(ι)*), *τι, υτι*; ex prima persona in 'मि' oriri debuit मे, quod cum Graeco *μαι* conveniret, in Sanscrito autem non conservatum est, sed perditū, sicut in reliquis temporibus, pronominali litterā; solum 'ए' remansit.

b) Ex वच् et मच् oriuntur वचरे, मचरे, atque ex debilioribus व et म fiunt debiliores ac in Praesente formae वचि, मचि**); in Imperativo, quia in prima Persona fortissimas amat terminationes (v. h. 313.), ex आच, आम oriuntur आचरे, आमरे, ita ut in prima pers. Dualis et Pluralis *Atmanēpadi* tres vocalis finalis habeamus gradus: इ, ए et ऐ.

c) In secunda et tertia persona Dualis characteribus घृ et तृ antepositur आ, et terminatio quoque plerumque augetur, cf. आघे, आते cum घच्, तच्; आयाम्, आताम् cum तम्, ताम्.

X d) Tertiae personae characteri तृ, in fine posito, additur अ, unde तृ अ तृ, अन्तृ ex अन्तृ, sicut priori linguae aetate haec persona in *Parasmaipado* sonare debuit, antequam euphoniae lex 57. praevaluit, qua ultima duarum consonantium finalium abjicitur (cf. r. 218.). Ita apud Graecos ex τ et υτ, quo primitive tertia persona sing. et plur. Temporum historicorum finire debuit,***) oritur το: et

*) Respice doricum *ἔσσι*.

**) In Graeco *μαῖσα* difficile sanscritum मचि recognoscitur. Si tamen conferimus Graecorum Neutra pl. in α cum Sanscritis in इ, atque Imperativi terminationem *Si* cum Sanscrita *हि* pro *ति* (v. r. 101.), ad conjecturam inducimur, terminationes चि, मचि primitivè soluisse चि, मचि vel चय, मय, nisi potius statuendum est, Graecos pronuciare *μαῖσα*, quia mediam aspirationem puram i. e. *h* perdidit.

***) In conservato linguae statu τ in fine vocabuli nusquam retinetur.

११० Secunda persona sing., si eandem sequeretur analogiam, ex स् formaret स्, sicut Graeci ex εἰδὲς formant εἰδῆσο, terminatio घास् autem alia nititur ratione, duas enim secundae personae terminationes conjungere videtur, घ (v Praet redupl.), producta vocali, et स्. Ita secundum r 266 in Genitivis तस्यास्, अस्यास् etc. duae Genitivi flexiones sunt conjunctae, atque in graeca terminatione μν character primae personae hic videtur contentus *)

1 c) *Atmanepadi* Praeteritum reduplicatum, tertia persona plur. excepta, eisdem ac Praesens habet flexiones, atque ex terminationibus ए (pro मे), से, ते, वरे etc. perditis vel temporum cursu transformatas *Parasmaipadi* formis मि, सि, ति, वस् etc. colligere possumus

302 Sicut in graeca ita quoque in sanscrita lingua duae Temporum classes statui possunt, terminationibus personalibus distinctae**), una cum plenioribus, altera cum obtusioribus terminationibus. Ad priorem, aequae ac in graeca lingua, pertinent Praesens, Futurum et Praeteritum reduplicatum (r 301 c). Opponit haec classis terminationibus अम्, स्, त्, व, म्, अन् (ex अन्त्) pleniores formas मि, सि, ति, वस्, मस्, अन्ति. In Duali secunda et tertia persona, aspiratione quidem distinctae, eandem habent terminationem, cf. घस्, तस् cum graeco *τεν* *ten*, ut videtur ex *τες*, *τῶς*, sicut *μεν* e *μες*. In secundae classis temporibus hae duae personae non pronominali characterē sed vocalis quantitate tantum distinguuntur, cf. तम्, ताम् cum graeco *τον*, *την* vel *τω*, *τω* in Imperativo. Ad hanc secundam classem pertinent 1 ambo Praeterita augmentata, graeco Imperfecto, Aoristo et Plusquamperfecto (r 121) respondentia, 2 Potentialis et Precativus, qui cum graeco Optativo Praesentis et Aoristi conve-

1 *) *μην* 1 ro *μν* ex euphoniae lege, quā *μ* in fine vocum ubique in *ν* transit.

1 **) Vid. BUTTMANN *"Ausführliche Grammatik"* p. 317

niunt; 3. Conditionalis. Imperativus in Singulari magis ad primam classem se inclinat, in Duali et Plurali tamen secundae classis terminationes habet.

SPECIALIUM TEMPORUM FORMATIO.

303. Decem radicum classes, quae, respectu specialium temporum, r. 297. statuuntur, apte in quattuor redigi possunt conjugationes. Ad primam referimus classes, quae अ vocalē addunt vel syllabas hac vocali terminatas, scilicet 1. 4. 6. et 10. Ad secundam referimus eas, quae, sine intermedia syllaba, terminationes proxime cum radice conjungant, generalium euphoniae legum ratione habita, videlicet 2. 3. et 7. Tertia conjugatio comprehendit classes, quae न् vel ड addunt, i.e. 5. et 8. Quarta ex sola nona classi consistit, quae नी, atque in auctis formis ना addit.

304. अ primae conjugationis ante primae personae characterem न् et च producit, atque cum अ secundae et tertiae personae dualis *Atmanēpadi* anomalum in modum in ए transit (cf. r. 157.); ante reliquas a vocali incipientes terminationes, इ primae personae *Atm.* excepto, abjicitur (r. r. 47.); e.g. तद् (cl. 6.) format, in prima persona utriusque Vocis Praesentis: तदामि, तदावस्, तदामस्, तदे, (non तद्दे, ex तद् + ए), in secunda et tertia du. *Atm.* तदेथे, तदेते ex तद् + आथे, आते; in prima pers. Praet. augm. 1. तदे non तद्दि, ex तद् + इ.

305. Quarta conjugatio vocalem ई adjectae syllabae नी ante omnes vocales terminationum abjicit, inde in Praesente युनन्ति, युने, युनाथे, युनाते pro युन्यन्ति, युन्ये etc. (r. Tab. ad r. 324.).

306. Secunda, tertia et quarta conjugatio in tertia personae pl. *Atmanēpadi*, nasalem, qua pluralis numerus indicatur, abjiciunt, inde द्विपते, द्विपताम्, अद्विपत pro द्विपन्ते, द्विपन्ताम्, अद्विपन्त; चिन्वते

प्रो चिन्वन्ते etc (v Trib ad r 324) Saepe tamen scriptores contra hanc regulam nasalem retinent

307 Radices tertiae classis et r̥r̥re, quae reduplicativam habent syllabam (v r 108), etiam in *Parasmaipade* nasalem tertiae personae pl ejiunt, e c द्राग्नति १ *gñant* a द्राग्न, cl 2, विभ्रति *ferunt* १ भ्र, cl 3, non द्राग्नन्ति, विभ्रन्ति

308 a) Secunda, tertia et quarta conjugatio, quod ad radicem vel intermediam syllabam attinet, oppositionem ostendunt inter ructas et puras formas, quae inversa ratione terminationum nititur, ita ut ante leves terminationes (v r 300°) formae auctae, ante graves formae purae vel primitivae locum habeant Secunda et tertia classis Guna incrementum augent radicalem syllabam, quarta et octava intermedias syllabas नृ et ड Septima classis radicem auget, eo quod inserta nasalis littera in syllabam नृ extenditur Noni classis intermediam syllabam न्नी in न्ना immutat, ex quo colligimus, न्ना vocalem majoris esse ponderis ac ड (cf r 370) — In Optativo terminationum pondus in radicem vel intermediam syllabam interposita syllaba न्ना infringitur, atque ubique pura ponitur forma Imperativus propriam, ex terminationum pondere non pendentem sequitur legem (v r 313 et 314) qui prima persona in tribus utriusque Vocis numeris ructam formam, atque secunda pers sing *Parasmaipade* puram loco ructae sumit formam

b) Auctae formae sunt igitur 1 Singularis Praesentis et Praeteritis augm primi, 2 prima persona Imperativi trium numerorum utriusque relativae Vocis 3 tertia persona sing Imperativi *Parasmaipade* Purae sunt omnes reliquae specierum temporum formae

PRAESENS

309 Praesens sine ullo Temporis indicandi caractere generalis tantum euphoniae et specialium temporum sequitur leges, e c a

बुध् cl. 1. venit बोधामि, बोधसि, बोधति, बोधावस् etc. (r. r. 297. et 304.). Integram Praesentis conjugationem decem classium vid. in Tab. ad r. 324.

POTENTIALIS.

310. Hujus Modi, qui cum graeco Optativo convenit, character est $\ddot{\epsilon}$ vocalis, quae in prima conjugatione, quae graecae conjugationi $\text{in } \alpha$ respondet, cum antecedente α in $\alpha\epsilon$ coalescit diphthongum, cum qua personarum terminationes proxime junguntur; cf. in Tab. ad r. 324. तुदेच्, तुदेत्, तुदेताम्, तुदेताम्, तुदेम, तुदेत ex तुदे + ईच् etc. a rad. $\text{तुद } \text{vexare}$ cum respondentibus graecis personis, λέγεις*), λέγει(τ), λέγειτον, λεγείην, λέγειμεν, λέγειτε. — Ante terminationes a vocali incipientes χ euphonicum inseritur (cf. r. 265. et 271.), inde तुदेयम् ex तुदे + अन्, तुदेयस् ex तुदे + ठस्; in *Atmānēpado* तुदेय, तुदेयायाम्, तुदेयाताम् ex तुदे + अ etc.

311. Posteriores tres conjugationes, quae graecae conjugationi in μ respondent, characteri $\ddot{\epsilon}$ addunt longam vocalem α sicut Graeci addunt η . Haec autem vocalis ante fortiores *Atmānēpadi* terminationes in utraque lingua abjicitur, ita ut Modi character $\ddot{\epsilon}$, qui ante α in χ transit, ad primitivam suam formam $\ddot{\epsilon}$ redire possit,**)

*) e radice ḍsy et auxiliari vocali o (quae una cum e sanscrito y respondet) et modi characterē i et personae signo c . Cf. etiam Latini conjunctivum amem , ames , amet , amemus , amelis , cupis e in analogia cum sanscrito ḍ ex u et i coalitum explicari (*Conjugationis-System* S. 92.). amem ex $\text{ama} + \text{i}$ m. Graecorum prima persona primitivae λέγειν (ex λεγειν) sonare debuit, quod ex derivato λεγειν (non λέγειμαι) atque ex reliquis Activi personis colligere possumus. λέγειν etiam magis quam λέγειμαι cum तुदेय et amem conveniret.

• **) Inde colligo, vocalem i longam, non brevem, Potentialis esse characterem, quod ex prima conjugatione atque ex *Parasmaipado* reliquarum conjugationum non intelligi potest; nam तुदे ex तुद + ḍ , दिद्या ex दिदि + या quoque explicari possunt. Grammatici

cui, sicut diphthongo ए in r. 310., ante vocales, euphonicum न additur. Ii. e. a द्विप्ल. 2. *odusse* venit द्विप्लान्, द्विप्लान्, द्विप्लान् (८ द्विप्लो + आन् etc.), in *Atmanepado* द्विप्लान् (ex द्विप्लो + अ), द्विप्लान्, द्विप्लान् (cf. *द्विप्लान्*, *द्विप्लान्*, *द्विप्लान्*(१), *द्विप्लान्*-८).

312. Ante tertiam pers. pl. *Par.* terminationem ङ्ग vocalis अ abijciatur (r. r. 47.), inde द्विप्लान् ८ द्विप्लान् + ङ्ग. *Integram* *Potentialis* conjugationem vid. in Tab. ad r. 321.

IMPERATIVUS

313. Imperativus sine Modi indicandi charactero sere solum terminationibus personalibus a Praesente Indicativi distinguitur. Prima persona tam in radice quam in terminationibus productissimam ostendit formam*), ut symbolice quasi deliberationem vel moram indicet, qui nobismet ipsis aliquid praescribimus. Ita ut hanc ob rem aequilibrī lex 300^a. infringatur, atque in tribus posterioribus conjugationibus aucta forma aut terminationes graves ponatur; e. g. देवायि (r. r. 91^a.), देवाय, देवान्, देहि, देवायते, देवान्ति

314. Secunda personā sing. *Par.* in tribus posterioribus conjugationibus puram habet formam, aut quia הי terminatio primitiva propter aspiratum litteram ad graves refertur terminationes (cf. הי et הי et respice Graecum *ἀντι*, *ἀντι* in oppositione cum *ἀντι*, *ἀντι*) aut propter fixationem, qui alii aliquid imperamus (cf. 'He' braecum *הוּ* *hū*).

indici et Angli omnino negant generalem Potentialis formandi rationem statuere, quae prima et reliquae conjugationes, vel hanc *Atmanepadam* et *Saracmaipadam* inter se conveniant. Non magis litterae *ह* in formis sicut *हन्ति*, *हन्ति* etc. rationem reddant.

*) Cf. terminationes *याति*, *याति*, *याति* cum *याति*, *याति*, *याति* et *याति* in *Atmanepado* *ह*, *याति*, *याति* cum *याति*, *याति*, *याति*.

315. Primitiva secundae personae terminatio हि post consonantes solum conservata est, e. e. युज्मि जुगे, a युज् cl. 7. Post vocales aut tota terminatio evanuit aut हि eo corruptum est, quod ध्र littera aspirationem tantum retinuit. Prius locum habet post अ vocalem (i. e. in prima conjugatione) e. e. तुद् (cf. लैय्), alterum post alias vocales quam अ; ita tamen, ut post उ vocalem terminatio हि ibi tantum retineatur, ubi duae huic vocali consonantes antecedunt; dicitur igitur in tertia conjugatione आनद्दि adipiscere ab आप् cl. 5., sed contra चिन् collige a चि cl. 5., तन् extendo a तन् cl. 5. (cf. graecum δεινν cum primitiva forma δειννσι).

316. Quae in consonantem desinunt nonae classis radices, in secunda persona Imperativi pro नीहि (नी + हि) ponunt. आन, cf. अशान ede a rad. आप् cum युनीहि lga a यु (v. Tab. ad r. 324.).

ANNOT. Imperativi formae in आन proprie ad primam pertinent conjugationem, atque verba extitisse indicant, cum आन syllaba intermedia, quae tamen, sicut उ octavae classis, cum antecedente consonante tantum conjungebatur. Ex Imperativo अशान Praeseus अशानामि, अशानसि etc. colligi potest.

PRAETERITUM AUGMENTATUM PRIMUM VEL UNIFORME.

317. Radici anteponitur augmentum अ, quod idem esse censeo, ac अ privativum*) (v. r. 114.) ita ut ad praeteritum tempus indicandum, actio, praesentis temporis respectu, negetur.

*) quod eo non refutatur quod u privativum ante vocales न् euphonicum addit, atque in Graeco α sonat, augmentum अ autem cum sequente vocali coalescat atque in Graeco in ε transit. Non raro enim in linguis diversae voces ab una eademque voce primitivae linguae descendunt, cf. Gallorum chef et chapitre a caput, charte et carte a carta. Quod ad inserendam nasalem litteram attinet, cf. शुचिन् a शुचि m. n. + या cum शुच्चा a शुचि f. + य (v. r. 125.)

318. Cum vocalibus इ, उ et ऋ, earumque longis, Augmentum अ eodem ordine transit in ऐ, औ, आइ pro ए, ओ et अइ (v. 1.36.); e.c. औक्षम् *conspersi* ex अ + उक्षम्.

319. In constructione cum prohibitiva particula मा (cf. ५४), vel मा ह्य, Praeterita augm. 1. et 2. imperativam assumunt significationem atque plerumque augmentum abjiciunt, nonnunquam tamen retinent.

320. Quae in consonantem vel ऋ vocalem, quae *Gunā* in अइ transit, desinunt radices secundae conjugationis, ex euphoniae lege 57. characteres secundae et tertiae personae sing. *Parasmaipadi* perdunt, e.c. अहन् *occidisti*, *occidit* pro अहंस (v. 15.) अहन्त, a हन् cl.2.; अयन्स *junxisti*, *junxit* pro अयन्क्स, अयन्कत् a यन् cl.7.; अविभत् *tulisti*, *tulit* pro अविभर्त्, अविभर्त् a भ् cl.3.

321. Quae in त्, थ्, द् vel ध् desinunt radices secundae conjugationis in secunda persona loco characteris स् radicalē litteram finalem abjicere et स् retinere possunt, e.c. अवेस् vel अवेत् *scivisti*, a विद् cl.2.; अरुणस् vel अरुणत् *opposuisti*, a रुध् cl.7. Quod ad tertiam personam attinet, apud has similesque radices pro certo non definiri potest, utrum त् littera, in formis sicut अवेत् *scivit*, अरुणत् *opposuit*, euphonica sit transformatio litterarum द् et ध् (v. r. ६६.b.), an signum sit personale, aut quod, sicut in secunda persona, radicalis consonans evanuerit.

322. Quae in स् desinunt radices secundae conjugationis, hanc litteram in tertia pers. sing. *Par.* anomalum in modum in त् immutant, quod fortasse eo explicandum est, quod स् radicale ante personale signum त् abjiciatur; e.c. अस्त *dormivit* a सस् cl.2. In secunda persona, स् item in त् transire, vel retineri potest; e.c. अस्तस् vel अस्त *dormivisti*.*)

* Utraque forma fortasse ex अस्तस् orta est, ea quod priori linguae aetate ante perso

323. Radices tertiae classis, et eae secundae classis, quae reduplicativam habent syllabam (r. r. 108.), in tertia persona pl. *Parasmaipadi* pro अन् addunt ऊन् terminationem, ante quam इ vocalis *Gunae* incremento instruitur,*) e. c. अचक्षास्तु a चक्षा cl. 2. *splendere*, अतृत्तु a तृत् cl. 3. *festinare*, अत्रिभृत् a भृत् *ferre*.

324. In prima persona sing. *Parasmaipadi* praeter auctam formam etiam pura saepissime adhibetur,**) quod eo explicandum est, quod अम् majoris ponderis est terminalio ac स् et त् secundae et tertiae personae.

Sequens tabula conspectum praebet conjugationis specialium temporum secundum classium diversitatem. Primae conjugationis paradigmata sunt हृष cl. 1. *intelligere*, अच cl. 4. *purum esse*, तृत् cl. 6. *texare*, चृत् cl. 10. *furari*; secundae conjugationis: द्विप् cl. 2. *odisse*, भृत् cl. 3. *ferre*, यृत् cl. 7. *jungere*; tertiae conjugationis: चि cl. 5. *colligere*, तन् cl. 8. *extendere*; quartae conjugationis: यृ cl. 9. *ligare*.

325. Antequam transeamus ad generalia tempora, in quibus classium discrimina evanescent, diversae specialium temporum conjugationes et classes seorsum tractare juvat, ad annuarias exponendas, quibus plura verba a regulis hucusque praescriptis recedunt. In universum autem anomaliae et in specialibus et in generalibus temporibus, praecipue eo consistunt, quod syllabae य, र et छ, ab-

nile signum et finale ad analogiam r. 100. a. in र् transierit, posteriori autem linguae ariales conjunctarum consonantium र्त् aut prior aut posterior aut suppressa.

*) Videtur र्त् terminatio levioris esse ponderis ac चर्त्, tam quia cum reduplicatis conjugitur radicalibus, quam quia *Gunam* admittit.

**) Plura hujus generis exempla inveniuntur in Mahā-Bhāṣati libro *addeśchunīred-* *car* quoniam cum episodio de Dilectis editis. ut चर्त्तु (ex चर्त्तु, objecto च et lege 314. + चर्त्) V. 21. et X. 21. चर्त्तु X. 20. चर्त्तु X. 22. Omnes quos contuli radices bis sectionibus inter se coniectioni.

ca *ATMANĒPADUM.*

रुच	Dualis		Pluralis		
	2.	3.	1.	2.	3.

for	2.	3.	1.	2.	3.
est	वोवहि अबोधेयाम्	अबोधेताम्	अबोधामहि	अबोधध्वम्	अबोधन्त
et	आवहि अणुच्येयान्	अणुच्येताम्	अणुच्यामहि	अणुच्यध्वम्	अणुच्यन्त
pos	तवहि अतुदेयान्	अतुदेताम्	अतुदामहि	अतुदध्वम्	अतुदन्त
dis	चोवहि अचोरेयाम्	अचोरेयान्	अचोरेयामहि	अचार्यध्वम्	अचोरेयन्त
ves					
भु.					
lig	वहि अदिपायाम्	अदिपाताम्	अदिप्महि	अदिपध्वम्	अदिपन्त
	भवहि अविभ्रायाम्	अविभ्राताम्	अविभ्रमहि	अविभ्रध्वम्	अविभ्रन्त
clas	वहि अयुज्जायाम्	अयुज्जाताम्	अयुज्जमहि	अयुज्जध्वम्	अयुज्जन्त
jug.					
qui					
uni	नुवहि अचिन्वायाम्	अचिन्वाताम्	अचिनुमहि	अचिनुध्वम्	अचिन्वन्त
tem	वहि अतन्वायाम्	अतन्वाताम्	अतनुमहि	अतनुध्वम्	अतन्वन्त
nale					
aetat	वोवहि अयुनायाम्	अयुनाताम्	अयुनोमहि	अयुनोध्वम्	अयुनन्त
•					
jung					
•					
tur					
+ ४					

jecta vocali अ, semivocalem suam in respondentem vocalem brevem dissolvunt, i. e. य in इ, र in ऋ et ऌ in उ, e. c. radix व्यध् ejecta vocali अ corripitur in विध्, पृध् in पठ्, वध् in उध्. Hujusmodi correptiones autem in us tantum classibus et personis, quae puram formam exhibent (vid. r. 297 et 308.) locum habent, in formis auctis vero non admittuntur, e. c. वधिम, non उधिम, दु. उधवच्, pl. उधमच्.

CONJUGATIO PRIMA

CLASSIS PRIMA.

326. Primae classis radices intermediam vocalem अ addunt (r. r. 304) atque a sexta classis, quae item अ sunt additamentum, *Gunae* incremento distinguuntur. Radices, quae ex lege 34^a. *Gunae* incremento non admittunt, veluti पठ्, व्यध्, क्रीड्, शीव्, भिज्, fere omnes a Grammaticis inter primam classem referuntur,* eademque permagnum comprehendit numerum, circiter mille, quod prope omnium radicum est dimidium. Vocales, quae in fine radicum hujus classis inveniuntur, sunt इ, ई, उ, ऊ, ऋ, ए et ऐ, sex priores simplices vocales, tam breves quam longae, *Gunā* transeunt in ए, ओ et अद्, atque ए, ऐ et ओ diphthongi ante intermediam vocalem अ dissolvuntur in अय्, आय् et अव् (r. r. 55) E c. अय् a जि, नय् a नी, दय् a दे, गाय् a गी, अव् a अ, भव् a भू, ख् a ख, त्र् a तृ, quae sicut radices in consonantem desinentes flectuntur, (vid. वेध् a वृध् in Tab. ad r. 221 **). Radix गृह् *Gunae* loco vocalem radicalem producit, e c गृहति abscondit pro गृहति

327. आ vocalis cum intermedia vocali अ nunquam componitur, atque radices स्था stare, घ्रा odorare, ध्मा flare, श्रो meditari, पा

* Exciuntur solum eae, quae r. 336 memorantur

** De radicibus cum penultima nasalī, veluti निद्, बुद्, हृद् etc v. r. 110^a.

bibere, quae ad primam classem referuntur, in specialibus temporibus substituunt cognatas formas तिद्, तिघ्, धम्, मन, पिव्*). De *ma* vid. Glossarium.

328. दम् *videre* specialia tempora format ex पश्य्, quod in generalibus temp. non usitatum est. श्रद् *Atm.*¹ et सद् *perire* substituunt शोय्, सोद्, atque गम् *ire* et यम् *refraenare* substituunt गह्, यह्; दम् *mordere* nasalem ejicit. E. c. पश्यामि, शोये, सोदामि, गच्छामि, यच्छामि (v. r. 88.), दशामि.

CLASSIS QUARTA.

329. Haec classis, quae circiter 130 comprehendit radices, quarum nulla in brevem vocalem desinit, intermediam syllabam य addit (v. r. 304.), ante quam radix puram retinet formam. Exempla sunt मा *Atm. meturi*, डी *Atm. volare*, सू *Atm. generare*, क्षिप् *conjicere*, कृष् *amplecti*, नत् *saltare*, quae in prima pers. Praes. formant माये, डोये, सूये, क्षिप्यामि, कृष्यामि, नृत्यामि (v. Tab. ad r. 324.).

330. क्स् finale ante य transit in ईस् (v. r. 54.), atque ओ finale abjicitur; e. c. ज्ञोयीमि *senesco* a ज्ञ्, क्षामि *abscindo* a क्ष्.

331^a. Quae in अन् et इत् desinunt radices, una cum मद् *obrium esse*, vocalem suam ante य produciunt, e. c. लोष्यामि *ludo* a लिष्, क्राम्यामि *incedo* a क्रम्, भ्राम्यामि *circum ago* a भ्रम्, माय्यामि *ebrius sum*.

331^b. Penultima nasalis ante य ejicitur, e. c. अश्यामि *cado*,

*) Omnes hae formae vocalem य formae primitivae abiecerunt, atque तिद् et तिघ् reduplicativam continent syllabam (v. reduplicationis leges 368 2. et 4. atque euphoniae legem 80.), non tamen regulae 397. subiciuntur. Litism तिप् per reduplicationem ex य ortum esse videtur, ita ut तिप् (ex तिप् abjecto य) in तिद् transierit, littera य transformata in द्, quod quidem in Sanscrito insolitum, in Prerito autem usitatissimum est (cf. विवाप् cum Latino bibo). धा et द्वा, abjecto य, vocalem य inter conjunctas inseruunt consonantes

इदयामि *tingo*, a भृञ्, रङ्, quae solae hujusmodi radices sunt quae
tae classis

332 मिद् *Par amari* contra hujus classis usum *Gunam* su-
mit, e c मेयामि, मेयसि, मेयति — तन् *Atm nasci* finalem litteram
ante य abjicit atque producta vocali compensat e c द्राये *nascor*
त्राध् *Par ferre* ante य corripitur in चिध् (v r 325), e c त्रिध्यामि
ferio

CLASSIS SEXTA

333 Sexta classis, quae circiter 140 comprehendit radices, अ
vocalem addit sicut prima classis, a qua *Gunae* absentia differt Vo-
calis इ in fine radicum ante intermediam अ vocalem transit in इय्,
atque उ et ऊ mutantur in उय् (v r 51), e c दियामि eo a दि, नृद्या-
मि *laudo* न, धवामि *agito* a ध्. Nulla hujus classis radix desi-
nit in इ

334 क् in fine radicum ante intermediam vocalem transit in
रि, cujus इ ex lege 51 transit in इय् e c द्विये *permaneo* — क् tran-
sit in र्क् (v r 54), e c गिरामि *deglutio* a ग् radice, quae nonnun-
quam litterae र्क् supponit ल्, ita ut गिल्लामि, गिल्लसि etc pro गिरामि
गिरसि dicatur

335 Plures hujus classis radices, in consonantem desinentes
in speculibus temporibus nasalem inserunt litteram, quae organo
finalis litterae accommodatur vel ex lege 10 *Anusvāra* necessaria ex-
primitur Sunt मृच्, लप्, विद्, लिप्, सिच्, क्त, पिद् et यिप्, e c
मृक्षामि, मृक्षे *relinquo* (v r 304), कृन्तामि *findo*

336 प्रश्न *interrogare* et भ्रञ् *coquere* (v r 110⁹) ante interme-
diam vocalem corripuntur in पृश्न et भ्रञ् (v r 325), e c पृक्षामि
(v r 88), भृञ्जामि

337 इय् *desiderat specialia tempora* format ex इह्, e c इच्छा-
मि (v r 88)

CLASSIS DECIMA.

338. Decima classis, quae permagnum comprehendit radicum numerum, अय addit (v. r. 297.), atque radices in consonantem desinentes *Gunam* assumunt, e. c. चौर्यामि, चौर्यसि, चौर्यति etc. a चुर *furari* (v. Tab. ad r. 324.)*

339. Quae in vocalem desinunt radices, paucae numero, *Vrid-dhim* sumunt pro *Guna* e. c. प्रो, यु, ध formant प्रायय (ex प्रे + अय), यावय (ex यो + अय), धारय.

340. Quae अ vocalem ante simplicem consonantem habent radices, a consonante incipientes, hanc vocalem maximam partem producunt, non solum in specialibus, sed etiam in generalibus temporibus, e. c. ग्रासय, in generalibus temporibus ग्रासय्, a ग्रच् *de-glutire*.

341. Radix कृत् *celebrare* vocalem क् इmutat in ईक् formatque कीर्तय, कीर्तय्.**)

342. Nonnullae radices cum media vocali क्, *Gunam* non admittunt, ita मग् *quaerere*, स्पृग् *desiderare* formant मगय, मगय्, स्पृहय, स्पृहय्.

CONJUGATIO SECUNDA

CLASSIS SECUNDA.

343. Secunda classis, quae circiter 70 radices comprehendit, sine ullo additamento terminationes proxime cum radice conjungit, quam ob rem jure pro primitiva haberi potest. Formae aeternae (v. r. 308.) vocalem radicalem *Gunae* incremento afficiunt, उ finale autem ante terminationes, quae a consonante incipiunt, *Vrid-dhim*

) De radicibus cum penultima nasalī v. r. 110).

**) FORSTERUS duas statuit radices, कृत् et कीर्त्.

sumit pro *Guna*. Exempla sunt hae radices, quibus secundum sing. et pl. personam apponimus: भा *splendere* भासि, भाय; इ *ire* एपि, रय; व्री *id.* वेपि, वीय; स्तु *laudare* स्तोपि, स्तुय; सृ *Atm. generare* मृपे, मृध्वे; आगृ *regulare* आगृपि*), आगृय; विद् *scire* वेत्ति, वित्य**); वच् *dicere* वचि, वचय***); वण् *velle* वचि, उव****); द्विप् *odisse* द्वेचि, द्विष्ट†); सन् *dormire* सस्ति, सम्य; लिङ् *lambere* लेचि, लीङ††); उग्र *mulgere* धोचि, उग्रध†††); v. Tab. ad r. 321.

344. Radix *दरिद्रा pauperem esse* (v. r. 108.) in omnibus formis puris (v. r. 308.) आ finale abjicit, ita quidem ut terminationes personarum a consonante incipientes, atque Modi potentialis syllabam या, intermedia vocali इ sibi adjungat. Flectitur igitur: Praes. दरिद्रा-मि, -चि, -ति, दरिद्रि-वम्, -यम्, -तम्, -मम्, -य, दरिद्रति. Potent. दरिद्रियाम् etc. Imperat. दरिद्रायि, दरिद्रिणि, दरिद्रात्, दरिद्राय, दरिद्रितम्, दरिद्रिताम्, दरिद्राम, दरिद्रित, दरिद्रत् (v. r. 307.). Praet. augm. 1. अदरिद्राम्, अदरिद्रा-म्, -त्, अदरिद्रि-व, -तम्, -ताम्, -म, -त; अदरि-ड्व (v. r. 323.).

345. वा *imperare* Par. foras in 3. pers. pl. Praet. augm. 1 ad arbitrium अपान् vel अपुस् (v. r. 17.).

346. इ *ne* sola hujus classis est radix, desinens in इ vocalem, quam *Parasmaipadum* contra euphon. r. 51. ante vocales terminationum in य immutat pro इय. Flectitur igitur: Praes. इमि, एपि, एति; इवम्, इयम्, इतम्; इमच्, इय, यन्ति. Potent. इयाम् etc. Imperat. अयानि (ex ए + आनि), इणि, एत्; अयाव (ex ए + आव), इतम्, इताम्; अयाम (ex ए + आम), इत, यन्तु. Praet. augm. 1. आयाम् (ex ऐ + अम् v. r. 318.), ऐच्, ऐत्; ऐव, ऐतम्, ऐताम्; ऐम, ऐत, आयन्. In *Atmanépado* haec radix nonnisi cum praepositione अधि conjuncta usur-

*) v. r. 101°. **) v. r. 53. c. ***) v. r. 56. ****) v. r. 53. et 361. †) v. r. 90

††) v. r. 102. †††) v. r. 103.

patur atque *legere* significat. इ vocalis in hac voce ante vocales regulariter in इय् transit, quod cum antecedente अधि format अधीय्, inde Praes. अधीये, अधीये (ex अधि + इये), अधीते; अधीवहे, अधीयाये, अधीयाते; अधीमहे; अधीध्वे, अधीयते. Potent. अधीयीय (v. r. 311.), अधीयीयास्, अधीयीत (v. Gloss.) etc. Imper. अध्यये (ex अधि + अय् ex ए + ऐ), अधीध्वे, अधीताम् etc. Praet. augm. 1. अध्यायि (ex अधि + आयि ex ऐ + इ v. r. 318.), अध्ययास्, अध्येत, अध्येवहि, अध्यायायान् (ex अधि + ऐ + आयाम्) etc.*

347. Quae in ई, उ et ऊ desinunt radices, has vocales, in formis puris, ex euphon. lege 51. ante vocales flexionum in इय् et उय् immutant, e. c. व्रियन्ति eunt a व्री, नृवन्ति laudant a नृ, व्रवन्ति dicunt a व्र.

348. श्रो *Atm.* jacere, dormire contra regulam *Gunae* incremento instruitur in omnibus specialium temporum personis; e. c. श्रये, (ex श्रे + ए), श्रेपे, श्रेते (cf. *कृत्वा*), श्रेवहे etc. Praeterea hanc habet anomaliam, quod in tertia pers. Praes. Imp. et Praet. augm. 1. इ inse-ritur inter radicem et regularem terminationem, ad analogiam Potentialis, ubi इन् regularis est terminatio; dicitur igitur श्रेते *ja-cent*, श्रेताम् *jacento*, अश्रेत *facebant*, *jacuerunt*.

349. Radix reduplicata दीधी *Atm.* splendere quia plures continet syllabas, finale ई ante vocales in solum य्, non in इय् immutat, e. c. दिध्यते *splendent*. In Potentiali ई radicale cum ई caractere contra r. 50^a. coalescit, e. c. दीधीय, दीधीवहि, दीधीमहि. In Imperat.

*) WILKINSON in hujus aliorumque verborum flexione saepissime ab euphoniae et generalibus conjugationis regulis aberrat, formatque e. c. एति pro एयि; वानि, वाउ, वाम pro वयानि, वयाव, वयाम (v. r. 313.), in Praes. *Atm.* 1. p. एये pro एयीये, in Imper. एये pro एय्ये, in Praet. augm. 1. एये pro एययि.

prima pers trium numerorum contra r 313 *Gunam* omittit, inde दीधी, दीध्यावहै, दीध्यामहै pro दीधये etc

350 Radices नृ, स्तु *laudare* et कृ *sonare* in us formis auctis, quarum terminatio a voculi incipit, intermediam vocalem ई inserere possunt, quo facto, propter hoc incrementum vocalis radicalis non *Priddhum* accipit, sed leviozem *Gunam*, e c a नृ venit Praes नीमि, नीपि, नीति vel नवीमि, नवीपि, नवीति Imper नीतु vel नवीतु Praet अनीत्, अनीत्, vel अनवीत्, अनवीत्

351 Radix polysyllaba ऊण *legere* quae ex lege 52 उ finale ante vocales in उच् immutat, in us formis auctis, quarum terminatio a consonante incipit, aut ex lege 343 vocalem finalem in ejus *Priddhum*, aut, propter fortiozem suam formam, in leviozem *Gunam* immutare potest, e c ऊणीमि vel ऊणामि

352 Radix वृ *Par Atm*, in specialibus temp solum usitata, in us auctis formis, quarum terminatio a consonante incipit, inter mediam vocalem इ inserit, ante quam उ vocalis non *Priddhum* sed *Gunam* sunt (cf r 350) e c व्रीमि, व्रीपि, व्रीति, व्रयच्, व्रयच् etc In Imperativo praeter puram regulā 314 praescriptam formam व्रि invenitur etiam aucta forma व्रीहि (*Ardschuni reditus* III 12), sed contra, neglecta regulā 308 6 in 1 pers Praes loco auctae formae व्रीमि usurpatur quoque व्रमि (Ram ed SCHLEG Lib 2 XIX 4) In prima pers Praet augm 1 saepissime puram formam अव्रयम्, nunquam auctam अव्रीयम् (ex अव्री + यम्) inventi, de qua re vid r 324

ANOT Formas obsoletas व्रीहि et व्रमि nonnisi ex melius necessitate usurpatas esse censeo eandem ob causam d c tur etiam कृमि pro क्रीमि et दमि pro द्रीमि (Ram ed SCHLEG Lib 2 XII 33 Lib 1 XXIX.15)

353 ग्राह *Par vigilare*, quae sola hujus classis radix est in कृ desinens, quia reduplicatam continet syllabam, regulis 307 et 323

est subjecta. Radices vocali इ vel diphthongo terminatae in hac classe non inveniuntur.

354. Radices हृ स्tere, स्वप् dormire, अन्, अन् respirare et अन् edere intermediam vocalem इ inserunt inter radicem et personarum terminationes a consonante incipientes. In Praeterito augm. 1. terminationes sing. सृ et तृ, quae ex r. 320. supprimendae essent, ad arbitrium aut अ aut इ interposito cum radice coniunguntur. Potentialis a generali regula non recedit. L.c. a हृ venit Praesens: रोदिमि, रोदिषि, रोदिति; हृदिवत्, हृदियत्, हृदितम्; हृदिमन्, हृदिष्य, हृदन्ति^{*)}. Potent. हृवाम् etc. Imperativus: रोदानि, हृदहि, रोदितु; रोदाय, हृदितान्, हृदिताम्; रोदान, हृदित, हृदन्त. Praet. augm. 1. अरोदम्, अरोदन् vel अरोदीम्, अरोदत् vel अरोदीत्; अहृदिव, अहृदितान्, अहृदिताम्; अहृदिम, अहृदिता, अहृदन्. Eandem conjugationis normam sequuntur स्वप्, अन् et अन्. Radix अन् autem praeterea regulis reduplicatarum radicum 307. et 323. subjecta est; format igitur अद्यत्ति *edunt*, अद्यत्ति *edunto*, अद्यत्ति *ederunt*.

ANOT. Radicem अन् explicandam esse puto ex घन् ejusdem significationis, reduplicativā syllabā इ (r. r. 363.2.) et ejecta vocali अ, quam ob rem घ् littera cum न् composita in सृ transit (r. r. 83.c.), quo fit, ut सृ ad analogiam legis 101°. transeat in प्. Radix घन् eandem transformationem subit in puris formis Praet. reduplicativi c. c. अद्यत्ति *edunt* pro अद्यत्ति

355. अद् Par. *edere* in Praet. augm. 1. personarum signa non abijcit (r. r. 320.), sed interposita vocali अ sibi adiungit; inde अरदन्, अरदत्.

356. अद् Par. *scire* in Praesente usurpare potest terminationes Praeteriti reduplicativi, ita ut conjugetur: Sing. अद्, अद्यत्, अद्; Du. अद्य, अद्यम्, अद्यत्; Plur. अद्य, अद्य, अद्यन्^{**)}; vel regula-

^{*)} Cf. latinam tertiam conjugationem *leg-ē-re, leg-ē-t, leg-ē-mus, leg-ē-tis, leg-ē-unt*.

^{**)} Cf. graecam αἶσα et Gallicum, Sing. *sau, valsi, vai*. Du. 1. *vau, 2. vauis*, Plur. *vauum, vauis, vauis*.

ruer वेभि, वेत्ति etc. Imperativus aut regulariter formatur द्वेदनि, द्विदि, वेतु etc., aut circumscribitur, ita ut द्विदाम्, qui est Accusativus sing. abstracti substantivi, cum Imperativo radice कृ *facere* construatur (cf. r. 457.), *इति द्विदं कृत्वा सां actionem sciendi*. Potentialis est द्विदाम् etc. Praet. augm. 1. अद्येदम्, अद्येत, vel अद्येग (r. 321.), अद्येत; अद्यिद etc.

357. एन् Par. *occidere* in us formis puris, quarum terminatio a vocali incipit, अ radice ejicit et इ litteram in इ transformat atque in secunda pers. Imperativi, ad evitandis duobus gutturalibus, formatur अदि pro इदि*) (cf. r. 368 2.). Ceterum est regulare; inde Praes एन्मि, एन्ति (r. 16.), एन्ति; एन्वन्, एयन्*), एताम्*), एन्मन्, एय*), घन्ति. Potent. एन्याम् etc. Imperat. एनानि, अदि, एन्तु, एनाथ, एतम्*), एताम्*), एनाम, एत*), घन्तु. Praet. अएन्मन् vel अघन्मन् (vid. r. 324), अएन्, अएन् (r. 320.), अएन्व्य, अएताम्*), अएताम्*), अएन्मन्, अएत, अघन्मन्.

358. Radix ह्यच् caret tertio persona pl. Praesentis et Imperativi, in universum haec radix in specialibus temporibus rarissime est in usu atque apud scriptores nusquam a me deprehensa. Nam इ (vid. r. 352.) et ह्यच् vicissim ita sese compensant, ut prius in specialibus temporibus et participio Praes posterius in generalibus temporibus, participio Praet., Infinitivo et Gerundio frequentissime inveniantur.**)

359. मृन् Par. *purificare* in formis auctis utitur *P'riddu* loco *Guna*, atque sic auctam formam ad arbitrium etiam ad tertiam pers. pl. Praes Imper. et Praet augm 1. extendit, inde नाशान्ति,

*) v. r. 92 b

**) WILKINSON format contra r. 43 a in prima pers. एन्मि, एन्मन्, एन्मन्, एन्मन्, एन्मन्, ubi FORSTER format, ut regula jubet, एन्मि एन्मन् etc.

माजन्ति, अमाजन्ति vel मज्जन्ति etc. Littera ऋ finalis sequitur *r.* 89. *b.*; e. c. माजिं *purificat*. Secunda et tertia pers. sing. Praet. augm. 1. sonant अमाजिं pro अमाज् ex cuph. lege 59. (*r.* etiam *r.* 320. et annot. ad *r.* 57.).

360. Radices ईदृ *Atm. laudare* et ईम् *Atm. dominari* inserunt intermediam vocalem इ inter radicem et secundae pers. terminationes से, घ, ध्वे, ध्वन् (cf. *r.* 354.); inde Praes. ईडिपे, ईडिध्वे, ईशिपे, ईशिध्वे. Imper. ईडिष, ईडिध्वम्, ईशिष, ईशिध्वम्. Praet. augm. 1. ऐडिध्वम्, ऐशिध्वम् (*r.* *r.* 318.). Secundum WILKINSON pro ऐडिध्वम्, ऐशिध्वम् etiam sine इ interposito dici potest ऐडिध्वन्, tam ab ईदृ quam ab ईम् ex euphoniae legibus 91. et 98. c. quarum ratio quoque habenda est in reliquis ab intermedia vocali इ vacuis personis.

361. वम् *Par. velle* in puris formis (*r.* *r.* 308.) corripitur in उम्, e. c. primae pers. Praes. वशिम्, उद्यम्, उद्यम्; Potent. उद्याम्, उद्याम्, उद्याम्. Imper. वशानि, वशात्र, वशाम (*r.* *r.* 308. *b.*); Praet. augm. 1. अवशम्, शस्त्र (ex अ + उद्य ex lege 315.), शस्त्रम्. Secundam pers. sing. Imperat. FORSTERUS facit उद्वहि (*r.* *r.* 98. c.), WILKINSONS उहि ad analogiam formae लोहि pro लिद्वहि (vid. *r.* 102. a. et annot.).

362. चम् *Atm. dicere* ante consonantes terminationum, च् et इ exceptis (*r.* *r.* 83. a.), penultimam pro ultima littera abiecit (cf. *r.* 84.) inde Praes. 1. p. चन्ने, 2. चन्ने (c चप् + ने *r.* *r.* 99.), 3. चन्ने; Dual. 1. p. चन्वन् etc.

363. शम् *Par. regere* in iis formis puris (*r.* *r.* 308.), quarum terminatio a त् vel च् incipit, आ vocalem in इ immutat, cujus vi euphonica च् finale in त् transformatur (cf. *r.* 101. a.), quo efficiatur अत् et च् in lingualem ordinem transeant (*r.* *r.* 91.). Praeterea in tertia pers. pl. शम् sequitur normam radicum reduplicatarum in *r.* 307. et 323. expositam. Conjugatur igitur Praes. शान्ति, शास्ति, शास्ति;

शास्त्रन्, शिष्टन्, शिष्टन्; शान्मन्, शिष्ट, शान्ति. Potent. शान्मन् etc. Imper. शान्मन्, शान्ति vel शान्ति (v. r. 100. a.), शान्ति; शान्मन्, शिष्टम्. शिष्टम्; शान्मन्, शिष्ट, शान्ति. Praet. augm. 1. शान्मन्, शान्ति vel शान्ति (v. r. 322.), शान्ति; शान्मन्, शान्ति, शान्ति, शान्ति; शान्मन्, शान्ति. शान्ति.

361. Radices यन्, निन्, निन्, निन्, निन् vulgo scribuntur sine nasali कन् etc. (v. r. 110^a.).

365. Radix शन् esse in formis puris (v. r. 308.) vocalem अ abiecit; excipiuntur solum Praet. augm. 1. ubi अ radicale cum augmento अ in आ coalitum ubique retinetur, deinde secundi pers. sing. Imper. quae sonat एधि, quod fortasse vi assimilationis ultimae इ vocalis ortum est ex अधि vel आधि pro आधि, ut लौहि pro निद्रि (v. annot. ad r. 102.), cf. देहि, घेहि in r. 371. In secunda pers. Praes. dicitur अग्नि pro अग्नि (cf. doricum *ἄग्νι*) atque characteres न् et त् Praeteriti augm. 1. intermedia vocali इ cum radice conjunguntur (cf. r. 351.). Integra *Parasmaipadi* conjugatio est:

PRESENTS.

Sing	Dual	Plur.
1. अस्मि	स्वम्	स्मन्
2. असि	स्यम्	स्य
3. अस्ति	स्तम्	न्ति

IMPERATIVES.

Sing	Dual	Plur.
अनामि	अनाम्	अनाम्
एधि	स्तम्	स्त
अन्त	न्तम्	न्त

POTENTIALIS.

1. स्याम्	स्याम्	स्याम्
2. स्याम्	स्याम्	स्याम्
3. स्यात्	स्यात्	स्यात्

PRAETERITI V.

अगन्	अगन्	अगन्
अगन्	अगन्	अगन्
अगन्	अगन्	अगन्

366. In *Atmanepado*, quod nonnisi cum praepositionibus व्यम् (वि + अग्नि v. r. 111.) conjunctum invenitur, item अ vocalis in formis

puris, Praeterito augm. 1. excepto, abjicitur atque सू sibilans ex euphoniae lege 80. in व् immutatur., Praeterea ante secundae personae terminationes से et स्व etiam सू radicale abjicitur (cf. असि) ita ut sola terminatio remaneat. In prima pers. sing. Praes. सू radicale anomalum in modum transit in ह्. Flectitur igitur: Praes. व्यति-हे, -ये, -ष्टे; -घहे, -पाथे, -पाते; -धहे, -हे vel -ध्वे, -पते. Potent. व्यति-पीय etc. Imper. व्यत्यसे, व्यति-घ, -टाम्; व्यत्यसावहे, व्यति-पाथाम्, -पाताम्; व्यत्यसामहे, व्यति-ङ्गम् vel -ध्वम्, व्यति-पताम्. Praet. augm. 1. व्यत्यासि, व्यत्यास्यास्, व्यत्यास्त, व्यत्यास्वहे, व्यत्यासाथाम्, व्यत्यासाताम्; व्यत्यात्महे, व्यत्याङ्गम् vel व्यत्याध्वम्, व्यत्यास्त.

367. Praeter tempora specialia अस् nonnisi in Praeterito reduplicato usurpatur, nunquam tamen scorsum, sed semper in constructione cum Accusativo substantivi abstracti, ad circumscribendum Praeteritum verborum attributivorum (v. r. 457.). Attamen a re non alienum erit hic apponere Praeteritum redupl. radice अस् in utraque activa Voce.

PARASMAIPADUM.

ATNANĒPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. आस	आसिव	आसिम	आसे	आसिवहे	आसिमहे
2. आसिथ	आसथस्	आस	आसिथे	आसाथे	आसिध्ये (ङ्)
3. आस	आसतस्	आसुस्	आसे	आसाते	आसिहे

CLASSIS TERTIA.

368. Haec classis circiter viginti comprehendit radices, quae, prae-terea et omnes a samantant insinuant. Character hujus classis est syllaba reduplicativa; repetitur enim initialis radice consonans una cum ejus vocali, quae tamen, si longa est, corripitur, atque si est ऋ, suppletur vocali इ; c. c. ददा a दा dare, विम a म ferre. —

Radicalis syllaba in formis auctis (v. r. 308) *Gunae* incrementum sumit. Quod ad repetendam consonantem attinet, hae statuuntur leges, quae praevalent in omnibus occasionibus, ubi reduplicatio adhibetur.

1) Pro aspirata littera ponitur respondens Tenuis, surda pro surda et sonora pro sonora, e c दधा १ धा

2) Pro gutturali littera ponitur respondens non aspirata Palatina, i e surda च pro surdis क, ख, sonora ज़ pro sonoris ग, घ, ङ, e c चिकि a कि, दिव a व, दग a ड

3) Et duabus vel pluribus conjunctis consonantibus una tantum repetitur, et quidem prima, nisi est sibilans (झ, ञ, झ), ita tamen, ut etiam antecedentium legum ratio habeatur, e c दिने a ने

4) Ex duabus vel pluribus conjunctis consonantibus, quarum prior est sibilans (झ, ञ, झ), secunda quaecumque alia consonans, semivocalibus et nasalibus exceptis, semper secunda repetitur, ratione habita legum 1 et 2, e c सत्त्वान्द a स्वान्द, चञ्चत् a चत्, चञ्चत् a चत्, टिछीव a छीव, तस्थल a स्थल, पस्पण् १ स्पण्, पुस्ड्र a स्ड्र *) — Sibilans littera autem repetitur, si cum semivocali vel nasali est conjuncta,**) ita dicitur ऋञ्च, non तञ्च a च, सस्त्रन् a स्त्रन्, सिणिङ्ग a सिङ्ग (v. r. 80), सिस्मि a स्मि

369 इ Par ire, quae sola est hujus classis radix a vocali incipiens, in repetita syllaba hanc vocalem supplet per इय्, quod, ubi vocalem antecedit, sicut in इयमि, ex इ secundum, ut explicari potest (cf. द्विम् in / 368) Retinetur vero इय् etiam ante द्, e c

*) Haec exempla non a l text am pertinent classem, sed alius formis illustrandis inserunt, quae re duplicatione utantur

**) Cum alia sonora consonante ab hantes, quippe quae surdae sint, nunquam componuntur

puris, Praeterito augm. 1. excepto, abjicitur atque सू sibilans ex euphoniae lege 80. in प् immutatur. Praeterea, ante secundae personae terminationes से et स्व etiam सू radicale abjicitur (cf. असि) ita ut sola terminatio remaneat. In prima pers. sing. Praes. सू radicale anomalum in modum transit in द्. Flectitur igitur: Praes. व्यति-हे, -पे, -ष्टे; -घहे, -पाथे, -पाते; -प्महे, -ङ्गे vel -ध्वे, -पते. Potent. व्यति-पीथ etc. Imper. व्यत्यसे, व्यति; घ, -ष्टाम्; व्यत्यसावहे, व्यति-पाथाम्, -पाताम्; व्यत्यसामहे, व्यति-ङ्गम् vel -ध्वम्, व्यति-पताम्. Praet. augm. 1. व्यत्यासि, व्यत्यास्याम्, व्यत्यास्त; व्यत्यास्वहि, व्यत्यासाथाम्, व्यत्यासाताम्; व्यत्यास्महि, व्यत्याद्मम् vel व्यत्याध्वम्, व्यत्यास्त.

367. Praeter tempora specialia असू nonnisi in Praeterito reduplicato usurpatur, nunquam tamen seorsum, sed semper in constructione cum Accusativo substantivi abstracti, ad circumscribendum Praeteritum verborum attributivorum (v. r. 457.). Attamen a re non alienum erit hic apponere Praeteritum redupl. radice असू in utraque activa Voce. .

PARASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. आस	आसिद्य	आसिम	आसे	आनिद्यहे	आसिमहे
2. आसिथ	आसथुस्	आस	आसिपे	आसाथे	आसिध्वे (इ)
3. आस	आसतुस्	आसुस्	आसे	आसाते	आसिरे

CLASSIS TERTIA.

368. Haec classis circiter viginti comprehendit radices, quae praeter इ omnes a consonante incipiunt. Character hujus classis est syllaba reduplicativa; repetitur enim initialis radice consonans una cum ejus vocali, quae tamen, si longa est, eorripitur, atque si est इ, suppletur vocali इ; c. c. ददा a दा dare, दिम a भू ferre. —

Radicalis syllaba in formis auctis (v. r. 308) *Guna*e incrementum sumit. Quod ad repetendam consonantem attinet, hae statuuntur leges, quae praevalent in omnibus occasionibus, ubi reduplicatio adhibetur.

1) Pro aspirata littera ponitur respondens Tenuis, surda pro surda et sonora pro sonora, e c दधा a धा

2) Pro gutturali littera ponitur respondens non aspirata Palatina, i c surda च् pro surdis क्, ग्, sonora झ् pro sonoris ग्, घ्, ङ्, e c चिकि a कि, गिय् a घ्, द्रङ्ग a ड्

3) Ex duabus vel pluribus conjunctis consonantibus una tantum repetitur, et quidem prima, nisi est sibilans (झ्, च्, ञ्), ita tamen, ut etiam antecedentium legum ratio habeatur, e c द्विगे a द्वी

4) Ex duabus vel pluribus conjunctis consonantibus, quarum prior est sibilans (झ्, च्, ञ्), secunda quaecumque alia consonans, semivocalibus et nasalibus exceptis, semper secunda repetitur, ratione habita legum 1 et 2, e c चत्कन्द a स्कन्द, चञ्चत् a चत्, चञ्च्यत् a च्यत्, टिञ्चोत् a चोत्, तस्यत् a स्यत्, पस्पञ् 1 स्पञ्, पुस्पद् a स्पद् *) — Sibilans littera autem repetitur, si cum semivocali vel nasali est conjuncta,**) ita dicitur ऋञ्, non रुञ् a ऋ, सस्वन् a स्वन्, सिणिण् a सिणि (v. r. 80), सिस्मि a रिम

369 इ Par ut, quae sola est hujus classis radix a vocali incipiens, in repetita syllaba hanc vocalem supplet per इय्, quod, ubi vocalem antecedit, sicut in इयमि, ex इ secundum ८ ut explicari potest (cf. विम, in 1 368). Retinetur vero इय् etiam ante इ, e c

*) Haec exempla non a l text aut pertinent classem, se l alius formis illustrandis inserunt, quae reduplicacione utuntur

**) Cum alia sonora consonante sibilantes, quippe quae surdae sint nunquam componuntur

इयति, itemque in Praet. augm. 1. ubi इ ex lege 318. cum augmento coalescit in ऐ, quod ante vocalem in आय् dissolvendum esset; ita dicitur ऐयम् ex ऐ + अयम्, non आयम् ex ऐ + अयम्. Flectitur igitur, Praes.: इयमि, इयमि, इयति; इयवच्, इयथच्, इयतच्; इयमच्, इयथ, इयति. Potential. इययाम् etc. Imperat. इयराणि, इयहि, इयतु; इयराव, इयतम्, इयताम्; इयसाम, इयत, इयतु. Praet. ऐयम्, ऐयन्, ऐयन्; ऐयव, ऐयतम्, ऐयताम्; ऐयम्, ऐयत, ऐयन्.

370. हा Par., cum reduplicatione ह्रा, in formis puris (vid. r. 308.) vocalem आ immutat in ई, quod sicut in r. 305. ante vocales abjicitur; praeterea etiam in Potentiali vocalis radicalis abjicitur (cf. r. 371.), atque in secunda pers. sing. Imper. ई corripitur in इ. Inde, Praesens: ह्राणि, ह्राणि, ह्राति; ह्रावच्, ह्राथच्, ह्रातच्; ह्रामच्, ह्राथ, ह्राति.*) Potent. ह्रायाम् etc. Imper. ह्राणि, ह्राहि vel ह्राहि, ह्रातु; ह्राव, ह्रातम्, ह्राताम्; ह्रासाम, ह्रात, ह्रातु.**) Praet. augm. 1. अह्राम्, अह्राव, अह्रात; अह्राव, अह्रातम्, अह्राताम्; अह्रासाम, अह्रात, अह्रातु.***).

हा Atm. ire et मा Atm. metiri item in formis puris, (i. e. in omnibus praeter primam personam trium numerorum Imperativi) आ radicali substituunt ई, quod, sicut in r. 305. ante vocales abjicitur, praeterea etiam in syllaba reduplicativa habent इ. E. c. डिहि, डिहिपे, डिहिते; डिहिवहि, डिहाये, डिहिते etc. accurate sicut य्ने cl. 9. in Tab. ad r. 324.

371. Radices दा Par. Atm. dare et धा Par. Atm. ponere vocalem आ in formis puris, secunda pers. sing. Imperativi excepta, vocalem आ abjiciunt atque formae दद् et दध् ante consonantes terminationum generalem euphoniae legem 83. sequuntur, ita tamen; ut ध् cum

*) v. r. 307.

**) v. r. 323.

sequente त् vel ध् non र् formet, quod lege 83.*d*¹⁾. praescribitur, sed त्, त्य्; aspiratio autem, ubi ध् in त् vel द् immutatur, ad reduplicativam syllabam referatur (cf. r. 83.*d*²⁾), e. c. धत्तस् ex दध् + तम्, धङ्गे ex दध् + ध्वे. — In secunda pers. sing. Imperat. *Par.* reduplicativa syllaba supprimitur atque vocalis in ह् transit, ut equidem puto, ex vi assimilationis sequentis syllabae हि, inde देहि, धेहि pro ददाहि, दधाहि (cf. r. 439.). En integra radicis धा in specialibus temporibus conjugatio: *)

PARASMAIPADUM

ATMANĪPADUM.

PRAESENS.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. दधामि	दध्वस्	दधामस्	दधे	दध्वहे	दध्महे
2. दधासि	धत्थस्	धत्थ	धत्से	दधाथे	धङ्गे
3. दधाति	धत्तस्	दधति	धत्ते	दधाते	दधते

POTENTIALIS.

1. दध्याम् etc.	दधीय etc.
-----------------	-----------

IMPERATIVUS.

1. दधानि	दधाव	दधाम	दधे	दधावहे	दधामहे
2. धेहि	धत्तम्	धत्त	धत्स्व	दधाथाम्	धङ्गम्
3. दधातु	धत्ताम्	दधतु	धत्ताम्	दधाताम्	दधताम्

PRAET. AUGM. I.

1. अदधाम्	अदध्व	अदध्म	अदधि	अदध्वहि	अदध्महि
2. अदधास्	अधत्तम्	अधत्त	अधत्थाम्	अदधाथाम्	अधङ्गम्
3. अदधातु	अधत्ताम्	अदधुस्	अधत्त	अदधाताम्	अदधत

*) Eandem normam sequitur दा, omitta tantummodo aspiratione, e. c. ददाति, ददस्, देरति

372. इ Par. *sacrificare* in Praesente ante वच् et मच् terminationes vocalem उ abjicere potest, dicitur igitur श्रद्धावच्, श्रद्धामच् vel श्रद्धवच्, श्रद्धास्.

373. भी *timere* et हि *puere* solae sunt hujus classis radices in ई desinentes; posterior ex euphoniae lege 52. vocalem ई ante vocales in इय् immutat, cf. शिद्वियति *erubescunt* cum विभ्यति *timent*.

374. Radices निष् *purificare*, विष् *separare* atque विप् *dividere*, syllabam reduplicativam गुणं augment, atque in prima persona Imperativi trium numerorum utriusque Vocis radicalem syllabam contra r. 313. puram retinent; c. e. नेनेदिम, pl. नेनिदमस्. Imper. नेनिदामि, नेनिदाव, नेनिदाम, नेनिदि, नेनिदावदि, नेनिदामदि.

375. दन् Par. *generare* secundae pers. Praes. terminationem सि interposita vocali इ sibi adjungere potest, inde ददोसि (v. r. 15.) vel ददामिचि. In iis puris formis, quarum terminatio a vocali incipit, अ radicale ejicitur, inde in tertiis pers. pl. ददाति, ददातु, ददादस् (v. r. 93.) pro ददनति etc. Littera न् finalis, ubi ex euphoniae lege 92. b. abjicitur, producta antecedente vocali compensatur; c. e. ददायस्, ददातस्, ददादि.

376. भच् Par. *splendere*, *reprehendere* sicut दन् in iis formis puris, quarum flexio a vocali incipit, अ radicale ejicit, quo facto, भ् ante च् ex lege 83. c. in प् transit, et aspiratio, ad analogiam r. 371. ad reduplicativam syllabam recedit, inde in tertiis pers. pl. भप्सति, भप्सतु, अभप्सस् pro वभसति etc.

CLASSIS SEPTIMA.

377. Haec classis, quae circiter 24 comprehendit radices consonante terminatas, nasalem inserit eam, quae finalis consonantis organo respondeat, vel a r. 15. postuletur. In formis auctis autem (v. r. 308.) inserta nasalis in syllabam न् excrescit, quae euphoniae

regulae 94^a. subicitur, quae, conditionibus ibi expositis, dentalis in lingualē transformatur nasalem. Exempla sunt भिद् *findere*, रुध् *colubere*, विच् *dividere*, कृत् *vestire*, पिप् *conterere*, हिस् *offendere*, oc-
cidere, quae in primis personis utriusque vel usitatae Vocis efficiunt:
भिनादि, भिन्दस्, भिन्दस्, भिन्दे, भिन्दहे, भिन्दहे; रुणादि, रुन्धस्,
रुन्धास्, रुन्धे, रुन्धहे, रुन्धाहे; विनादि, विध्वस्, विध्वम्, विध्वे, वि-
ध्वहे, विध्वहे; कृणादि, कृन्धस्, कृन्धम्, पिनादि, पिध्वस् (v. r. 15.),
पिध्वम्; हिनादि, हिध्वस्, हिध्वम्.

378. Quae in त् et द् desinunt radices, has litteras in formis
puris ante त् et द् terminationum, et ad arbitrium etiam ante ध्
abjiciunt (v. annot. ad r. 84.); e. c. कृन्तम् pro कृन्तस् *ambo vestiunt*,
कृन्ध pro कृन्ध *vestitis* a rad. कृत्, भिन्दि vel भिन्धि *findo* a radice
भिद्. ध् radicale ante त्, द् et ध् ad arbitrium item abjicitur, ita
tamen ut, quod ad aspirationem attinet, euphoniae legis 83. d^a, ratio
habeatur, e. c. रुन्ध vel रुन्ध (ex रुन्ध + य) *colubetis*, रुन्धे vel रुन्धे (ex
रुन्ध + ते) *colubet* a rad. रुध्.

379. Radices भञ्ज्, अञ्ज्, उञ्ज् et इञ्ज्, quantum jam pri-
mitive nasalem litteram habent, quam in generalibus quoque tempo-
ribus retinent, nihilo minus ad septimam classem referuntur, cujus
normam eo sequuntur, quod nasalis earum in formis auctis in sylla-
bam न excrecit, e. c. भनदि, भनदि, भनदि, भञ्जस्, भङ्कयन्,
भङ्कस् etc. a भञ्ज् *fiangere*.

380. Radix तृप् *Pur. ferre, occidere* inserendam nasalem in for-
mis auctis, primis personis Imperativi et Praet. augm. 1. sing. ex-
ceptis, in णे immutat pro ण; inde Praes. तृणोहि, तृणोहि, तृणोहि, तृप्,
तृणस्, तृणस् (v. r. 102.) etc. Potent. तृणाम् etc. Imper. तृणहानि.
तृणहि, तृणहि, तृणहानि, तृणहान् etc. Praet. augm. 1. अतृण-
हम्, अतृणोद्, अतृणोद् (v. r. 320.), अतृप् etc.

CONJUGATIO TERTIA.

CLASSIS QUINTA.

381. Haec classis, circiter 30 comprehendens radices, syllabam न् addit, quae in formis auctis *Gunam* sumit. Quae in consonantem desinunt radices, ex euphoniae lege 52. vocalem उ ante vocales in उव् immutant. Exempla sint शक् *Par. posse*, तप् *Par.*)* *exhilarare*, कृ *Par. Atm. ferre, occidere*, मि *Par. Atm. conjicere*. Hae radices formant in tertia pers. trium numerorum Praes. atque in secunda sing. Imperativi: शक्नोति, शक्नुतस्, शक्नुवन्ति, शक्नुहि; तप्नोति, तप्नुतस्, तप्नुवन्ति, तप्नुहि; कृणोति (v. r. 94.), कृणुतस्, कृण्वन्ति, कृणु (v. r. 314.); कृणुते, कृण्वते, कृण्वते, कृण्व; मिनोति, मिनुतस्, मिन्वन्ति, मिनु (v. r. 314.), मिनुते, मिन्वते, मिन्वते, मिन्व. Radices in vocalem desinentes ante characteres च् et न् formarum purarum vocalem उ abjicere possunt, e. c. चिनुवस्, चिनुमस्, चिनुवहे, चिनुमहे vel चिन्वस्, चिन्मस्, चिन्वहे, चिन्महे; अचिनुव, अचिनुम, अचिनुवहे, अचिनुमहे vel अचिन्व, अचिन्म, अचिन्वहे, अचिन्महे.

CLASSIS OCTAVA.

382. Haec classis decem comprehendit radices, quae praeter कृ (v. r. 383.) omnes in न् vel ण् desinunt nasalem. Radici additur उ vocalis, quae in formis auctis *Gunae* incremento in औ transit atque in formis puris ante characteres च् et न् abjici potest (vid. Tab. ad r. 324.).

383. कृ *Par. Atm. facere* in formis auctis non solum additam vocalem उ sed etiam radicalem syllabam *Gunā* induit; in formis puris

*) Radix कृ contra r. 91. dentalem nasalem adjectae syllabae retinet, qua in re cum कृ Cl. 9. convenit. Radix हि ab eadem regula eo recedit quod र praepositionis et efficit ut न् intermediae syllabae in ण् transeat, inde वृद्धिर्भावः.

utem ऋ ubique in उरु transit atque ante characteres वृ et म् formarum purarum et ante य् Potentialis *Parasmaipadi* adjecta vocalis उ semper abjicitur Inde *Par* Praesens करोमि*), करोषि, करोति, कुर्वस्, कुरुथस्, कुरुतस्, कुर्मस्, कुरुथ, कुर्वन्ति Potentialis कुर्याम् etc Imperativus कर्वाणि, कुरु, करोतु, कर्वाव, कुरुतम्, कुरुताम्, कर्वाम, कुरुत, कुर्वन्तु Praeteritum अकर्त्तम्, अकरोस्, अकरोत्, अकुर्व, अकुरुतम्, अकुरुताम्, अकुर्म, अकुरुत, अकुर्वन् *Atm* Praesens कृते, कुरुते, कुरुते, कुर्वते, कुर्वते, कुर्मते, कुरुध्वे, कुर्वन्ति Potentialis कर्वायि etc Imperativus कर्वा, कुरु, कुरुताम्, कर्वावहे, कर्वाधाम्, कर्वाताम्, कर्वामहे, कुरुध्वम्, कुर्वताम्. Praeteritum अकुर्वि, अकुरुयास्, अकुरुत, अकुर्वहि, अकुर्वीधाम्, अकुर्वीताम्, अकुर्महि, अकुरुध्वम्, अकुर्वन्त

CONJUGATIO QUARTA.

384 Quarta conjugatio solum ex nona classe constat, quae syllabam नी addit (v r 300), quae in formis auctis in ना transit Comprehendit circiter 52 radices De secunda pers sing Imperativi *Par* radicum in consonantem desinentium व r 316 Exemplum sit *यु लृगरे (v Tab ad r 324)

385 Radices ध्री, री, ली, व्री, व्ली, ध्रु, ध्रु, लृ, वृ, वृ, गृ, इ, दृ, नृ, पृ, भृ, चृ, प्रृ, स्तृ longam vocalem radicalem corripunt, e c त्रिणाति (vid r 94°), त्रिणीतस्, त्रिणन्ति, त्रिणीते, त्रिणाते, त्रिणाते a ध्री sustentare

386 इया tabescere, ग्रह sumere et ज्ञा scire corripuntur in जि, गृह (cf r 325) et ज्ञा, e c जिनाति, जिनीतस्, जिनन्ति, गृह्णाति (vid r 94°), गृह्णीतस्, गृह्णन्ति, ज्ञानाति, ज्ञानीतस्, ज्ञानन्ति — Radix कृम् contra regulam 94° न् intermediate syllabae non in क् इmmutat, e c कृन्नामि (cf तप् in r 381)

*) De forma कुर्यामि pro करोमि v r 325

अधीष्म, अधीष्ट, अधीष्महि, अधीष्टम् vel अधीष्टम्; स्त *sternere*, अस्ताष्म, अस्तार्ष्ट, अस्ताष्महि, अस्तष्टम् (v. r. 389. b. c.); पच् *coquere*, अपाक्ष्म, अपाक्ष (v. r. 86.); दह् *urere*, अधाक्ष्म, अदाक्ष, अधाक्षमहि, अधाक्ष्वम् (v. r. 103.); ह्यच् *noscere*, अभौत्स्म, अबौक्ष (v. r. 83. c. d³. et d³.); तद् *vexare*, अतौत्स्म, अतौत्क्ष, अतुत्स्महि, अतुत्क्षम्; सञ्च् *dimittere*, असाक्ष्म, असाक्ष (vel असाक्ष्म, असाष्ट v. r. 34³.), अस्वक्ष्महि, अस्वक्ष्म (v. r. 89. et 91.).

391. Integræ conjugationis paradigmata sint: नी *Par. Atm. dācere*, कृ *Par. Atm. facere*, क्षिप् *Par. Atm. conficere*, मन् *Atm. putare* (v. Tab. ad r. 428.).

ANOMALIÆ.

392. Radix दी *Atm. perire Gunæ* loco vocalem ई immutat in आ, inde अदाक्षि, अदाक्ष्यास्, अदाक्ष्त् etc. pro अदेपि etc.

393. Radices in ऋ desinentes in *Parasmaipado* secundam formationem sequuntur, in *Atmanēpado* autem præter secundam etiam primam form. admittunt, ita tamen, ut contra regulam 390. *Gunam* non assumant sed vocalem ऋ in ईञ्, et, antecedente labiali, in ऊञ् immutent. (cf. r. 54.) e. c. अकीर्षि- a कृ, अक्षिर्षि a दृ.

394. अस्ञ् *coquere* (v. r. 110³.) substituit भञ् (cf. r. 336.) quod in *Atmanēpado* contra r. 390. *Gunam* sumit; inde अभार्क्षम्, अभार्क्षि etc. vel अभार्क्षम् etc. (v. 34³.); अभर्क्षि, अभर्क्षास् vel अभर्क्षि, अभर्क्षास् (v. r. 89. b.)*).

395. मञ्ज् (v. r. 110³.) *submergi* inserta nasali format अमाङ्गम्, अमाङ्गि etc. pl. अमाङ्गम्, अमाङ्गता (v. r. 89. a.), अमाङ्गत्स्.

396. नङ् *ligare* substituit नध्; inde अनात्स्म, अनात्सीस्, अनात्सीत् etc. *Atm.* अनत्सि, अनत्सास्, अनत्स etc. (v. r. 83. d³.).

*) अभार्क्षम् et अभर्क्षि etiam e भञ् explicari possent, quod lege 390. *Friddhi* transiret in भाञ्.

397 वृ Par *rehere* in personis, quae ex lege 389 स्. verbi substantivi eiciunt, आ vocalem, i e *Viddum* vocalis अ, ante इ (ex इ + त् vel यू v i 102 a) in ओ immutat (cf annot 1 id r 254), flectitur igitur अवाक्षन्, अवाक्षीस्, अवाक्षीत, अवाक्ष्व, अवाक्षम्, अवाक्षाम्, अवाक्षम, अवाक्ष, अवाक्षन्. — Eandem normam sequitur सद् *Atm* ubi secundum primam formationem flectitur, e c असौष्ठ *portulit*

FORMATIO SECUNDA

398 स्. littera verbi substantivi cum terminationibus personali-
bus conjuncta intermedia vocali अ, quae ante terminationes व, म,
वृटि, मृटि producitur, atque ante अम्, अन्, इ, अन्त abjicitur (cf
r 304) En integrum schema *)

PARASMAIPADUM

ATMANÉPADUM

Sing	Dual	Plur	Sing	Dual	Plur
1 सन्.	साव	साम	सि	साववि	सामवि
2 सव.	सतन्.	सत	सथास्.	साथाम्.	सध्वम्.
3 सत्.	सताम्.	मन्.	सत	साताम्.	सन्त

399 Radices, quae hanc formationem sequuntur, omnes in य्
प. vel इ desinunt atque इ, उ vel ऋ habent vocalem radicalem, quae
in utraque Voce pura retinetur. Finales radicum litterae य्, प. et
इ ex euphoniae legibus, 98, 99, 102 b et 103 b in क् transeunt,
quam ob rem स्. transformatur in प् (v r 101° et cf i 80) Paradig-
mata sint दिग् *monstrare*, त्विप् *splendere* et गृह् *abscondere* (v Tab
ad i 428)

*) WILKINSON perperam ponit गृह् सदि primae formationis terminationes pro
गृह्, गावदि गामदि

400. Nonnullæ radices, quæ in *Parasmaipado* secundam tantum formationem sequuntur, in *Ātmanēpado* ad arbitrium primam vel secundam sequuntur; e. c. लिङ् *lambere* format अलिङ्, अलिङ्गयाच्, अलिङ्गत् vel secundum primam formationem अलिङि, अलीङाच्, अलीङ (v. r. 389. b. et euph. r. 102. a.).

FORMATIO TERTIA.

401. च् littera verbi substantivi cum radice conjungitur intermedia vocali इ, cujus vi euphonica च् transit in प् litteram, cui, si cut in prima formatione, proxime adjunguntur terminationes personales. In secunda et tertia pers. sing. *Par.*, ubi च् et त् ex euphoniae lege 57. cum antecedente प् non conjungi possent, प् ejicitur, atque personarum characteres च् et त् cum radice ipsa, intermedia vocali इ conjunguntur (cf. r. 354. et 365.). En integrum schema:

PARASMAIPADUM.			ĀTMANĒPADUM.		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. इप्	इघ	इप्	इपि	इघटि	इप्माटि
2. ईन्	इष्टन्	इष्ट	इष्टान्	इषाथान्	इष्टन्, इध्वन्, इष्टन्
3. ईत्	इष्टान्	इष्टन्	इष्ट	इषातान्	इषत्

MUTATIO VOCALIS RADICALIS.

402. Quæ in vocalem desinunt radices, in *Par. Praddhum* et in *Ātm. Gunam* sumunt; e. c. अपादिपन्, अपदिपि a प्, अन्धादिपन्, अन्धदिपि a म्. Consonante terminatae radices in utraque Voce *Gunam* sumunt, legis 31^æ. ratione habita; e. c. अत्रेदिपन् a त्रिद्, अत्रेदिपि a त्रिद्, अत्रेदिपन् a त्रिद्, अत्रेदिपि a त्रिद्, अत्रेदिपन् a त्रिद्, अत्रेदिपि a त्रिद्. Integræ conjugationis paradigmata sint सु genere et सुप् scilicet (v. Tab. ad r. 428.).

EXCEPTIONES.

403. Radices *ञि* *crescere*, *ऊर्ण* *legere* et *जागृ* *vigilare*, in *Par.* usitatae, *Gunam* sumunt loco *Vriddhis*, inde *अञ्चयिपम्*, *आणवियपम्*, *अजागरिपम्* pro *अञ्चयिपम्* etc.

404. *दीधी* et *वेवी* *Atm.* ante intermedium *इ* radicalem vocalem abjiciunt, inde *अदीधियि*, *अवेवियि* pro *अदीधयिपि*, *अवेवयिपि*.

405. Radices *नू* *Par.* *laudare*, *धू* *Par.* *agitare*, *गू* *Par.* *alvum exonerare*, *धू* *Par.* *fumum esse*, *कु* *Atm.* *sonare sine Vriddhi* vel *Guna* *ऊ* finale ex euphoniae lege 51. in *उच्* immutant; e.c. *अनुविपन्*, *अकुविपि*.

406. Radices in *इ* *desinentes* atque *चू* *Par.* *Atm.* *eligere* in *Atmanépado* ad arbitrium aut *इ* aut *ई* sumunt intermediam vocalem; e.c. *अकारिपि* vel *अकरोपि* a *कृ*, *अवारिपि* vel *अवरोपि* a *वृ*.

407. Plures sextae classis radices *Gunam* quam r.402. praescribit non admittunt; e.c. *अङ्गुटिपम्* a *अङ्गु* *findere*.

408. Radices quae *अ* vocalem ante simplicem habent consonantem, *मू*, *यू* et *रू* exceptis, maximam partem *अ* vocalem ad arbitrium producere possunt; e.c. *अपटिपम्* vel *अपाटिपम्* a *पट्* *legere*. Quae in *इ* vel *लू* desinunt radices, una cum *चट्* *Par.* *dicere* et *अनू* *Par.* *ire* semper *अ* producunt; e.c. *अचारिपम्* a *चट्* *hic*, *अचानिपम्* a *चल* *se movere*.

409. *एनू* *Par.* *occidere* suppletur radice *चधू* ex qua formatur *अवधिपम्*. Cum praepositionibus tamen conjunctum *एनू* etiam in *Atmanépado* secundum primam formationem flectitur, abjecta littera *नू* ante *सू*; inde *अएसि*, *अएयास*, *अएता* (r.r.389. b.), *अएयसि* etc.

FORMATIO QUARTA.

410. Haec formatio a prima eo differt, quod adjectum verbum substantivum in *Parasmaypado* reduplicativam sumit syllabam, habentem

इ vocalem, cujus vi euphonica alterum सू in ए mutatur; e.c. सिपम्, सिघ्रहि, सिष्महि. In secunda et tertia persona, ubi ex euphoniae lege 57. सू et त् characteres cum सिप् vel सिस् non conjungi possent, ad analogiam primae formationis dicitur सीम्, सीत्. *Atmanēpadum* secundum primam formationem flectitur. En integrum schema *Paśmasaipadi*:

Sing.	Dual.	Plur.
1. सिपम्	सिघ्र	सिष्म
2. सीत्	सिष्टम्	सिष्ट
3. सीत्	सिष्टान्	सिष्टन्

411. Hanc formationem sequuntur plurimae radices in आ, ए et ओ atque omnes in ऐ desinentes. Vocalis आ nullam subit immutationem, diphthongi autem in आ transeunt; e.c. अचासिपम्, अच्चासिपम्, अजासिपम् a वे, के (v. euph. r. 60.), क्षे. — Radices मि *conjicere* et मो *occidero* item vocalem suam finalem in आ immutant, inde अमासिपम्, अमासिपि. E radicibus consonante terminatis nonnisi tres, in म् desinentes, hanc formationem sequuntur, scilicet नम् *Par. inclinare*, यम् *Par. refracnare*, रम् *Par. Atm. delectari*; e.c. अरसिपम् (v. r. 15.)*. Conjugationis paradigmati inserviant या *Par. Atm. ire* et सो *Par. destruere* (v. Tab. ad r. 423.).

FORMATIO QUINTA.

412. a) Personarum terminationes, omisso verbo substantivo, proxime cum radice conjunguntur, ita ut haec formatio a Praet. augm. 1. nonnisi suppressis classium proprietatibus distinguatur; conferatur e.c. अदाम् cum अददाम् (a दा Cl. 3.) *dare*, अत्त cum अभवत्.

*) In *Atm* यरुणि secundum primam formationem.

(ex अमा-अ-त् २ म. Cl. 1 esse), quae eandem inter se habent rationem ac Graecorum $\iota\omicron\iota\acute{\omicron}\nu$ et $\iota\acute{\omicron}\acute{\omicron}\nu$, $\iota\phi\acute{\omicron}\nu$ et $\iota\phi\acute{\omicron}\nu$.

b) *Atmanipadum* primam sequitur formationem, ita tamen ut ad analogiam r. 389. c. म् littera ante terminationes त्, यान्, ङ् quod semper pro ध्वम् ponitur, abjicitur. In integrum schema:

PARISMAIPADUM

Sing	Dual	Plur.
1. अम्	व	म
2. म्	तम्	त
3. त्	तान्	ङ्

ATMANIPADUM

Sing	Dual	Plur.
एषि	एषदि	एषन्दि
इयान्	इयायान्	इङ्
इत्	इयातान्	इयत्

113. Ad hanc formationem praeter radicem म् nomina praeae radices in आ, ए vel ईr decedentes pertinent. Diphthongi ए et ईr transformantur in आ atque una cum आ primitivo ante ङ् tertie pers. pl. et ante intermedium इ *Atmanipadi* supprimuntur, e. g. अधान्, अधान्, अधात्, अधिच etc. a धे *bhāre*, अस्तान् etc. a स्ते *destruere*. Paradigmati inserunt radix स्त (v. Tab. ad r. 128)

114. Radix म् esse in *Atmanipado* omnino sequitur tertium formationem, inde अमाविषि, अमाविष्टान्, अमाविष्ट etc. *Parasmaipadum* hanc habet anomaliam, quod in tertia pers. pl. अम् sumit terminationem pro ङ्, atque ante vocales terminationum इ radicale in ड्व् transformat pro ड्व्, inde अमड्वन्, अमन्, अमत्, अमड्वन्, अमड्वन्, अमड्वन्, अमड्वन्, अमड्वन्.

FORMATIO SEPTIMA

115. Haec formatio a praecedente eo distinguitur, quod inter radicem et personarum terminationes inseritur अ vocalis, quae eam

quae regulā 104. est exposita, legem sequitur. *) En integrum schema:

PARASMAIPADUM.			ATMANEPADUM.		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. अम्	आव	आम	ए	आवहि	आगहि
2. अस्	अतम्	अत	अथान्	एथाम्	अध्वम्
3. अत्	अताम्	अन्	अत	एताम्	अन्त

416. Quae in consonantem desinunt radices, nullam subeunt mutationem vocalis suae, quo haec formatio differt a Praeterito augmentato 1. classis primae; conferatur e. c. अस्तपम् cum अस्तपम् a स्प् cl. 1. *ire*. — Usurpatur haec formatio in quibusdam radicibus sextae classis, quae ex lege 335. in specialibus temporibus nasalem inserunt, quā ejectā discrimen a Praeterito augm. uniformi efficitur; conferatur e. c. अमुचम् cum अमुचन् a मुच् cl. 6. *dimittere*. — Vocales आ, इ et ए in fine radicum abiciuntur; क् transit in अङ्, atque क् in ईङ्; c. c. अग्रम् a श्च *erescere*, अधम् a धे *bibere*, अस्तम् a स्त् *ire*, अजीरम् a ज् *senescere*, *confici*. Aliae vocales finales in hac formatione non occurrunt. Paradigmati inserviant लिप् *Par. Atm. illinere* et ह्या *Atm. dicere* (v. Tab. ad r. 428.).

417. Nonnullae primae et sextae classis radices, quae in specialibus temporibus formis vicariis supplentur, Praeteritum multiforme propria e radice efficiunt secundum लिप्; conferatur e. c. आगम् cum आगच्छम् a गम् cl. 1. *ire* (v. r. 327.).

*) Haec formatio accuratissime cum graecis Aoristis sicut ἔτυπ-ε-ν, ἔτυπ-ε-ς convenit, quippe qui item vocalem brevem intermediam ponant inter radicem et personarum characteres.

118 In *Atmanepado* haec sexta formatio primum usitata est, atque radices, quae cum in *Parasmaipado* adhibent, in *Atm.* maximam partem aut primam aut tertiam formationem assumunt.

410 Plures radices primae classis, quae in reliquis temporibus nonnisi *Atmanepadam* usurpant, in Praet multis etiam *Parasmaipadam* secundum sextam formationem adhibent, in *Atmanepado* autem tertiam formationem assumunt (cf r 418) e c गतुं splendere format अगताम्, अगोतिथि

420 Radices वच् dicere, ह्य offundere, जान् regere, ज्ञच् conjicere, नप् perire, घत् cadere substituant द्याच्, रन्ध्, शिप् (cf r 363), स्थ्, नेप्, पत् (cf r 374) e c अघोचन्, अन्धन् etc नप् etiam regulariter format अनशम्

FORMATIO SEPTIMA

121 Personarum terminationes, sicut in sexta formatione, in media vocali अ conjunguntur cum radice, cujus initium post augmentum repetitur, quia in re haec forma Graecorum Plusquamperfecto respondet, e c अशिशियन् a शि ve (r euph r 62)

422 Quae r consonante incipiunt radices cum int ejus vicariam (r r 365) repetunt, una cum vocali radicali, quae, si longa est, corripitur aut in radice ipsa aut in repetita syllaba, ita ut duae hae syllabae inter se teneant quandam aequilibrum rationem, quae cum ei convenit, quae secundum r 300° inter radicem et personarum terminationes constat. Nonnullae radices ad arbitrium utramque admittunt speciem, tam eam quae repetitam quam eam quae radicalem syllabam habet longam, e c अतृत्तणम् vel अतृत्तणम् a तृप् cl 10, अशोशितम् vel अशिशितम् a शीप् cl 10. Plurimae tamen, hanc Praet formationem exhibentes radices, nonnisi alterutram admittunt speciem, ita quidem ut formae cum longa repetita syllaba longe sint

nsitatissimae; c. c. अशीशिकम्, non अशिशिकम् a शीक् Cl. 10.; अतृलम्, non अतृलम् a तृल् Cl. 10.

423. Sequuntur hanc formationem: 1. radices, शि, श्वि, हु, झु*), न्, quae repetitam syllabam positione habent longam, c. c. अउडुवम् (v. euph. r. 52.). 2. Omnes radices decimae classis et Causalia, quippe quae in forma cum decima classi (v. r. 297.) conveniant.***) Radices decimae classis et Causalia additamentum अय्, quod secundum r. 297. etiam ad Temp. generalia extenditur, abjiciunt, ceteroquin autem hoc Praet. non ex primitiva radice forma sed ex ea efficiunt, quam radix *Guna*, vel alio incremento et euphoniae legibus ante adjectum अय् assumit, c. c. च्छ् format अच्यच्यम् ex च्छ् abjecto अय् (v. r. 425. b.), लिङ् format अलीतिङम् ex लिङ्, मी format अमीमयम् ex माय् (v. r. 425. a.). Attamen radices in उ vel ऊ desinentes, nisi a semivocali, labiali vel झ littera incipiunt, in repetita syllaba उ sumunt, vel, ante duas consonantes, उ; c. c. न् in forma causali format अन्-नवम् e नावय्; च्छ् Cl. 10. format अच्यच्यम् e च्यावय्. Quae a semivocali, labiali vel झ incipiunt radices, उ vel ऊ terminatae, generalem sequuntur regulam; c. c. य् *Atm.* format अयीयवे e यावय् (vid. r. 425. a.), भ् Cl. 10. format अवोभवम् ex भावय्.

424. Radices cum penultima इ huic vocali in repetita syllaba substituunt अ (cf. r. 430.) c. c. मज् format अममजम् e मजाय् omisso *Guna* (v. r. 342.). Eae autem radices, quae ex generali decimae classis et Causalium lege *Guna* sumunt, longam syllabam quam *Guna* अद् cum sequente consonante positione format (ut धर्षय् a धय्) ad arbitrium eo corripere possunt, quod *Guna* अद् ad primitivam

*) झु frequentius primam assumit formationem.

**) De Causalium formatione hujus Praeteriti proprio suo loco fusius agitur (vid. r. 576. et sq.).

ipsius potestatem et reducitur, quo facto, suppressa radicalis syllabae longitudo ad repetitam syllabam transfertur, quae hanc ob causam et recipit (vid. r 425 a) pro अ, e c अर्धयम् vel अदीधयम्, a धयम्, e धयम्.

125 Quinquam formae cum longi reduplicativa et brevi radicali syllaba longe sunt admatissimae et frequentissimae, non tamen repetita syllaba extremam longitudinis gradum adimit, id quod ex sequentibus apparet legibus

१) आ, quae gravior est vocalis quam ई (१ r 308 a) in repetita syllaba suppletur per इ, conferatur e c अपीपलन् a पालय् cum अल वातन् a वातय् — Nonnullae radices quae अ vocalem radicalem in decima Classi vel causali forma non produciunt, tamen in repetita syllaba ponunt इ e c अशीगमन् a गमय् e गम् Cl 10, अशीगमन् a गमय्, quod est Causale radiceis गम्.

b) Diphthongi in repentina syllaba transeunt in cognatam simplicem vocalem longam atque in radice ipsa corripuntur in respondentem simplicem vocalem brevem (v. annot. ad r. 33), e. c. अह्नाम् a रेत्तय् e ह्ना. Ubi altera adhibetur species (v. r. 422), repetita syllaba habet brevem vocalem, cognatam diphthongo radicalis syllaba autem diphthongum retinet e. c. अचिपेत्त्म् a पेत्तय् e पेत्त्.

c) Duplex longitudo, vocis natura et positione effecta, in re-
petita syllaba non admittitur, quoniam ob rem radices a duabus con-
sonantibus incipientes in repetita syllaba longas vocales इ et ऊ in इ
et उ corripunt, e c अद्यद्दसम् pro अद्यद्दसम् । दसयु c दसु. *)

* Rad ces a s ne p entes, q a ex ept lege 60 luterac s post vocalem brevem repe titae syllabae respon lentem Tenuem anteponunt, eandem sequuntur analogiam e c धन्विद् देगु ह्राद्गु e दद् Quae quod rar ss me acc d i ra l calem syllabam longam non corrip unt rad ces a dualius consona t l s inc p entes jan e general lege 1 in repet ita syllaba

‡ 426. Quae a vocali incipiunt radices, consonantem finalem repetunt cum इ, atque vocalis initialis coalescit cum augmento, iatione habita regulæ 318; e.c. आटिटम् - आ(टि)टम्, ऐडिउम् - ऐ(डि)उम्, औचिक्कम् - औ(चि)क्कम् (v. r. 368. 2.) ab अटय्, ईडय्, उच्चय् ex अट्, ईड्, उच्च्.

‡ 427. Radices a vocali incipientes, si in duas desinunt consonantes, ultimam repetunt atque penultimam adjungunt vocali radicali, quae cum augmento coaluit; e.c. आडिगम् - आञ्(डि)गम् ab अडय् ex अङ्गम्.

‡ 428. Paradigma conjugationis sit चोय् a च्चुर *furari* in adjuncta Tabula, quae septem formationum Præteriti multiformis præbet conspectum.

PRAETERITUM REDUPLICATIVUM.

429. Personarum terminationibus a consonante incipientibus intermedia vocalis इ antepositur, paucis radicibus exceptis (v. r. 430.). In *Atmanêpado* 2. personae pl. terminatio छे scribi potest इ, quod præcipite in radicibus vocali terminatis usu receptum est. Ante terminationem थ (in 2. p. sing. *Par.*) plurimae radices in vocalem desinentes intermedium इ ad arbitrium aut ejicere aut retinere possunt; e.c. चिचेथ् vel चिचियिथ् a चि (v. r. 436.).

430. Radices कृ *facere*, श्रु *ire*, भृ *ferre*, छृ *eligere*, दृ *currere*, श्रु *audire*, स्तृ *laudare* intermedium इ non admittunt atque in *Atmanêpado* semper दे usurpant pro छे; e.c. चकर्थ्, चकृव्, चकृम; चकृमदे, चकृदे. — Plures in consonantem desinentes radices इ intermedium ad arbitrium inserunt vel omittunt; e.c. निविध्व्, निविध्म vel निविधिच; निविधिम् a निध् (v. r. 80.).

Praeteritum reduplicativum.

431. Radices, quae a consonante incipiunt, cum aut ipsius vicariam, ratione habita regulae 368., repetunt una cum radicali vocali, quae, si longa est, corripitur.*) इ et ऋ in repetita syllaba supplentur vocali अ. E. c. विविश a विश्, वृभृष् a भृष्, चक्रम् a क्रम्, द्रगम् a गम्, तितेष् a तेष्, उठैष् a ठैष्, तस्यल् a स्यल्, तृड्**)

a स्तृ, सिणिङ्ग a सिङ्ग**), पस्पृष् a स्पृष्.
432. Quae ab अ, इ vel उ incipiunt radices in simplicem consonantem desinentes, initialem vocalem repetunt, ita tamen, ut cum radicali syllaba ad analogiam r. 35. coalescat; e. c. आद् ex अ + अद्, ईप् ex इ + इप्, उप् ex उ + उप्. Excipitur Singularis *Par.*, quippe qui secundum r. 435. *Gunam* sumat, quae इ, उ in ए, ओ transeunt diphthongos, ante quas reduplicativae syllabae इ et उ ad analogiam r. 51. in एप् et उप् transeunt; e. c. इयेप्, du. ईपिव, pl. ईपिम ab उप्; उयोष्, du. उयिव, pl. उयिम ab उप्.

433. Radices quae initialem अ vocalem ante duas habent consonantes, atque radices cum naturali इ ante simplicem consonantem, in reduplicativa syllaba ponunt आ atque inter hanc et radicalem syllabam inserunt न् euphonicum; e. c. आनल् ab अल्, आनिद्द् ab अद्द्, आनध् ab अध् (cf. r. 431.).

434. Radices a longis vocalibus incipientes, atque eae quae initialem इ, उ vel ऋ ante duas consonantes habent, Praeteritum reduplicatum circumscribunt secundum r. 457.

435. Radices in simplicem consonantem desinentes in Singulari *Par.* breves vocales इ, उ et ऋ *Gunae* incremento augent (cf. r. 308.); e. c. विविश a विश्, चक्रोथ a क्रथ्, ततर्प a तप्.

436. Radices in vocalem desinentes, aut brevem aut longam,

*) De diphthongis corrigendis vid. annot. ad r. 33.

**) v. r. 50

in prima pers. sing. *Par.* ad arbitrium *Vriddhū* sumunt vel *Gunam*, in secunda *Gunam*, in tertia semper *Vriddhū*; e. c. चि format 1. p. चिचाय (e चिवे + अ) vel चिचय (e चिवे + अ), 2. p. चिवेय vel चिचयिथ, 3. p. चिचाय; ध् format 1. p. उधाव vel उधव, 2. p. उधेय vel उधविथ; 3. p. उधाव.

437. Ubi *Gunae* vel *Vriddhis* incrementum propter graves terminationes non admittitur, i. e. in Duali et Plurali *Par.* tribusque *Atmanépadī* numeris, *) vocales इ, ई, उ, ऊ, ऋ, ॠ in fine radicum euphoniae regulas 50-54. sequuntur, e. c. सिनियम a नो (r. r. 50.), सिस्मियम a स्मि (r. r. 52.), चक्रुस् a कृ (r. r. 54.), सस्महस् non सस्मृस् a स्म, **). — उ et ऊ tam post unam quam post duas consonantes in Praet. redupl. semper in उव् nunquam in solum व् transeunt, (r. r. 53.); ऋ semper in अर् transformatur (r. r. 54.). E. c. उप्रविम a ध्, मुमुक्षुस् a श्, अवहत् a व्, तत्तहत् a ह्.

438. a) आ finale cum terminatione अ primae et tertiae pers. sing. *Par.* anomalum in modum coalescit in औ atque ante alias a vocali incipientes terminationes abjicitur; e. c. दा *Par. Atm.* dare format: *Par.* ददौ, ददिथ vel ददाथ, ददौ; ददिव, ददथस्, ददतुस्; ददिम, दद, दउस्. *Atm.* ददे, ददिपे, ददे; ददिचहे, ददाथे, ददाते; ददिमहे, ददिध्वे (ह्रि), ददिरे.

b) Eundem in modum flectuntur radices in quampiam diphthongum desinentes, quippe quae finali diphthongo substituant आ vocalem (cf. r. 411, 413.), quae in syllaba redupl. corripitur in अ; e. c.

*) Intermedia vocalis इ in इव, इव etc., quia fere semper ponitur, quasi ad terminationem personalem ipsam refertur, ita ut haec vocalis vim terminationum in radicalem syllabam non infringat (cf. r. 300?).

**) Hanc analogiam sequuntur omnes a dualis consonantibus incipientes radices in ऋ (r. 54.).

दधी, दधिय vel दधाय, a धा pro धे, अगी, अगिय vel अगाय, a गा pro गे, सनी, सनिय vel सनाय a सा pro से

439 a) Radices १ consonante incipientes, si अ् vocalem ante simplicem consonantem habent, hanc vocalem in tertia pers sing *Par* necessario atque in prima pers ad arbitrium producant, e. c. अगाम *ivit*, अगाम vel अगम *ivi* १ गम्.

b) In Duali et Plur. *Par* tribusque *Atman'pado* numeris, अ् medium, suppressa reduplicatione, immutatur in ए, si quidem initialis et finalis radices consonans sunt simplices atque initialis consonans neque च् est neque una eorum consonantium, quae secundum १ 368 1 et 2. in repetita syllaba vicaria utuntur littera Secunda persona sing *Par*. ante इय eandem sequitur legem, ante य् autem, proxime cum radice conjunctum, reduplicationem et primitivam radices vocalem retinet. Utraque forma ad arbitrium usurpatur, e c. चेरिय vel चचर्य *visi* a चर्

ANNOT. Rationem mutandae अ् vocalis in ए in vi assimilationis litterae इ vel ए terminationum video, quae in *Atman'pado* praeter secundam et tertiam pers Dualis, omnes a dictis vocalibus incipiunt, ut तेने, तेनिथे, तेने etc a तन्. Hae terminationes *Atman'pado* una cum usdem primae personae du et pl et secundae pers sing *Par isma pad* ut equidem puto, effecerunt ut radicalis syllabae अ् vocalis in ए transierit d pl thongum, quae, semel procreata, etiam in reliquis puras formas irrepsit, (v r 33). Gravissimum hujus sententiae argumentum in secunda pers sing *Par* invenimus, quippe quae, ante इय, vocalem अ् in ए immutet, ante य् autem retineat. — Ubi अ् vocalis duabus consonantibus a terminationibus separatur, hac re vi assimilationis terminationum infringitur e c. अवन्धिम् non वेन्धिम् a वन्ध् *lgare*. Quod ad suppressendam reduplicationem attinet, rationem in eo solum esse censeo, quod, ubi अ् in dpl thongum ए excrevit, pondera diminutio in multo vocis necessaria sit praesertim cum etiam personarum terminationes sint graves. In radicibus tamen, q. ze ex lege 368 vicaria utuntur littera vel e duabus consonantibus unam tantum repetunt, in sic constitutis radicibus, hco,

syllaba reduplicativa (quia magis differt a radice ipsa*) et quasi independens et necessaria ejus pars videtur esse) fortiori vinculo eum ea conjuncta est. Cum autem in modo de criptis radicibus, syllaba reduplicativa, semel cum radice conjuncta, non amplius ab ea disjungi possit**), in hac re causam esse puto qua dictae radices vi assimilationis terminationum resistant. Non enim radix, ut jam supra monui, aut terminaciones graves simul tam reduplicatione quam aucta vocali radicali aggravari potest.

440. Radices फल, भङ्, त्रप्, ग्रथ् et अथ्, quanquam conditionibus r. 439. b. non respondent, tamen in ibi dictis personis स्र व-calem in ए immutant; e. c. फोलिम, त्रेथिमदे.

441. Radices त्रच्, भन्, श्यम्, फण्, वन्, स्वन्, राङ्, भ्राण्, राध्, quanquam conditionibus r. 439. b. non respondent, tamen in ibi dictis personis vocalem radicalem in ए transformare, aut generalem regulam sequi possunt; e. c. त्रेथिम vel तत्रथिम, भ्रेथिम vel वभ्रेथिम. Attamen radix राध् cum praepositione आ conjuncta (आराध् colere) regularem tantum formam admittit, e. c. आराधिम non आरेधिम.

442. Paradigmata integrae hujus Praeteriti conjugationis sint चि colligere, तद्धु vexare et तन् extendere.

PARASMAIPADUM.

ATMANIPADUM.

चि colligere.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. चिवाय १. चिचय	चिच्यव	चिच्यिम	चिच्ये	चिच्यवरे	चिच्यिमरे
2. चिचयिथ १. चिचेथ	चिच्यथ्व	चिच्य	चिच्यिपे	चिच्यथे	चिच्यध्ये १. ३.
3. चिवाय	चिच्यतम्	चिच्यस्	चिच्ये	चिच्यते	चिच्यिरे

*) e. c. in तन् minus quam in तच्छ्, in तिमि minus quam in तिति bis conspicimus radicem तन् et तिमि.

**) Excipiuntur radices, quas r. 110. et 411. memorant.

PARASMAIPADUM.

ATMANÉPADUM.

			तृ० <i>verare.</i>		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. तृतोद	तृतृदिव	तृतृदिम	तृतृदे	तृतृदिवरे	तृतृदिमरे
2. तृतोदिय	तृतृदय्यन्	तृतृद	तृतृदिपे	तृतृदाथे	तृतृदिध्वे १. द्वे
3. तृतोद	तृतृदतृत्	तृतृद्वत्	तृतृदे	तृतृदाते	तृतृदिरे

			तन् <i>catendere.</i>		
1. ततान १ cl ततन	तेनिव	तेनिम	तेने	तेनिवरे	तेनिमरे
2. तेनिय १ cl ततन्य	तेनय्यन्	तेन	तेनिपे	तेनाथे	तेनिध्वे १ cl द्वे
3. ततान	तेनतृत्	तेनत्	तेने	तेनाते	तेनिरे

ANOMALA.

443. द्वि *vincere* et द्वि *ire* Praet. redupl. formant ex मि et धि;
e. c. द्विगाय *vicit*, द्विघाय *ivit*.

444. मि cl. 5., मी cl. 1. et मो cl. 9. formant Praet. redupl.
e मा (cf. r. 411.), e. c. ममी, ममिव, मनिम.

445. मू *esse* in syllaba reduplicativa ponit च pro वृ (r. 431.),
deinde *Guna* omittit atque vocalem ऊ ante vocales terminationum,
sicut in r. 414., in ऊच transformat pro उच; e. c. in prima pers.
वभूव, वभूविव, वभूविम, वभूवे, वभूविवरे, वभूविमरे.

446. कृ *Par. ire* cum reduplicazione in tribus numeris format
आनू*), inde आर, आरिव, आर, आरिव etc.

447. Radices णृ *umpere*, पृ *implere* et दृ *dissecare*, in *Par.*

*) यद् *pro* proprie nonnisi Singulari convenit, ubi *et* reduplications (r. 431.) cum *Rad.*
du vel *Guna* radicalis in आर coalescere debet. In Du. et Plur. expectaveris यद् (प्ररिव,
प्ररुत् etc) ex *et* reduplications, et रृ in quod radicalis syllaba *et* ante vocales transire de-
beret.

usitatae, in Duali et Plur. vocalem finalem ad arbitrium aut secundum *r. 437. b.* in अद् transformant aut in solum द् c. c. अशरिम् vel अश्रिम्. "

448. तद् *Par.* format Praet. redupl. ex तद्, ratione habita regulae 439., ita tamen ut in secunda pers. sing. solum तैरिषि dicatur, non ततर्थ. — इद् *Par.* senescere aut eandem sequitur analogiam aut regulariter flectitur; c. c. डेरिम् vel डयारिम्.

449. E sex radicibus, quae in ए desinunt, solum छे et मे sunt regulares (*v. r. 438.*). — दे *Atm.* cum reduplicatione format दिग्भि, unde दिग्भ्ये, दिग्भियपे etc. (sicut चि in *r. 442.*). — ह् *Par. Atm.* corripitur in ह् (vel ह्, cf. छत् in *r. 610.*) unde ह्हाव vel ह्हव, ह्हाय vel ह्हायि, ह्हाव; Du. ह्हाविष etc. Pl. ह्हाविष etc. *Atm.* ह्हाविष, ह्हाविषे etc. (*v. r. 437.*).

450. छे *Par. Atm.* contra *r. 438.* non छा substituit, sed in syllaba redupl. ponit चि (*v. r. 431.*) et in radice ipsa ए diphthongum ante vocales in अय्, ejusque *Vriddhim* ऐ in आय् dissolvit; c. c. विव्ययिषि *textu*, विव्याय *textu*. In personis puris (cf. *r. 308.*) छे corripitur in चि, eo quod ए finale abjicitur et semivocalis य in respondentem vocalem transit (cf. *r. 325.*) c. c. विव्यिम (e चिवि + इम) vel विव्ययिम (e चिव्ये + इम).

451. वे *Par. Atm.* *texere* aut regulariter format चवी etc. (vid. *r. 438. b.*), aut in syllaba redupl. ponit उ et in radice ipsa ए diphthongum ejusque *Vriddhim* ऐ ante vocales terminationum levium (*v. r. 300.*) in अय् et आय् dissolvit; inde Sing. *Par.* उवाय vel उवय, उवयिष, उवाय. Ante terminationes graves वे corripitur in उ, quod cum उ reduplicationis in ऊ coalescit. Hoc autem ऊ ante vocales terminationum transit in ऊव pro उव (*v. r. 437. et cf. r. 445.*) vel inter ऊ et vocales terminationum ponitur य euphonicum (cf. *r. 265. et 271.*) inde ऊविष vel ऊयिष, ऊवयम् vel ऊययम् etc.

452. Radices शृण् *Par. silire* et दृक् *Atm. dare* contra r. 439. reduplicationem et अ् vocalem ubique retinent; e. c. शृशृशिम, दृदृदिमहे, non श्रेशिम, देदिमहे.

453. Radices गन्, एन्, एन्, अन् et घन् vocalem अ् ante terminationes graves (v. r. 300^a.) ejiciunt atque एन् præterea litteram ङ् in omnibus utriusque Vocis personis in न् immutat (cf. r. 357.); e. c. 1. personæ, आगाम् vel आगाम^a), आगमिव, आगमिम a गन्; आघान् vel आघन^a), आघिव, आघिम, आघे, आघिवहे, आघिमहे, a एन्^{**}); चाशान् vel चअन, चअिव etc. a एन्; आशान् vel आशन, आशिव etc. a अन्^{**}); आघात् vel अघत्, आघिव etc. a घन्^{***}).

454. Radices ग्रह्, प्रह् भ्रह् (v. r. 110^a.) et व्रह् ante terminationes graves (v. r. 300^a.) corripuntur in गृह्, पृह्, भृह्, वृह् (vid. r. 325.); e. c. ग्रह् format in 1. pp. आग्राह् vel अग्रह्, अग्रहिव vel अग्रह्, अग्रहिम vel अग्रह्, अग्रहे etc.

455. a) Radices वच्, वद्ध्, वप्, वण्, वत् cl. 1., et वृ in syllaba redupl. ponunt इ् pro व्, atque ante terminationes graves (v. r. 300^a.) etiam in radice ipsa syllabam व् corripunt in उ् vocalem, quæ cum उ reduplicationis coalescit in ऊ, cujus ri euphonica च् finale radicis वत् transit in प् (cf. rr. 80. et 101^a.); e. c. उवाच vel उवच, ऊचिव, ऊचिम a वच्; उवात् vel उवत्, ऊपिव, ऊपिम a वत्.

b) Radix स्वप् dormire in syllaba redupl. ponit स्त्, atque ante terminationes graves (v. r. 300^a.) radicalem syllabam corripit in सप्; e. c. स्रपाप vel स्रधप, स्रसपिव, स्रसपिम (v. euphon. r. 80.).

456^a. Radix यद् in syllaba redupl. ponit इ् atque ante terminationes graves (v. r. 300^a.) etiam in radice syllabam य् corripit in इ्, quod cum इ reduplicationis coalescit in ई; e. c. इयाद् vel इयद्, इयिव, ईयिम; ईये, ईयिवहे, ईयिमहे. — Radices व्यच्, व्यध्, व्यध् et

*) v. r. 439. **) cf. r. 375. ***) v. euphon. rr. 33. c. et 101^a.

व्यय in syllaba redupl. ponunt वि, atque radices व्यच् et व्यध् etiam in radicali syllaba ante terminationes graves syllabam य corripiunt in इ; e. c. विव्याध vel विव्याध, विविधिव, विविधिम; विविधे, विविधि-वहे, विविधिमहे.

456ⁿ. Radix अद् Par., solum in Pract. redupl. usurpata, cum praesente et praeterita significatione, caret primis personis et secunda pers. plur., atque secundam pers. sing. format ex अत् (vel अद्), terminatione य proxime cum radice conjuncta. Flectitur igitur:

Sing.	Dual.	Plur.
1. deest	deest	deest
2. आत्थ	आत्थ्यन्	deest
3. आह	आहत्थन्	आहन्

ANNOT. आह etc. etiam a radice आह् derivari potest, ad analogiam radice आप् (v. r. 458. 1.) quae a regula 459 recedit.

PRAETERITUM REDUPLICATUM *Prophrasicum*
~~CIRCUMSCRIPTIVUM.~~

X 457. Praeteritum reduplicatum circumscribitur eo quod radix, addita terminatione आम्, cum Pract. redupl. unius radicem क् facere, अच् et भ् esse constituitur, e. c. ईशास्वकार vel ईशामास vel ईशाम्बभूव imperavit.

ANNOT. Hanc formam in आम् desineatē non cum WILKINSIO pro Participio adverbiali sed potius pro Accusativo abstracti substantivi, solum in hac constructione conservati, habendam esse puto ईशास्वकार (v. r. 68) igitur exprimeret proprie, fecit impensum, ईशामास vel ईशाम्बभूव significaret, fuit quod ad imperium attinet.*)

*) Ratio quod attinet ad alias per Accusativum non exprimitur, nisi in Infinitivo, qui Accusativa terminatione nonnunquam rationem quod attinet ad exhibet.

458. Auxiliare कृ in hac constructione utramque activam Vocem usurpat, ita ut hac in re ad usum radiceis, quam comitatur, se accomodet; अस् et भू autem semper in *Parasmaipado* ponuntur, e.c. इंदाश्रमे, इंदामान, इंदाम्बभूव *laudavit*, ab इंद् *Atm.*

459. Dictum in modum in Praeterito redupl. circumscribi debent:

1) Radices quae incipiunt a vocali, aut naturā aut positione longā; e.c. उपसच्चकार (आन, वभूव) ab ऊप्, इन्द्राच्चकार (आन, वभूव) ab इन्द. — Excipiuntur radices, quae अ initiale ante duas consonantes habent (v.r.433.), deinde आप्, quod cum reduplicatione format item आप् (e. अ + आप्); denique आञ्, quod ad analogiam v.433. format आनञ्.

2) Radices polysyllabae, e.c. दीध्याचक्रे (आन, वभूव) a दीधी *Atm.* — दक्षिद्वा et शान्, etiam simplicem formationem adhibere possunt, ita tamen, ut दक्षिद्वा in 1. et 3. p. sing. non दक्षिद्वा (v.r.438.) sed दक्षिद्वा formet, abjecta vocali finali ante terminationem अ. — ऊर्ण, quanquam etiam a vocali longa incipit, tamen non nisi simplicem, anomalam tamen formam exhibet; e.c. ऊर्णनाव vel ऊर्णनव, ऊर्णनिविच, ऊर्णनिविम.

3) Radices decimae classis, quae additamentum अय् ante आन् retinent; e.c. चोत्थाम् a चृद्.

4) Verba derivativa (v.r.491.).

5) Radices अय् et दय् ite, et ad arbitrium etiam radices विद् scire, कान् et वान् *lucere*, उप *urere*.

FUTURUM PRIMUM.

460. Futurum primum oritur e conjunctione Participii futuri suffixo त् terminati, cum Praesente radiceis अस् *esse* (v.r.365.). In tertia persona trium numerorum utriusque Vocis ponuntur Nominativi

masc. dicti Participii, omisso verbo substantivo; ita ut *Atunnépadum* in hac pers. a *Parasmaipado* non distinguatur; e.c. a धा *ponere* venit धातु, cujus Nominativi masc. sunt धाता, धातारि, धातारस् (v. r. 178. et 179.), qui tertias personas utriusque Vocis hujus temporis significant. In reliquis personis trium numerorum, Nominativus sing. masc. conjungitur cum Praesente radiceis अस्; e.c. धातास्मि (धाता + अस्मि), Du. धातास्वस्, Plur. धातास्मस्; *Atm.* धाताहे, धातास्वहे, धातास्महे.

ANNOT. Iam in libro meo *Conjugations-System etc.* p.26. atque in libro anglico *Annals of Oriental literature* p.50, originem exposui hujus Temporis, quod antecessores mei tanquam simplex constituent. Nominativus dicti Part. veram naturam certae Futuri nostri personae eo assumpsit, quod, sine ullo respectu generis Subjecti, semper masculinam gerit formam, ita ut e.c. दाता non solum significet *daturus est*, sed etiam *datura* et *daturum est*. Contulimus, quod ad hanc rem attinet, tertiam hujus Temporis personam cum Latino amamini, quod primitive Nominativum plur. masc. Participii passivi in minus esse affirmamus, cum Graeco in μένος et Sanscrito in मान् convenientis, quod autem in Latino ad indicandam secundam pers. plur. Passivi compellitur, neglecta generis distinctione, quo terminatio *mini* magis signi personalis naturam indicat. — Sanscritus Nominativus sing. dicti Participii futuri in secunda et tertia pers. nonnunquam a verbo substantivo uno vel pluribus vocabulis separatus invenitur, e.c. in Rāmāyau legitur ज्ञाता परस्वतान् अस्मि *servaturus alius filios es*; in Mahābhār. कर्ता तद् अस्मि ते *facturus hoc sum tibi*. Interdum etiam Verbum subst. omittitur atque Persona pronomine exprimitur (v. *Ardschunā reditum* V.22. et IX.31.). — Praeter Nominativum masc. trium numerorum nullus alius casus formae in त् designantis cum sensu futuro adhibetur, atque Nominativus etiam nunquam tanquam verum Participium futurum, sed tantummodo tanquam una trium personarum Futuri primi usurpatur.

461. Vocalis radicalis sumit *Gunam* (v. r. 34^a.) e.c. एता ab इ, मेता a भी, वेतादा a कृष् (v. r. 83. d^o.), 'दृष्ता a दृष् (v. r. 34^b.), Radix नद् sumit *Priddhim* pro *Guna*, inde माष्टा (vid. r. 89. b. et cf. r. 359.).

DE INSERENDI INSTRUMENTI VOCALI इ.

462. Radices decimae classis et polysyllabae intermediam vocalem इ inserunt, c. c. चोदयिता a च्द cl. 10. (v. r. 297.), आगदित्ता a आग. — Radices दीधी, वेद्यो et ददित्ता vocalem suam finalem abjiciunt, inde दीधित्ता, वेद्यित्ता, ददित्ता. Radices monosyllabae ad aliam quam decimam classem pertinentes respectu intermedi इ has sequuntur regulas:

463. Radices in आ desinentes intermedium इ non admittunt, c. c. याता a या. Radicum in इ et ई desinentium tantummodo छि, जी et डी vocalem इ inserunt; c. c. शयिता (ex शे + इता). — Radices मि et मी cl. 9. radicali vocali substitunt आ, inde माता (cf. r. 411.).

464. E radicibus in उ nonnisi छु, यु, ह्यु et हुतु et ad arbitrium etiam रु, तु, छु, नु, डु et ह्यु vocalem इ inserunt; c. c. स्तयिता vel स्तोता a स्तु. Radices in उ desinentes inserunt इ, c. c. भयिता a भू. Attamen धु et सु etiam omisso इ formant धीता, नीता.

465. Radices in इ fere omnes इ omittunt, c. c. एती a ए; वु cl. 9. in *Par.* inserendum इ producere potest, inde एहिता vel एरीता. — ह्यु sonare et हु sustentare ad arbitrium formant ह्यती, भती vel ह्यदित्ता, भदित्ता. — Radices in इ omnes assumunt vocalem intermediam, quae in *Par.* produci potest; c. c. सतिता vel तरीता a त्.

466. Diphthongi in fine radicum transeunt in आ (cf. r. 438.) atque इ non admittunt; c. c. धाता a धे, माता a मी, शाता a शो.

467. Radices in च, ग, घ, ङ, छ, ज, झ, ञ, ण, त, थ, द, ध, य, र, ल vel वु desinentes omnes इ inserunt.

468. Radices, in consonantem desinentes, quae इ non inserunt, sunt:

1) Radicum in वु desinentium: इय्य inde इता.

2) Radicum in च् desinentium: पच् cl. 1., मच् cl. 6., हिच् cl. 7., वच् cl. 2., तिच् cl. 6.; c. c. पता (v. r. 86.).

3) Radicum in ह् desinentium: solum प्रह् cl. 6., inde प्रह्य (vid. euph. r. 87.).

4) Radicum in झ् desinentium (vid. euph. r. 89.): त्यझ् cl. 1. (त्यता), निझ् cl. 3. (नेता), भझ् cl. 1. (भता), भञ्झ् cl. 7. (भङ्गता), भुझ् cl. 7. (भोता), भ्रञ्झ् cl. 6. (भ्रष्टा), मञ्झ् cl. 6. (मष्टा), यझ् cl. 1. (यष्टा), युझ् cl. 7. (योता), रञ्झ् cl. 4. (रङ्गता), रुझ् cl. 6. (रोता), विझ् cl. 3. (वेता), सञ्झ् cl. 1. (सङ्गता), सझ् cl. 4. (सष्टा v. r. 34^b), स्वञ्झ् cl. 1. (स्वङ्गता). — मझ् cl. 2. ad arbitrium format मार्ष्टा vel मार्शिता (v. r. 461.).

5) Radicum in द्द् desinentium: अद् cl. 2., चद् cl. 7., छिद् cl. 7., द्विद् cl. 7., तद् cl. 6., नद् cl. 6., पद् cl. 4., भिद् cl. 7., त्रिद् cl. 6., शद् cl. 1., सद् cl. 1., स्विद् cl. 4., स्कन्द् cl. 1., एद् cl. 1.; e. c., अत्ता ab अद्, चोत्ता a चद्.

6) Radicum in धू desinentium: कृध् cl. 4., क्षुध् cl. 4., वन्ध् cl. 9., 'लुध् cl. 1. et 4., युध् cl. 4., रुध् cl. 7, राध् cl. 4., वध् cl. 1., व्यध् cl. 4., षुध् cl. 4., सिध् cl. 4., साध् cl. 4.; e. c. क्रौडा a कृध्, 'वन्दा a वन्ध् (v. r. 83. d^o). — रध् cl. 4. format रधिता vel रडा.

7) Radicum in न् desinentium: भन् cl. 4., हन् cl. 2., inde मन्ता, हन्ता.

8) Radicum in प् desinentium: आप् cl. 5., क्षिप् cl. 6., तप् cl. 1., तिप् cl. 1., लिप् cl. 6., लुप् cl. 6., वप् cl. 1., शप् cl. 1., स्वप् cl. 2., सप् cl. 1.; e. c. क्षेप्ता a क्षिप्. — तप् cl. 1. format तप्ती vel त्रप्ता (v. r. 34^b.) vel तर्पिता; दप् format दर्प्ती vel द्रप्ता vel 'दर्पिता. — कृप् cl. 1. Par. format कल्पता (v. r. 13. et 33.) et tantummodo secunda persona inserit इ, inde कल्पिताभि.

9) Radicum in भ् desinentium: यभ् cl. 1., रभ् cl. 1., लभ् cl. 1., e. c. यब्धा (v. r. 83. d^o). — लुभ् cl. 6. format लोब्धा vel लोभिता. *

10) Radicum in म् desinentium: राम् cl. 1., नम् cl. 1., यम् cl. 1., रम् cl. 1.; e. c. यन्ता (v. r. 95.). — क्राम् cl. 4. format, in Par. क्रामिता et in Atm. क्रन्ता.

11) Radicum in ञ् desinentium: क्रोञ् cl. 1., दंञ् cl. 1., दिञ् cl. 6., दृञ् cl. 1., मञ् cl. 6., मिञ् cl. 6., मृञ् cl. 6., रिञ् cl. 6., रुञ् cl. 6., लिञ् cl. 4., विञ् cl. 6., स्पञ् cl. 6.; e.c. स्यटा (v. r. 31⁹). et 98.).

12) Radicum in प् desinentium: कृप् cl. 1., तृप् cl. 4., त्विप् cl. 1., उप् cl. 4., द्विप् cl. 2, विप् cl. 7., घृप् cl. 4., विप् cl. 3., शिप् cl. 7., ञृप् cl. 4., णिप् cl. 4.; e.c. प्रलेटा v. r. 99. — Radices तच् cl. 5., कृच् cl. 9. cum praefixo निद्, हृच् cl. 4., द्विप् cl. 4., दृच् cl. 6., ad arbitrium इ inserunt vel omittunt.

13) Radicum in न् desinentium: घञ् cl. 1. et चञ् cl. 1.; inde घस्ता, चस्ता; चञ् format etiam चतिता.

14) Radicum in ङ् desinentium (v. euphon. rr. 102. et 103.); दङ् cl. 1. (दङ्धा), दिङ् cl. 2. (दिङ्धा), उङ् cl. 2. (उङ्धा); नङ् cl. 4. anomale format नजा e नध् (vid. r. 83. ⁴), et cf. r. 396.); मिङ् cl. 1. (मिङ्धा), रुङ् cl. 1. (रुङ्धा), लिङ् cl. 2. (लिङ्धा), लृङ् cl. 1. (लृङ्धा). चङ् cl. 1. et सङ् cl. 1. anomale formant चोङ्, सोङ् pro चोङ्, सोङ् (v. r. 102. et cf. annot. 1. ad r. 254.); सङ् format etiam सतिता. — Radices गाङ् cl. 1., डाङ् cl. 4., द्राङ् cl. 1., मृङ् cl. 4., मिङ् cl. 4., लृङ् cl. 4., ad arbitrium इ inserunt vel omittunt, e.c. स्नेङ्धा*) vel स्नेदिता, स्नेङ्धा*) vel स्नेदिता.

469. Paradigmati inserviat लिप् conjicere.

PARASMAIPADUM.

ATMANÉPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. जेप्तास्मि	जेप्तास्वच्च	जेप्तास्मन्	जेप्तारे	जेप्तास्वरे	जेप्तास्मन्
2. जेप्तासि	जेप्तास्यन्	जेप्तास्य	जेप्ताने	जेप्तागाये	जेप्ताध्वे
3. जेप्ता	जेप्ताहि	जेप्तामन्	जेप्ता	जेप्ताहि	जेप्तात्स्व

*) v. annot. ad r. 103.

PRECATIVUS.

470. a) Precativus eundem habet Modi characterem (इ) ac Potentialis, atque praesertim cum Potentiali trium posteriorum conjugationum convenit, a quo in 3. et 2. pers. sing. *Par.* sublati classium proprietatibus tantummodo differt; conferatur c. c. तन्यास्, तन्यात् cum Potentiali तन्यास्, तन्यात् a तन् cl. 8., युज्यास्, युज्यात् cum Potentiali युज्यास्, युज्यात् *) a युज्. In reliquis personis स् littera verbi substantivi **) inseritur, ita ut terminationes personales proxime cum ea conjungantur, sicut in prima formatione Praeteriti augm. multiformis; c. c. a तन् venit. तन्यास्म; Du. तन्यास्व, तन्यास्तन्, तन्यास्ताम्; Plur. तन्यास्म, तन्यास्त, तन्यास्तस् (cf. Graecorum tertiam pers. plur. δεινται) ***).

b) *Atmanēpadum* propriam sequitur formationem, non solis terminationibus personalibus a *Parasmaipado* diversam. In omnibus personis radici additur स् littera verbi substantivi, aut proxime aut inserta intermedia vocali इ, cujus vi euphonica स् mutatur in ण्, sicut in tertia formatione Praet. multiformis. Verbo substantivo adjungitur Modi character इ, inter quem et terminationes a vocali incipientes inseritur य् euphonicum (cf. r. 311.). Characteribus-य् et ण् secundae et tertiae pers. Sing. et Du. antepositur altera sibilans, et quidem ण् post इ, et स् post आ; littera य् autem efficit ut

*) Similem differentiam videmus inter Graecorum Aoristum et Praesentem Optativi, cf. δειν cum διδωμι.

**) Eandem enim originem स् litterae, in hoc Modo insertae,tribuendam esse pulo quam eidem litterae in Praeterito multif. introductae (r. r. 338.).

***) in secunda et tertia pers. sing., ut equidem puto, verbum substantivum eam ob causam omittitur, quia ex euphon. lege 57. स् cum terminationibus स् et ण् conjungi nequit (cf. r. 401.).

sequens घृ et त् transeant in ह, द्र (v. r. 99.). In secunda pers. plur. pro ध्वम् scribi potest हुन्.

En integrum schema utriusque Vocis*).

PARASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. यासम्.	यास्व	यास्म	सीय	सीवहि	सीमहि
2. यास्.	यास्तम्.	यास्त	सीष्टात्.	सीयास्वाम्.	सीध्वम् (इम्)
3. यात्.	यास्ताम्.	यास्तस्.	सीष्ट	सीयास्ताम्.	सीरन्.

DE VOCALIS RADICALIS IN PARASMAIPADO MUTATIONE.

471. आ finale post simplicem consonantem transit in ए**); post duas consonantes आ ad arbitrium item transit in आ aut non mutatum retinetur; c. c. देयासन् a दा. स्वेयासन् vel स्यायासन् a स्था***).

472. इ et उ finalia producantur, c. c. चीयाराम् a चि, नूयासम् a नृ. — कृ finale post unam consonantem transit in रि, post duas in अर्; c. c. त्रियासम् a क, स्मर्यासम् a स्म. — Radix कृ ite item transit in अर्, inde अर्यासम्. — ऋ finale transit in ईर् atque post labiales in ऊर् (v. r. 54.); c. c. त्र्यीसम् a त्र, पर्यासम् a प.

473. E radicibus in ए desinentibus tantummodo घे in Par. est regularis atque format घेयासम्, quod ad analogiam r. 471. ex धायासम् explicari potest (v. r. 474.).

* Cf. schema *Atmanēpadi* cum Potent. radicis घृ *Atm.* in r. 366. et vid. de origine Precativi Librum meum *Conjugationssystem etc.* § 31. et 35.

**) ut equidem puto, ex vi assimilationis sequentis semivocalis ए (cf. r. 626.).

***) Secundum FORSTERUM plures radices a simplice consonante incipientes आ vocalem non mutatam retinent, c. c. ex पृ cl. 2. FORSTERUS efficit पयासम्. Apud scriptores Modus precativus rarissime invenitur.

474. ऐ finali substituitur आ (cf. rr. 411., 413., 438., 466., 485.), quo facto, ratio habenda est regulae 471.*) — ओ finali item substituitur आ, quod tamen, secundum FORSTERUM, ante sequens य non in ए immutatur; e.c. दयासम् a दे.**)

475. Radices in consonantem desinentes vocalem radicalem non immutant, radicibus decimae classis exceptis, quippe quae *Gunam* hujus classis propriam retineant, additamentum अय् (v. r. 297.) autem abjiciant; e.c. चौर्यासम् a चुर cl. 10.

476. Radices duabus terminatae consonantibus, quarum prior est dasalis, eandem in *Par.* ejiciunt; e.c. मध्यासन् a मन्ध्.

DE MUTATIONE VOCALIS RADICALIS IN ATMANÉPADO.

477. Radices in इ, ई, उ vel ऊ desinentes sumunt *Gunam*; e.c. चेपीय a चि, नेपीय a नी, पविपीय (ex पो + इ + पीय) a प्. — E radicibus in ऋ tantummodo eae, quae intermedium इ inserunt, accipiunt *Gunam*; e.c. वरिपीय a वृ, कपीय a कृ. Radices in इ desinentes ante intermedium इ, quod in ई producere possunt, habent *Gunam*; omisso intermedio इ vel ई, इ finale sicut in *Par.* transit in ईन् et post labiales in ऊन्; e.c. वारिपीय vel वरीपीय vel वीपीय a वृ; परिपीय vel परीपीय vel पीपीय a प्. — Diphthongi ए, ऐ et ओ in fine radicum transcunt in आ (cf. rr. 411., 413., 438., 466., 485.); e.c. वासीय a वे, त्रासीय a त्रि, द्यानीय a द्यो.

478. Radices in consonantem desinentes ante intermedium इ *Gunam* assumunt, omissa vocali इ, radicalem vocalem puram retinent; e.c. भृत्सीय a बृध् (v. r. 83.d²), पर्विपीय a प्व्.

*) secundum WILKINSUM, FORSTERUS post simplicem consonantem ut retinet, post duplicem, atque in radice मे, ad arbitrium ए et उ admittit, e. c. सेगाम् vel सगाम् a से.

**) WILKINSUS यो primitivum retinet, formatque e. c. शौर्यासम् a शो.

479. Quod ad inserendam vel omittendam intermediam vocalem इ in *Atmanépado* attinet, plurimae radices analogiam Futuri primi sequuntur (v. r. 462-469.). Paradigmati integrae hujus Modi conjugationis inserviat तुद् *verare*.

PARASMAIPADUM.

ATMANÉPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. तुद्यासम्	तुद्यास्व	तुद्यात्म्	तुत्सीय	तुत्सीवहि	तुत्सीमहि
2. तुद्यास्	तुद्यास्तम्	तुद्यास्त	तुत्सीताम्	तुत्सीयाताम्	तुत्सीध्वम् (ङम्)
3. तुद्यात्	तुद्यास्ताम्	तुद्यास्तस्	तुत्सीष्ट	तुत्सीयाताम्	तुत्सीम्

ANOMALAE.

480. Radices anomalaе in *Parasmaipado* easdem subeunt coroptiones quae in puris formis Praeteriti reduplicativi locum habent, inde radices ड्, व्ये et वे corripuntur in इ, वि et उ (cf. r. 444., 450. et 451.), ex quibus secundum r. 472. efficiuntur द्यासम्, वीयासम्, ज्यासम्. — Radices यद्, प्रद्, भद्, et वच् in *Par.* corripuntur in गद्, पद्, भद्, वच्; c. c. गद्यासम् (cf. r. 451.).

481. Radices वच्, वद्, वप्, वण्, वच् cl. 1., वद् et स्वप् syllabam च in *Par.* corripunt in उ, inde उद्यासम्, उव्यासम्, उष्यासम्, उश्यासम्, उष्यारम्, उष्यारम्, सष्यासम् (cf. r. 455.).

482. Radices यद्, व्यच् et व्यध् syllabam य in *Par.* corripunt in इ, inde इद्यासम्, विद्यासम्, विध्यासम्. — इया et इयो corripuntur in इि, unde इीयासम् (r. r. 472. et cf. r. 456.).

FUTURUM SECUNDUM.

483. Radici additur syllaba स्य, quae conjugatur sicut Praesens primae conjugationis, ratione habita regulae 304; c. c. स्यामि, स्यसि,

स्यति. Ex euphoniae lege 101². syllaba स्य saepissime transit in व्य, e.c. ज्ञेयामि a ज्ञि, वक्ष्यामि a वच् (v. r. 86.).

484. Vocalis radicalis *Guna*e incrementum sumit (v. r. 34³.); e.c. एयामि ab इ, भेयामि a भो, भेत्स्यामि a बुध् (v. r. 83. d³.), द्रक्ष्यामि a दृष् (v. r. 34³.).

DE INSERENDA INTERMEDIA VOCALI इ.

485. Syllaba स्य aut proxime aut intermedia vocali इ cum radice conjungitur, qua in re regularum 462., 463., 464. et 466. ratio est habenda; e.c. चोयिष्यामि a चुर cl. 10., दोधिष्यामि a दोधी (vid. r. 462.), धास्यामि a धे, गास्यामि a गै, शास्यामि a शो (v. r. 466.). — Omnes radices io इ desinentes vocalem इ ioserunt, quam radix च् producere potest; e.c. करिष्यामि, करिष्ये a क्, छरिष्यामि vel छरीष्यामि a च्. — Omnes radices in इ desinentes ad arbitrium इ vel ई inserunt; e.c. तरिष्यामि vel तरीष्यामि a त् Par., करिष्ये vel करीष्ये a क् Atm.

486. Radices in consonantem desinentes, paucis cum exceptionibus, sequuntur regulas 467. et 468.; e.c. त्यक्ष्यामि a त्यक्ष् (vid. r. 468. 4.), लप्स्यामि a लप् (v. r. 468. 9.). — ग्रह् capere intermediam vocalem producit, inde ग्रहीष्यामि.

487. Paradigmati inseruiat हिद् findere.

PARASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. हेत्स्यामि	हेत्स्यावच्	हेत्स्यामच्	हेत्स्ये	हेत्स्यावहे	हेत्स्यामहे
2. हेत्स्यसि	हेत्स्यध्वच्	हेत्स्यथ	हेत्स्यने	हेत्स्येधे	हेत्स्यध्वे
3. हेत्स्यति	हेत्स्यतम्	हेत्स्यन्ति	हेत्स्यते	हेत्स्येते	हेत्स्यन्ते

CONDITIONALIS.

488. Radici antepositur *अ* augmentum, quod cum sequente vocali aut ejus *Guna* coalescit, secundum *rr.* 35., 36. et 318.*); deinde additur syllaba *स्य*, ad analogiam Futuri secundi, aut proxime aut intermedia vocali *इ* vel *ई*; atque vocalis radicalis pariter *Guna* incremento induitur. Adjecta syllaba *स्य* autem non Praesentis sed Praeteriti augm. primi terminationes assumit, ratione habita *r.* 304.; conferatur c.c. *अच्छेत्स्यम्* (*v. r.* 60.) cum *क्षेत्स्यामि* a *क्षि*, *अभोत्स्याम्* cum *भोत्स्यामि* a *भृ* (*v. r.* 83. *d.*), *अतन्विष्यम्* cum *तन्विष्यामि* a *तन्*, *अभविष्यम्* cum *भविष्यामि* a *भृ*.

489. Paradigmati inserviat *तृन्* *revare*.

PARASHAIPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.
1. अतोत्स्यम्	अतोत्स्याव	अतोत्स्याम
2. अतोत्स्यतम्	अतोत्स्यताम्	अतोत्स्यत
3. अतोत्स्यत	अतोत्स्यतान्	अतोत्स्यन्

ATMANEPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.
1. अतोत्स्ये	अतोत्स्यावहि	अतोत्स्यामहि
2. अतोत्स्यथात्	अतोत्स्येयाम्	अतोत्स्येध्वम्
3. अतोत्स्यत	अतोत्स्येताम्	अतोत्स्यन्त

ANNOT. Syllabam *स्य*, quae in Futuro 2. et Conditionali cum radice conjungitur a radice *अन्* *ess* descendere puto, cujus Futurum, acorum non relictum, primitive *अस्यामि* vel *स्यामि* sonuisse videtur, Conditionalis autem *आन्यम्* (ex *अ* +

*) c.c. *क्षेप्यम्* non *क्षिप्यम्* ab *क्ष*

अस्यन्). Cum tamen Futurum 2. *Gūnam* requirat, radix अन् autem ex lege 365. nonnisi in formis puris अ् vocalem abjiciat, ex hac re colligi potest, radicem अन् in Futuro effecisse अस्यामि. Ex अस्यामि autem in compositione facile fieri potuit स्यामि, sicut ex आसाम् *su* in fine Praeteriti multis factum est सम् (v. r. 389.) sicutque Graecorum ἔσονται perditaeque activa forma ἔστω in compositione cum verbis attributivis evaserunt σονται, στω (ἔστω-σονται, ἔστω-στω) *)

490. Omnium Temporum Modorumque conjugationis synopsis praebeat radix क्षिप्, quae in specialibus Temporibus sextam classē sequitur. Quod ad reliquas classes attinet, mittimus ad Tab. ad r. 324.

PĀRASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

PRAESENS.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. क्षिपामि	क्षिपावस्	क्षिपामस्	क्षिपे	क्षिपावहे	क्षिपामहे
2. क्षिपसि	क्षिपथस्	क्षिपथ	क्षिपन्ते	क्षिपेथे	क्षिपध्वे
3. क्षिपति	क्षिपतस्	क्षिपन्ति	क्षिपते	क्षिपेते	क्षिपन्ते

POTENTIALIS.

1. क्षिपेयम्	क्षिपेव	क्षिपेम	क्षिपेय	क्षिपेवहि	क्षिपेमहि
2. क्षिपेस्	क्षिपेत्म्	क्षिपेत	क्षिपेथास्	क्षिपेथाथाम्	क्षिपेध्वन्
3. क्षिपेत्	क्षिपेताम्	क्षिपेयुस्	क्षिपेत	क्षिपेयाताम्	क्षिपेन्

IMPERATIVUS.

1. क्षिपाणि	क्षिपाव	क्षिपाम	क्षिपे	क्षिपावहे	क्षिपामहे
2. क्षिप	क्षिपतम्	क्षिपत	क्षिपस्व	क्षिपेथाम्	क्षिपध्वम्
3. क्षिपतु	क्षिपताम्	क्षिपन्तु	क्षिपताम्	क्षिपेताम्	क्षिपन्ताम्

*) Plura de sanscriti et graeci Futuri origine disserui in *Journ. Asiat. of Oriental Literature* p. 45. etc.

PARASMAIPADUM.

ATMANÉPADUM.

PRAETERITUM AUGMENTATUM UNIFORME.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing. ¹	Dual.	Plur.
1. अक्षिपम्	अक्षिपाव	अक्षिपाम	अक्षिपे	अक्षिपावहि	अक्षिपामहि
2. अक्षिपम्	अक्षिपतम्	अक्षिपत	अक्षिपथास्	अक्षिपेथाम्	अक्षिपध्वम्
3. अक्षिपत्	अक्षिपताम्	अक्षिपन्	अक्षिपत	अक्षिपेताम्	अक्षिपन्त

PRAETERITUM AUGMENTATUM MULTIFORME.

Formatio prima

1. अक्षिप्सम्	अक्षिप्सव	अक्षिप्सम	अक्षिप्सि	अक्षिप्सवहि	अक्षिप्समहि
2. अक्षिप्सीस्	अक्षिप्सम्	अक्षिप्स	अक्षिप्थास्	अक्षिप्साथाम्	अक्षिप्सध्वम्
3. अक्षिप्सोत्	अक्षिप्साम्	अक्षिप्सन्	अक्षिप्स	अक्षिप्साताम्	अक्षिप्सन्त

*PARASMAIPADUM**ATMANĒPADUM***FUTURUM SECUNDUM**

Sing	Dual	Plur	Sing	Dual	Plur
1 क्षेप्स्यामि	क्षेप्स्यावस्	क्षेप्स्यामस्	क्षेप्स्ये	क्षेप्स्यावहे	क्षेप्स्यामहे
2 क्षेप्स्यसि	क्षेप्स्यथस्	क्षेप्स्यथ	क्षेप्स्यसे	क्षेप्स्येथे	क्षेप्स्यध्वे
3 क्षेप्स्यति	क्षेप्स्यतस्	क्षेप्स्यन्ति	क्षेप्स्यते	क्षेप्स्येते	क्षेप्स्यन्ते

CONDITIONALIS

1 अक्षेप्स्यम्	अक्षेप्स्याव	अक्षेप्स्याम	अक्षेप्स्ये	अक्षेप्स्यावहि	अक्षेप्स्यामहि
2 अक्षेप्स्यस्	अक्षेप्स्यतम्	अक्षेप्स्यत	अक्षेप्स्यथास्	अक्षेप्स्येथाम्	अक्षेप्स्यध्वम्
3 अक्षेप्स्यत्	अक्षेप्स्यताम्	अक्षेप्स्यन्	अक्षेप्स्यत	अक्षेप्स्येताम्	अक्षेप्स्यन्त

VERBA DERIVATIVA.

491. Verba derivativa comprehendunt passiva, causalia, desiderativa, intensiva et denominativa, quorum priora quattuor a radicibus ipsis, abjectis classium characteribus, descendunt; denominativa a nominibus trahunt originem.

PASSIVUM.

TEMPORA SPECIALIA.

492. Passivum terminationibus personalibus *Atmanēpādi* utitur, quibus in temporibus specialibus syllabam *य* praefigit; ita ut prorsus cum quartae classis *Atmanēpado* conveniat. Etiam r. 304. ratio est habenda.

ANNOT. Cum quarta classis maximam partem verba neutra comprehendat, quorum significatio ad passivi naturam proxime accedit, (e. c. *म्रिये morior*, *आयि nascor*): HAUGHTONIUS *) apte hac in re causam quaesivit, cur Passivum et quartae classis *Atmanēpudum* inter se non differant. Etiam Passivi characteris *य* explicationem maxime probandam offert vir doctissimus, qui a radice *इ* vel *या* ire illum descendere putat, cum revera in Hindostanā aliisque dialectis Indicis Passivum circumscribatur per verbum auxiliare ejusdem significationis et originis, et quidem per *आना* (e *यान् ito*) in Hindostanā et *या* in Bengalica lingua. Dicitur e. c. Bengalice *काय याइ* i. e. in actionem faciendi eo, pro *fito*. Conferatur Latina locutio *amatum iri* et verbum *teneo* ex *ten* et *eo* compositum. In Sanscritō ipso legere mememini *ग्रहणम् ययौ* *avit in captionem pro captus est*.

*) In Manus editione Vol. I. p. 329 et Grammaticae Bengalicae p. 68. et 95.

493. Inveniuntur etiam in passivo terminationes *Parasmaipada* cum caractere य conjunctae, metro fortasse cogente, e c *Hidimb* caed 1 7 विप्रमुच्येम् *liberemur* pro विप्रमुच्येमहि, Brah lament I 19. मच्येम् *liberer* pro मुच्येय, III 8 व्यच्छिद्येत् *extinguatur* pro व्यच्छिद्येत, Nal XIV.6 b मोक्षयसि *liberaberis* pro मोक्षयसे a rad मच, XX 39 a cod Par अदृश्यत् *ceinebatur* pro अदृश्यत Cf r 597.

494 Radices दा *dare*, धा *tenere*, पा *libere*, मा *metum*, स्था *stare* et हा *deserere* vocalem suam आ in ई commutant, id quod vi euphonicae sequentis semivocalis, cui आ se accomodet, attribuendum esse censeo (cf r 471 et 626), e c दीयते *datur* a दा Reliquae in आ desinentes radices hanc vocalem conservant, e c पायते *regitur* a पा *regere*

495 Vocales इ et उ sub fine, sicut etiam ante semivocales finales इ et उ, producuntur, e c चीयते a चि *colligere*, श्रूयते a श्रु *audire*, दीव्यते a दिव् *ludere*, चूर्यते a चूर् *furari*

496 श्चि *crescere* substituit ऊ pro वी, e c श्रूयते, श्रूयसे Radix श्रो *dormire* substituit श्रय्, nam vocalis ई hujus radice contra regulam *Gunae* incremento instructur (cf r 348), et य्, quod sequitur, quasi esset vocalis, efficit, ut antecedens ए in अय् mutetur Dicitur igitur श्रय्यते *dormitur* pro श्रियते (cf r 649)

497 ई finale polysyllabarum reduplicatarum radicum दीधो *fulgere* et वेवी *optare* abjicitur, e c दीध्यते, वेव्यते

498 कृ finale post unam consonantem transit in हि, post duas in अर, e c क्रियते a rad कृ *facere*, स्मर्यते a rad स्म *recordari* — Radices कृ *ire* et ग्राह *regulare* item कृ vocalem immutant in अर, e c अर्यते *itur*, ग्राह्यते *regulatur*

499 Radices न *conspargere* et धृ *tenere* ponunt ते pro हि, e c प्रीयते, ध्रीयते

500 कृ finale transit in ईर, et post labiales in उर, e c दीर्यते a कृ *rumpere*, पूर्यते a पू *implere*

501. Radices regulares in ए desinentes, quae sunt दे, धे et मे; item pleraeque in ओ exeuntes, दो, जो et सो; denique nonnullae in ऐ, desinentes: गी, दी, री. et कै (ex FORTNER sententia की transit in या) vocalem suam mutant in ई; e.c. दीयते a rad. दे *amare*, sive a rad. दो *abscondere*, गीयते a rad. गी *canere*. — हो, ड्यो et pleraeque radices in ऐ desinentes, vocalem suam in आ mutant; e.c. कायते a rad. हो *abscondere*, ध्यायते a rad. धी *meditari*.

502. वे *texere*, ज्ये *tegere* et ह्ये *vocare* substituunt ऊ, वी et ह्ये; e.c. डयते, वीयते, ह्ययते (cf. r. 449. sqq. et r. 495.).

503. Radices duabus terminatae consonantibus, quarum prior est nasalis, hanc maxima ex parte ejiciunt (v. r. 110^a. et 476.); e.c. वध्यते, लध्यते a अन्ध, लक्ष्.

504. Radices तन् *extendere*, खन् *fodere*, झन् *signare*, litteram न् abjicere possunt; quod ubi fit, vocalis अ producitur; dicitur igitur e.c. तायते, खायते जायते et तन्यते, घन्यते, ग्रन्यते.

505. Radices वच् et वद्ध *loqui*, वप् *seminare*, वप् *velle*, वच् *habitare* et वद्ध *ferre*, *trahere* syllabam व् corripunt in उ, et littera च vocis वच् ex analogia r. 101^a. transit in प; e.c. उच्यते, उघ्यते, उघ्यते, उघ्यते (cf. r. 455. et 481.).

506. Radices यद्, व्यद् et व्यच् syllabam य corripunt in इ; e.c. इड्यते, विध्यते, विच्यते (cf. r. 482.).

507. Radices ग्रद्, व्रच्, प्रच् et अग्रच् syllabam र् corripunt in इ; e.c. गृह्यते, cf. r. 480.

TEMPORA GENERALIA.

508. Syllaba य in temporibus generalibus abjicitur, et tertia persona sing. Praeteriti multiformis signo personali त् caret, desinitque in इ, cui radices vocali आ vel diphthongis, quibus आ substituitur, terminatae, य euphonicum anteponunt; e.c. दा, दे, दो formant अदायि.

Omnēs reliquae vocales, tam finales quam mediae, Vriddhis incremento afficiuntur; e. c. अनायि a rad. नी, असायि a rad. स्त, अकारि a rad. कृ, अनेयि a rad. क्षि, अमानि a rad. मन्. Comparetur अनेष्ट etc. in Tab. ad r. 428. — Radix हृष् scire contra regulam accipit Gunam; inde अवेयि pro अवेयि. — Reliquae hujus temporis personae terminationibus Atmānēpadi utuntur, ita tamen ut omnes radices in vocalem desinentes, tertiam sequantur formationem et ad arbitrium vel Gunam vel Vriddhim habeant; e. c. radix नी, quae in Atmānēpado secundum primam formationem efficit अनेयि etc. (v. Tab. ad r. 428.) in Passivo format अनैयिष, अनयिष, अनयिष्, vel अनायिषि, अनायिष, अनायिष् etc. — Radices in आ vocalem vel diphthongum desinentes, sicuti in 3. pers. sing. य् euphonicum inserunt et diphthongum in आ mutant, inde e. c. दा, दे, दी, दो radices formant दायिषि. Radices, quae in consonantem desinunt, non discrepant ab Atmānēpado. — Praeteritum reduplicativum omnino cum Praet. Atmānēpadi convenit; inde e. c. चिच्ये a rad. चि, ततुदे a rad. तद्, तेने a rad. तन् (v. r. 442.). — Radix भू tamen in syllaba reduplicativa praeter च् etiam e generali reduplicationis lege 431. ह् admittit; inde कम्वे vel हम्वे (v. r. 445.).

511. In quattuor posterioribus temporibus, omnes vocalibus terminatae radices auxiliarem vocalem इ inserunt, et ad arbitrium, vel Vriddhis vel Gunae incremento augentur; ita e. c. radix कृ format cum Vriddhi कारिताले, कारिष्ये, कारिष्ये, अकारिष्ये; cum Guna, कारिताले etc. — Quae in diphthongum desinunt radices, illam in आ mutant, cui, aequae atque आ primitivo, य् euphonicum subjungitur; ita e. c. radices दा, दे, दी, दो formant दायिताले etc.

512. Radices consoante terminatae omnino cum Atmānēpado

veniunt*); c. c. radix दिग् ostendere format देष्टादे, दिष्टीय, दिष्ट्ये, अदेष्ट्ये.

513. Recedunt a praecedente regula radices हन् interficere, ग्रह capere et दृग् videre quippe quae, sicuti vocali terminatae radices, sine Atmanépadī respectu, in quattuor posterioribus temporibus vocalem इ inserant et in Praeterito multiformi tertiae formationis rationem sequantur; e. c. अदर्शिपि, दर्शितादे, दर्शिपीय, दर्शिप्ये, अदर्शिप्ये.

514. Paradigma Passivi conjugationis sit rad. क्षिप् conjicere; sufficiat tamen primam ejusvis temporis proponere personam, una cum tertia Praeteriti multiformis.

PRAESENS,		
Sing	Dual.	Plur.
क्षिप्ये	क्षिप्यावहे	क्षिप्यामहे
POTENTIALIS.		
क्षिप्येय	क्षिप्येवहि	क्षिप्येमहि
IMPERATIVUS.		
क्षिप्ये	क्षिप्यावहे	क्षिप्यामहे
PRAETERITUM AUGMENTATUM UNIFORME.		
अक्षिप्ये	अक्षिप्यावहि	अक्षिप्यामहि
PRAETERITUM AUGMENTATUM MULTIFORME.		
अक्षिप्सि	अक्षिप्सवहि	अक्षिप्समहि
अक्षिपि**)	अक्षिप्साताम्	अक्षिप्सत

*) E FORSTERI sententia etiam radices in vocalem desinentes hanc rationem sequuntur, sunt, itemque in Praet. multif.

**) १. २. 508

PRAETERITUM REDUPLICATIVUM.

Sing.	Dual.	Plur.
1. चिच्छिये	चिच्छिपिवहे	चिच्छिपिमहे
FUTURUM PRIMUM.		
1. चैष्टाहे	चैष्टास्वहे	चैष्टास्महे
PRÆCATIVUS.		
1. क्षिप्सीय	क्षिप्सीवहि	क्षिप्सीमहि
FUTURUM SECUNDUM.		
1. क्षेप्स्ये	क्षेप्स्यावहे	क्षेप्स्यामहे

CONDITIONALIS.

1. अक्षेप्स्ये	अक्षेप्स्यावहि	अक्षेप्स्यामहि
----------------	----------------	----------------

CAUSALE.

515. Forma causalis e characterē cum decima classi omnino convenit (v. r. 297. ejusque annotationem); addit igitur radici syllabam अय्, cui in specialibus temporibus vocalis अ subjungitur. Character अय् autem in generalibus temporibus etiam conservatur, Praeterito augm. multiformi et Praecativo *Parasmaipadi* exceptis.

516. Quae in consonantem exeunt radices *Gunā* afficiuntur, e. c. वेद्य *facere ut aliquis sciat*, nuntiare, memorare a विद् *scire*, नर्तय् *facere ut aliquis saltet* a नृत् *saltare*, बोधय् *docere* a ब्रू *scire*.

517. Quae अ vocalem ante simplicem consonantem habent radices, maxima ex parte eam producant; ex parte non mutata eam retinent, inter quas imprimis sunt plurimae littera म terminatae; radices nonnullae ad arbitrium vel अ retinent vel producant. E. c. तापय् a तप् *flagrare*, पातय् a पत् *cadere*, गमय् a गम् *ire*, नमय् sive नामय् a नम् *se inclinare*, इवालय् sive इवलय् a इवल् *flagrare*.

118. Quae in vocalem desinunt radices *Vriddhi* afficiuntur, e. c. नाय् a नो ducere, आय् a अ audivere, फाय् a फु facere. Exceptae sunt radices अ senescere quae *Guna* augetur, आङ्गुलारे et इ hono-
raro, quibus ex arbitrio sive *Guna* additur sive *Vriddhi*.

REGULAE SPECIALES DE HIS QUAE IN VOCALVM EXFUNT, RADICIBUS.

519. Diphthongiinales finales in आ mutantur, cui, aequae ac आ prae-
mitivo, littera ए additur; e. c. स्वापय् a स्वा. धापय् a धे, गापय् a गे.
Excepta sunt 1) verba वा libere, ह्ये tegere, ह्ये nocere, ह्ये texere, इ
secare, शे acuere, quippe quare, pro ए littera, ए euphonicum inseran
(cf. r. 511.); e. c. पायय्, व्यायय्. 2) वा servare, regere, quod ह् in
serit, inde पालय्. 3) दरिद्रा pauperem esse, cujus vocalis finalis ab-
jicitur.

520. Radices स्ना se lavare et स्ले lugere, ubi cum praepositio-
nibus junctae non sunt, आ vocalem ad arbitrium vel corripunt vel re-
tinent, inde स्नापय् sive स्नपय्, स्लापय् sive स्लपय्.

521. Anomale ए adjiciunt: 1) Nonnullae radices, quae vocalem
इ vel ई finalem in आ commutant, caequae sunt इ ire, ubi cum अधि
conjunctum legere significat, हि vincere, स्नि subrudere, मि dissipare,
ही interire, को emere, मो ire, offendere, वी ubi in coitu concipere sig-
nificat, e. c. आपय्, आपय्, स्वापय्. 2) चि colligere ad arbitrium for-
mat sive चापय् sive चपय्, neque non चयय् cum *Gunā*, denique e
r. 518. cum *Vriddhi*, चायय्; 3) भी tunc in *Atman*. efficit vel भापय्,
vel भीपय् vel ad regulam भपय्; in *Parasma*. tantummodo भायय्.
4) शो pudore affici, हि occidere et वी ire, quae *Gunā* augentur, unde
शेपय् etc. 5) इ ire quod item *Gunam* assumit, unde अयय्. 6) ल्
oescere abjecto ए format रोपय्, sive ad regulam रोयय्; क्
et ह्माय् quater ejecto ए efficiunt क्मायय्, ह्मायय्.

522. Radicum polysyllabarum दीधी .et. वेवी abjicitur vocalis finalis, unde दीध्यः, वेव्यु formantur.

523. Radicibus nonnullis, quarum producta est vocalis finalis, addere licet नः, eaque sunt ली amplexi, liquefacere, unde, efficitur लीन्यु sive ad reg. लाय्यु sive लील्यु; प्री amare, exhilarare, unde प्रीण्यु (cf. r. 94.); धृ quassare, unde धृन्यु sive ad reg. धाव्यु.

REGLA III

RADICUM, QUAE IN CONSONANTES DESINUNT, ANOMALIAE.

524. Praeter eas, quas in r. 521. n. 6. attulimus, anomalae sunt hae radices: 1) डृक् impurum esse, ex qua formatur sive डृप्यु sive ad reg. दीप्यु; 2) स्फुक् tremere cujus forma causalis sonat, sive स्फार्यु sive ad reg. स्फौर्यु; 3) स्फाय् crescere cujus य् in च transit, inde स्फाच्यु; 4) हन् occidere, et शक् cadere, quae litteram finalem convertunt in न्, insuper हन् initiali ह् substituit च (cf. r. 357. et 453.), unde शातय् घातय्. Radix शक् a regula non recedit.

CONJUGATIO FORMAE CAUSALIS.

525. Specialia tempora in utraque activa voce omnino cum decimae classis conjugatione conveniunt (v. Tab. ad r. 324.).

PRÆTERITUM AUGMENTATUM MULTIFORME.

526. Hoc tempus characterem अय् abjicit (r. r. 515.) et septimam sequitur formationem, observatis regg. 422 et 428. (e. c. ऐलिलम्*) ab ऐल्यु ex ऐल्, आजिज्ञम्**) ab अज्ज्यु ex अज्ज् अदिदीपम् seu अदीदीपम्***) अ दीप्यु e दीप्, अवाणपम्****) अ भाप्यु e भाप्, अनोनयम्****) अ नाय्यु e नी, अवीविदम्†) अ विद्यु e विद्, अनिनेदम्†) अ नेद्यु e निद्, अल्ललपम् sive अल्लोलीपम्††) अ लोप्यु e लप्, अविच्ययम्††) अ चाय्यु e चि vel चो, अपेस्पशम्†††) अ स्वाश्र्यु e स्पश्यु.

*) r. r. 426. **) r. r. 427. ***) r. r. 422. ****) r. r. 425. a) †) r. r. 425. b) ††) †††) r. r. 425. c)

NOTA. Forma अणस्वशम् derivanda est ex अणस्वाशम्, syllaba enim radicalis, proprie producta retinenda, est correpta, quia vocalis syllabae repetitae, e r. 422. corripienda, duabus consonantibus eam consequentibus producit, neque vero radicem simul atque syllabam repetitam produci licet.

527. Causalia radicum in उ vel ऊ desinentium, primitivae radices vocalem in repetita syllaba ponunt, et quidem longam, quam ob rem ex r. 422. radicalis syllaba corripitur; e. c. अन्तवम् a नाव्य c न्, अथवम् a धाव्य c ध्. Quodsi a duabus consonantibus incipit radix, vocalis ऊ repetitae syllabae ex r. 425. c) corripitur, e. c. अतुध्रवम् a ध्राव्य c ध्र.

528. Ab antecedente regula recedunt, quae a semivocali, labiali vel झ incipiunt radices, una cum ताव्य a त्, quippe quae in syllaba repetita e r. 425. a) exhibeant इ; e. c. अपीयवम् a पाव्य c प्, असीडवम् a साव्य c ड्.

529. Radices in उ vel ऊ exeuntes simulque a consonantibus duabus, quarum posterior est semivocalis, incipientes, in syllaba repetita maximam partem assumunt उ; e. c. अडद्रवम् a द्राव्य c द्. In radicibus autem ह्य्, घ्, झ्, ञ् et ख् licet sive उ sive इ adhiberi; e. c. अच्यवम् sive अचिच्यवम्.

530. Quae medium habent ऋ radices, in repetita syllaba ad arbitrium ponunt अ vel इ, ratione habita regulae 424.; e. c. अववर्तम् vel अवीवर्तम् a वर्त्य c वत्.

531. Causalia वेष्ट्य et चेष्ट्य aut ad regulam formant अविवेष्टम्, अचिवेष्टम् (r. 425. b.) aut anomale अववेष्टम्, अचवेष्टम्.

532. Causale स्याप्य, a स्या, anomale आा vocalem etiam in radicali syllaba in इ convertit, unde अतिष्ठपम् pro अतिष्टपम् (v. r. 425. c.) formatur. E घ्राप्य a घ्रा ex arbitrio formatur sive अतिघ्रिपम् sive ad regulam अतिघ्रपम्.

533. ह्यायय् a ह्ये et श्यायय्, a श्वि derivata, formant अग्रह्वम् vel अग्रह्वम्, अग्रह्वम् (cf. r. 527, 422, 449). E श्यायय् etiam ad regulam formari potest अशिद्ययम्. E स्वापय् a स्वप् formatur असृष्टयम् (cf. r. 455 b).

534. Ex एलय् ab इल, ऊनाय् ab ऊन् et अर्दय् ab अर्द् sive ad formationis tertiae rationem, servato characterē causali, ऐलियम्, औनियम्, आर्दियम् formari licet, sive ad regulam ऐलिलम्, औनिनम्, आर्दिदम्; valente r. 426.

PRÆTERITUM REDUPLICATIONIS

535. Præteritum redupl. circumscribitur (v. r. 459. n. 4.), c c वेदयामास vel वेदयाम्वभूव vel वेदयाश्चकार, a वेदय् c विद्.

QUATTUOR POSTERIORA TEMPORA.

536. Futurum utrumque, Conditionalis et Precativum *Atmanepadi* vocalem इ inserunt, atque in Conditionalis *Parasmaipadi* character अय् abijicitur, c c द्वेपयितामि, द्वेपयिताहे, द्वेप्यासम्, द्वेपयिषीय, द्वेपयिष्यामि, द्वेपयिष्ये, अद्वेपयिष्यम्, अद्वेपयिष्ये, a द्वेपय् c द्विप् formato.

537. Exemplum integræ Causalium conjugationis sit जेपय् a ज्ञिप्, cujus prima persona sing. utriusque Vocis in decem temporibus hæc est जेपयामि, जेपये, जेपयेयम्, जेपयेय, जेपयाणि, जेपये, अजेपयम्, अजेपये, अचिजेपम्, अचिजेपे, जेपयाश्चकार vel जेपयाश्चकार, जेपयाश्चते, vel जेपयामास vel जेपयाम्वभूव,*) जेपयितामि, जेपयिताहे, जेप्यासम्, जेपयिषीय, जेपयिष्यामि, जेपयिष्ये, अजेपयिष्यम्, अजेपयिष्ये.

538. Ante Passivi characterem य syllaba अय् supprimitur, ita ut notionem causalem non nisi radicali vocali commutata cognoscas, c. c. पात्ये efficitur ut cadam a पातय् c पत्, मार्ये efficitur ut morar a मारय् c म.

DESIDERATIVUM.

1) 539. Desiderativum e radice in hunc modum efformatur 1) Radici स् adnectitur, sive proxime sive inserta vocali इ, littera स् autem ex r. 101^a. commutationi in व् est obnoxia 2) Quodsi radix a consonante exoritur, haec sive vicaria ejus (r. r 368) repetitur, et quidem cum इ, si radix vocalem quandam aliam exhibet quam उ, ऊ vel ipsis cognatam diphthongum, quibus उ in syllaba repetita supponitur, in qua igitur इ vocalibus अ, आ, इ, ई, क, ख, ए et ऐ respondet, ratione habita regulae 543, *) e c चिकित्स् a कित्, पिपटिप्**) a पट्, चिसिच् a सिच् (r 86), निन्त्स् vel निनर्तिप् a नत्, दिदच् a दम् (r 98), तत्त्स् a तद् (r 83 c), क्कुच् a कृच् (r r 102 d), चुच्योतिप् vel चुच्युतिप् a च्यत्, एस्तोतिप् a स्तृच्, कुम्बच् a भृच् (r 89), पुपृप्तिप् vel पुच्युतिप् a च्यत्, एस्तोतिप् a स्तृच्, कुम्बच् a भृच् (r 89), पुपृप्तिप् a व् (r 543) — Radix कृत् anomale, propter vim litterae व्, in syllaba repetita assumit इ, unde दिद्योतिप्***) sive दिद्युतिप् 3) Quae a vocali incipiunt consonante terminatae radices, hanc consonantem repetunt, vel ejus vicariam (ex r 368), cum इ vocali (sine ullo vocalis radicalis respectu), syllaba repetita autem non in initio formae ponitur, sed vocalem radicalem sequitur, et स् littera intercedente vocali इ radici adjungitur, e c एटिटिप् — ए(टि)टिप् — ab इट् (vid

*) Repetitae syllabae semper ad radicis vocalem ipsam vel ipsi cognatam intendunt. Cum tamen Desiderativorum repetita syllaba, ut in hi videretur, quae a radice in fine sonis व् vel इत् aggravatur, levissima esse debet, gravioresque vocales levioresque supponitur, eundem in modum, quo r 475 a वा per इ suppletur — कृत् et इट्, vocales, quia proxime a consonantem naturam inclinant in repetitis syllabis nunquam admittuntur, sed modo per इ (r 368) modo per व् (r 431) suppletur

**) Quamvis commutatio litterae व् in एⁱ 101^a) iussa et consequens quoque litterae nostra pendat haec tamen sum libusque locis व् semper exhibemus, quia Desiderativorum subiens i hi ei antecedit nunquam in primitiva sua forma invenitur

***). Idem de Praeteritis multiformis repetita syllaba valet

.542. E duabus consonantibus finalibus nonnisi posterior repetitur, et prior vocali radicali adjungitur, ut उन्दिदिप् — उन्(दि)दिप् — ab उन्द्, अदिदिप् ab अद्. Litterarum च् (क् + प्) tamen prior repetitur, et quidem per vicariam suam च्, deinde in radicali syllaba littera च् conjuncta retinetur, unde ईचिनिप् ab ईच्. — Radices in ह् exeuntes anomale in syllaba repetita ति loco चि assumere possunt, quod inde est repetendum, quod in ह् littera proprie sonus T' inest; e. c. उचिच्छिप् vel उतिच्छिप् ab उह्, अचिच्छिप् vel अतिच्छिप् ab अह् (cf. p. 60.).

.540. Radix आप् contra regulam format ईप् pro आपिपिप्; कध् format ईत्त् vel ad regulam अदिधिप्; ईर्ध् format ईर्धियिप् vel ईर्धियिप्; radix अद् edere formā desiderativā caret.

.541. Radices ह् (Cl. 1.), ई et उ duas sibi adjungunt च् litteras, unam proxime, alteram interpositā vocali ह्, atque vocales radiceis ह् et उ secundum r. 543. producuntur, unde ह्विप्, ऊविप्. — क् et क् substituunt अद्, unde secundum r. 539. 3) अरिदिप्.

NUTATIO VOCALIS RADICALIS

.542. Ubi intermedia vocalis ह् inseritur, radicalis vocalis *Guna* augeatur, plerisque tamen in radicibus medium ह् et उ sine incremento retineri possunt, nonnullaeque radices in medius उ et उ nunquam *Gunam* admittunt; e. c. मिमर्शिप् a मम्, सिमर्शिप् a सप्, सिस्मर्शिप् a स्मि, सिस्मर्शिप् a स्म, चिवेतिप् vel चिवितिप् a चित्, चुनोपिप् vel चुनपिप् a चप्, डिडिपिप् non डिडेपिप् a डिप्, चुचुटिप् non चुचोटिप् a चट्.

.543. Ubi न् proxime cum radice conjungitur, *Guna* non admittitur, ह् et उ finalia autem producuntur, atque क् et क् finalia in ह्, et post Labiales vel Semivocales ह् et उ non admittunt, unde repetita syllaba etiam उ accipit. E. c. दिधिच् a दिद् (r. 103. b), उडच् a उप् (r. 99.), विवत्त् a वप् (r. 83. c.), चिनोच् a चि, विभोच् a भी,

अङ्गप a-अङ्, छम्प a भू, चिकीर्ष a फ, पुष्प a प, अङ्गुष्प a ह्य, शि-
शीर्ष a श, छम्प a भू.

11, SPECIALES REGULAE DE RADICUM LITTERIS FINALIBUS.

544. Omnes in आ desinentes radices, maximâque ex parte etiam
eae, quae in इ ई उ ऊ desinunt, sive proxime radici adjungunt.
Desiderativa autem haecce sunt anomala: दित्स् pro दिदात् a दा,
धित्स् pro दिधात् a धा (cf. r. 371.), मित्स् a मा vel मि vel मी, चिकीप्
a चि, शिगीप् a शि, शिगीप् a शि, शिष्यप् vel शिष्यादिप् a शि (For-
STERUS ad regulam format शिष्यप्), दिदात् vel ad regulam दिदीप् a
दी. — दरिद्रा, दीर्घा et दीर्घा finalem vocalem abjiciunt atque interme-
diam vocalem इ inserunt, itaque दिदरिदिप् (etiam दिदरिदान्), दिदी-
धिप्, विवेचिप्.

545. Radices in उ et ऊ desinentes, quodsi vocalem इ inserunt,
in syllaba repetita ponunt इ pro उ, quia tum ex अत् syllabâ, r. 542.
praescriptâ, non ex उ vel ऊ repetita syllabâ efficitur; e. g. पिपिप्
a प, यियिप् vel ययप् a य.

546. Radices in इ et ई desinentes litteram स partim interpo-
sitâ vocali इ partim proxime sibi adjungunt; nonnullae, et quidem
plurimae earum quae in इ exeunt, ad arbitrium utramque formam
admittunt. Praeterea omnes in इ desinentes radices una cum radice
च eligere inserendam vocalem producere possunt. E. g. दिदरिप् vel
उदरिप् a दृव, तिस्तरीप् vel तिस्तरीप् vel तिस्तरीप् a स्तृ.

547. Diphthongi finales transeunt in आ, cui स littera proxime
adjungitur; e. g. विद्याम् a वे, शिक्षाम् a शी. Radices दे, धे et स्ते ano-
malae sunt, formantque दित्स्, धित्स्, शुङ्गप्.

548. Radices, quae in consonantem desinunt, maximam partem
vocalem इ inserunt, nonnullae ad arbitrium utramque formam ad-

mittunt, aliae vero proxime tantum स cum radice conjungunt. Radices तन् et सन् vocalem य producant, si स proxime ipsis adjungitur, itaque तितास्, सिवास् vel तितनिप्, सिसनिप्.

549. Nonnullae radices in इच् desinentes, ante स proxime cum radice conjunctum, च finale in उ commutant, eamque ob id in syllaba repetita etiam उ accipiunt, e. c. उग्रच् vel दिदेचिप् a दिच्.

550. Radices in उर्च् desinentes penultimum उ producant, e. c. अग्रचिप् a अर्च्.

551. Radices एन्, स्वप्, प्रह्, ग्रह् anomalas formas efficiunt has: शिवास्, सपुप्स्, पिपचिप्, शिघच् (v. r. 325. et cf. r. 453, 454, 455. b). — Radix भ्रञ्ज् (v. r. 110^b) format विभर्दिप् vel विभ्रञ्जिप् vel विभ्रच् vel विभर्च् (v. r. 34^b).

552. Radices शक्, पत्, रभ्, लभ् ad arbitrium vel इ vocalem inserunt, e. c. शिशकिप्, vel eā omissā anomala formant haec. शिच्, पित्स्, रिप्स्, लिप्स्, quas formas eo ortas esse censuerim, quod post repetitam syllabam ad r. 539. formatam, in radice ipsa initialis consonans una cum sequente vocali supprimebatur, unde शिच् etc. e शि(श)क्. — Radix राघ् simplex format रित्स्, et cum आ composita, ad regulam, रिरात्स्. — Radices झप् et दम्भ् formant झोप्स्, दौप्स् (cf. r. 553), vel insertā इ vocali, शिझपयिप्, दिदम्भयिप् (v. r. 554).

553. Nonnullae sunt formae desiderativae, quibus notio desiderati deest, scilicet अग्रच् vituperare a ग्र् custodire, चिकित्स् mēderi, तितिच् pati a तिद्, मिमास् exquirere a मन् vel मान् (v. r. 548); द्योभत्स् vituperare a द्यध् (r. 83. d³), दीदास् acuere a दान्, शीशास् acuere, शोशान्. Tribus posterioribus est in syllaba repetita contra regulam इ pro इ. Forstnerus omnes has formas desiderativas radicibus primitivis annumerat.

554. Radices decimae Classis characterem अच् cum Gunde in-

CONJUGATIO DESIDERATIVORUM.

559. Desiderativa secundum verbi primitivi usum aut *Parasmaipadum* aut *Atmanēpadum* aut utramque formam activam admittunt. Tempora 'specialia' सू 'vel' प् litteris अ vocalem addunt, ita ut Conjugationem primam sequantur. Praeteritum augmentatum multiforme tertiam sequitur formationem, Praeteritum reduplicativum circumscribitur (r. 457.), utrumque Futurum, Conditionalis et Precativum *Atmanēpadi* intermediam vocalem इ inserunt. E. c. ex चित्तिप् *jacendi cupidum esse* sit: चित्तिप्तामि, चित्तिप्से; चित्तिप्सेयम्, चित्तिप्सेय; चित्तिप्स्तानि, चित्तिप्से; अचित्तिप्ताम्, अचित्तिप्से; अचित्तिप्सिपम्, अचित्तिप्सिपि*); चित्तिप्ताश्चकार vel चकार, चित्तिप्ताश्चक्री; चित्तिप्तामास, चित्तिप्ताम्बभूव; चित्तिप्सितास्मि, चित्तिप्सिताहे; चित्तिप्स्याम्, चित्तिप्सिषीथ; चित्तिप्सिष्यामि, चित्तिप्सिष्ये; अचित्तिप्सिष्यम्, अचित्तिप्सिष्ये. — Passivum desiderativorum usu non receptum esse videtur, si autem usitatum esset, in temporibus specialibus Passivi character य ad desiderativum सू vel प् adjungeretur, et चित्तिप्स्ये eadem ratione atque क्षिप्ये flecteretur.

INTENSIVUM.

560. Consonans initialis radice una cum radicali vocali *Gūṇā* aucta repetitur, qua in re tamen observandum est, etiam longas vocales medias in syllaba reduplicativa Gunam sumere. Medium अ in syllaba illa in आ transit. *Atmanēpadum*, quod fere solum usitatum est, radici syllabam य addit, ante quam radices in इ et उ vel इङ्ग et उङ्ग desinentes, vocalem suam producant (cf. r. 495.). E. c. चेचि, चेचीय अ चि; देदीव, देदीव्य अ दिव; बेभिद्, बेभिद्य अ भिद्; नेनी, नेनीय अ नी; चेक्रीङ्, चेक्रीङ्य अ क्रीङ्; योय, योय्य अ य; जोगृव, जोगृव्य अ गृव;

*) Propter positionem Guna admitti nequit.

लौलुप, लौलुप्य a लुप; बोभ, बोभय a भू; बोभप, बोभप्य a भूप;
वाभा, वाभाय a भा, शाशक्, शाशक्व a शक्.

561. Plures radices in आ desinentes in *Atm.* hocce आ in ई, et in syllaba repetita in ए transformant (cf. r. 494.); e. c. देदीय a दा, तेदीय a द्या (r. 109.).

562. Medium ऋ in syllaba repetita in अरो transit, pro qua syllaba tamen in *Parasm.* ad arbitrium etiam अरि et अरू poni potest. Hac in forma इ vel ई pro vocali conjunctioni serviente habenda est, quae inter syllabam repetitam et radicem inseritur, e. c. दरीदम्, vel दरिदम्, *Atm.* दरीदश्य, a दम्.

563. Radicum in ऋ desinentium syllaba repetita in *Parasm.* item habet ad arbitrium vel अरो, अरि vel अरू. In *Atmanépado* autem ऋ vocalis, post unam consonantem, in radice ipsa transit in रो, in repetita in ए, post duas initiales consonantes in radicali syllaba ponitur अरू, in repetita आ. E. c. कृ format in *Parasm.* चरीकृ vel चरिकृ vel चर्कृ, et in *Atm.* चेक्रोय, स्म format in *Parasm.* सरीस्म, सरिस्म, vel सस्म et in *Atm.* सास्मर्य.

564. ऋ finale in *Parasmaipadi* repetitâ syllabâ transit in आ, in radicali vero non mutatur, in *Atmanépadi* syllabâ radicali ऋ transit in ईरू et post labiales in ऊरू, quarum syllabarum vocalis in repetita syllaba *Gunâ* augetur. E. c. चाकृ, चेक्कोर्य a कृ, तास्तृ, तेस्तोर्य a स्तृ, पाप, पोप्पर्य a प.

ANOT. Praeter कृत् Cl. 10 nulla radix invenitur eum media vocali ऋ, eaque, sicut omnes decimae classis radices, *Intensivum* non admittit.

565. Radices diphthongis terminatae analogiam radicum in आ desinentium sequuntur, et in *Parasm.* semper आ, tam in radicali quam in repetita syllaba ponunt, iudemque maximam partem in *Atm.*, nonnullae tamen radices in *Atmanépadi* radicali syllaba assumunt ई, quod *Gunâ* auctum in repetita syllaba fit ए (cf. r. 561.). E. c. वा-

वा, वावाय a वे; दाधा, देधीय a धे; चाक्का, चाक्काय a क्के; सासा, सेपीय (r. 109.) a से; डागा, डागाय a गे. — छे contra regulam format वेवी vel ad regulam वाव्या, in *Atm.* वेवीय; छे format जोछ, जोछय ex छ.

566. Medium औ in syllaba repetita in औ transit, medium ए et ओ non mutantur e. c. येयैट्, येयैट्टय a योट्.

567. Quattuor tantum a vocalibus incipientes radices Intensivum admittunt haec: अट् et अण् formant अटाट्, अटाट्टय, अशाण्, अशाण्टय; इ secundum FORSTERUM in *Parasm.* efficit formas अरोक्क, अरिक्क, अर्ये; et inserto euphonico यूः अर्ये vel अरिये; in *Atm.* अरार्य. — डाण् format ऊर्णीन्, ऊर्णीन्टय.

568. Radices decimae classis, polysyllabae radices, excepta ऊण्, et pleraeque a vocalibus incipientes radices in Intensivo non inveniuntur.

SPECIALES REGULAE DE SYLLABA REPETITA.

569. Radices in nasalem desinentes, quibus अ vocalis radicalis est, nasalem in syllabam repetitam recipiunt, ita tamen ut organo quo initialis radice littera pronuntiatur, se accomodet. Tum अ vocalis in syllaba repetita non producit, quia haec syllaba jam positione fit longa. Radices litteris ग्, ल् et च् terminatae ad arbitrium vel item nasalem in syllabam repetitam admittunt vel generalem sequuntur regulam. E. c. चङ्गण्, चङ्गणय a यण्, दन्दम्, दन्दम् अ दम्, दम्भम्, दम्भम् अ भम्, चखल्, चखल्य vel चाचल्, चाचल्य a चल. — Radix पल् anomala format चम्पुल्, चम्पुल्य.

570. Radices चट्, डप्, डल्, पण्, दंण्, भञ्ज्, etsi legitime r. 569. datis non subjectae sunt, tamen nasalem in syllabam repetitam recipiunt; duae posteriores in *Atm.* nasalem radice ejiciunt, et चट्, veluti पल्, radicale अ commutat in उ et ऊ (r. r. 560.), itaque चउन्, चउर्य, दन्दंण्, दन्दण्य, दम्भञ्ज्, दम्भण्य.

571. Radices अंन्, ध्यंन्, थंन्, स्वान्द् et धस् propter penulti-

mae nasalis vim, nasalem in syllabam repetitam recipiunt, atque inter hanc et radicalem syllabam vocalem intermediam इ insertum (cf. r. 562.); abjiciunt autem in *Atm.* radicis nasalem. E. c. शनीध्वत्, शनीध्वत्स्य, दनीध्वत्, दनीध्वत्स्य. — Radix पद् ad hanc analogiam format पनी-पद्, पनीपद्.

672. Intensiva haecce anomala sunt, pleraque in *Atm.* tantum, nonnulla tamen in utraque Voce: शोष्य vel ad regulam शोष्य a शि; शेषि, शेषोय a शि; शाश्व्य a शो; शाशाय vel शश्वन्त्य a शन्; चाशाय vel चश्वन्त्य a चन्; शश्वन्, शेषीय a एन्; सोपु vel सास्वप्, सोप्य a स्त्वप्.

CONJUGATIO INTENSIVORUM.

573. *Parasmaipadam* in specialibus temporibus secundam Conjugationem sequitur, et quidem propter syllabam reduplicativam praesertim cum tertia classi convenit, ratione habita r. 307. et 323.; e. c. वेभिदति non वेभिदन्ति, अवेभिडत् non अवेभिदन् a भिद्. De *Gunae* incremento radicalis vocalis regulae 308. b) ratio est habenda. Potest autem in personis auctis vocalis intermedia इ terminationibus personalibus praeponi, veruntamen iis tantum, quae a consonante incipiunt, quod ubi accidit, radices in consonantem desinentes *Gunam* in syllaba radicali non admittunt. E. c. वेगेमि vel वेभिदोमि a भिद्; चेवेमि vel चेचयीमि a चि; वेभोमि vel वेभवीमि a भू; चर्कमि vel चर्क-रोमि a कृ (cf. r. 352.).

574. In formis puris इ et इ vocales radicales ante terminationes a vocali incipientes secundum r. 50. et 52. in य् vel इय्, उ et ऊ semper in उय् (r. 1. 53.), et ऋ in ॠ transeunt. Vocalis ऋ in formis puris ante consonantes transit in ईर्, ante vocales in इर्; et ubi ऋ vocali consonans labialis antecedit, ponitur ऊर् pro ईर् et उर् pro इर्. E. c. in tertia pers. pl. formatur चेच्यति a चि, सेस्मियति a स्मि,

बोभ्रवति a भू, चक्रति a कृ, चाकिरति, *du.* चाकीरत्स् a कृ, पाप्तरति, *du.* पाप्तरत्स् a प.

— 575. Radices in *आ* desinentes hanc vocalem in formis puris, in ई commutant, quod tamen ante vocales abjicitur (cf. r. 305 et 370.). Vocalis intermedia ई, de qua r. 573. dictum est, cum *आ* vocali radicis in ए coalescit. E. c. या in tertia pers. trium numerorum format यायाति vel यायेति, यायीत्स्, यायति. — Radices diphthongis terminatae analogiam radicum in *आ* desinentium sequuntur, e. c. सासाति vel सासेति, सासीत्स्, सासति, a सा.

ANNOT. Verisimile non est radicem या in Potentiali यायेयाम् etc. formare posse, quod WILKINSIUS in Grammatica p. 352 docet. Quum Potentialis *Guna* incremento careat, et *आ* non nisi in formis auctis cum vocali intermedia ई in ए coalescat, nos, praecedentem regulam sequentes et cum FORSTERO consentientes, formamus यायीयाम्.

676. Temporum specialium *Parasmaipadi* paradigma sit radix चिप्.

PRAESENS

Sing	Dual	Plur
1. चेत्तेपि vel चेत्तिपीमि	चेत्तिष्वस्	चेत्तिष्वस्
2. चेत्तेप्सि vel चेत्तिपीपि	चेत्तिष्यस्	चेत्तिष्य
3. चेत्तेप्ति vel चेत्तिपीति	चेत्तिप्तस्	चेत्तिपति *)

POTENTIALIS.

1 चेत्तिप्याम्	चेत्तिप्याव	चेत्तिप्याम् etc.
----------------	-------------	-------------------

IMPERATIVUS

1. चेत्तेपाणि	चेत्तेपाव	चेत्तेपाम
2. चेत्तिब्धि	चेत्तिप्तम्	चेत्तिप्त
3 चेत्तेप्सु vel चेत्तिपीतु	चेत्तिप्ताम्	चेत्तिपतु *)

PRAETERITUM AUGMENTATUM UNIFORME.

	Sing.	Dual.	Plur.
1.	अचेक्षेपम्	अचेक्षिष्व	अचेक्षिप्म
2.	अचेक्षेप् *) vel अचेक्षिपीत्	अचेक्षिप्तम्	अचेक्षिप्त
3.	अचेक्षेप् *) vel अचेक्षिपीत्	अचेक्षिप्ताम्	अचेक्षिप्स् **)

577. Praeteritum augmentatum multiforme plerumque tertiam formationem sequitur, veruntamen reliquae quoque excepta septimā inveniri dicuntur. Praeteritum reduplicativum circumscribitur (r. 457.), utrumque Futurum atque Conditionalis intermediam vocalem इ inse-rere solent, et radices quae in vocalem desinunt, ante insertum इ, monente FORSTERO, vocalis radicalis *Gunam* reprimunt. E. c. नी et क्षिप् formant: अनेनायिपम्, अचेक्षेपिपम्; नेन्यामात्, चेक्षिपामात्; नेन्यि-तादिम्, चेक्षेपितादिम्; नेनीयास्तम्, चेक्षिप्यास्तम्; नेन्यिष्यामि, चेक्षेपिष्यामि; अनेन्यिष्यम्, अचेक्षेपिष्यम्.

CONJUGATIO ATMANEPADL

. 578. Tempora specialia primam Conjugationem sequuntur, et omnino cum quarta Classi conveniunt; e. c. ex नी et क्षिप् fit: नेनीये, चेक्षिष्ये; नेनीयेय, चेक्षिष्येय; नेनीयै, चेक्षिष्यै; अनेनीये, अचेक्षिष्ये.

579. In temporibus generalibus syllaba य abjicitur. Eae tamen radices, quae in vocales desinunt, य solum abjiciunt et य retinent, quo fit ut vocales finales analogiam mediarum vocalium sequantur, et, ubi longae sunt, *Gunam* non admittant; e. c. चेचीय a चि (r. 560.) formant अचेचोयिदि, चेचोयितादि etc. — Exemptae sunt radices in इ desinentes, et e radicibus vocali इ terminatis eae, quae a duabus conso-nantibus, incipiunt, quippe quae, sicuti omnes in consonantem desi-

*) v. r. 320. **) v. r. 323.

बोभुवति a भू, चर्कति a कृ, चाकिरति, *du.* चाकीरन् a कृ, पाउ₍₁₁₁₎ ----
पापूतस् a प.

— 575. Radices in आ desinentes hanc vocalem in formis puris, in ई commutant, quod tamen ante vocales abjicitur (cf. r. 305 et 370.). Vocalis intermedia ई, de qua r. 573. dictum est, cum आ vocali radicis in ए coalescit. E.c. या in tertia pers. trium numerorum format, यायाति vel यायेति, यायोतस्, यायति. — Radices diphthongis terminatae analogiam radicum in आ desinentium sequuntur; c.c. सासाति vel सासेति, सासोतस्, सासति, a सो.

ANNOT. Verisimile non est radicem या in Potentiali यायेयाम् etc. formare posse, quod VILAHNSIUS in Grammatica p.352. docet. Quam Potentialis Guna incremento careat, et आ nonni in formis auctis cum vocali intermedia ई in ए coalescat, nos, praecedentem regulam sequentes et cum FORSTENO consentientes, formamus यायीयाम्.

576. Temporum specialium *Parasmaipadī* paradigma sit radix चिप्.

PRAESENS.		
Sing.	Dual.	Plur.
1. चेक्षेप्मि vel चेक्षिपोमि	चेक्षिष्वस्.	चेक्षिप्मस्.
2. चेक्षेप्सि vel चेक्षिपोपि	चेक्षिष्वस्.	चेक्षिष्वस्.
3. चेक्षेप्ति vel चेक्षिपोति	चेक्षिप्सस्.	चेक्षिपति *)
POTENTIALIS.		
1. चेक्षिष्याम्.	चेक्षिष्याव.	चेक्षिष्याम etc.
IMPERATIVUS.		
1. चेक्षेपाणि	चेक्षेपाव.	चेक्षेपाम.
2. चेक्षिट्थि	चेक्षिप्तम्.	चेक्षिप्त.
3. चेक्षेत्स् vel चेक्षिपोत्.	चेक्षिप्तम्.	चेक्षिपत् *)

PRAETERITUM AUGMENTATUM UNIFORME.

	Sing.	Dual.	Plur.
1.	अचेनेपम्	अचेनेष्व	अचेनेष्म
2.	अचेनेप् *) vel अचेनेपीस्	अचेनेष्वम्	अचेनेष्म
3.	अचेनेप् *) vel अचेनेपीत्	अचेनेष्माम्	अचेनेष्वस् **)

577. Praeteritum augmentatum multiforme plerumque tertiam formationem sequitur, veruntamen reliquae quoque excepta septima inveniri dicuntur. Praeteritum reduplicativum circumscribitur (r. 457.), utrumque Futurum atque Conditionalis intermediam vocalem इ insertere solent, et radices quae in vocalem desinunt, ante insertum इ, monente Fonstero, vocalis radicalis *Gunam* reprimunt. E. c. नो et क्षिप् formant: अनेनायिपम्, अचेनेपिपम्; नेन्यामास, चेक्षिपामास; नेन्यितास्मि, चेक्षिपितास्मि; नेनीयासम्, चेक्षिप्यासम्; नेन्यिष्यामि, चेक्षेपिष्यामि; अनेन्यिष्यम्, अचेनेपिष्यम्.

CONJUGATIO ATMANEPADI.

578. Tempora specialia primam Conjugationem sequuntur, et omnino cum quarta Classi conveniunt; e. c. ex नो et क्षिप् fit: नेनीये, चेक्षिप्ये; नेनीयेय, चेक्षिप्येय; नेनीयि, चेक्षिप्यि; अनेनीये, अचेक्षिप्ये.

579. In temporibus generalibus syllaba य abjicitur. Hae tamen radices, quae in vocales desinunt, य solum abjiciunt et य retinent, quo fit ut vocales finales analogiam mediarum vocalium sequantur, et, ubi longae sunt, *Gunam* non admittant; e. c. चेचीय a चि (r. 560.) format अचेचोयिपि, चेचोयिताहे etc. — Exceptae sunt radices in इ desinentes, et e radicibus vocali इ terminatis cae, quae a duabus consonantibus incipiunt, quippe quae, sicuti omnes in consonantem desi-

*) r. r. 320. **) r. r. 323.

nentes radices, य abjiciant. Praeterit. augment. multif. tertiam formationem sequitur, Praet. redupl. circumscribitur, et posteriora quatuor tempora intermediam vocalem इ assumunt. Radices नी et चिप् itaque formant अनेनीयिपि, अचेक्षिपिपि; नेनीयामास् vel बभूव vel चक्रे (r. 458.), चेक्षिपामास् vel बभूव vel चक्रे; नेनीयिताहे, चेक्षेयिताहे; नेनीयिपीय, चेक्षेपिपीय (r. 478.); नेनीयिप्ये, चेक्षेपिप्ये, अनेनीयिप्ये, अचेक्षेपिप्ये.

FORMAE DERIVATIVAE INTENSIVORUM.

580. Passivum ex *Parasmaipado* Intensivorum, secundum easdem regulas atque ex radicibus primitivis formari potest; e. c. शोक्-यते a झृ (r. 495.). Causale characteristicum अय् adjungit, ita tamen, ut vocalis radicalis *Gundā* careat; e. c. चेक्षिपय् non चेक्षिपय् a चेक्षिप्. Desiderativum सृ litteram plerumque insertā, vocali इ adjungit, novā syllabā reduplicatīvā non adjectā, et radicis vocali non auctā; e. c. चेक्षिपिप् non चिचेक्षिपिप्.

ANNOT. Omnes hae formae, quin etiam Desiderativa e Causalibus Intensivorum a Grammaticis formantur, etsi nusquam inveniri videntur. Etiam *Parasmaipadam* Intensivorum in auctoribus me invenire non memini. FORSTERUS *Parasmaipado* analogum *Atmanēpadam* assertit, e. c. चेक्षिसे ex चेक्षिप्, ita ut duo sint Intensivorum genera, quorum alterum in utraque Voce activa, alterum in *Atmanēpado* tantum usitatum sit. Prioris, syllabā य carentis generis, in Participio praes. *Atmanēpadi* exemplum est लेलिहान (r. r. 598) Ardsch. X. 43.

DENOMINATIVUM.

581. E nominum stirpibus radices secundariae adjectis suffixis य्, अय्, स्य्, अस्य् et क्य् derivari possunt, quas Grammatici *Liddhu*-radices nominant, ex quibus, sicuti ex primitivis radicibus et verba et nomina oriuntur. Etiam nullā alienā litterā adjectā nominum themata *Liddhu*-radicum vice fungi possunt (r. r. 591.). Apud antiquiores auctores non multa Denominativorum inveniuntur exempla. In Maha-

bharati episodiis editis nonnisi haec sunt: अस्य, कस्य, चिराय, गोपाय, पलाय, हलाय, योहाय, तपस्य, नमस्य (v. Gloss.);

DE ADJECTO य. . .

582. Adjecta य litterâ duo Denominativorum genera formantur. Alterum talia, comprehendit, quae desiderium rei, nominis themate expressae, aut etiam comparationem expriment, quum persona quaedam aut res ei, quod radicali nomine significatur, aequa habeatur. Priori ratione haec Denominativa intransitiva sunt, objectumque actionis iis ipsis inest; e.c. पत्नीय *uxorem desiderare*, a पत्नी *uxor*. Altera ratione autem transitiva sunt haec Desiderativa, objectumque, quod extra ipsa positum sit, requirunt, quia nomen radicale non Accusativi, sed Dativi rationem significat; e.c. परिचारिकाम् पत्नीयति *servam uxori parem habet*. Potest tamen Subjectum ipsum res esse illa comparata, ita ut Denominativum vim reflexivam habeat, et nomen radicale non Dativi sed Locativi rationem significet; e.c. प्रासादीय् a प्रासाद *palatium* significare potest *se in palatio versantem putare*; e.c. कुट्टयाम् प्रासादीयति भिक्षुः *in casa putat se in palatio esse mendicus*.

583. Litterae finales nominum radicalium mutationibus subjectae sunt hisce: 1) अ et आ transcunt in ई, e.c. सुतीय् a सुत *filius* vel सुता *filia*. 2) इ et उ producantur, nec solum si in fine sed etiam si ante व् vel र् finale posita sunt; e.c. पतीय् a पति *dominus*, भान्य् a भान् *sol*, गीर्य् a गिर *oratio*, धूर्य् a धूर् *temo*. 3) इ transit in ऐ, औ in एव् et औ in आव्; e.c. पित्रीय् a पितृ *pater*, गव्य् a गो *vacca*, नाव्य् a ना *navis*. 4) न् finale abjicitur et vocalis, quae ei praecedit, mutationi vocalium finalium subjecta est; e.c. राशोय् a राशन् *rex*. 5) Patronymica suffixo य formata hanc syllabam in ई convertunt; e.c. गार्गीय् a गार्ग्य *Gargi progenies*.

584. Denominativa secundum rr. 582. et 583. formata, in specia-

libus temporibus adjecto अ augmentur, camque ob rem secundum Conjugationem primam flectuntur, *Parasmaipadam* tamen solum admittitur; e. c. स्तुतीयामि, स्तुतयेयम्, स्तुतयानि, अस्तुतीयन्. — In generalibus temporibus additum अ excidit, et Denominativa ex thematibus deducta, quae in aliam consonantem quam न् desinunt, ad arbitrium etiam य् abjicere possunt. Praeteritum augm. multif. tertiam sequitur formationem, Praet. redupl. circumscribitur, et utrumque Futurum ac Conditionalis intermediam vocalem इ inserunt.

585. Alterum genus Denominativorum adjecto य् formatorum, talia comprehendit, quae respectu Subjecti et personae vel rei, nominis themate designatae, agendi rationis similitudinem, imitationem, simulationem, aequationem qualitatis etc. significant. Tam ex substantivis quam ex adjectivis adjecto य् etiam Denominativa formantur, quae significant aliquem producere rem, vel actionem, vel attributum, vel conditionem nomine radicali designatam, aut etiam aliquem vel eas res adipisci, vel in eas mutari, vel eas sentire. — De litteris finalibus radicalis nominis observandum est hoc: 1) अ producitur et आ non mutatum retinetur, e. c. कृष्णाय *Crischnum imitari, eadem ratione, qua Crischnus, agere*, a कृष्ण; करुणाय *nusericordiam commovere aut sentire*, a करुणा. 2) न् abjicitur, et, si vocalis praecedens brevis est, ea producitur; e. c. राजाय *eodem modo atque rex agere* a राजन्. 3) ल् vel abjici vel retineri potest; ubi prius accidit, antecedens vocalis brevis producitur e. c. पयाय *vel पयस्य lac fieri* a पयस्-*lac*. 4) Nonnulla vocabula in अत् desinentia त् abjiciunt et praecedens अ producant; e. c. ब्रह्माय *magnum fieri* a ब्रह्म *magnus*. 5) Ceterum leges regulae 583. n. 2. 3. et 5. his quoque valent; e. c. शुचीय *purum fieri* a शुचि *purus*, मन्त्राय *peccare* a मन्त्र *peccatum*. — Haec Denominativorum classis secundum praecedentem regulam flectitur, plerumque in *Atm.* solum, interdum etiam in *Parasm.* aut in utraque Voce activa.

DE ADJECTO ग्र्य.

586. Adjectū ad nominis thema syllabā ग्र्य (aut secundum Grammaticos adjecto इ, quod, sicut in decima Classi et in forma Causali, in ग्र्य transire dicitur). Denominativa formantur, quae significant, aliquem id exercere, sentire, eo uti, id creare aut declarare, quod nomine radicali designatur. Si nomen illud monosyllabum est, vocales finales इ, ई, ऊ, ए, अ et इ Priddhim sumunt, atque finalibus अ et आ, ए additur, ग्र autem producitur; e. c. वायग्र् a वृ avis, भाग्र्य a भू terra; नाग्र्य a नृ vir, याग्र्य a अक्ष aer, द्याग्र्य a द्या terra (cf. r. 519.). Vocabula monosyllaba, quae consonante terminata sunt, Gund augentur, e. c. ज्ञाग्र्य a ज्ञप्ति famet.

587. Vocabula polysyllaba vocalem finalem abijciunt, et, si in unam vel duas Consonantes desinunt, hae una cum antecedente vocali abijciuntur; e. c. क्षम्य a क्षमा patientia, प्रीत्य a प्रीति laetitia, भान्य a भान् sol, दृश्य a दृशद् saxum, धर्म्य a धर्मन् lorica.

588. Vocabula suffixis derivatis mat, ctu et min formata, Denominativa a primitivis suis deducunt; e. c. आयग्र्य ex अमिन् fortunatus, a अमि fortuna.

589. Denominativa adjecto ग्र्य formata in utraque Voce activa inveniuntur, flectunturque sicut radices decimae Classis et formae causales; e. c. धर्मयामि, धर्मये, धर्मयेयम्, धर्मयेय etc.

DE ADJECTIS SUFFIXIS कान्य, स्य ET ग्रस्य.

590. Adjecto कान्य, quod ad कम् desiderare, cupere, amare referendum est, Denominativa formantur, quae desiderium rei nomine radicali designatae significant. Denominativa adjecto स्य et ग्रस्य formata vehemens desiderium exprimunt. Litterae finales thematis ante कान्य, स्य et ग्रस्य nullam mutationem subeunt, nisi secundum usitatas leges Euphoniae mutatio euphonica est necessaria; e. c. पुत्रकान्य filium

vel filios desiderare, a पुत्रः, *filius*, मेधस्यः *vehementer mel desiderare*,
 a मधु *mel*, भृत्यः *vehementi prudentiae desiderare* (tenere)। a बुधः *pruden-*
tia (r. 83. d³). Haec Denominativa in *Parasm.* tantum usitata flectuntur secundum reg. 584. e. c. पुत्रकाम्यामि, पुत्रकाम्ययम् etc.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100
 ,, DENOMINATIVA NULLIS ADDITIS, SUFFIXIS FORMATA

591. Haec significant similitudinem agendi rationis, inter Subjectum
 eamque rem, quae nomine radicali denotatur, aut ejus rei productio-
 nem vel adeptionem, rarissime autem usurpantur. Nominis radicalis
 finale abjicitur, e. c. लोहितं a लोहित *ruber*. Ceterae vocales fina-
 les *Gund* augentur, et, si thema in simplicem consonantem desinit,
 vocalis praecedens *Gund* afficitur. Haec Denominativa in utraque
 Voce, activa adhibentur, saepius tamen in *Parasm.* solum flectuntur ad
 r. 584, e. c. शोचयामि, शोचयसि etc.। अग्रि, लोहितामि a लोहित ex
 लोहित

DE NOMINUM FORMATIONE.

592. Nomina Sanscrita fere omnia suffixis adjectis formantur, cum paucae tantum sint purae voces radicales. Ea suffixa, quibus nomina primitiva ex ipsis radicibus formantur, a grammaticis Indicis nominantur, partim *Krit* (*), partim *Unádi* (**), atque ea, quibus derivativa formantur ex aliorum vocabulorum stirpibus, appellantur तद्धित *Taddhita*. Primum agamus de origine nominum primitivorum, quae plerumque adjectis suffixis *Krudanticeis* formantur.

NOMINA PRIMITIVA (**)

PARTICIPIA, INFINITIVUS ET GERUNDIA.

593. अत्. Hoc suffixo formatur participium praes. *Partism*, cujus forma primitiva est अन्त†), ex qua casus fortes (v. r. 185. b.) formantur. Characteres decem classium conservantur, et in tribus posterioribus Conjugationibus hoc participium formarum purarum (v.

*) कृन् efficiens a radice कृ *facere* adjecto त्, nomina his suffixis formata nominantur कृदन्तः, id est quod suffixum *Krit* in fine habet.

**) उदादि ex उ et दादि *primum*, inserto अ, significat suffixorum classem, quae suffixum उ tanquam primum habet, vel ab eo incipit.

***) Omnia in hoc capite descripta suffixa a grammaticis ad classem *Kru* trahuntur, paucis eorum quae in r. 615. explicantur exceptis et ibi *unádi* nominis distinctis, una cum his de quibus in r. 616. agitur.

†) Tanquam primitiva cognoscitur haec forma cognatarum linguarum comparatione.

r. 308.) sequitur analogiam; in prima et quarta Conjugatione valent
 r. 304 et 305. Radices in r. 321. commemoratae formant igitur:
 बोधत् a बुध्, ऋच्यत् a ऋच्, तदत् a तद्, चोरयत् a चूर्, द्विपत् a द्विप्,
 विभ्रत् a भ्रे, युज्जत् a युज्, चिन्वत् a चि, (शक्नुवत् a शक् ad r. 381.),
 तन्वत् a तन्, युनत् a यु. — — —

594. Omnes anomaliae, quibus prima Conjugatio in temporibus
 specialibus, et reliquae Conjugationes in formis puris horum tempo-
 rum sunt obnoxiae, ad participium praesentis etiam extenduntur, tum
 in Par. quam in *Atianēpado*. Imprimis cum tertia personā pluralis,
 quia terminatio ejus, pariter ut अत् et आन् suffixa, 'a' vocali incipit,
 utriusque Vocis part. praes. semper convenit, ita ut peculiares hujus
 personae anomaliae etiam ante अत् et आन् suffixa locum habeant.
 Exempla part. Par. sint: 'लिङ्गत् a ल्या (r. 326.), विध्यत् a व्यध् (r. 331.),
 उद्यत् a द्यध् (r. 361.), सत् ab अस् (r. 365.), व्रत् ab वृन् (r. 357.). De-
 clinatur hoc part. ad r. 218. et 219. — Radix शास् ut videtur propter
 initialem et finalem sibilantem, radicem reduplicatarum sequitur ana-
 logiam (cf. r. 363.), unde format in Nominativo masc. trium nume-
 rorum शासत्, शासती, शासतस्, quod conferatur cum आग्रत्, आग्रती,
 आग्रतस्, विभ्रत्, विभ्रती, विभ्रतस् (cf. r. 307.).

595. Femininum, addito, feminini caractere ई, format अती sive
 अन्ती. Radices primae Conjugationis multo frequentius अन्ती ponunt
 quam अती, et trium reliquarum Conjugationum usitatior forma est
 अती. In radicibus reduplicatis et शास्, nasalis nunquam adhibetur,
 unde आग्रती, विभ्रती, शासती; non आग्रन्ती etc. Exempla formae mi-
 nus usitatae sunt: 'विचरती ambulans a चर् Cl. 1. (Nalus XII. 10.),
 वसती habitans a वस् Cl. 1. (N. XIII. 66.), धारयती faciens ut sustineat-
 ur a ध् caus. (N. XVI. 18.), रुदन्ती flens a रुद् Cl. 2. (N. XVI. 33. et
 XVII. 12.), contra रुदती N. XI. 13, 16. multisque alius locis; कुर्वन्ती fa-
 ciens a कृ Cl. 8. r. r. 383. (N. XVI. 11.).

596. Futurum secundum *Parasmaipadī* suffixum अत् syllabae स्य adjungit, ratione habita regulae 304., ex qua स्य cum अत् format स्यत्, quod secundum r. 218. declinatur. Femininum est स्यन्ती. E. c. भेष्यत्, भेष्यन्ती a भी; भोत्स्यत्, भोत्स्यन्ती a वृध् (r. 484.); चोरायिष्यत्, चोरायिष्यन्ती a चूर् (r. 485.).

597. Passivum etiam participium praes. formare potest suffixo अत्, adjuncto syllabae य्, ratione habita r. 304., desinit igitur hoc passivum participium in यत्, quod secundum r. 218. declinatur et in feminino अन्ती format. Exempli sunt ध्रियत् quod agitur (*commotus**) a धृ secundum r. 495. vel a radice synonyma धृ, दृश्यत् quod cernitur a दृष् (**), चीयत् quod colligitur a चि secundum r. 495., कष्यत् quod trahitur, in Mah Drona-Parvan गृहीतम् अतिवीर्येण पञ्चास्येने 'व भोगिना । तथा 'यि परिकष्यन्तम् दृष्टा etc. hunc sicut a praevalido, quunque oribus praedito, serpente, captum sic etiam circumtractum postquam viderat, आस्यत् quod sedetur, in Mah episodio रामोपाख्यानम्, ubi legitur. राक्षसीभिश्च उपास्यन्ती समासीना शिलातले । राक्षस कामवाणार्ता ददर्शा 'पससर्प च ॥¹ a Rācśhasidubus circumsessam, sedentem in saxi tergo Ravantis, Cami sagittā vexatus, vidit eamque accessit. (Nilacanthus explicat उपास्यन्तीम् voce उपास्यमानाम्),² विशीर्यत् quod frangitur, defringitur (v. pag 23. sl 161a).

ANNOT. Participium passivum in यत् desinens minus est usitatum et grammaticos prorsus fugisse videtur. Primum quomodo eferem Mahābhārati episodio "Arjūnam iter ad Indrī coelum etc (Berolm 1821 apud Logier) illud deprehendi, atque in annotatione ad Sundam et Upasandam II 19 id commemoravi. Quod ibi dicitur, deinde multis aliis exemplis satis comprobatum repertum. Ceterum conferatur r. 493.

598. मान, आन Part praes Atm suffixis मान vel आन formatur (sem माना, आना), ante quae characteres decem classium reti-

*) Indr II 17.

**) Sund II 10

nentur et in posterioribus tribus Conjugationibus formarum purarum, praesertim tertiae pers., pluralis, ratio observatur (cf. r. 593.).

Classes prima, quarta et sexta suffixo मान् utuntur, decima et ei respondens Causale saepius मान् assumunt quam मान् (*). Tres posteriores Conjugationes non nisi suffixum मान् admittunt, quod corruptione ex मान् ortum esse videtur. Radices decem classium in r. 324. memoratae formant igitur: बोधमान् h बुध्, प्रच्यमान् a प्रच्, तृदमान् a तृद्, चारयाण्, rarius चार्यमाण् a चर्च्; द्विपाण् a द्विप्; द्विभाषा a भृ. (r. 94^a.); युज्जान् a युज्; चिन्वान् a चि, तन्वान् a तन्, युनान् (r. 305.) a यु. Anomalorum exempla sint (v. r. 594.) शीयमान् a शृद् (r. 327.), शयान् a शी. (r. 348.), कर्त्तृपाण् a कृ (r. 383. et 94^a.).

599. Radix आस् sedere format आसीन् pro आत्मान्. 600. Participium praes. Pass. suffixum मान् addit passivo, characterem y cum radice conjuncto secundum r. 492. sqq.; e. c. दीयमान् a दा (r. 494.), श्रूयमाण् a श्रू (r. 495.), त्रियमाण् o कृ. Cf. r. 597. 601. Participium futuri secundi Atm. suffixum मान् adjungit syllabae characteristicae ह्य; e. c. ह्येत्यमान् a ह्दिद्, ज्येयमान् a जि, तनियमान् a तन् (v. r. 483. sqq.).

602. Praeteritum reduplic. Atm. suffixum मान् addit radici, quae ante hoc suffixum easdem vel regulares vel anomalas subit mutationes atque ante vocales terminationum personalium hujus temporis in Atmanēpado Indicativi; conferantur e. c. चिच्छान्, तृतृदान्, तेनान् cum चिच्छी etc. (r. 442.), ज्ञान् cum ज्ञे ab हन् (r. 453.); ईजान् cum ईजे a यज् (r. 456^a). Part. pass. hoc in tempore ab Atm. nihil differt, sed nescio, an unquam occurrat.

603. वस्. Hoc suffixo formatur part. praet. redupl. Parasmaipadi.

*) WILKINSIUS classis decimae sic recedens a tribus reliquis primae conjugationis mentionem non facit

et radicibus, quae in duali et plurali hujus temporis quam tantum continent syllabam, intermediâ vocali इ, adjungitur; ceterum radix ante hoc suffixum easdem subit et regulares et anomalas mutationes atque aote personarum terminationes graves; e. c. चिचिवस्, तृत्तृदस्, तेनिवस् (r. 442.); इषिवस् ab इप् (r. 432.), ऊशिवस् a वष् (r. 455.), ददिवस् a दा (r. 438^a.), जगिवस् a जी (r. 438. b.). Declinatur hoc suffixum secundum r. 235-238., et semioinum e debilissimo themate format उपो, ante quod intermedia vocalis इ abjicitur (cf. r. 236.); e. c. तेनूपी a तेनिवस् (v. r. 236.), चिच्युपी a चिचिवस् (v. r. 237.), तृत्तृदूपी a तृत्तृदस्. . . .

604. Radices विष् et विद्, quanquam in duali et plurali Indicativi non monosyllabae sint, tamen intermediam vocalem इ assumere possunt, unde विविशिवस्, विविदिवस् sive विविश्चस्, विविद्वस्. — Radices मिद्, सद् et दाप् anomalas formas efficiunt has: मीद्स्, साद्स्, दाद्स्. Verba derivativa et radices in r. 459. descriptae participium Praeteriti redupl. utriusque Vocis circumscribunt, ratione habita r. 458.; e. c. Par. चौर्यामासिवस् sive वभ्रवस् sive चक्रवस्, Atm. चौर्यास्रयाण vel चौर्यामासिवस् vel चौर्याम्ब्रवस्.

605. Radix विद् scire, reduplicatione omissa, cum वस् conjuncta format विद्वस्, cum significatione part. praes. (cf. r. 356.).

606. त, न. Suffixum त (fem. ता); sive intermediâ vocali इ sive proxime cum radice conjunctum, format part. praet. pass., et significatione et forma respondens Latinorum participio in tus desinenti (comparentur Nominativi तस्, ता, तम् cum tus, ta, tum). In verbis neutris hoc participium vulgo praeteritum tempus Activi significat, respondens tum participio in tus desinenti verborum deponentium; e. c. आगत (a गम् cum आ) aggressus, etsi etiam passive usurpari potest; e. c. आगतं त्वया ventum est a te. In nonnullis verbis neutris hoc participium praesentis habet significationem e. c. भीत timens

a भी, स्त्रीत *puḍibundus* ab स्त्री, स्थित *stans* a स्था *stare*, शक्त *potens* a radice शक्, quae etiam शक्ति format, quod participium rarius et nonnisi significatione passiva occurrit (c.c. Hidimb. IV. 33.). Exempla usitatoris significationis sunt चित *collectus* a चि, पीत *bibitus* a पी, श्रुत *auditus* a श्र, धृत *inglatus* a धू, हृत *captus* a ह, त्यक्त *relictus* a त्यक् (r. 89.), लब्ध *impetratus* a लभ् (r. 83. d^o.), पतित *lapsus* a पत, विदित *scitus* a विद्, कुशित *qui amplexur tenetur* a कुश्, ददित *cretus* a दद्.

— 607. Suffixum न (fem ना) in us tantummodo radicibus loco suffixi त ponitur, quae in vocales vel in ग्, च्, झ्, ढ्, ब्, द्, et व् desinunt, et semper proxime cum radice conjungitur. ङ् finale in ग् transit et ढ् in न्, c.c. विग्न *perturbatus* a विङ्, रुपा *fructus* (vid. r. 94°) a रुप्, भिन्न *perforatus* a भिद्. Conditionibus in regula 94° dictis pro न् ponitur ण (cf. annot. ad r. 94°.), c.c. विपण *perturbatus*, afflictus pro विपन्न a; सद् (r. 80.) Vocales इ et उ in fine radicum et ante ङ् semivocalem producuntur, c.c. क्षीण *perditus* a क्षि, मूर्ध्ना *admisus* a मृद्.

SPECIALES REGULAE

608 Radices in आ desinentes intermediam vocalem इ non admittunt, sed nonnullae earum, et quidem स्या, मा, धा et आ, vocalem suam ipsam in leviolem इ corripunt (cf. r. 308. a. et annot. ad r. 539.), c.c. स्यात *dictus* a स्या, स्थित*) *stans* a स्था; Radix दा (cl. 3) servatā, contra regulam, specialium temporum repetitā syllabā, et abjecta vocali आ, format दत्त (cf. r. 371.). In quibusdam tamen compositis

*) Contra id quod in germanica editione supposit, vocalem इ formarum स्थित, मित, क्षित, ध्रित (अ आ) nunc pro radicali habeo, quia स्या et या etiam ante suffixum ति (v. r. 652), quod semper auxiliari इ caret, in स्थि et मि corripuntur (स्थिति, सम्मिति). Radices धा et आ cum suffixo ति conjuncta non inveniuntur.

formis haec radix syllabam reduplicativam simul cum आ finali abjicit, unde e. c. आत्त (आ-त्त pro आ-दत्त ex आ-दात्त) *sumptus*, व्यत्त (e वि + आ + त्त) *diductus*, दत्त (ex प्र + त्त) *datus* (v. ann. ad Nal. XII. 20. c. l. 2.). Radix धा format हित, ita ut radicalis ध् litterae nonnisi aspiratio sit servata; एा relinquere suffixo न utitur, ante quod आ finale in leviozem ई sonum convertitur, unde हीन. — Quae in आ desinunt radices partim hanc diphthongum in आ partim in इ convertunt; e. c. दात्त, कित *abscissus* a दो, क्षो.

609. Quae in इ desinunt radices plerumque suffixum न assument, mutata vocali क् in ईन् et post labiales in ऊन्; e. c. स्तीर्ण *expansus* (v. r. 94¹.) a स्तृ, दीर्ण *laceratus* a दृ, पूर्ण *impletus* a पृ.

610. Radices धे et ने diphthongum suam in ई corripunt, unde धीत्, नीत्. Reliquae radices in ए desinentes anomala formant haec: दत्त a दे, उत a वे, वीत् a व्ये, द्यत्त a ह्ये (cf. r. 449 - 452.).

611. ऐ finale plerumque in आ commutatur, cui si duae antecedunt consonantes, paucis radicibus exceptis, suffixum न additur; e. c. दात्त a दै, पात्त a पै, म्लान a म्लै, आण a अै.

612. गी *canere* et सी *intere*, पेरे formant गीत्, सीत्. Ex इयै radice, quae ire significare dicitur, explicantur participia शीत् *frigidus*, शीन *congelatus* et forma regularis श्यान *lentus*. न् *intere* format क्षाम pro क्षाण, et a radice स्त्यै *circumvelare* descendit स्तीत् vel स्त्यान vel ad regulam स्त्यान.

613. Quae in consonantem desinunt radices, quod attinet ad intermedium इ, maximam partem regulas 467. et 468. sequuntur, quarum radicum nonnullae ad arbitrium utraq; utuntur formâ. Anomaliae, quas radices in aliis formis puris subeunt, maximam partem etiam ad hoc participium extenduntur; e. c. उशित a उष् (*), रट्ट a यत् (**), त्रिद a व्यध् (***) . शिष्ट a शास् (*).

*) v. r. 361. et 455.   **) v. r. 456.   ***) v. r. 331   †) v. r. 363.

e.c. चोरित surreptus a चर, वेदित certior factus a विद्, आवित factus, ut audiat a श्रु.

620. Sequuntur jam ordine alphabetico usitatissima participia, quae vel suffixa' त aut न proxime radici adjungunt, vel quandam anomalam exhibent. Adscripti iis sunt regularum numeri, quarum praeter r. 613. ratio est habita:

इष्ट a यश् 456, 89 ^a .	सुत! a दिव.
उत्ता a वच् 455, 86.	नक्ष! a नक्ष 468 n. 14.
जह a वह 455, 102. a)	मृत्त a मृद् 607.
उत a वे 451.	पत्र! a पद् 607.
उदित a वद् 455.	पूर्ण! a प 609.
वृत्त a वप् 456.	पृष्ट a प्रष्ट 336, 87.
उशित a वम् 361.	वृत्त a वन्ध 615.
उपित vel उष्ट a वस् 466, 481.	भग्न a भञ्ज 613.
कान्त a कम् 616.	भिन्न a भिद् 607.
घात pro हत a वन् 92, 616.	भृष्ट a भृश्ज 336 et 89. b.
गत a गम् 616.	भ्रष्ट a भ्रम् 615, 98.
गाह a गाह 102. a)	मग्न a मञ्ज 110 ^a .
गीत a गी 612.	मूर्ण! a म् 609.
गृह a गृह 102. a)	मृष्ट a मृज् 89. b.
गृहीत a ग्रह 386, 486.	यत a यम् 616.
ग्लान a ग्ले 611.	रुग्ण a रुद् 94 ^a .
हृत्त a हृद् 607.	हृह a रुह 102.
क्षिप्त a क्षिद् 607.	'लान a लज्ज 110 ^a .
ज्ञात pro ज्ञत a ज्ञन् 92, 616.	लून a ल्.
शीन a श्या 386, 608.	विद् a व्याध् 331.
शीर्ण! a श् 609.	विन्न a विद् (cl. 6.) 607.
दत्त a दा 608.	वीत a वी 610.
दृष्ट a दृष्ट 102. a)	वृक्कण a वृश्ज 615, 454.

शायित् a शी 348.	मोढ a मद् 618.
शीर्ण a शृ 609.	स्निग्ध a स्निग् 103. a. not.
श्रान्त a श्रम् 616.	स्थित a स्था 608.
सत्ता a सच्च 615.	दित a धा 608.
सन्न a सद् 607.	हीन a हा 608.
सुप्त pro स्वप्न a स्वप् 455. b.	घृत a घृ 610.

521. तवत्. Hoc suffixo composito formatur part. praet. act. e. c. कृतवत् *qui fecit* a कृ. Derivatae sunt hujusmodi voces a part. pass. in त्, adhibito suffixo वत्, quod *habentem, praeditum* indicat (v. r. 652); itaque कृतवत् a कृत, *factus* proprie significat *factum habens* i. e. *qui fecit*. Omnes igitur anomaliae participii in त् desinentis, etiam ad hoc derivativum participium extenduntur, et ubi illud secundum r. 607. न suffixo formatur, part. praet. act. exit in नवत्. E. c. इष्टवत् *qui sacrificavit* a यद्, भग्नवत्*) *qui fregit* a भङ् (v. r. 615.). Declinatur hoc participium secundum r. 218. et femininum ई adjungit, itaque कृतवती.

622. तव्य, अनीय, य. Haec suffixa, quorum semina sunt तव्या, अनीया, या, formant participia fut. pass., respondentia Romanorum participio in *dus*, e radicibus et transitivis et intransitivis; e. c. त्य-ताव्य, त्यजनीय, त्यज्य *relinquendus*, गन्तव्य, गमनीय, गम्य *eundus*, भवितव्य, भवनीय, भव्य *esse debens, futurus*.

623. Suffixum तव्य vel proxime cum radice vel intermediā ē vocali conjungitur; ratione habita r. 462. sqq. Vocalis radicalis *Guna* augetur, e. c. स्तवितव्य, sive स्तोतव्य a स्तु (v. r. 464.), हर्तव्य a हृ (v. r. 465.), नष्टव्य a नष्ट (v. r. 463. n. 14.). — आग. *vigilare* contra regulam format. आगन्तव्य pro आगर्तव्य (Hidimbi caedes I. 51.).

624. Suffixum अनीय semper proxime cum radice conjungitur,

*) Participia in नवत् desinentia raro reperiuntur, exemplum est स्निग्धवत् in Hitopadēso.

euphoniae legum ratione habita. Consonantes finales secundum r. 83. nullam subeunt mutationem; vocalis radicalis *Gunam* assumit, paucissimis tantum radicibus exceptis. E. c. भवनीय a भू, वरणीय (r. 94¹.) a वृ, घोषनीय a वृध, द्वेषणीय a द्विष, भूषणीय a भू. — Diphthongi ए, ऐ, औ in fine radicis in आ transeunt, e. c. धानीय a धे, गानीय a गी, सानीय a सा.

625. Suffixum य non solum part. fut. pass., sed etiam substantiva et adjectiva varii generis format.

626. Quae in vocales desinunt radices, has sequuntur leges: 1) आ et diphthongi ए, ऐ et औ in ए transeunt,* e. c. देय a दा, दे, दि et दो. 2) इ, ई, उ et ऊ *Gunā* augentur, औ vero ante suffixum य, quasi littera व esset vocalis (cf. r. 650.), in अय् transit; e. c. चय a चि, नेय a नी, स्ताय a स्तु, भय a भू. Emphasis causa उ et ऊ vocales etiam *Vridhdhi* recipiunt, cuius औ vero ante suffixum य in आय् transit; e. c. स्ताय *necessario celebrandus*, भाय *necessario esse debens*. 3) इ et ई vocales *Vridhdhi* ntuntur, e. c. पार्थ a धृ, तार्थ a हृ; कृ *facere* etiam कृत्य format (cf. r. 635.).

627. Vocales radicum in consonantem desinentium has sequuntur leges: 1) Penultimum अ *Vridhdhi* augetur e. c. तान्य a तन्, त्याय a त्यज्ञ. Excipitur अ ante labiales positum una cum radicibus अक् *posse*, वध् *interficere* nonnullisque aliis; e. c. तय a तप्, नय a नप्, शय a शप्, वध् a वध्. Attamen वय्, त्रय् nonnullaeque aliae radices in labialem desinentes *Vridhdhi* adhibent, itaque वाय, त्राय. Radix धन *fodere* anomale format: लेय. 2) Penultimum इ et उ in plerisque radicibus *Gunam* assumit, e. c. क्षेय a क्षिप्. 3) इ plerumque nullam subit mutationem, e. c. दृश्य a दृय; in paucis tamen radicibus penultima इ vocalis *Gunā* augetur, e. c. अर्च्य a अच्.

* I. e. Finales diphthongi in hac sicut multis in aliis formis, analogiam sequuntur अ vocalis, quae vi euphonica sequentis व in ए mutatur.

628. च् interdum ante suffixum न् in क्, et simili modo न् in gutturaleni respondentem न् transit, quae mutatio tamen fere solum in Substantivis locum habet, quae maximam partem sunt generis neutrius; e. c. वाक्च n. *sermo* a वच् *dicere*, भोग्य n. *frumentum*, *opes*, भोग्या f. *meretrix* a भुज् *edere*, *frui*; ab eadem radice descendit etiam भोग्य n. *cibus*.

629. Voces in य् desinentes, quae non part. fut. pass. significant, a praecedentibus regulis varium in modum recedunt, e. c. विनोय *mores*, a नो, क्षय्य *caducus* a क्षि, क्रय्य *quod venale est* a क्रो, ad analogiam formarum स्तय्य, भय्य (v. r. 626. n. 2.), चित्य *rogus* a चि *colligere* (cf. r. 635.).

630. त्वा. त्वा proprie Instrumentalis est suffixi feminini त्, cujus Accusativus त्नु cum Romanorum Accusativo supini conveniens, Infinitivum exprimit. Per Instrumentalem त्वा autem Gerundium formatur, quod notiones *post*, *per* et *cum* indicat, quippe quae huic casui respondeant*). Usitatissime hoc Gerundium actionem praepositionis *post* indicat, quam ob rem plerumque per participium Praeteriti reddi potest, nam e. c. एतावद् उक्त्वा *post hoc dicendi actionem* idem valet atque *hoc factus*. Quare ii, qui ante me de hac re scripserunt, Gerundium illud perperum tanquam Participium Praeteriti, sive indeclinabile sive adverbiale proposuerunt. Ubi notionem *cum* Gerundium in त्वा desinens indicat, id apte per participium Praesentis verti possit; ubi consuetam Instrumentalis rationem per designat, Latini Gerundii Ablativus ei respondet. Notetur etiam huius formae constructio cum अलम् et खल्, quia Instrumentalem

*) Hanc sententiam primo expositam in libro meo « *Conjugations-System* etc. (Frankfurt ad M. 1816) » acul huius rei investigatione confirmavit Guilelmus ab Humboldt in Schlegelii Bibliothecae Indicae Tom. I. pag. 452, seq. Tom. II. pag. 71-131.

illa postulant, natura et propria significatio Gerundii nostri dilucide demonstratur.

1. **ANVOT.** Pānini (VII. 1. 17, 18, 42.) nonnullas Vēdas proprias Gerundii hujus formas affert. Pro त्व्या inventi त्वी docet in radice म्ना similibusque (मात्वाद्यम् च), et scholasticæ præter मात्वा solum पीत्वा exemplum lausit. Corruptas esse censeo has formas, si quidem Instrumentalis significat notionem, mutati vocali म्ना graviore in leviolem इ (cf. ex. 303. a., 370 et 425. a.). Sin autem Locativi inesset nullo formis मात्वा. पीत्वा, tum a मात्, पीत् derivandæ erunt, addito Locativi suffixo, et इ producto in इ*, æternis cum Locativo tendere तन्वि hi hypothese convenientes, quæ forma Locativorum legi magis quam Sanscritom तन्वि respondet. — It t्वी adjecti enclitici vel pronominali syllabā नम्, ortum esse videtur त्वीनाम्, eundem in modum, quoniam न in Vēdis annexum invenitur consuetis, cum Græcæ et convenientibus ærendæ personæ plur. terminationibus य et त, e. e. दधातना pro धम e दधात correpto (Pan. I. e. 13.). Ita pro इन्द्रायाम् invenitur इन्द्रानाम्. Itam य syllaba in nonnullis radicibus terminationi त्व्या annexum invenitur. यो यय = वैत Pānini (41), et scholasticæ affert exempla मत्वायाम्, मन्, e. dत्वाय (दत्वाय 633) a द्वा, quæ Dativi præ se ferunt speciem, sicuti इन्द्रानाम् terminatione cum Accusativo convenit. Sin autem, quod equidem dubito, primis Dativi, posteriori Accusativi esset significatio, id quod exemplum a schol. præpositis intelligi nequit, tum nihil esset commune istis formis cum nostro Gerundio, quo Instrumentalis tam formi est quam significatione. Respicitur præterea, non omnes Vēdorum proprias formas magis genuinas esse quam eæ quibus posteriora scripta ab iis differunt, non paucæ enim ibi occurrunt formæ manifesto corruptæ, quas alia scripta Sanscrita nonnisi plenas et integras exhibent.

631. त्वा suffixum vel intermediæ vocali इ interpositū vel ipsi cum radice conjungitur, quod si alterum sit, Guna nunquam adhibetur; si vero intermediæ vocalis interponitur, in plerisque radicibus ad arbitrium Guna et poni et omitti potest, et in radicibus quibusdam, quæ म्ना habent vocalem penultimam, Guna ponatur necesse

* Cf. Vēdorum Locativom मन्वि pro मन्वि in schol. ad Pān VII. 1. 19.

est E c. लिखित्वा sive लेखित्वा a लिख् *scribere*, रुदित्वा sive रोदित्वा a रुद् *fiere*, मर्पित्वा sive मर्पित्वा a मर्प् *tolerare*, ग्रदित्वा a ग्रद् *ire*.

632. Quod attinet ad vocalem intermediam aut ponendam aut omittendam, hoc Gerundium in plerisque radicibus analogiam sequitur participii in त्त्त vel न्त्त desinentis, cujus aliae mutationes et regulares, et irregulares etiam ad hoc pertinent Gerundium, e. d. इडा, इद a यद्, उता, उता a यच्, ऊता, ऊत a वद्, उदित्वा, उदित a वद्, गृहीत्वा, गृहीत a ग्रद्, नदा, नद a नद्, विदा, विद a व्यध् (v. r. 620), स्थित्वा, स्थित a स्था, रित्वा, रित a धा (v. r. 608.). — Exempla, ubi vocalis intermedia ante त्त्ता ponitur ante त्त्त omittitur sunt haec झुपित्वा sive झोपित्वा, झुट a झुप् *amare*, लज्जित्वा, लज्ज a लज्ज *pudore affici* — Ubi participium suffixo न्त्त formatum, Gerundium vocali intermedia plerumque caret Interdum Gerundium utramque admittit formam, ubi part pass unam tantum habet, e c सादित्वा sive सोडा, सोढ a सद्

633 Radices स्यन्द् et स्कन्द् contra regulam 615. nasalem suam retinent et finalem consonantem abijciunt, unde स्यन्त्वा, स्कन्त्वा Etiam क् simplex ante त्त्ता suffixum in codicibus manuscriptis hac in re non imutandis plerumque omissum est, e c कित्वा pro कित्वा a क्दिद्, दत्वा pro दत्वा a दा (v. r. 608)

634 Radices decimae classis et Causalia, servatis et syllabâ characteristicâ अय् et गुण्, intermediam vocalem इ assumunt, e c चोदयित्वा, क्षेपयित्वा (cf. r. 619)

GERUNDIUM SUFFIXO य् FORMATUM

635 Gerundium in य् formatum sive in य् formatum in simplicibus radicibus admittitur (cf. r. 638), radices compositae (v. r. 653) alio ejusdem significationis utuntur Gerundio, quod suffixo य्, radici semper proxime adjuncto, formatur, et rarissime in radicibus simplicibus

invenitur. Ceterum in efficiendo isto Gerundio leges valent hae: 1) Brevibus vocalibus finalibus त् adjungitur, e. c. विदित्य a दि, प्रस्तृत्य a स्तृ, विकृत्य a कृ. 2) इ vocalis finalis in ईत् et post labiales in ऊत् transit, e. c. अवतीर्य a तृ, सम्पूर्य a पू. 3) Diphthongi finales in आ commutantur, e. c. संव्याय a व्यै, प्रगाय a गै. 4) Quae in aliam consonantem quam gutturalem desinunt radices, penultimam nasalem ejiciunt, radicibus decimae classis paucisque aliis exceptis; e. c. निवध्य a वन्ध्, संस्थभ्य a स्तम्भ्, परिश्रय a श्रम्भ्; sed परिश्रय् a श्रय्, अवलङ्घ्य a लङ्घ्. 5) इ et उ vocales ante इत् et उत् semivocales producantur, e. c. विश्रय्य a श्रुत् (cf. r. 495 et 331°).

636. ह्ये et हो anomala formant ह्य (v. r. 620.), ह्य (v. r. 330.); c. c. श्राह्य, व्यवस्य. }

637. Nonnullae radices in अम् et अन् desinentes litteram finalem suam abscindere possunt, ita ut त् sibi adjungant ad analogiam radicum in brevem vocalem desinentium. Hae radices sunt: गम्, नम्, रम्, गन् Cl. 4. et 8., et तन् Cl. 8. E. c. आगम्य sive आगत्य, प्रणम्य sive प्रणत्य (v. r. 94°.), अवमन्य sive अवमत्य. Radix हन् solum हत्य admittit; radices जन् et खन्, si nasalem abjiciunt, vocalem suam producunt, quam ob rem त् litteram non addunt; e. c. सज्जाय sive सज्जन्य. Ceterum anomaliae aliarum formarum purarum etiam haec inveniuntur; e. c. प्रविध्य a व्यध् (cf. r. 456°.), व्युज्य a व्य् praef. वि (cf. r. 455.).

638. Radices decimae classis et Causalia interdum, -quantquam compositae, in Gerundio in त्वा inveniuntur; e. c. निवर्तयित्वा a Causali निवर्तय् e वृत् (Savitr. V. 60.). Ante suffixum य Causalia et decimae classis radices characterem अय् abjiciunt, vocalis radicalis incrementum autem retinent; e. c. विकार्य a कार्य e कृ. Ubi penultimum अ radicale non producitur, अय् syllabam retineri dicitur; e. c. विगणय्य a गण् (Cl. 10.) numerare.

ANOT. Hoc Gerundium cum Participio futuri pass. in य् desinente cognatum esse,

sicut Latinum Gerundium cum Part ejusdem significationis convenit, recte monuit illustrissimus Gml. ab Humboldt in praeclara dis. citatione quam supra laudavimus (*Indische Bibliothek* Vol II p. 130 et 131). Eodem enim suffixo in utraque lingua originem trahunt Gerundium et participium illud, quod in Sanscrito, nonnisi eo differt a Gerundio, quod hoc — ut equidem puto, quia fere semper praefixa praepositione est aggravatum ^(*) ad puram radice formam intente ^(**), quum ^(**) contrario participium, tam simplex quam compositum usitatum, formam radice auctam tam praefereat. Eadem plane ratione Gerundium in त्वा et Infinitivus in तम् desinens inter se differunt, Accusativus तम्, propter levius suum pondus, radice auctam formam sibi adjungit, quam gravior Instrumentalis त्वा terminatio puram vel correptam radice formam praefereat (cf. r. 127 b) — Quod ad casus instrumentalis terminationem in hoc Gerundio omnem attinet, hac in re miram cum lingua Zendica deprehendi similitudinem. Non enim admittit lingua Zendica in casu Instrumentali litteram euphonicam, quam Sanscrita themata mase et neut in vocalem desinentia inserunt, antiquior *Vedorum* dialectus autem nonnumquam omittit (v. addenda a l. r. 125), ex quo apparet, non ad primariam linguae stricturam insertum illud न pertinere. Prae declinationis, omisso न euphonica, et अ finali non in इ mutato, Instrumentalis in आ exiret, quae vocali contineretur tam अ finale thematis quam आ terminationis. Ita, ut e. e. thema निगम्य actio ex eundi formaretur निगम्या, quod tempore quo origo hujus formae non clare sentiebatur, ad diminuendum terminationis pondus — propter vocem in initio praepositione aggravatam — facile in निगम्य corripui potuit (**). Cum ea, quam primitivi vni putamus, Gerundii nostri forma निगम्या in lingua Zendica accurate illi conveniant Instrumentales, qui a monosyllabo in a desinente themate descendent. Ita legimus in Vend. Sād (in codice a Boursouffio edito p. 46) kha udg'angha vāś caathrō ahi tuś potestate pollens rex ex (***) ubi kha venit a themate kha, quod ortum est a Sanscrito स्व, id quod primus E. Boursouffius de litteris

(*) Conferantur feminina abstracta veluti मृदा sustentatio त्रिपा scientia cum Gerundis मृज्, त्रिप

(**) Respicitur Latinae vocalis a mutatio in leviores in compositis vel reduplicatis formis (contingo tetigi), vel in priorum compositorum membris (tanget pro lana ger)

(***) Anquetilii vertit « Fous êtes le maître et d'où vous êtes le roi de grand »

Zendicis optime meritis, observavit. Cum corrupti vero nostri Gerundii formae निर्गम्य conveniunt Zendici Instrumentales earum vocum in *a* desinentium, quae e pluribus syllabis sunt compositae, quia *d* in fine polysyllabarum vocum fere semper corripitur.*) Exempla sint *zadāa* et *azadāa* voluntate et non-voluntate***) (l. c. p. 12.), quae a themate ipso non differunt, quod e Sanscrita radice *अप्* *amare*, suffixo *अ* ortum est. Praeterea huiusmodi Instrumentales saepe occurrunt in locutionibus velut *ana barešmana*, vel *barešmana paite bēreša*, quas Anquetilius reddit per «*Avec le Darsom, avec le Darsom fier.*» Hic *ana* quod diu pro praepositione habui, quum a consuetis Sanscriti Instrumentalis forma satis differat, significatione respondet nostro *अनेन*, et formā cum stirpe pronominali *अन* ipsi convenit *Dēreša* respondet Sanscritis *भूत*, ad cuius Instrumentalem *भूतेन* eandem habet rationem atque Gerundium निर्गम्य ad formam, quam ex praevalet lingua usu expectaveris, निर्गम्येन.

639. *अम्*. Hoc suffixo cum Accusativi caractere, ut mihi videtur, adverbialiter posito (cf. r. 683. 2.) formatur Participium adverbiale; e. c. *उासि प्रतिपेयं युयते* «*ratione pectora conterente pugnatur*». Plerumque repetitur hoc participium adverbiale, ita ut repetitionem actionis significet; e. c. *चेतं चेतम् साepius meditabunde****). — Vocales finales *Vridhdh* assument, penultima *Gunam*, exceptā penultima *अ* vocali, quae *Vridhdhi* producit. *आ* finali et diphthongis finalibus, quae omnes in *आ* transeunt, *य* euphonicum adjungitur. E. c. *चायम्* a *चि*, *भावम्* a *भ*, *कारम्* a *क*, *पेपम्* a *पि*, *येदम्* a *यु*, *नाशम्* a *नय*, *दायम्* a *दा*, *दे*, *दे* vel *दे*.

640. *तम्*. *तम्*, quo Infinitivus formatur, Accusativus est suffixi *त्*, quam ob rem cum Gerundio in *त्वा* desinente Infinitivus est cog-

*) In nonnullis tamen *Leschnis* capitibus nominis *a* longum in fine vocum invenitur, ita ut etiam *a* quod naturā suā breve est, productum sit scriptum, e. c. *वा* pro *व*.

**) Anquetilius vertit «*entraîné ou non entraîné par ses passions*».

***) In antiquioribus scriptis rarissime, vel nunquam, hoc participium invenitur, ita ut in toto Mahābhārato ne unum quidem exemplum me invenire meminerim.

natus. Ambo enim eodem suffixo a radice deducta abstracta sunt Substantiva, quorum utrumque in uno casu solum est servatum, et sicuti omnia Substantiva neque tempora neque verbi genera distinguunt; eundem tamen casum ac respondens verbum postulat (utrumque*). Infinitivus propter leviores ipsius terminationem *Gunae* incremento aucta radiceis forma utitur. In vocali intermediâ इ (interdum ई) adhibendâ vel omittendâ eadem atque ante suffixum futuri primi valent leges (r. r. 462-469.); e. c. भवितुम् a भू, हर्तुम् a हृ, यष्टुम् a यज्ञ, योक्तुम् a युज्, गन्तुम् a गम्, सोक्तुम् a सृष्ट (r. 468. 14.), ग्रहीतुम् vel ग्रहीतुम् a ग्रह. Radices decimae classis et Causalia retinent अय् syllabam, cui vocalem intermediam इ adjungunt; e. c. चोरयितुम् a चृ, जेपयितुम् a जेपय ex क्षिप्.

ANOT. 1. Terminatio त्वम् quae teste Panini III. 4. 14. in *Vedorum* Infinitivis adhiberi potest, ad causam exprimendam, quâ aliquid agitur, item a suffixo तु, non a त्व (cf. r. 652.) mihi descendere videtur, Accusativi signo अम् posito pro म्, ad analogiam formae भुवम् a भू (r. 123. 2.). Exemplum «कर्त्तुं हविः» offert scholiastes.

ANOT. 2. Non tantum in Accusativo et Instrumentali, quos abstractum Substantivum suffixo तु formatum in vulgari Sanscrito solos reliquit, sed etiam in nonnullis aliis casibus, ad analogiam Infinitivi formati, antiqua *Vedorum* dialectus, teste Panini**), suffixum तु exhibet 1) Dativus occurrit sub formis तवे et तवै***), quae posterior femininum hujus suffixi genus confirmat, quod jam dudum ex Gerundii forma त्वा conjeci. Exempla scholiastes offert haec: सूतवे a सू, omissi *Gunâ*, गन्तवे a गम्, कर्तवे a कृ, हर्तवे a हृ, यातवे a या; अन्वेतवे ab इ. 2) Ablativus (तोस्), qui in omnibus a scholiasta commemoratis exemplis a praepositione एषा vel आ est postulatus, et cum Genitivo, in modum aliorum substan-

*) De infinitivi variis constructionibus disserui in anott. ad Indr. I. 16. b. vide etiam anott. ad Nat. III. 20. b. X. 14. a.

**) III. 4. 9, 13, 14.

***) Servatâ Gunâ ante hanc terminationem graviorem contra regulam 127. b.

tivorum, est constructus, vel sine alio nomine ei apposto Radices quae hanc Ablativi formam in *Vēdis* conservarunt sunt oculo haec म्या, इ, इ, पृ, वद, इन्, तम्, चर, unde म्यातोस्, एतोस्, कर्तोस्, ऐतोस्, वदितोस्, इन्तितोस्, तमितोस्, चरितोस्. * c पुग सूर्यस्यो 'दितोर्' आधेय । ante solis ori in tradendus (vel ponendus etc v Gloss धा c आ) Eundem in modum, sed cum antiquiore, in Sanscrito perditā, femineā Ablativi terminatione *dt**) in lingua Zendica Infinitivum constructum deprehendi in Vend Sad (ed BURNOUFII) p 83 para avanghē aīnō dāonghaot**) para apō para zēmō para urva r(a)yāo para geus cātharepaitistanyāo dāonghaot para nars bi-paitistanahē aīadnō xanthodt I e ante hujus coeli creatorem ante aquae ante terrae ante arboris ante vaccae quadrumanmiae creationem ante hominis bi-mammī puri generationem — Hec xanthodt respondet Vēdico Ablativo इन्तितौ, omisso intermedio इ, et formatum ex themate *xanthu* generare a radice *xan* (in tempore praes *xasām*: V S p 162 cf r 3 5) ita ut ante *dt* terminatio nem u finale trans erit in *v* ante quam semivocalem *t* in *th* mutatur***) 3) Genitivus Infinitivi item in तौस् desinens conservatum videmus nonn si in constructione cum ईन्त्र *clum it is* hac in locutione significans *potis capax* Scholiastes tradit exemplum ईन्त्रो ऽभिचरितो । *capax aggrediendi*

ANOT 3 Nonnullae aliae *Verborum* propriae Infinitivi, vel si velis Gerendi, formae sunt haec 1) cum Dativi terminatione *ṛ* vel *ṛē*, ad causam exprimentam quā ali quid agitur, occurrunt formae in *ṛ*, *ṛē*, *ṣē*, *ṣṣē*, *अध्ये* et *इये* (Pān III 4 9, 10, 11, 14, 15) desinentes Duae priores sunt Dativi vocum radicalium (v r 611) exempla a Panini vel scholiasta ejus exhibita sunt haec दश् २ दृम् (दशे विद्याय सूर्यम्), विष्ये २ प्या v r 160 (विष्ये ऽन्यात्प्राग्मि), अग्रगारे २ गाह्, अचचने २ चज्, प्रये २ प्री adjecti *Gurō* — Quae in *ṣē* vel *ṣṣē* exeunt formae, radicem verbi substantivi, ut equidem puto, continent aut integram aut abjecta vocali *ṛ* (cf r 365), ita ut Dativi character *ṛ* huic auxiliari radici sit adjunctus, qua in re

*) Ad analogiam sem minorum Genitivorum in *yaś* desinentium (v r 130 8) Pro *t* vel *io* sine vocum vel in medio ante consonantes posito, lingua Zendica propriam quandam habet litteram, quam nullo s gno huc distinguimus

**) Ablat a themate *dāonghu*

***) Ex generali euphoniae lege, quam primus E. BURNOUFIUS ingeniose observavit

illi Infinitivi mirandam analogiam exhibent cum Graecis in $\sigma\alpha\iota$ ($\pi\acute{\alpha}\sigma\sigma\alpha\iota$, $\lambda\acute{\upsilon}\sigma\sigma\alpha\iota$) et iis respondentibus Latinis in *se* vel *re* (*pos-se*, *es-se* vel *ed-ere*.)^{*)} Exempla vel aucti vel puri radiceis formi laudantur haec: वच्चे = वच्च्: मेपे = मी (वच्चे रायस् ता वा मेपे रथानाम्), ओवने = ओव् (कित्वे दात्ताय ओवन्ते), प्रेपे = प्री, प्रियत्ते = प्रि (v. r. 51.). — Quae in अध्ये desinunt formae, ut equidem puto, Dativi sunt feminini auffixi धि interjecti vocali अ (v. r. 127. b. et cf. वतति *nox* a rad. वत् *habitare* suffixo ति et interjecto अ), धि autem variatio esse videtur suffixi fem. ति, quo abstracta formantur Substantiva, quibus cognati sunt Lithuanici et Slavici Infinitivi in *a* desinentes, e. e. Lith. *buti* Slav. *byti* esse (cf. भूति *existens*). Ceterum haec *Fedorum* suffixo धि terminata Abstracta ad illa in ति desinentia eandem habent eationem atque अधर् अधम् *inferior inferius*^{**)} ad consuetas Comparativi et Superl. formas per तर् et तम् effectas. Exempla in schol. ad Panin. exhibita sunt haec: उपचर्ध्वी = चर् (कामम् उपचर्ध्वी), आङ्गचर्ध्वी = इङ् *ex euph.* v. 51. (इन्द्राग्नौ आङ्गचर्ध्वी), प्रियध्वी = प्रि (r. 51.), पिवध्वी = पिव्, मादयध्वी = मादय् = मद्. — Forma in ह्यि desinens, formi radiceis aucti, nonnisi in duobus a Panini propositis occurrit exemplis, interpositi auxiliari vocali इ, quā sū ex euphion. lege 101^a) transit in ए; vnde रोहिध्वी = रोह् et अय्यध्वी = व्यय् praefixo अ privativo. Cum Desiderativis quandam similitudinem offerunt haec formae, ita ut repetita syllaba sit abjecta et desiderativo characteri स् suffixum इ vel ई sit additum (v. haec suffixa in r. 615.), ये enim in Dativo femini. tam ab इ quam ab ई derivatur.

2) Cum Accusativi vel Genitivi terminationibus radici ipsi, tanguam Substantivo abstracto, adjunctis; ita ut Accusativus cum verbo शक्त् *posse*, Genitivus cum ईश्चर् *potis, super* sit constructus. Exempla traduntur haec विभाङ्गम् = भङ्, formi radiceis aucti (अग्निं धी देवा विभाङ्गं ना शक्नुवन्), अपलुपम् = लुप् cum formi radiceis puri (अपलुपं ना शक्नुवन्), विलिखस् = लिख् (ईश्चरे विलिख्).

3) Cum terminatione एन्य ad causam quā aliquid agatur exprimendam (III. 4.

*) V. librum meum *Conjugatione-System* p. 94. et 107. et *Analytical comparison of the Sanscrit etc.* in libro *Annals of oriental literature* p. 53, 54

**) Haec vocabula una cum ग्रम् *subter* jam alibi deduxi a stirpe demonstrativā य (v. r. 270)

14). Exemplum तदुक्तिः; fortasse mendosum est pro दिग्भोग्यः a Deo locutus
दिग्भुः दग्भुः

FORMATIO VARIORUM SUBSTANTIVORUM ET ADJECTIVORUM

611. Complures radices sine ulla adjecto suffixo abstractorum
Substantivorum generis feminini significationem assumunt, sive sim-
plices, sive cum praepositionibus conjunctae, e. c. श्रद्धा et मनसा प्र-
sum, प्रतिज्ञा promissum, प्रतिष्ठा gloria (v. r. 109.), श्रद्धा splendor, प्रतिज्ञा
mens, धी cogitatio, irregulariter formatum a radice धी cogitare, धी
metus, श्रौ pudor, दृष्टि certamen, कृष्टि fames, हृष्टि gaudium, मरुष्टि f e-
tuna, perfectio, शत्रुः et वित्रुः infortunum, भ्रष्टि lux. धातु वृष्टि. Ha-
tus nudi radices appellativorum substantivorum significationem ha-
bent, veluti पक्षि in pax (avis).

612. Omnes radices, e Grammaticorum sententia, nullo suffixo
adjecto, in fine compositarum vacui collocari possunt, ita ut sig-
nificatione cum participio praesentis conveniant, semper tamen per-
petuum qualitatem vel actionem exprimant. Harum compositionum
prior pars Accusativi vice fungitur a posteriore, voce radicali, ipso
et participio, postulati;* e. c. अन्वयो aquari lubens (v. r. 170.), धर्माद्वि
officiorum ignarus. Neque tamen multi hujusmodi composita rei
sunt frequentia, et maximam partem sunt Substantiva appellativa,
e. c. प्रह्लादः (v. r. 171 et 172) firm vel gr. 2 daemonicus, proprie
cornem elens. Itam cum Adjectivis et Praepositionibus hujusmodi
voces radicales compositae inveniuntur; e. c. मन्दभागः infelix, proprie
paucus partiens a भाग partiri, पद्विद्यः mendiculus ex volis, proprie cir-
cumiens a दृष्टि ut (v. r. 643.).

643. Radicibus in brevem vocalem desinentibus littera न् ad.

* Cf Latina hujusmodi composita veluti arborifer (fec-1) fiderer.

ditur, ut majoris ponderis fiant, e. e. कर्मदत् *facinus faciens* a कृ, सर्वदित् *omnia vincens* १ दि*) Nonnullae radices quarum finalem litteram अ vocalis praecedit, hanc vocalem producant, e. e. भारवाह *onus ferens* a वह् *ferre*, nonnullae anomalam mutationem subeunt radices, e. e. ह्वा a radice ह्वे *vocare*

644 Radices गम्, यम्, मन्, तन् consonantem finalem abijciunt atque त् addunt, ut similes quae in brevem vocalem desinunt, e. e. अरण्यगत *in silvam tens*

645 Iam sequuntur, ordine alphabetico disposita, omnia suffixa *Arduantorum*, cum usitatissimis *Unādibz* अ, अक, अण्ड (*Unādi*), अत् (१ 593-598), अय, अन् (*Unādi*), अन, अणि, अनीय (१ 622), अन्त, अम् (१ 639), अल (*Unādi*), अस्, आ, आक, आन (१ 598, 602), आय, आह, आन्, इ, इक, इत् (*Unādi*), इत्, इन्, इर (*Unādi*), इल (*Unādi*), इय (*Unādi*), इस्, ई, उ (*Krit et Unādi*), उक, उत्र (*Unādi*), उर, उल (*Unādi*), उस्, ऊ (*Unādi*), ऊक, ऊय, एन्य (*Unādi*), एर (*Unādi*), एलिम, ओर (*Unādi*), त (१ 606 sqq), तय (१ 622), ति, त् (*Unādi*), तम् (१ 640), त्, त्र, त्रिम, त्वर, त्वा (१ 630 sqq), थ (*Unādi*), थक, था, न, नय, न्, म (*Unādi*), मन्, मर, मान (१ 598 sqq), य (१ 625 sqq et १ 635 sqq), या, इ, रु, रुक, लुक, वन्, वर, वस् (१ 603), वि, स्

अ suffixo formantur a) Substantiva vel Adjectiva quibus significatur aut praeditum esse aliquem qualitate eā, aut facere eum id, quod radix exprimit. Hujusmodi voces saepe per participia praesentis temporis verbi possunt, a quibus eo tamen valde discrepant, quod actum vel qualitatem perpetuam, non intra fines praesentis temporis coercitam exprimunt. — Haec adjectiva sive nomina agentis, nisi appellativorum significationem habent ut कृत् *novus* (proprie *nascentis*) a कृ, सर्प *serpens* (proprie *iens*) a सर्प्, plerumque autem in fine compositorum inveniuntur aut conjunctione cum praepositione quadam vel particula inseparabili e. e. धर्मक्षि *officiorum*

*) Cf. Latina *comes com t is eq es equ is is* etc ubi radicem ire eadem ratione adjecto *t* auctam video. sic etiam *st t pro stat in superstes stit-is* etc

gnarus, प्रज्ञा sapiens, prudens a ज्ञा novisse. Adjectivorum hujus generis, quae simplicia inveniuntur, exempla sunt प्रभु pulchus, pulcher et शीघ्र celeris. — Vocales finales plerumque Gund, nonnunquam Friddhi augentur, aut eas tantum mutationes subeunt quae legibus euphonicis praescribuntur आ fusae abjiciuntur, diphthongi aut abjiciuntur aut mutantur secundum leges euphonicas. Vocales quae finalem consonantem praecedunt plerumque non mutantur, raro Gunam admittunt, आ tamen vocalis in eo loco posita nonnunquam Friddhi augetur. E.g. ज्ञा vivens a जि, स्तत्र collaudans a स्तु, धर tenens a ध, प्रिय amans, amicus, carus a प्री (v. r 51), द dans a दा, गाय sive ग cantans a गी, मिद findens a मिद्, तद exans a तद्, पच coquens a पच्. Omnia quae attulimus exempla, non inveniuntur nisi in fine compositorum, प्रिय adjectivo excepto.

Nonnullis hujusmodi nominibus quaedam substantiva praemittuntur in accusativo casu, eujus sensum exprimentur, e e ex आरि hostis et दम domans formatur आरिन्दम, e एर urbs et दर findens (a radice दृ) formatur एरन्दर qui urbes exascendit, quod Indes cognomen est, e भय metus et दाह faciens formatur भयदर metum faciens, terribilis. Sunt substantiva quae in ejusmodi compositione irregularem Accusativam formam assumunt, e e ex उर n. pectus et गग sens formandum fuisset उरगम, formatur vero उरयम anguis proprie pectore lens quod derivandum est a themate ceterum inusitato उर pectus, unde etiam deducuntur उरग et उरय eodem sensu. Ne significationem quidem propriam in his exemplis retinet Accusativus *) — Ex वस res opes quavis neutrius generis sit, et धर tenens formatur वसन्धर terra (proprie quae duas continet), ex मतो autem, omitta Accusativi nota, formatur मतोधर mons (proprie qui terram tenet), et ex illo ipso वस, cum ध composito (quod deducendum est a radice धा tenere), formatur वसन्धर terra non वसन्धा एन occidere per suffixum अ irregulariter format प्र (v. r 35*), etiamque, अन् syllabâ dejectâ, र. Eandem analogam sequitur radix अन् natus unde formatur अ नतस **) — E radice एन regularis quoque formatio

*) Ex his minus regulariter formatis vocibus omnino non coniecendum est, nasalem consonantem horum compositorum divergere ab Accusativi nota originis esse. In plurimis en in formâ s et sensus et forma plane eadem est atque Accusativi, et recte FORSTERES ejusquam illuximus ratione, rem explicavit.

**) H finale vocabulorum दृ et प्र jure a grammaticis suffixum dicitur. Nam si म् radicalis consonans esset dejecta, formandum fuisset ex regula 611. दृ et प्र.

हन efficitur. — Quaedam formae Causales retinent characteristicam syllabam अय् ante अ suffixum, e. c. वेदय् certiorē faciens a विद्. Nonnulla adjectiva in अ desinentia post particulas स्तु et दुर् passivam habent significationem; e. c. सुखार facilius, दुष्कार difficilis (v. r. 73.), दुर्लभ difficultis adeptu, दुर्धर्ष qui difficile domatur, दुस्तर difficultis transgressu.

४) Formantur per अ suffixum etiam Substantiva abstracta plerumque masculini generis. Vocalis radicalis Guna, nonnumquam Friddhi augetur; अ vocalis ante consonantem finalem posita, Friddham assumere solet; palatinae चू et झ् ante suffixum अ in sibi respondentēs gutturales क् et ग् transenunt. Exempla sunt: ज्ञय m. victoria a ज्ञो, लय m. solutio a लो, भय n. metus a भी, पाक m. coctura a पच्, वेग m. celeritas a विश्, भेद m. fissio a भिद्, त्याग m. desertio a त्यश्, योग m. conjunctio a यश्, रोक n. lumen a रुच्, हर्ष m. gaudium a हृप्.

क format nomina agentis masculini generis et adjectiva quaedam. Vocales finales Friddhū, penultimae Gunam assumunt; penultimum अ vero plerumque Friddhi augetur, e. c. नायक dux a नो, पाचक coquus a पच्, नर्तक saltatur a नृत्, साधक utilis (sem. साधका) a साध perficere. Feminina Substantivorum in अकी desinunt, Adjectivorum, in अका, e. c. नर्तकी saltatrix, सनका quae sedit.

आउ (Undi) format भ्रातृ m. dominus, maritus a भू, adjecta Guna, et fortasse स्राउ m. nois a सु.

थ cum Guna abstracta format substantiva masc. e. c. चयथ tabes a क्षि, वेपथ tremor a वेप, वमथ vomitus a वम्.

नू (Undi) format nomina agentis et appellativa, e. c. राजन् dominus, rex a राज् regere, तक्षन् m. faber tignarius a तक् tenuem facere, frangere, वपन् m. cognomen Indri plumus a वप् pluerē; स्नेहन् m. amicus a स्निह्. Fortasse huc referenda sunt etiam haec: पृषन् m. sol (quia nutrit terram) a पृष् nutrire; सुवन् m. sol, quod vulgo derivant a सु are, verisimilius est autem, id positum esse pio सुवन् a radice सुत् splendere suffixo वन् स्नेहन् m. luna a स्निह् madere, plorare.

नि cum Guna admodum frequens est, et format 1) substantiva generis neutrius, plerumque abstracta, sed nonnulla quoque appellativa, e. c. चयन collectio a चि, भवन habitatio a भू, भरण (v. r. 73.) aromatus, nutritio a भृ, भेदन, licet a भिद्, शोचन lustratio a शच्, हर्षण delectatio a हृप्, नयन oculus a नो ducere (cf. suffixum न्), शयन lectus a शी dormire, वदन os a वद् loqui, भूषण ornamentum a भूष् ornare. — 2) Nomina agentis generis masculini, praesertim ex formis

causalibus radicibusque decimae classis. Utroque characterem *अय्* ante hoc suffixum, deiciunt *e c नन्दन्* qui deletur a *नन्दय्* quod est causale a *नन्* *ce नन्* *निषदन* *oreior* *nevan* a *नृ* *cl 10* (v r 109), *नानि* *salutem* a *नन्* *cl 3* — Femininum huiusmodi vocabulorum in *अनी* desinit, *e c अनी* *genus* a *अन* — In *अना* *f* desinentia quaedam abstracta substantiva invenitur, praecipue *e Causalibus* radicibusque decimae classis orta, *e c याता* *causa* a *या* *य* *Caus* *e य*

अनि Rarissimum hoc suffixum abstereta substantiva format generis feminini, quae cum negativis particulis conjuncta sunt, neque inveniuntur nisi in impressionibus. Vocalis *ra* *hiem* *Gum* *l* augetur, *e c अचेतनि* *amatus* *cogitationis* a *चित्*, *अशोचनि* *amatus* *vitae* *mors* a *शोच*

अन्त adjectiva et appellativa substantiva format, praesertim *et* formis casualibus quarum finalis syllaba *अय्* retinetur, *e c नन्दरन्त* *delectans* a *नन्दय्* — Derivatam mihi videtur hoc suffixum a fortiori themate participii praesentis *Par* a *heto* *अ*

अन्त (*Undi*) format *चपल* *tremens* a *चप* *ut* *movere* atque in fine multorum vocabulorum incertae originis invenitur

अन् cum *Gund* format substantiva neutra variae significationis, *e r चिन्* *mentis* *चित्* *cogitare* *चचन्* *sermo* a *चच्* *loqui* *पयन्* *luc* a *पि* *lucere* *यानम्* *vestis* a *यन्* *vestire* *अ* radicali per *Fructum* producti — Complura substantiva in *अन्* desinentia originis incertae sunt, vel perspicuam non habent rationem ad radices ex quibus grammatici ea explicant, *e c शिन्* *corpus* et *अभान्* *equus* a radicibus *अ* et *आ* descendens dicuntur — Nonnullae voces in *अन्* desinentes masculini generis sunt *अस्तन्* *Astutus* *nymphus* quod derivatur ab *अय्* *equus* et *श* *ut* *femini* *generis* *est* (cf r 230).

आ femininum suffixi *अ*, de quo supra dictum est, format nomina actionis feminini generis aliaque substantiva abstracta, nonnullaque appellativa, partem cum *Gund* *e c लिप्ता* *jactatio* *न्यरा* *desiderium* *नृधा* *fames* *शान* *senectus* a *श* *senescere* *गरा* *specus* a *गर* *abstrudere* *लेखा* *luna* a *लिप्* *scribere* Saepissime *आ* suffixum formis desiderativis additum invenitur *e c मिदन्ता* *cupiditas* *videndi* a *मि*, *चिकीरी* *cupiditas* *faciendi* a *च* (v r 539).

आक usu non satis frequentatum, format nomina agentis masculini generis, quorum femina in *आकी* deserviunt *e c भिक्षाक* *mendicans* *भिक्षाकी* *mendica*.

आय्य usu non frequentatum, format adjectiva vel nomina agentis adjecto *Gumae* *utre*

- mento; e. c. अवाय्य *audens, auditor* a अ. — Causalium et decimae classis character अय् retinetur.
- आरु rarissimum est formatque adjectiva, additū Gund; e. c. शारु *nocens* a अ, वन्दारु *urbanus, elegans* a वन्द.
- आलु rarissimum, assumtū Gund format adjectiva veluti शयालु *dormiendi cupidus* a शी. Syllaba अय् Causalium et radieem decimae classis retinetur; e. c. स्पृयालु *avidus* a स्पृह (v. r. 312.).
- इ tantum cum radice धा *tenere* conjunctum usu frequentatur formatque ex illis, cum praepositionibus compositis, substantiva masc. variae significationis. आ finale radicis abijcitur, e. c. सन्धि *conjunctio, pax* etc., अन्तर्धि *interitus*, त्रिधि *lex, praeceptum, fatum*, निधि *thesaurus*. Deinde इ nomina actionis generis feminini format, quae fere solum in interrogationibus responsisque, et quidem rarissime inveniuntur. Vocales finales Priddhum, penultimae Gunom assumunt, अ tamen semper Priddhu afficitur, e. c. दायि *victoria* a दि, कारि *actio* a क, बोधि *cognitio* a बोध, गादि *sermo* a गद्. — Tam इ format nomina agentis, appellativa et adjectiva, quae assumunt syllabam reduplicativam; e. c. चक्षि *m. qui sicut* a क, दग्नि *m. ventus* a गम् *ire*, दग्नि *m. genus quoddam armorum* ab हन् *necare* (v. r. 455.), रुधि *m. f. n. tenens* a धा. — Etiam adjectiva format suffixum इ ex formis intensivis, e. c. मासदि *qui multa perpetuitur*. Denique, vocali radicali per Gunam aucta hoc suffixum in quibusdam compositis appellativis et adjectivis ejusdem significationis est atque अ suffixum, e. c. शकुत्कारि *m. titulus (proprie qui stercus facit)*, उद्धरम्भरि *m. f. n. vorax (qui nutrit ventrem)* ab उद् *n. venter* et भृ *nutrire, conservare*.
- इक usu non frequentatum, format nomina agentis et adjectiva, e. c. खनिक *m. qui fodit* a खन्. Femininum hujus suffixi est इका quod interdum idem significat ac si femininum esset suffixi अक, e. c. पाचक *coquus*, पाचिका *coqua*.
- इत् (Undi) format सरित् *f. fluvius* a सृ *ire*, terminatque nonnulla alia vocabula quorum origo minus est perspicua.
- इल् usu non frequentatum format adjectiva, nomina agentis, et appellativa e radicibus decimae classis, quae retineat syllabam characteristicam अय्; e. c. गदयिल् *m. f. n. loquax* a गद् *loqui*, स्तनयिल् *m. nubes, tonitrua* a स्तन् *tonare*.
- इन् usitatissimum est formatque adjectiva et nomina agentis aequae ac suffixum अ; ita tamen, ut इन् suffixo terminatae voces saepe etiam ad praesens tempus referantur

et significatione eum participio praesentis conveniant, non tamen cum Accusativo construuntur (v. Nalūm XI. 21. Indralōk V. 13.). Praecipue, nisi semper, in fine compositorum haec voces inveniuntur. Vocales finales *Ṛiddhī*, penultimae *Gunam* assument, penultimom *Ṛ* tamen semper *Ṛiddhī* afficitur, et *आ* finali euphonicum *य* apponitur. Causalia radicesque decimae clausis *अय* characteristiceum abijciunt. Exempla sunt: मनोराहिन् *animum sapiens* a रह्, प्रासादशायिन् *qui soles in palatio dormire* a ग्री, वधिपिन् (वध + एपिन्) *caedis cupulus* ab इप्, अमर्षिन् *intolerans* a मर्प्, प्रत्यासिन् *applicans* a वप्, त्रिनिपातिन् *hostes caedens* a पातय्, शतयोदनयायिन् *centum Ṛddachana lens* (Nal. XXII. 9.) a या. V. r. 222.

इर (Unddi) format मुदिर *voluptarius*, रeneri deditus a मृद् गaudere, स्थिर *stabilis* a स्था *stare*, हिरि *m. ensis* a हिद् *findere*, गिरि *n. fulmen* a गिद् *findere*. Femininum इरा format मदिरा *potus uictrians* a मद् *uictriare*.

इल (Unddi) format पयिल *m. etia* a पय् *ire*, अनिल *m. air*, ventus ab अन् *spiritum ducere*, गदिल *n. silva* a गद् *tegere*, abscondere, वयिल *pater* a वप्.

इप् (Unddi) Hoc suffixo fortasse formatum est अविप *m. mare* ab अच् *movere*, मरिप *m. bubulus* a मद् *crecere*.

इस् cum *Gunā* format nonnulla substantiva generis neutrius; e. c. इयोतिन् *stella* a इयन् *splendere* (v. r. 232.).

ई format abstracta substantiva feminina quae communem multorum ejusdem actionis functionem indicant. Radix semper conjuncta est cum वि + आ. Vocales ante finalem consonantem positae *Gunam* assument, *Ṛ* tamen *Ṛiddhī* afficitur; e. c. व्या-क्रोशी *mutuus clamor* a क्रुप्, व्याससो *mutuus risus* ab रस्.

उ ex Desiderativis adjectiva format, quae participii praesentis significationem habent, e. c. चिकीर्ष *suavendi cupulus* a चिकीर्ष् a radice कृ, पिपास *bibendi cupulus* a पिपास् a radice पा. Sunt quoque radices primitivae, ex quibus per उ suffixum adjectiva et nomina agentis formantur; e. c. इच्छ *optans* ab इच् (v. r. 337.). Feminina a masculinis non distinguuntur nisi declinatione. — उ suffixo Unddi formantur अस्त *m. vita* ab अस् *esse*, वाय *m. ventus* a वा *stare* inserto य euphonicum, भिद् *m. belemnites* a भिद् *findere*, बन्ध *m. affinis* a बन्ध *ligare*, तन् *tenuis* a तन् *expandere*.

उक्क adjectiva format ex radicibus in consonantem deinentibus. Vocalis quae finalem consonantem praecedit *Gunam* assumit, *Ṛ* tamen *Ṛiddhī* afficitur; e. c. कामुक

assumunt नि प्रो ति ad analogiam participiorum passivā, plerumque tamen radices quae न प्रो त in participio assumunt, in hoc substantivo abstracto, si quidem nominino unitatum est, नि terminatione utuntur; e c ग्रान्, ग्रानि अर्त्ति शोर्ण, शोर्णि अ श्, क्तिन्, क्तिन्ति अ क्तिन्, पन्, पन्ति अ पन्. ग्रान्, गानि अ ग्रान्. — Nonnulla etiam masculina, quae personam significant, suffixa नि formantur; e c ग्रानि नृत्त नृत्य a ग्रान् नृत्ये

तु (Unde) quo] masculi nom est ejusdem suffixi, cujus Femin non utuntur Infinitivi et Gerundium (r r 630 et 630), format ग्रन्त् m et यात् m exier a ग्रन्त् ire et या ire भात् m col a भा splendere शन्त् m amari a शन्त् exierere, parere तन्त् filium et metallo factum a तन्त् expendere

तु Hoc suffixio formantur nom na agentis secundum r 460 sqq quae sibi quas ibi sem diximus conlitionibus, a gnificationem partis proutum soluti habent e c गान्, दान् a दा, सह creator a गन् (r r 4 4 4)

त्र Hoc suffixum, ante quod interdum vocalis इ inseritur, Gunaem sequunt formatque neutra et feminina quae iam, quae plerumque instrumentum aut res quod iam expressit e c leni e c पात्र poculum a पा potare श्रोत्र auris a श् श्रोत्रe नेत्र oculus a नो ducere वज्र os a वच् liquor घञ् vasculum a घञ् resurre यादित्र argumentum a यम a यादत्र (असि) a वज्र liquor यानित्र pulvis a यन् fodere चरित्र vita mures a चद्र ire दध्रा / dens a दध् mordere यात्रा / iter a यात्रे तु etque consonantes quae ante त्र in तु mutandae fuissent, dejectantur, hode श्रोत्र pro श्रोत्र stimulus a तद्र resurre पत्र / folium a पत् cadere — Sunt quoque Adjectiva quaedam quae per त्र vel दत्र formantur e c पत्रित्र purus a प् purgare, चित्र pictus varius fortasse derivati hinc est a चि tolli gree omisso Guna.

त्रिन् usu non frequentatum format adjectiva quae iam e c पत्रिन् artisemius a प् fa cere

त्वर र वर

श्र (Unde) format नीद्य m dux a नी ducere तत्त्व leges a तद् regere

धन्त् usu non frequentatum, et, ut mihi videtur, ortum ex श्र adjectivo धा, format quaedam nom na agentis e c गायन् m canens a गे canere

न praeter participia r 60^a sqq descripta, format abstracta substantiva generis masculini, et sem n a quaedam in शा desinentia e c स्वप्न somnus a स्वप् दormire रक्षण servatio a रक्ष् (r r 03^a) a प्रश्न quaestio a प्रष्ट (r r 5^a c) a यज्ञ sacrificium a यज्, याज्ञा / precatio a याच् (r r 03).

१२ format adjectiva quaedam generis communis*); e. e. तृष्णाञ् (Nominativus m. f. n. तृष्णाक्) a तृप् *surre* (v. r. 91³).

नृ adjectiva format quae femininum a masculino et neutro non distinguant nisi declinatione (v. r. 244.), e. e. त्रस्तु *timidus* a त्रस्, गन्धु *avidus* a गन्ध.

म (Unddi) format भाम् m. *lux, sol* a भा *splendere*, युध्म m. *certamen, arcus, sagitta* a युध् *pugnare*, युग्म n. *par* a युज् *ungere*, भीम *terribilis* a भी *timere*, तिग्म *acutus* a तिग् *acuerē*.

मन् ut mihi videtur, cum suffixo मान् r. 598. cognatum, eandem in modum ac respondens Romanorum *men* (*legumen, foramen, praefamen* etc.) cum obsoleto *minus* unde *mini* (e. e. *amanibis* v. annot. ad r. 460) et *turus* cum *tor* (cf. तृ). Quam requirit hoc suffixum formatque substantiva et adjectiva. Substantiva plerumque generis neutrius sunt, e. e. कृद्मन् *dissimulatio* a कृद् *abscondere*, कर्मन् *lorica* a कृ *tegere*, इन्मन् *partus* a इन् *gignere*, वैश्मन् *domus* a विष् *intrare*, सद्मन् *domus* a सद् *ire*, प्रेमन् *amor* a प्री *amare*. Nonnullae voces in मन् desinentes nulla verisimili ratione explicari possunt, aut cum radice a qua deducendae videntur communem significationem non habent, e. e. चर्मन् *corium* (चत् *ire*), शर्मन् *fortuna, voluptas* (श्र् *offendere*), नामन् *nomen*. — Adjectiva in मन् desinentia parum usitata sunt; exemplum est शर्मन्. — Flectitur hoc suffixum secundum r. 224.

मर् ortum esse videtur e radice म् *mori* suffixo मर्; raro usurpatur, formatque adjectiva, e. e. श्रमर् *orax* ab श्रद् *edere*.

या suffixum quae forma feminina est suffixi य (v. r. 625.) format abstracta substantiva feminini generis; e. e. विद्या *scientia* a विद् *scire*, व्रज्या *peregrinatio* a व्रज् *ire*, परिख्या *ambulatio* a खु *ire*. Brevibus vocalibus in fine radicum interdum त् additur; e. e. भृत्या *conservatio* a भृ. (cf. r. 635.).

रु रु, रुक्, लुक Illis suffixis adjectiva quaedam formantur; e. e. दीप् *luculus*, रिप् *noceus, terribilis*, कर्दिप् *cupidus* a रिप् *offendere, nocere*; भीरु (*fem.* भीरु vel भीरु), भीरुक्, भीनूक् *timidus* a भी *timere*, सद् m. f. n. *uens* a सद् *ire*. — Suffixo र Unddi formantur voces सिद् *m. morbus* a सिद् *luctu afficere*, दद् *m. ignis* a दद् *urere*, लिप् *elax*.

* Dicere possemus generis omnis si Nominativum singularis tantum spectaremus. Quod tamen minus aptum credo; neutrum enim semper a masculino et feminino quibusdam in casibus differt, quamvis interdum eandem Nominativum habeat.

घन format adjectiva, praesertim in fine compositorum usurpata, e. c. भरिदाघन *multus dans*, tum etiam nomina agentis ex quibus unum tantum usu frequentatur यडघन *sacrificator*. Femininum hujus suffixi aut a masculino non differt aut घरी sonat, quod proprie femininum est suffixi वर, e. c. दधन *vindex*, *fem.* दधन *aut* दधरी.
वर format adjectiva et nomina agentis ex parvo radicum numero. Post breves vocales त additur (cf. r. 635.), e. c. नद्यर *caducus*, इश्वर *dominus*, शिक्वर *victor* à शि, गत्वर *iens*, *mobilis* à गम् (cf. r. 637.). 'Femininum plerumque in ई desinit.'
वि usu non frequentatum, format adjectiva et appellativa quaedam, e. c. कोवि *dispersens* à कृ, डागवि *vigilans*, tanquam substantivum masc *ignis*, à डाग.
स्त secundum regulas 101^a, et 93^a, saepe mutatur in र्ण formalque adjectiva et nomina agentis Radix क्ति Gunam, मञ्जु *Veiddhim assumit*, unde क्षिण्य *caducus* et मादण्ड *purgans*. ऐ finale in ग्रा transit, e. c. लाल् *evanescent* à लल. Reliquae vocales non mutantur, e. c. स्थाल् *stabilis*, क्षिण्य *vindex*, भूष्य *qui est*. Sed si suffixum radici interit vocali इ additur, vocalis radice Gund afficitur, e. c. भविष्य *qui est*, रोचिष्य *fulgens*. Formae causales syllabam अय् relinunt, e. c. कारयिष्य *qui faciendum curat*. Femininum a masculino non distinguitur nisi declinatione (v. r. 244.).

646. Suffixis *Unādibus* anumerantur etiam haec: अङ्ग*), अद्, अग्नि, अन्, अन्ध, आल, इवो, उत्, उर, एन्, शाल, य, उ, छ, व innumeraque alia. Plurima tamen vocabula per *Unādiā* explicata aut minus perspicuae aut plane obscurae sunt originis, et ratio quā Grammatici Indici ea derivant non raro est prorsus inepta et absurda; ita ज्ञान् *genus* descendere dicitur a जन *generare*, नेम् *dimidius* a नी *ducere*, यत् (य) *qui* à यज् *adorare*, किम् (कं, कि) *quis* à की *sonare*.

*) Huc referuntur अङ्ग m. *undo* à अ, वाङ् m. *avis* à वा् similiaque, quae mihi compo-
 sita esse videntur e म *iens* (a मा suffixo cf. v. p. 257.) et antecedente Accusativo, ad analo-
 giam vocis अङ्ग (p. 257.). वाङ् igitur proprie significat *volando iens*, id quod dilucide ex
 eo apparet, quod eadem significatio etiam exprimitur per वाङ्मय a वाङ् *are*, et वाङ् sine Accu-
 sativi signo. — Per suffixum अङ् नūtum esse dicitur अङ्ग f. *autumnus* vel *annum pluvio-
 sum tempus*, quod tamen apte e अङ् *ogius* (v. WILS.) et अङ् vel अङ् *dans*, anormale suppressi
 vocali finali (cf. r. 374. et 608.) explicari potest.

NOMINA DERIVATIVA.

647 Nomina propria sine ullo adjuncto suffixo derivativo, per solum pluralem suum progeniem significare possunt ejus, quem nomen designat; itemque per nudum suum thema, ubi hoc in initio compositorum pluralem significat, e. c. वसिष्ठास्, भगवस्, अत्रयस्, descendentes vel filii *Vasischthi, Bhrguis, Atris*, कुरुक्षेत्र *optimus Kurudarum*. Reliquae omnes derivativae voces suffixis formantur *Taddhita* (तद्धित) dictis, nunquam vero internā solā Primitivi mutatione, quamquam e. c. शिव per *Vriddhum* tantum e शिव् ortum esse videtur (cf r 650).

648. Multa suffixa *Taddhita*, imprimis omnia quibus Patronymica formantur, *Vriddhum* primae in voce primitivā vocalis requirunt, licet haec vox composita sit, e. c. सौहृद् *n. amicitia* a सुहृद् *amicus* (e सु *bonus* et हृद् *cor*). Interdum, ubi vocabulum ex quo derivativum formatur, est compositum, utrumque conjunctum elementum *Vriddhum* assumit, e. c. सौहृद् *n. amicitia*, सौभाग्य *n. felicitas* a सुभाग *felix*.

649. Praefixa वि, नि et सु in derivatis formant वै, ने et सौ, quanquam in voce primitiva propter sequentem vocalem in व्य, न्य et स्व sint transformatae, semivocalis autem nihilo minus retinetur. Quare e. c. वैयास venit a व्यास e वि + आस, नैयायिक a न्याय e नि + आय, सौम्य a स्वय e सु + अय. In quibusdam etiam anomalis Derivativis inveniuntur ऐय et औय ex इ et उ formata, quanquam hae vocales non ad praefixa नि, वि et सु pertineant, e. c. शीघ्रापद a श्राय्, quaedam bestiae quadrupes. शिग्रोष् a श्मोष्, *licus*. F. contrario autem a द्योतिस् descendit द्योतिषिक non त्रियोतिषिक, a होय venit ह्येय non दोषिय etc., ex quo apparet WILKINSON, p. 493., regulam nimis la-
proposuisse.

650 Vocales finales vocum primitivarum ante vocales vel *y* semivocalem suffixorum *Taddhitorum* has sequuntur leges 1) अ, आ, इ, ई abijciuntur, 2) उ et ऊ *Gunā* augentur, ita ut ओ quod us substituitur, ex euphoniae lege 65 transeat in अव्, 3) ओ, औ et क ex generalibus euphoniae legibus convertuntur in अव्, आव्, इ, in quibusdam tamen Derivatis क् abijciuntur. E c शिव cum अ format शैव cum इ, शैवि, cum य, शैव्य भन् cum अ format भानव, cum य, भानव्य, गो cum य format गव्य, नो cum य format नाव्य, भ्रातृ cum ईय format भ्रात्रोय, पितृष्व cum एय format पितृष्वेत्य

651 न् finale ante vocales et *y* semivocalem suffixorum *Taddhitorum* abijctum una cum penultima vocali, ante consonantes solum न् supprimitur, in quibusdam tamen Derivatis, न् vocis primitivae una cum praecedente vocali ante vocales vel *y* litteram retinetur. E c यौवन *juventus* a युवन् *juvenis* cum अ, एस्तिन् cum एयक format एस्तैयक, अश्मन् cum र format अश्मर

652 Jam sequuntur ordine alphabetico omnia suffixa *Taddhita*, quorum nonnulla sunt vocabula quae separatim quoque inveniuntur, atque hinc ob causam jure a suffixis excludi possint. Nonnulla, uti अ, इन्, य, आत्, etiam ad voces primitivas e radicibus formandas usurpantur, ubi eadem *Kridantorum* suffixis annumerantur (vid. r 645). Magna *Taddhitorum* pars primitivarum vocum significatio nes tam varium in modum commutare potest — praesertim in adjectivis aut appellativis formandis — ut frustra leges quaesiveris generales, quibus Derivatorum ad Primitiva sua rationem definire possis. Usitatissima suffixa *Taddhita* sunt haec अ, इन्, इष्ट, ईयस्, तम्, तत्, तस्, ता, त्व, मत्, य, वत् et शस्. Ea quibus asterisci signum est praepositum *Praddham* requirunt

*अ	*अकि <i>a</i>	अस् <i>c</i>	आट <i>d</i>	*आयनि <i>f</i>	आल <i>d</i>
*अक	अय <i>b</i>	आ	*आयन <i>c</i>	*आयन्य <i>f</i>	आन् <i>h</i>

plantarum sumptae, e quibus orientor, quae omnes gener neutri sunt E c आ-
श्रत्थ, वीणाव. प्लाक्ष, नियगोध (r 649), *fructus* अश्रत्थ, वेणु, प्लक्ष, न्यगोध
arborum A समुद्र *mare* descendit सामुद्र *sal marinus*, tanquam a mari pro-
ductus 2) Abstracta gen neut. e c सौहृद et सौहार्द (r 648) *amicitia* a सहृद
amicus यौवन *juventus* e युवन *juvens* शीच *purus* e शुचि *purus* लाघव *le-*
vitax e लघ *levis* 3) Collectiva gen neut., e c कापोत *turba columbarum* a
कपोत, अश्व *multitudo equorum* ab अश्व, क्षेत्र *multitudo agrorum* a क्षेत्र 4) Ad-
jectiva, quorum semio maximam partem exeunt in ई, atque Appellativa, ntraque
diversissimae rationis e c वैद्युद *Adj. quod mane fit* a व्युद *prima lux*, रशत *ar-*
genicus a रशत, सौवर्ण *aurcus* a सुवर्ण, सावत्सर *annuus* a सवत्सर, सीकर
more suum se habens a सूकार, द्वैप *m. currus pellibus tigrinis obiectus* a द्वौप *pellis*
tigrina — मातृ in fine compositorum, quorum pars prior est vocabulum nume-
rale vel una vocem रातृ, भद्र *bonus* ad Patronymica formanda, ante suffixum ग्र
transit in मातृर, e c भाद्रमातृ *filius bonae matris* a भद्रमातृ, *bona casta ma-*
ter ejusdem significationis est साम्मातृ*) a सम्मातृ, formā anomala pro
सन्मातृ e सत् + मातृ (v r 58)

*क In derivatis a primi livis in अ desineantibus, ambo haec suffixa, ob r 650, non
inter se distingui possunt Usu non frequentata sunt, atque ne unum quidem
exemplum me videre memini, quod non per क explicari possit nam मैधक e मेधा
et हान्दसक e हन्दस्, quae WILKINSUS (p 528) affert, apud WILSONIUM non
inveniuntur, neque a me unquam apud scriptores reperta sunt Haec suffixa for-
mant 1) Collectiva gen neut., e c रशान्यक *agmen Aschatryorum* a रशान्य,
वात्सक *multitudo vultorum* a वात्स, औक्षक *grex bovm* ab औक्ष, कैदारक *mul-*
titudo agrorum a कैदार, धेनुक *grex vaccarum* a धेनु, हात्तिका *grex elephantum*
ab हात्तिन (r 651) 2) Sine Fraddhi adjectiva et substantiva variae rationis, nec non
diminutiva e c मद्रक, सिन्धुक *Madrensis, Sindhuensis* शीतक *m 1 tempestas*
frigida tempus anni frigidum 2 *vir piger* a शीत *frigidus* उष्णक *m 1 tempus*
anni calidum 2 *Adj habilis* ab उष्ण *calidus* अधिक *superior, major* ab अधि *super*
बालक *m puer, parvulus* a बाल ejusdem significationis, वृक्षक *quaedam arbuscula*
(secundum WILSON *« 11 r ghtea antidynterica »*) Dictae voces explicantur per
suffixum क, e contratio विदेरक *m mercator* a विदेर addit Fraddhi, per अक

*) WILSONUS scribit सम्मातृ omisit Fraddhi

ग, आदि formant adverbia cum sensu Locativi e दक्षिण *australis* atque उत्तर *septentrionalis*, quare दक्षिणारि sive दक्षिणा *ad austrum*, उत्तरारि sive उत्तर *ad septentrionem*.

*इरaro invenitur formatque 1) Patronymica, praesertim e vocibus in इर desinentibus, e. c. दाशरथि *Dasarathida* a दाशरथ. 2) Adjectiva eum femin. in ईर desinentibus, quae tamen aptius a suffixo इर derivantur, quia इर in fem. pariter इर sonat. 3) Adverbia e Substantivis, quae cum semet ipsis conjunguntur, ad actionem reciprocam exprimeodam. Prius huiusmodi compositorum membrum इर finale producit, atque aliae breves vocales vel item in इरा vel in इरि respondentem longam vocalem transeunt, longae vocales aut non mutantur aut in इरा transformantur. E. c. हस्ता-हस्ति *manus contra manum* ab हस्त, मृष्टामृष्टि sive मृष्टेमृष्टि *pugnum contra pugnum* a मृष्टि, बाह्याबाहवि sive बाह्याबाहवि *brachium contra brachium* a बाह्य (r. r. 650. 2.), नानावि sive नैनावि *navis contra navem* a ना, धनुर्धनुषि *arcus contra arcum* a धनुस्.

*इवा format 1) Adjectiva, plerumque eum femin. in ईर desinentibus, e. c. ऐमन्तिका *hiemalis, frigidus* ex ऐमन्त *hiems*, नैशिका *nocturnus* e निशा *nox*, धार्मिका *pius* e धर्म *officium, jus, virtus*. 2) Collectiva gen. neut., e. c. कैदारिका *multitudo agrorum* e कैदार.

*इका, femininum praecedentis इक, format Substantiva abstracta e Compositis ordinis Doandia (r. r. 653.), abjectis Dualis terminatione, e. c. पितापुत्रिका *negotium patris ac filii* a पितापुत्रे *pater filiusque*.

इत् est suffixum participiale त्त (r. 606.) quod, inserto इत्, etiam nonnullis Substantivis adjungitur, ad adjectiva possessiva formanda; e. c. पालित *fructu praeditus* a पाल *fructus*, Eodem sensu इन् quoque componitur cum पाल *fructus*, मल्ल *sorde, lutum*, रथ *currus* et मृत् *cornu* e. c. मृत्प्रिण *cornutus* (r. r. 91²).

इन् innumera format possessiva, tam adjectiva quam substantiva, e substantivis in इर vel इरा desinentibus, e. c. बलिन् *robore praeditus, fortis*, a बल *robur*, धनिन् *dives* a धन *divitiae*, दन्तिन्, कर्तिन्, हस्तिन् *elephantus* (verbo tenuis *dentibus, proboscide praeditus*) a दन्त *dens*, हस्त *et कर्* *manus, proboscis*, केशिन् *leu* (crinitus) a केश *crinus*, मायिन् *fraudulentus, magus* a माया *praestigiae, magus*. Femininum इनी etiam Collectiva format e पद्म aliisque vocibus lotum florem significantibus, item e पल *arca*, पल *aratrum* atque उल्लूक *ulula*; e. c. पद्मिनी *lotorum multitudo, lotorum locus*. — Suffixum वत् idem significat atque इन् et saepissime

conjungitur cum substantivis cujusvis modi, sine respectu litterae finalis, e. c. वल-
वत् *fortis*, धनवत् *dives*, विद्यावत् *sciens* *praeclitus*, भास्वत् *splendidus*,
splendore praeclitus a भास् *splendor*, विद्यत्वत् *rubens*, (*fulgur habens*) a विद्यत्
fulgur. वत् format etiam pronomina derivativa, secundum r. 283. Femininum hu-
jus suffixi est वती (v. r. 218). — मत्, मिन् et विन् idem significant ac इन् et
वत्, sed rarioris sunt usus, मिन् rarissime adhibetur, exempla sunt गोमिन् *bo-
ves* aut *vaccas possidens*, स्वामिन् *dominus*, *possessor* a स्व *suus*, *proprius*, pro-
ducto अ. — विन् format स्रग्विन् *sertum* et *floribus habens* a स्रज्, mutato इ in
ग (v. annot. ad r. 89.), ceterum hoc suffixum fere solum vocibus in आ vel इ de-
sinentibus adjunctum invenitur, e. c. मेधाविन् *intellectu praeclitus* a मेधा *intellec-
tus*, तेजस्विन् *splendore* aut *robore praeclitus* a तेजस् *splendor*, *robur* — मत् la-
tioris est usus ac विन्, e. c. श्रीमत् *fortunatus* a श्री *fortuno*, मणिमत् *gemmas
possidens* a मणि *gemma*, धनुष्मत् *arcitenens* a धनुस् *arcus* (r. 101°). — Suffixa
इन्, मिन् ac विन् flectuntur secundum r. 222, मत् et वत् secundum r. 218. In
scm. horum suffixorum additur ई.

व र. इत.

य format Patronymica e quibusdam femininis, e. c. सीभागिनेय *honestae matris filius*
a सुभागा (v. r. 648), बान्धकिनेय *filius adulterae* a बन्धकी.

भ adjectiva e nonnullis substantivis format, e. c. वलिभ *rugosus* e वलि *ruga*.

इम aliquot format adjectiva, e. c. पाकिम *maturus* a पाक *maturitas*, अग्रिम *praestanti-
ssimus* ab अग्र *cusps*.

इमन् nomina abstracta gen. masc. e quibusdam adjectivis format. उ finale ante hoc suf-
fixum contra r. 630 ङ. abjicitur, इ medium ante unam consonantem transit in र,
ante duas vero non mutatur, finales consonantes una cum praecedente vocali ab-
jiciuntur. E. c. प्रथिमन् *longitudo* a पृष्ठ *latus*, कृष्णिमन् *nigritia* a कृष्ण *niger*,
स्रग्निमन् *rectitudo* a स्रज् *rectus*, महिमन् *magnitudo* a महत् *magnus*. — गुरु *gra-
vis* et बहु *multus* formant anomala ग्रिमन् *gravitas* ac भूमन् *multitudo* (cf
annot. ad r. 251.)

इय format quaedam adjectiva et substantiva, e. c. यदिय *sacrificio aptus* a यज्ञ *sacri-
ficium*, अग्रिय 1. *praecipuus*, 2. *m. frater maximus natus*, ab अग्र *cusps*.

इर, इल, ईर, ईल, ल formant aliquot adjectiva possessiva ex substantivis, e. c. मेधिर्,
मेधिल *intellectu praeclitus* a मेधा *intellectus*, काण्डीर् *arcitenens*, *sagittarius* a

काण्ड *sagitta* धमनील *tenaxus* a धमनि *tena* पोपान *spumousus* a पोपा *spuma*
पाण्डुल *pil erulentus* a पाण्डु *pulus*

इष्ट v r 251, 252 et 253

ईन format 1) adjectiva, maximam partem sine *Friddhi* e c कुम्भीन *nobilis* e *ge ierosa*
familia oriundus a कुल *fam l o* समीन *annuus* a समा *an ius* प्रीण *velus* a प्र
ान्त (r 94°) 2) aliquot appellativa gen neutre adjecti *Friddhi* e c तैलीन *oer*
sesimum proferens a तिल *sesimum*

ईय format 1) cum *Friddhi* Patronymica e vocibus quae cognationem indicant, e c.
स्वास्त्रीय *sororis filius* a म्यस् 2) Sine *Friddhi* adjectiva et substantiva variae
rationis e c अस्त्रीय *equinus* tanquam substantivum gen neut. *equorum multitudine*
किराताईनीय nomen carminis, quod pugnam celebrat *Ardichuni* cum *Svo* formā
Kirdi induto 3) Pronomina possessiva, v r 249

ईयस् v r 251, 252 et 253

ईर, ईल v र

उर format aliquot adjectiva possessiva, e c. दन्तर *magnum et presta utrum dentem ha*
bens a दन्त *dens*

उल Hoc suffixo formati dicitur मातुल *in avunculus* e मात. cum tamen द् et ल se
mutavocales facile sote se mutantur, मातन् मभि ex मातद् ortum esse videtur (cf
a suffixum अ)

एयस् vel potius यस्, a य् *duo* adjecto य् adverbialia vel Locativum significante, adjungi
tur vocibus पूर्व *anterior* अन्य, पर, अपर, इतर *alius* अन्यतर *alteruter* अधर
inferior उत्तर *superior* ita ut haec adjectiva vocalem अ finalem in ए convertant,
id quod occasionem dedit Grammaticis, ut suffixum एयस् proponerent, eodemque
explarent adverbia पूर्वयस् *prae* et mane अन्येयस् *alia d e* etc. Pro परेयस्
cras (cf *perendus*) dicitur etiam परेयत्रि, ubi यत्रि manifesto est Locativus, vel
obsoletus, a य् adjecti *Guna* et additi terminatione Locativi इ formator, vel regu-
lari a cognato यो*) Praeter adjectiva modo commemorata etiam उभय *ambo*

*) Itam prior horum compositorum pars, id quod recte SCULECELIUS monuit, tan-
quam Locativus explicari potest (v *Indische Etim* Vol I p 363. et r 2° 9) Quum tamen
ex finale facile in ए convertitur, ita ut e c. परे in परेय, परेयत्र, परेयन्, परेयु thematis vice
fungatur eadem ratione, ubi adjectiva ista commemorata cum युर, quasi cum suffixo de-
rivativo, sunt composita, diphthongum illam ortam esse affirmaveris.

malium nominibus componuntur, abiciunt significationem vocis गो, indicantque par et stabulum aut ferarum specum in universum, quo factum est ut a Grammaticis illa pro suffixis haberentur. E. c. गोगोयुग *n. par vaccarum vel boum*, महिपगोयुग *n. par boum bubalorum*, गोगोम *m. n. vaccarum stabulum*, अश्वगोम *m. n. equile*, सिंहगोम *spelunca leonum*, — पञ्च *n. numerus sex vaccarum vel boum* (अप्य *sex* et गो suffixo अ) pari modo in compositis significationem vocis गो amittit, ita ut nonnisi numerum senarium significet, quare pro suffixo habetur; e. c. गोपञ्च *n. numerus sex vaccarum vel boum*, महिपपञ्च *n. numerus sex boum bubalorum*.

चन componitur cum किम् (v. r. 284), et कदा quando, posterius in hac compositione significat unquam.

चर a चरू *ire* rarissime usurpatur et quidem ad tempus praeteritum indicandum, e. c. दृष्टचर *antea vius*.

जातीय, जाह substantiva sunt, quae in compositis tantum, sed raro, reperiuntur. Prius derivatum videtur a जात vel जाति per suffixum इय, atque exprimit genus; e. c. अश्वजातीय *genus equorum*; जातारु incertae originis significat radicem, e. c. वीश-जाह *radix capillae*.

तन्*) convenit cum Latinis suffixis *linus* et *ternus* formaeque adjectiva ex adverbis quodpiam tempus significantibus, e. c. अस्तन *crastinus* a अस् *cras*, अस्तन *hesternus* a अस् *heri*, सायन्तन *vespertinus* a सायम् *vespere* (accusativo adverbiali), सदा-तन *sempiternus* a सदा *semper*. A प्राह *dies antemeridarius* et युग *mundi aetas*, vel potius ab eorum Locativis adverbialiter positis, descendunt प्राहितन, युगेतन. Praepositio प्र quoque cum तन componitur ad formandum प्रतन *pratinus*.

तम, तमाम्, तर्, तराम् v. r. 245-251, r. 253, 277 et 283. तराम् et तमाम् sunt Accusativi femin., quibus adverbis formantur ex adverbis veluti उच्चैस्तराम् *altius vel peralte*, उच्चैस्तमाम् *altissime vel peralte*. Rarissime tamen usurpantur adverbiales hi Accusativi, qui etiam simplices verbis apponi possunt, e. c. वदति तराम् *magis s. permultum loquitur*, वदति तमाम् *plurimum s. permultum loquitur*.

तय ex aliquot numeralibus format Collectiva *gen. neut.* quae significatione respondeant Graecis *τα δς*, e. c. त्रितय *tridus*, त्रय a त्रि. चतुष्टय *tetradus* a चतुर्.

तर्, तराम्. तमं.

*) Hoc suffixum originem trahit, ut equidem puto, a radice तन् *extendere* suffixo च.

- तस् format adverbia, quae Ablativi rationem designant, e substantivis et pronomini-
bus, quorum Ablativi vice saepe haec adverbia funguntur, praesertim in pronomi-
nibus. Interdum quoque significationem Locativi vel Accusativi sing. pronominum
illa expriment (v. ततस्, यतस्, इतस्, अतस् in Glossar.). L. c. धर्मतस्, *ex*
jure, इतस् *hinc*, etc. अतस् *hinc*, etc. यतस् *unde* etc. कुतस् *unde?* (a stirpe कु-
), quae declinatione caret atque in कृतस् et कुत्र *ubi?* solum est conservata).
- ता, त्व formant substantiva abstracta, prius feminina, alterum neutra; e. c. वङ्गता, वङ्गत्व
multitudo a वङ्ग *multus*, पथ्यता, पथ्यत्व *latitudo* a पथ्य *latus*, ता frequentioris
est usus ac त्व, quod item ad usitatissima pertinet suffixa.
- तिथ format adjectiva ordinalia e pronominibus derivativis in वत् desinentibus, (vid.
r. 233.), quorum त् finale ante तिथ abiecitur, item ex वङ्ग *multus* paucisque aliis
vocibus; e. c. तावतिथ *totus*, यावतिथ *quotus*, वङ्गतिथ (Nalus XIII. 2.), ad quod
exprimendum ceterae linguae voce analogae carent, quum e c. germanice dicere
non possis *der vierste*, ad modum *der societste*, *sechste*.
- तैल est substantivum gen. neut., quod significat oleum *sesami* (a तिल), in compositis
significat *oleum* in universum et ibi pro suffixo habetur.
- तत्र quod per aynopen ex तत् ortum esse videtur, format adjectiva temporalia ex
परत *Adv. anno superiore*, परारि *Adv. anno qui praecessit annum superiorem*, चिर
longus, de tempore, नू pro नव *novus*, item e praepositione प्र, e. c. चिरत्र *anti-*
quus, vetus.
- त्य format 1) adjectiva, plerumque usu non frequentia, ex adverbii in तस् et त्र desi-
nentibus, item ex इह *hec*, उि *ubi?* अमा *cum*, nec non e praepositionibus नि et
निश्, e. c. तत्रत्य *qui illius loci*, इहत्य *qui hujus loci est*, नित्य *sempiternus*. 2) Ad-
jecta *Friddhi*, adjectiva ex adverbii दक्षिण *ab dextra parte, ad meridiem*, पश्चात्
a tergo, ad occidentem, पुरम् *in fronte, ad orientem*, e. c. दक्षिणात्य *meridionalis*,
a meridie oriundus, पौरस्त्य *antecegens, primus, orientalis*.
- त्र format adverbia cum significatione Locativi tam e stirpibus pronominalibus quam
ex vocibus quae pronominum declinationem sequuntur, item e वङ्ग *multus*, e. c.
अत्र, तत्र *hic*, अमुत्र *illic* (v. r. 271.), कुत्र *ubi?* (v. suffixum तस्), यत्र *ubi*, सर्वत्र
ubique, अन्यत्र *alibi* etc.
- त्रा format 1) quaedam Collectiva gen. fem, e. c. गोत्रा *grex vaccarum*. 2) Adverbii
rarissimi usus cum sensu Locativi aut Accusativi e देव *deus*, पुरुष *vir, homo*,
मर्त्य *mortalis*, वङ्ग *multus*, e. c. मनुष्यत्रा *inter homines*.

त्त्व १. ता.

य format चतुर्थ *quartus* a चतुर् et षष्ठ *sextus* e षष् (१.१.११.).

यम्, या format adverbia quae modum, rationem indicant, e stirpibus pronominalibus; e. c. तथा *ita, sic* e त (१.२६१.), यथा *sicut* e य (१.२७२.), अन्यथा *aliter* ex अन्य, सर्वथा *omnimodo* a सर्व. — यम् format tantum कथम् *quomodo* (१.१.२७३.) et इत्थम् *sic*, ut mihi videtur e perduto neutro इत् (१.२७०.).

द्वय, द्वयस्र sine dubio substantiva sunt quae separatim usu non conservata sunt. In compositis Adjectivis significant mensuram; e. c. पुरुषद्वय, पुरुषद्वयस्र *virī mensuram habens* (WILSONUS scribit द्वयस्र). — मात्र *n. mensura*, quamquam separatim occurrit, tamen pro suffixo ejusdem generis habetur.

दा adverbia temporalia format haec. सर्वदा *semper, omni tempore* *), एषादा *olim*, कदा *quando*?, यदा *quando, quo tempore*, तदा *tunc*, अन्यदा *alio tempore*, नित्यदा *semper* a नित्य *sempiternus*.

दानोम् format adverbia तदानोम् *tunc* et इदानोम् *nunc*, e stirpibus त et इ.**)

देश, देशीय १. कल्प.

द्वयस्र १. द्वय.

म nonnulla format adjectiva et substantiva; e. c. प्राण *vetus* a प्र, पुराण *vetus* a पुरा *olim* (१.१.११.), वलिन *rugosus* a वलि *rugo*, et adjecti मूढलि, स्त्रीण *muliebris*, tanquam substantivum gen. neut. *muliebritas* a स्त्री *femina*.

पाश substantivum est quod significat *vinculum, funem*, ubi pro suffixo habetur indicat *demutationem, contentivorem*. E contrario usurpatur वृष *forma* ad prestantiam exprimendam. Utrunque hoc suffixum petraro invenitur.

म numeralia format et quaedam alia adjectiva utी अग्रम *ultis* ab अग्र, मध्यम *medius* a मध्य *medium*.

मत् १. इने.

मय adjectiva format quae materiam vel naturam originemve alicujus rei exprimunt, e. c. काष्ठमय *ligneus* a काष्ठ *lignum*, मायामय *magia productus* a माया *prestigia*,

*) सदा quod, ut equidem puto, venit a stirpe pronominali स (१.१.२६१.), corruptum esse dicitur e सदा.

**) Orta esse videntur haec adverbia ex illis in इा desinentibus, adjecto नोम्, et quidem तदानोम् e तदा et इदानोम् e perduto इदा a stirpe इ. Cf. p. 217. Gerundium *Fēdūm* in त्योम् desinens cum regulari in त्वा.

तेजोमय *splendens* a तेजस् *splendor* v r 85 Invenitur tamen contra hanc euphoniae regulam अयस्मय *ferreus* pro अयोमय nec tantum in *Védas* (v Pānini 1.4.20) sed etiam in Mahā Bharato (v Gloss)

मात्र v दध्न
मिन् v इन्.

*य omnes s gnificationes suffixi अ sibi vindicat, ita ut formet 1) Patronymica, e c

- 1) धोम्य आगस्त्य, मानव्य a धूम, अगस्ति, मनु (v r 850) 2) Substantiva abstracta gen neut., e c माधुर्य *dulcedo* a मधु *dulcis* पिशुन्य *malignitas* a पिशुन *malignus* अर्हत् *degnus* quod est parte praes radicis अर्ह formā अर्हन्त्य m e fortiori themate अर्हन्त (v r 218) semin अर्हन्ती quoque, per solum *Friddhi* incrementum pro abstracto usurpatur, scilicet अर्हन्ती — 3) Collectiva gen neut., e c कौदार्य *multitudo agrorum* a कौदार, कौश्य *coma* a कौश *capillus* 4) Adjectiva quorum sem in आ desinunt, et appellativa, utraque maximam partem sine *Friddhi* e c दिव्य *coelestis* a दिव *coelum* धन्य *divus* fortunatus a धन *divi* a मृत्य *praecipuus* a मृत् *os vultus* वन्य *silvester* in silva natus a वन *silva* रथ्य *in rota* रथ्य *in equus curulus* a रथ *currus* Exemplum cum *Friddhi* est सोम्य *lunaris* a सोम *luna*.

या semin suffixi praecedent s format aliquot Collectiva, sine *Friddhi* e c गव्या *grex vaccarum* a गो, रथ्या *multitudo curruum* a रथ

र perpanca derivata vari generis format e c मधु *dulcis* a मधु *mel* अश्मर *lapis durus* ab अश्मन् *lapis* नखर et पाण्डुर *idem sign heant ac nax* *unguis* et पाण्डु *flavescente albi colore* तमिस्र *in obscuritas* तमिस्रा *magna obscuritas* नख *ea lignosa* a तमिस्र *pro tamisr obscuritas*

ह्य v पाश

हि format एतर्हि *nunc ex एत* (v r 269) et कर्हि *quando* quod cum चित् conjunctum unquam s gnificat, et plurimum in constitutione cum न non invenitur ad ex primendum nunquam *)

ल v इर

*) Ut mihi v detur, इ ad pr m tivam vocem pertinet, ita ut एतर्हि कर्हि per suffixum हि oriae s ut ex perditis formis इर, इर quibus cognata sint Gothica adverbia pronominalia *thar* *ibi* *hwar* *ubi* ex themate hns *thar* et *hwa* adjecto r orta.

quibus suppresso altero utro *सु* descendere poterunt nisi potius, id quod multo verisimilius est, verum suffixum est *तात्* et *त* cum Ablativi terminatione, ita ut *सु* laus in *अवस्तात्*, *उपरिष्ठात्* etc. ad praepositionem primitivam sit referenda, vel pro euphonica *l* littera inserta habenda (cf. *r* 111 परि, प्रति, सम्)

स्य format *मनुष्य* *forma* a *मनु* *Manuus* stem femininum *धेनुष्या* *) a *धेनु* secundum *r* 101^a)

*) Secundum WILS «A cow at the dairy or tied up to be milked»

COMPOSITA

653. Radices plurimae, ubi verborum munere funguntur, non nisi cum praepositionibus quas in r. 111. attulimus, componi possunt; solummodo मन् cognitare, arbitrari, et verba auxiliaria अस्, भू esse et कृ facere cum aliis quoque vocibus composita inveniuntur; et मन् quidem cum वृज् conjungitur ad exprimendum magni aestimare, e.c. Indralök. IV. 15. सम्मानम् वृज्मान्य honorem magni aestimando (cf. r. 635.); कृ facere cum अलम् satis conjunctum significat ornare, cum substantivo inclclinabili नमस् (adorato) adorare, cum adverbio तित्स् (flexuose) conviciari; cum एतस् (ante) anteponere. अस् et भू esse conjunguntur cum प्राडस् palam, ad exprimendum apparere, in conspectum venire, oriri. Praeterea radices अस्, भू et कृ conjunguntur cum substantivis et adjectivis, ita ut ई terminatio his adjiciatur, ante quam अ et आ vocales abjiciantur; e.c. कुण्डलीक annulum aliquid efficere a कुण्डल, मात्रीभू matrem fieri a मातृ. उ et ऊ vocalibus in hujusmodi compositis ई quidem non adjungitur, उ autem producitur; e.c. लवक लेवेन efficere a लव. Voces quaedam in स् desinentes, hanc litteram abjiciunt, deinde leges quas statumus sequuntur, caequae sunt: मनस् et चेतस् animus, रसस् pulvis, रहस् solitudo, चक्षस् oculus, अलम् idem e.c. रङ्गीक, अद्रक. Nonnullarum vocum in अ exantiam producit, solummodo haec littera; e.c. दुष्ताक dolore efficere a दुल dolor.

654. Composita nominalia a Grammaticis in sex classes duntur, quarum quamque nomine signantur.

et animus (Indral. V. 4.), युकामन्त्रिकमत्कुणाम् (युक्ता + मन्त्रिक + मत्कुणा)
pediculi, muscae et cimices (Man. I. 40.).

661. Haec compositionis ratio praeccipue adhibetur in componendis nominibus quae vel res sibi oppositas, vel corporis membra, vel notiones abstractas, et in univcrsum sive res inanimatas sive animalia infimi generis exprimunt; id quod dilucide apparet ex exemplis regulae antecedentis. Nomina autem animantium quibus ratio tribuitur, nisi collective ad totum exprimendum genus exhibentur; hanc compositionis speciem non admittere videntur.

ANNOT. अन्योन्य et परस्पर q v: in Glossario, a Grammaticis inepte *Dvandvorum* classi annumerantur.

662. Vocabula ex adjectivis duobus pluribusve composita, quorum singulae partes, quod ad significationem attinet, per *et* inter se conjunctae sunt, a Grammaticis inter *Dvandvos* non referuntur. Quaecumque classium ceterarum nulli bene congruunt, neque classem separatam efficiunt, sed in libris grammaticis silentio omnino praetermittuntur, Copulativis apte ea accensueris. Exempli sunt: चतुर्धनोत्तुन्दुस *et turgidus* (Indral. II. 19.), हृषितस्रग्ग्रीवोत्तुन्दुस (हृषितस्रग्ग्रीव + उत्तुन्दुस *et vacuus a pulvere* (Nal. V. 25.).

CLASSIS SECUNDA:

POSSESSIVA वज्रव्रीहि DICTA.

663. Hujus classis Composita sunt adjectiva vel appellativa, quae exprimunt personam vel rem possidentem id quod singulae Compositi partes designant. Posterius eorum membrum semper est substantivum sive adjectivum substantivi monere fungens, prius autem membrum, quaeque alia orationis pars praeter Verbum, Conjunctionem et Interjectionem esse potest, saepissime tamen est Adjectivum vel Substantivum, aut simplex aut compositum. E. c. कामोपहतचित्ताङ्ग

Hidimb. II. 29.) *amore percussim animum et corpus habens*, e कानो-
 द्त (काम + उपदत्त) *amore percussus et चित्ताद्ग (चित्त + गद्ग) animus*
et corpus; पीनश्रोणीपयोधर (Nalus I. 32.) *turgida femora et mammas ha-*
ens e पीन *turgidus* et श्रोणी + पयोधर *femora et mammae*; महेन्द्रविक्रम
 Nal. XII. 54.) *elephantum principis fortitudinem habens*, e महेन्द्र (मह
 + इन्द्र) *elephantum princeps et विक्रम robur, fortitudo*. Non semper
 undem Numerum significant substantiva quae, in *Dvandvum* conjuncta,
 posterius Bahuvrīhici Compositi membrum constituent; e. c. सुभ्रना-
 नानिकेशान्त (Hidimb. III. 14.) *pulchra supercilia, nasum, oculos et co-*
nas habens.*)

664. Substantiva in fine hujus classis Compositorum posita
 aliam mutationem non subeunt quam eam quae distinguendo generi
 est necessaria; ita ut adjectiva haec composita nonnisi declinatione
 a substantivo quo terminantur differant; e. c. vocis छुदि *f. mens*; in
 composito पापबुद्धि *pravam mentem habens* (Nalus XIX. 5.), Masculi-
 num flectitur sicut कलि (v. Tab. ad r. 154.), Femininum sicut simplex
 छुदि vel मति, et Neutrum sicut चारि. — Substantiva fem. per द् vel
 ऊ terminata sequuntur leges r. 169.; e. c. पथ्यो *largam fortunam ha-*
bens (Nal. XII. 46.), त्यताश्रो *relictam fortunam habens* i. e. *desertus a*
fortuna (Nal. XII. 52.), सुश्रोणी *pulchra femora habens* (N. XII. 66.),
 सुभ्र. *pulchra supercilia habens***), Diphthongis terminata substantiva
 ubi in fine Bahuvrīhikum occurrunt, sequuntur r. 184. — या finale est-

stantivorum fem. corripitur, nisi Adjectivum compositum item est femininum; e. c. विपुलच्छाय (e विपुल et छाया, v. r. 60.) *magnam umbram habens* (Indral. I. 24.), fem. ...या.) — Quae in consonantem desinunt Substantiva, si sunt Primitiva, Adjectiva constituunt generis communis, quae Neutrum¹ a Masc. et Fem. nonnisi in cognitis casibus distinguunt; e. c. सत्यवाच *verum sermonem habens* (Nal. XII. 54.). Eandem rationem sequuntur Substantiva quae suffixis इस् vel उस् terminantur (v. r. 232.), e. c. महाधनुस् *magnum arcum habens* (e महा v. r. 681. et धनुस् n.) in Nominativo trium generum¹ obnat महाधनुस्, in Accus. masc. et fem. महाधनुष्, neut. महाधनुस्. (Quae suffixo अस् formata sunt substantiva, in fine hujusmodi Compositorum, Masculinum et Fem. flectunt sicut अस्मास्, Neutrum sicut अचस् (v. r. 230.); e. c. दुर्मनस् *pravam mentem habens* (e दुर् et मनस् n.) format Nominativos दुर्मनास् m. f. दुर्मनस् n. (cf. δυσμενής, δυσμενής). Quae aliquo suffixo in न् desinente terminantur substantiva, in fine Bahuvrhiuum flectunt Masc. et Neut. secundum v. r. 224-230., atque in Fem. ह् characterem themati addunt debilissimo, ita ut e. c. नामन् n. nomen in Masc. flectatur sicut शशन् (Acc. नलनामानम् Nal. XII. 128.), in Fem. formet नाम्नी (सौम्यनाम्नी quae molle nomen habet Man. III. 10.).

665. Substantivis nonnullis in horum compositorum fine suffixum क additur, e. c. व्यूहोऽस् *firmum pectus habens* e व्यूह + उस्, अङ्गमात्रक (Nal. XIV. 9.) *digitum mensuram habens*.

666. Adjectiva quae in fine Bahuvrhiuum inveniuntur, omnia substantive sunt accipienda, plerumque in genere neut. Hoc modo saepissime adhibentur पर n. et परम् n. *summuum, eximuum*; e. c. चिन्ता पर (Nal. II. 2.) *cogitationem tanquam summum habens* i. e. totus in co-

*) Simili modo in lingua Lat. fit -s ex feminina terminatione a. in Graeca -s ex a, v. e. c. mulheosus, πολυκομος

gitatione deflexus, cui synonymum est ध्यानपरः (Nal. II. 3.); निःश्वात्तपरम
 gemitum tanquam summum habens i. e. gemitui omnino addictus (Nal.
 II. 2.)*). Simili modo आर्यः sive आदिः primus, पूर्वः superior, primus,
 पुरोगमः antecedens adhibentur, ita tamen ut nonnunquam etiam sub-
 stantivum masc. vel fem. significare possint; e. c. Nal. V. 39. स्रग्मण-
 चोत्तमगन्धायाः सर्ताque eximium odorem tanquam primum habentia (i. e.
 सर्ता quae odore eximio aliisque virtutibus sunt praedita); उत्तम-
 गन्धायाः compositum est e membris उत्तमगन्धः eximius odor et आर्यः n.
 primum; — Nal. III. 5. लोकपाला मलेन्द्रायाः mundorum custodes mag-
 num Indram tanquam primum habentes ē मलेन्द्रः (मल + इन्द्र) et आर्यः
 primum.**) ; Nal. III. 34. अग्निपुरोगमान् Agnem tanquam antecedentem
 habentes; Hidimba II. 23. स्मितपूर्वम् इदं वायवम् risum tanquam pri-
 mum habens (a risu exorsus) hic sermo; Bhag. X. 6. सप्तपूर्वैः
 magni Sapientes septem priores habentes (i. e. in quorum fronte ver-
 santur noti septem Sapientes), e सप्तः septem (r. 67.) et पूर्वः prior.
 Eodem modo in huiusmodi compositorum sine numeralia ordinalia
 usurpantur; e. c. पाण्डवाः ....मातृपहाः Panduudae (quaque) matrem
 tanquam sextum (sextam personam) secum habentes.

667. In priori Bahuvrīhū loco e r. 663., Verbo, Conjunctione
 et Interjectione exceptis, quaevis orationis pars admittitur. Fre-

*) Quae composita etiam pro Tatpuruṣhis habere licet, ut sonent in cogitatione, in ge-

sumum est feminae, n

**) In exemplo priore utpote aliud quam neutrum putare non licet, quia neque ad सर्ता
 neque ad odorem eximium spectat, sed ad virtutes, quarum tanquam prima et excellentis-
 sima affertur odor eximius. Eloquentur enim epitheton, सर्ता eximie quidem odorata, prae-
 terea autem ceteris quoque virtutibus praedita fuisse, quas in sermo pulchro esse oportet.

quentissimo in usu est Adjectivum,* deinde Substantivum; Adjectivis annumerantur participia, quorum saepissime invenitur part. pass. in त desinens; e. c. शितशोध विजयं iram habens i. e. iram cohibens, शितेन्द्रिय victos sensus habens (Sund. III. 2.), धीतशोक remotum moerorem habens i. e. moeroris expers (Nal. XII. 101.), शातमन्मथ natum amorem habens i. e. amore captus (v. Gloss.). Exemplum part. praes. Parasm. est स्रग्दोष (स्रग् + ओष) tremens labra habens (Indral. V. 51.). — Ad Substantiva pertinet Infinitivus (v. r. 640.); qui sicut alia nomina in initio compositorum casus signum abijcit atque nudo suo themate apparet; e. c. श्रेयसाय vincendi cupiditatem habens. Pronominum, numeralium, adverbiorum, praepositionum, particularumque inseparabilium in Bahuvrīhiis initio positorum exempla sunt: तदाकार (तद् + आकार cf. r. 267.) illam formam habens (Nal. II. 5.), मत्पर (cf. r. 263.) me tanquam suum habens (Bhag. II. 61.), मन्मन्स (pro मन्मन्स cf. r. 58.) in me animum habens (Bhag. IX. 34.), चतुर्मुख quattuor facies habens, सप्तनेत्र nulle oculos habens (Sunda III. 28.); तथाविध talem rationem habens, ita comparatus, e तथा ita et विधा modus, ratio; सदा-जति semper itionem habens (venti cognomen), एवमादीनि प्रलापानि ita primum habentia (i. e. ita incipientia) lamenta (Nal. XIII. 43.). ex एवम्, ita et आदि primum; निर्याति expers cognatorum (Hid. I. 40.) e निर (r. 111.) et ज्ञाति m, विज्ञान (Hid. I. 23.) ab hominibus vacuus e वि (cf. r. 111.) et जन homines, अयभी liber a timore ex अय (r. 111.) et भी**), उन्मूल (Nal. XXI. 7.) sursum (elevatum) vultum habens ex उत्.

*) Adjectiva etiam si ad femininum Substantivum referantur, tamen in themate, quod Masculinis et Neutris commune est, ponuntur, ubi tamen Femininum Adjectivi ejusdem substantive accipitur, femininum themata adhibetur, e. c. सुशोभाय pulchris comis praedictam femininum tanquam uxorem habens.

**) Cf. Latina et Graeca composita veluti exsangui, excors, absonus, abnormis, ἀρό-
Supus, ἀρόσπε.

et मूल (v. r. 58i), अमल sine maculis ex अल्ले मल, अनङ्ग sine corpore ex अङ्ग et अङ्ग interjecto नू (v. r. 114.), दुःसत्तमन् pravam mentem habens ०. डू (r. 114.) et आत्मन्.

०. ६६८. Praepositiones, सम् et सह cum rarissime in hujusmodi compositis inveniuntur; saepissime autem synonymum स, cujus usus fere in Composita bahuvrīhica est coëreitus; e. c. सभार्य secum uxorem habens (v. Gloss.).

०. ६६९. Prius Bahuvrīhium membrum, si substantivum est et Locativi significationem continet, hoc casu exhiberi potest; e. c. उत्तिलोमन् in pectore pilos habens.

CLASSIS TERTIA.

COMPOSITA DETERMINATIVA, कर्मधायि DICTA.

670. Hujus classis compositorum membrum posterius vel substantivum est, vel adjectivum, quod priore membro accuratius definitur sive describitur, neque vero sicut in Bahuvrīhibus, categoriae suae

*) Quae composita e et et substantivo formata sunt, quod ad formam attinet, adjectiva quidem sunt, aliorumque ad instar Bahuvrīhium suo cum substantivo congruunt genere, numero et casu, si autem significationem respexeris, membrum ultimum plerumque retinet indolem substantivi, ita ut vox composita valeat Substantivum quod per cum vel et cum alio substantivo sit constructum; e. c. Brahmanavil. I. 11. «Audiebant moerore genitum suum Brahmanī sūhas et uxoris» (तस्य विषदस्य समावस्य), quod formā solummodo spectatā valet «Brahmanī cum uxore versantis».

**) Quodsi vox quae manum significat cum nomine rei quae manu tenetur conjungitur, illa posterius, res autem quae manu tenetur prius compositi membrum fit, e. c. हस्त-हस्त (e हस्त hasta et हस्त manus) hastam in manu gerens. Ex analogia hujusmodi Composita memorato उत्तिलोमन्, ordinem conversum हस्तनू, sive in Locativo,

हस्तहस्त igitur, si formandi rationem spectemus, hastā praeditam manum habens.

grammaticali adimitur: ' Prius membrum, excepto Verbo*), quavis orationis pars esse potest; frequentissima autem Substantivorum cum antecedente Adjectivo est conjunctio, vel Adjectivi cum antecedente Substantivo. Exempla sunt: दिव्यकुसुम *m. coelestis flos*; तीव्रशोक *m. acerbus, moeror*; पुष्पगन्ध *m. purus odor*, प्रियभाया *f. timata uxor*, सप्तर्षयश्च *sepem sapientes*, अधिपति *'dominus'* (verbo tenus *supra-dominus*), अज्ञो वित *n. non vita, mors*, अभय *n. non timor, anima*, fortitudo, अद्भुत *invisus*, समलतं *valde magnus*, परमदंष्ट्रा *eximie terribilis*, सहस्र *una natus, innatus*, अतिमानुष *ultra humanum*, दिग्नाकृतः *indignatus*, i. e. *privatus*, भूधराविवर्तोर्षा**) *ad montis instar expansus*; नीलाम्बुदश्याम *ad caeruleae nubis instar caeruleus*, मनःपावनगामिन *sicuti animus et ventus iens (velox)*; त्यक्ताज्ञो वितयोधिन् *relictis viis pugnans* (i. e. *relicto vitae desiderio pugnans*).

671. Interrogativum किम् tanquam exclamatio admirationis alicui substantivo antepositum, diminutionem vel contemtionem exprimit; e. c. किं राजन् *rex despectus (qualis rex?)*.

*) WILKINSIUS et FORSTERUS e Grammaticis Indicis afferunt composita quorum prius membrum est secunda pers. Imperativi; e. c. दृश्यस्व, दृष्ट्वानित्य, ग्राह्यस्व; apud scriptores tamen hujusmodi formas, nusquam inveni.

**) Hoc atque quae sequuntur exempla, e Mahā-Bhārati partibus a me editis desumpta, ad hanc neque vero, ut prius mihi placuit, ad classem subsequentem referenda esse censo, quia membro compositi priore Adjectivum subsequens non nisi illustratur et definitur; neque vero ulla in illo inest consueta casus ratio.

***) Etiam stirps fem. कः, deinde stirps कु (unde कुत्र *ubi* et कुतः *unde*) atque neutrum कत्, कद्, quod e stirpe क formatum expectaveris (v. r. 267.), in hujusmodi conjunctis inveniuntur: Videre velis apud WILSONUM कपुरुष, कुसुम्, कुसुमा, कपूपा, कल्लोय. Inter Bahuvrithā quoque dujusmodi composita sunt; e. c. कुसुमं मालम् सोमम् तिष्ठन्स, मालम् वीर्यम् तिष्ठन्स, कर्त्तव्यं मालम् (quasi *quam mālum sōmum habens*), कल्लोयं नुबेस् (quasi *quam aquam habens*) et neutro obsoleto कत् (r. 61.) *et तल्ल अक्वा*.

CLASSIS QUARTA.

COMPOSITA DEPENDENTIAE तत्पुरुषेण DICTA.

672. Hujus classis compositorum membrum prius a posteriore pendet, ita ut cujusvis casus rationem exprimere possit, Nominativo et Vocativo exceptis. Vel utrumquē compositi membrum est substantivum, vel prius tantummodo, posterius autem adjectivum et plerumque quidem participium in *प्त* desinens. Substantivi prioris vice pronomen quoque substantive positum fungi potest. Exempla sunt: वीरसेनसुत *Virasena filius*, महीपति *terrae dominus*, हस्त्यश्चर्यघोष *elephantorum equorum currum strepitus**, मद्बचस्मेus *sermo (mei sermo)*, अहमद्विपय *nostra regio (nostrae regio cf. r. 679.)*, त्रिदिवागत (= त्रिदिवा) *ad coelum profectus*, दृच्छयेन *(= दृच्छयेन) amore vexatus*, शोकसन्तप्त (= शोकेन) *moerore ustus*, क्षुत्पिपासापहिभ्रान्त (= क्षुत्पिपासाभ्याम् cf. r. 655.) *fame et siti confectus*, भार्यासम** *uxori similis*, महीसप्त (= मत्स्य) *in terra dormiens*, नभश्च्युत (= नभसश्च cf. r. 75.) *de coelo lapsus****).

673. Sunt etiam *Tatpuruṣa*, quorum priore in membro casus ratio formā quoque exprimitur. Vocabula ita conjuncta ea tantum de causa in compositorum referenda sunt numerum, quia vel tanquam appellativis sive nominibus propriis unitatis his inest vis, vel eorum membrata posterius in usum separatam receptum non est. Exempla sunt, युधिष्ठिर, *Judhisuchihurus (युधि in pugna, स्थिर firmus, v. r. 109.)*, ऐचर *avis (ऐ in aere, चर tens)*, जलेशय *piscis (जले in aqua, शय dormiens)*, सरसिद्र *lotus (सरसि in aqua, द्र natus)*, दिविद्र *in coelo natus*,

*) हस्ति elephantus (r. r. 67.), चर equus, रघु currus, घोष strepitus.

**) = भार्या सम, सम eam postulat Genitivum.

***) Ad hanc classem pertinent etiam quae in r. 176. sqq. memorativius composita.

divinus, दिवस्पति *coeli domus*, Indri nomen (दिवस् Genitivus vocis दिव्, cf. r 79), दिवोदास *coeli servus*, nomen proprium. Huc referenda sunt composita in r. 615 p 257. ¹descripta, sicuti अग्निदम *hostem domans**)

CLASSIS QUINTA.

COMPOSITA COLLECTIVA द्विगु DICTA

674 Comprehendit haec classis Collectiva, quae antecedente voce numerali accuratius sunt determinata, eundem in modum quo Latine dicitur *biduum, triduum, quadriduum, biennium* pro *biannum* etc. Substantivum finale, generis primitivi ratione non habitū, sive neutrum est quod plerumque ¹अ vocali terminatur, sive, vocali finali in ई commutatū, genere feminino notatur, e. c. त्रिगुण *n. tres qualitates* (गुण *m*), त्रिषष्ट *n* sive त्रिषष्टी *f. tria cubilia* (षष्ट *f*), पञ्चेन्द्रिय *n. quinque sensus* (पञ्च *n* + इन्द्रिय *n* r. 67.), चतुर्व्या *n. quattuor mundi aetates* (व्या *n*), त्रिरात्र *n. tres noctes* (रात्र loco रात्रि cf. r 681.), पञ्चाग्नि *n. quinque ignes***) (अग्नि *m*), त्रिलोकी *tres mundi* (लोका *m*) — E गो *bos*, *vacca* formatur गव *n*, e नौ *navis* नाव *n*, e पथिन् *via* पथ *n*. Quae in अन् exeunt voces, litterā न abjecta, neutra in अ sive feminina in ई fiunt, e c त्रितच्च *n* sive त्रितचो *f. tres fabri* (तच्चन् *m*)***)

*) Aliorum ac Locativi, Accus et Genit. casuum signa non inveniuntur cum WILKINSIO enim vel grammaticis indigenis तमना कृता ते चरन् अपर्तुस् प्रासादात् पतिता de palatio lapsus similiaque, compositis annumeremus necesse non est, cum neque appellativa sint, neque nomina propria, neque vocem contineant quae simplex usu non recepta sit.

**) Sol scilicet atque flammae quattuor, mundi regiones quattuor versus accensae, qui latus se opponunt qui v. tae austeris operam dant

***) Voces quae aliā ac न् consonante terminantur, inveniunt non videntur in fine hujus classis Compositorum, quae in universum usu non sunt frequentata. Necesse enim esse non censeo, ut cum WILKINSIO (p 576 et 577) hujus classis Compositorum tria genera statuamus etenim त्रिरात्र *tres reges habens Bahuvrīhe* est ad instar त्रिलोचन, चतुर्भुज simili

CLASSIS SEXTA.

COMPOSITA ADYERBIALIA सहाय्यभाष्य DUBLIN.

676. Haec classis Adverbia composita comprehendit, quorum membrum prius semper est vox indeclinabilis, posterius autem substantivum, cui neutralis datur terminatio. Vocales igitur longae, et simplices et diphthongi, secundum r. 215. corripuntur, ita ut eam assumant formam, quae Neutorum Accusativo et Nominativo sing. est communis. Substantiva in अ et आ desinentia formant igitur अन्; quae in इ, ई, ऐ exeunt, formant इ; et quae per उ, ऊ, औ, एा terminantur, formant उ. Latissime in hac classi substantivorum in अ et आ desinentium patet usus, neque vero ea in इ cum यया conjuncta raro inveniuntur*). Exempla sunt अन्नायन् non dubium, sine dubio (संशय m.), अन्तर्गमन् eo momento, statim (क्षण n. momentum), प्रत्यक्षन् in conspectu, contra (verbo tenus aduersus oculum अक्ष loco अक्ष vid. r. 681.), समक्षन् in conspectu, ante oculos (ad verbum eum oculi**),

hūmque; ita etiam *modus* *trius* *Adhæc* (i. e. *trium* *Adhæcorum* *mensuram*) *habens*, atque a *subjectiva* similia, *clasi* *possessivæ* *non* *sunt* *adjuvenda*, quia hæc *clasi* *comparantive* *rationis* *substantivæ*, *neque* *non* *quæ* *mensuram* *exprimunt*, *tantum* *compositi* *Adjectivi* *membrum* *posterius* *recipere* *potest*.

*). Alias vocales finales apud scriptores legere non memini.

**) Irregularis hujus classis compositum est ममत्वात् (e मम cum et त्वात्), quia membro posteriori Ablativi impressum est signum, significatione autem id cum ममत्वात् et ममत्वात् convenit, ita tamen ut temper absolute ponatur (Adralok. II. 16. Swal. I. 17. Ram. ed. Schleg. XIV. 5. XIX. 6), quoniam illa saepe Genitivum secum habent vel cum voce quae Genitivum significat composita sicut, e. g. $\text{Nal. XV. 14. ममत्वात् तेन तु मे सम्पत्तिः, वदामि ते, ममत्वात्}$ eorum me, me praesente $\text{Nal. VII. 15. (cf. p. 362)}$. Cum ममत्वात् constructum, comparationem confirmat ममत्वात् . "ममत्वात्" ex enim valet plane ut ($\text{Nal. II. 24. Ram. XXIII. 6}$), quasi = *soziallich wie, augencheinlich aus*. Verbo ममत्वात् congrue est formalum ममत्वात् (e मम cum et त्वात् *finis*) undique, omninoque partibus.

तया¹¹ ita, ex analogia substantivi¹² feminini, signū neutrali¹³ est affectum;
et sensu quoque Substantivi¹⁴ quod veritatem¹⁵ significet vice¹⁶ fungitur
(cf. Bah.¹⁷ वित्त in Gloss.).¹⁸ Simili modo¹⁹ formatur²⁰ यथायथम्²¹ & यथा
+ यथा²² (cf. Bah.²³ वित्त in Gloss.).²⁴

676. Substantiva in²⁵ consonantem²⁶ exeuntia in²⁷ horum compo-
sitorum sine rarissime²⁸ occurrunt; quae autem ibi adhibentur, consō-
nantī finali²⁹ अ³⁰ adjungunt vocalem³¹, quā cum न³² adverbiale conjungitur;
e. g. सर्वतोदिशम्³³ (Nal. XVI. 5.) quaecunque regionem³⁴ versus³⁵ (अ³⁶ सर्वतोदिशम्³⁷
cf. r. 662. de suffixo त्त्स्, et दिश्³⁸ plaga³⁹ coelestis). Voces in अन्⁴⁰ de-
sinentes, litterā न⁴¹ abjectā, solvant अम्⁴², e. g. प्रत्यहम्⁴³ quoque die, quo-
tidie (e⁴⁴ प्रति et ग्रहन्⁴⁵ in dies), ग्रन्थहम्⁴⁶ id. ex ग्रन् + ग्रहन्⁴⁷ (Man. II 167).

DE SEX CLASSIBUS IN UNIVERSUM.

677. Idem compositum sensu⁴⁸ diverso classium diversarum esse
potest; e. g. दीर्घबाहु⁴⁹ longum brachium simul et brachia longa habē-
tem⁵⁰ potest⁵¹ significare; quorum priore in loco in Determinativorum,
n⁵² posteriore in Possessivorum numero habetur; त्रिगुण⁵³ tanquam neu-
trum singulare, significatione tres qualitates, est Collectivum, idem-
que eadem significatione, plurali notatum, simul genere masculino
verbi गुण⁵⁴ proprio servato, inter Determinativa referendum est; ubi
autem adjectivum⁵⁵ prius⁵⁶ prius⁵⁷ tres qualitates habentem significat, Pos-
sessivis annumeratur.

678. Quamvis⁵⁸ sex classium⁵⁹ quodcumque compositum e duobus
tantum constet membris, alterum utrum tamen sive utrumque horum
etiam⁶⁰ ipsum. Compositum esse potest, quod in utroque compositione pro-
mitate habetur; e. g. एवितस्यग्रीहीन⁶¹ erecta senta habens et pulcheris
expers est Dvandvus⁶² (r. 662.)⁶³ cujus membrum posterius est Tatpu-
ruschus, prius autem Bahuvrithus; vocis कामोपहतचिन्ता⁶⁴ amore percul-
sum animum et corpus habens⁶⁵ membrum prius कामोपहत⁶⁶ est Tatpur.

cujus cum *Dvandvo* चिन्ताङ्ग *societas efficit Bahuvrīhe*. Haec autem composita, quorum utrumque compositum est membrum, rarius occurrunt, frequentissime vero ea, quorum alterum compositum alterum simplex est membrum; e. c. नीलनेघश्याम (Hid. I. 37.) *sicuti caerulea nubes caeruleus*, est *Karmadh.* cujus membrum prius नीलमेघ et ipsum est *Karmadh.* (cf. r. 670.); पूर्णचन्द्रनिभानन (Nal. XI. 32.) *plenae lunae similem et tultum habens* est *Bahuvr.* cujus membrum prius, (पूर्णचन्द्रनिभ) est *Tatpūr.*, cujus denuo membrum prius पूर्णचन्द्र est *Karmadh.*; पुण्यगन्धाधिवास (Indral. II. 17.) est *Bahuvr.*, cujus membrum prius पुण्यगन्ध *bonum odorem habens* et ipsum est *Bah.*, quod ad formandum *Nal.* novum (*bona odore praeditum odoramentum habens*) cum substantivo simplici अधिवास *odoramentum* loculus init.)

679. Pronomina primae et secundae personae, in initio Compositorum, loco thematis utuntur Ablativo, plerumque singulari ad singularem et plurali ad pluralem rationem exprimendum; potest etiam Ablat. pluralis trium numerorum significationem exprimere, quam ob rem a Grammaticis pro themate habetur (s. r. 264, 265.); e. c. मत्-
 चक्षुः *meus sermo*, व्यदूग्णपारटचिन्त (Indral. V. 35.) *tus virtutis pel-*
lectum animum habens. Exempla ubi Ablat. plur. singularis loco

---

habetur rarius occurrunt; invenitur, ut exemplum proponamus, अस्म-
त्पुत्राणाम् *filiorum meorum* (Hitop. ed. Lond. p. 5. lin. 3. ab imo).

680. Adverbium पूर्वम् *prius, antea* nonnunquam cum quodam participio in त् desinente ad *Karmadhārayam* componitur, converso quem ex sensu expectaveris ordine, ita ut Adverbium in Compositi sine positum casuum terminationibus instruat; e. c. दृष्टपूर्वं (Nal. I. 29.) *antea visus* pro पूर्वदृष्ट (v. r. 686.), आस्वादितपूर्वं *antea gustatus* (Ram. ed. Bonn. I. 9. 36.), उक्तपूर्वं *antea dictus*, (l. c. I. 58. 19.).

681. Sunt quaedam voces quae in Compositis per alias ejusdem significationis et formā cognatas supplentur, quae separatae usu non conservatae sunt nec partim fortasse unquam in separato usu fuerunt. Notentur hae vicariae voces, ordine alphabetico dispositae, quae vel in fine Compositorum tantum adhibentur, vel, ubi discrete id divimus, in initio:

अक्ष m. pro अलि n. *oculus*.

अङ्गुलि in comp. nonnullis pro अङ्गुलि *digitus*.

अङ्गलि in comp. nonnullis pro अङ्गलि *manuum junctio*.

अध्व cum nonnullis praepositionibus inseparabilibus conjungitur, pro अध्वन् *via*.

अनस in *Karmadh.* pro अनस *currus*.

अयस in *Karmadh.* pro अयस *ferrum*.

अग्रम in *Karmadh.* pro अग्रमन् *lapis*.

अष्ट्रीव in Copulativis speciei secundae pro अष्ट्रीवत् *genu*.

अह् in comp. nonnullis pro अहन् *dies*.

अहन् tanquam membrum prius, pro अहन् *lux* (v. r. 228.).

अह् in comp. nonnullis pro अहन् *dies*. Mutatur न् hujus vocis in अ, ubi priore Compositi membro continetur, una litterarum
1. 94^a). commemoratarum; e. c. अग्रहा *tempus pomeridianum*.

682. अहम् *ego* in irregularium quorundam compositorum exordio legitur, quae jure inter *Karmadh* referuntur; अहङ्कार, 'अहङ्कृति *sui studium*, *superbia*, *numius sui amor* (verbo tenus *ego-factus*), अहङ्कृत *superbus*, *sui amans* (*ego-factus*), अहम्पद्विका *certamen de principatu*), अहमहमिका *gloratio*, ab अहमहम् *ego-ego* per इका (r. 652) derivatum. अहम्पद्विका अहमहमिका अहमहम्

(*) Ut accuratius verbum definiamus, est invicem sibi inclamare *ego, prius*, per suffixum इका (r. 652) derivatum ab अहम्पद्विक *ego prius*.

INDECLINABILIA.¹¹

' in the part ' 11 11 11 11

11 11 11 11 11 11

11 11 11 11 11 11

ADVERBIA.

१. 683. Adverbia diversi generis formantur

1. Suffixis *Taddhitis* इ, एषुन्, तमाम्, तसाम्, तस्,

दानोम्, ध, धा, ध्य, हि, वत्, शम्, स्, सात्, स्तात्, de quibus
११, 652. videas.

2. Characterē Accusativi-m-omnibus ex Adjectivis in अ desinentibus*);

'c. c. शीघ्रम्, क्षिप्रम् *celeriter* a शीघ्र, क्षिप्र *Adj. celer;* सततम्, नित्यम्
' *semper,* a सतत, नित्य *aeternus,* अज्ञातवासम् (Nal. XV. 19.) *incognita*
' *habitatione,* in occulto, a Bahuvr. अज्ञातवास *incognitam habitationem*
' *habens.* Nonnulla etiam Substantiva Accusativum Adverbii loco
ponunt, itaque कामम्, सुखम् *libenter,* *curi voluptate* a काम *m.*
cupiditas, desiderium, सुख *n. voluptas.*

3. Terminatione Instrumentalis plur. Adjectivorum nonnullorum, quae

' in अ desinunt, 'c. c. उच्चैस् *alte, clara voce,* ab उच्च *Adj. altus,*
magnus; उच्चैस् *id. ab inusitato उच्चक, Deriv. ab उच्च; नोचैस्, नो-*

*) Etsi एषु terminatio tam masculini quam neutrius Accusativum denotare potest, hi
Accusativi tamen ad neutrum sunt referendi, quia Masculinum nimis definite ad personam
respicit, Neutrum autem proprie attributum abstractum significat, genere caret, et, ex-
ceptis Adjectivis quae in अ desinunt, etiam in Nom. et Accusativo idem est atque thema.
Nonnulla Adjectiva उ vo

प्रहु *multum,* साधु *bene,* (*difficile,* quae item tanq-
livo habent communem

चर्षन् *humiliter*, ab Adjectivo नीच ejusque inusitato Derivativo नीचक*), ग्रन्थेन et ग्रन्थेन *lente* ab inusitato ग्रन् et ग्रन्फ.

1 Compositionibus Classis, quae सञ्चयोभाज् vocatur (cf r 675.)

681 Complura Adverbia, eorum, cujusdam obliqui Singularis terminatione instructa sunt, pro adverbis tamen habentur, quia terminatione, quae Casus denotatur, consuetudine significationis fines transgreditur, aut, quia thema, a quo descendunt, nullo alio in Casu est servatum. Accusativi cum sunt हृषीम् *tacite*, नतान् *noctu* (ab inusitato नत vel नृ cf *nox*, *noct-us*), किम् *cur**) माग्मतम् *nunc*, ह्यन् *clam*, in occulto (ह्यन् *locus occultus, secretum*), तत् *propterea*, यत् *quam ob rem*, ताद्यत् *tam diu*, कालम् *interea*, याद्यत् *quam diu*, *quantenus* (r 283) Instrumentales sunt चिरेण *diu*, multo *post*, अचिरेण *mox*, *brevis*, दक्षिणेण *meridiem versus*, उत्तरेण *septentrionem versus*, सस्सा, अस्सा, तस्सा *celeriter***), दिवा *die* (quod videtur a the-mate दिव् esse derivatum), तेन *eam ob rem*, येन *ubi, quo, quorum* Dativi sunt चित्ताय *diu*, multo *post*, अद्यय *mox*, proprio *die*, ab अद् *pro अद्*. Ablativi sunt व्यलात् *in*, a व्यल् *in*, *ubi*, यथात् *postea*, (a यथ् ceterum inusitato, cf. *post*), चित्तात् *diu*, *longo ex tempore*, अचित्तात् *prope, celeriter*, अकस्मात् *subito, sine causa****), आशात् *prope*,

*) उय et नीच descendunt a praepositione हुय et नि, quarum posterior, vocalem pro dactyl, adjecto suffixo ह्, unde videre est नि *oppositum esse voci हुय*. Cum नि, id quod jam ab his observavi, cohaeret Germanicum *nieder deorsum*, in antiquissima dialecto, *nīdar*, a नि adjecto Comparativi suffixo *dar* (cf Latina *sub-ter* a *sub* *pro-ter* a *pro-* etc.) eodem modo *wi dar* (*haec hic*) *contra cognatum est cum नि* — f

**) Ut तस्सा pro Adverbio habeatur, necesse non est, quia Instrumentalis rationem praepositionis *cum* significat similiter अस्सा et सस्सा originem traxerunt e Substantivi अस्म् et सस्स्, quorum tamen prius alio casu non usitatum est, posterius a significatioue *celeriter* non invenitur.

***). Hocce sique praecedens Adverbium Compositum sunt classis सञ्चयोभाज् dictae secundum analogiam vocabulorum वातान् et समानान् r 675. not., ita ut चित् *longus* et किम् *quid* pro substantivis sint habita

in 'propinquo'. Genitivus test: चित्ता tandem, multo post. Locativus est: प्राङ्गे ante meridiem, a प्राङ्गे (cf. प्राङ्गेतन p. 275.). 685 Ex eorum Adverbiorum numero, quorum formatio ad generalem quandam normam referri, aut origo certo demonstrari non potest, usitatisima, in ordine alphabetico, haec sunt: अ non (tanquam Praefixam v. r. 114.), अतोव valde (ex अति super et इव sicut), अग्न हodie, nunc*), अधुना nunc. (Instrumentalis esse videtur), अलम् satis, अग्न celeriter (cf. अग्न), इति ita**), इत्थम् ita (v. p. 277.), इव sicut (semper postponitur), इह hic (a stirpe demonstrativa इ v. r. 270.), इत्तु paulum, एव sic, scilicet, profecto, एवम् sic, कथित् Adverbium interrog. (an, num)***), किम् (किम् + न्) Adv. interrog., हा ubi? हाचित् alicubi, कित् certo, कित् certo (saepe expletive ponitur), कित् unquam (plerumque cum न non conjunctum est, ad exprimendum nunquam), दिष्टा macte, प्रोह felicitatem! (v. Gloss.), डू male (tanquam praefixum r. 111.), न non, नाना multum, multisariam, (proprie Adjectivum indeclinabile, quod non nisi in priore Karmadhārayorum membro invenitur), नाम nomine (a नामन् nomen), नूनम् certo, नो non, पत्त ultra, posterius, post (v. Gloss.), पुनर् iterum, पुम् ante, पुम् 1. olim, 2. prius quam; पृथक् separatim, प्रमति inde a (v. Gloss.), प्राडम् aperte manifestot), प्रातर् matutino tempore, mane, प्रायस् plerumque, प्रेत्य post mortem (vid. Gloss.), भूयस् plus, Comparativus a वड् multum (v. r. 251.), ना, नाम् ne (v. Gloss.), माचित् statim (v. Gloss.), मिथ्या

*) Ut mihi videtur ex stirpe demonstrativa इ (v. r. 270.) et u formi anomali, cum variis nominibus quae diem significant cognatis, quae fortasse e दिवा est orta, correpti et finali et suppressis semivocali इ, quam ob rem इ in इ transire debuisset.

**) Ex pronominali stirpe इ (v. r. 270.) addito suffixo ति, conferantur idem et identidem.

**) Ab obsoleto neutro वत् (v. r. 273.) addito suffixo चित्.

†) Tanquam Praefixum cum एव et इ esse componitur.

falso, मूढसु *identidem*, iterum iterumque (plerumque bis popitur),
vix frustra, शश्वत् *semper*, perpetuo, अस् *cras*, सद्यस् *momento*, statim
 (v Gloss), सन्तु et सन्ता *continuo*, *semper*, सम्प्रति (सम् + प्रति) *nunc*,
hoc tempore, ह्यस् *heri**) । । । । । । । । । । । ।

686 Adverbia secundum r 683 n 2. et 4 formata si tanquam
 prius Composita membrum ponuntur, Accusativi Characterem abji-
 ciunt, e e सततम् *semper iens* (ventus) e सततम् + ग । Reliqua eu-
 phoniae legibus tantum subiecta sunt, e e उचैर्छट् ex उचैस् + छट्
 v WILSONIUM । । । । । । । । । । । ।

CONJUNCTIONES ET PARTICULÆ EXPLETIVÆ.

687 Paucae tantum in lingua Sanscrita Conjunctiones inve-
 niuntur, earumque nonnullae etiam sunt Particulæ expletivæ i e, non
 sensibili significatione Utrasque alphabetico ordine hic apponimus
 (cf Glossarium) । । । । । । । । । । । ।

अतस् *itaque*, *eigo* (v r 652 suffix तच्) अथ 1 *at*, 2 *et*, *etiam* **)
 अथो *etiam*, *adeo* etc vid Gloss उ, explet उत explet उताले
aut, *an* एव *etiam*, *nempe*, *profecto*, explet किञ्च (किम् + च) *sed*
 किन्तु (किम् + तु) *autem*, *etsi* च 1. *et* Sicut Latinorum *que*, sem

*) ह्यस् corruptum esse videtur e voce compos ta¹ cujus pars prior fuerit stirps demqn-
 strativa, poster or quoddam substantivum significans diem suspicor formam ह्यस् vel ह्यस्
 (cf स च्) itaut prior pars conven ret cum part culis quas pronominal s orig inis esse puto
 हि en m et ह Notatu est d guum etiam in Germanicis lingu s esse st rpe m demonstrati-
 vam, quam dialecti nonnullae fere solum in compos it one cum diem vel noctem expri-
 mentibus substantiis conservarunt et quæ Gothice sonat hi, cujus Dativus et Accusat vus
 apparent in himmadaga hode et himadag iunc dem (v Jac Grimm Gramm I 791)

**) यद्य v detur ex pronom nali stirpe त् (v r 270) suffixo य add to ortum esse, quod
 quidem suffixum præterea nusquam inven tur suffixis autem या et दम् (v r 652) arel ssime
 cognatum est qua ex or g ne opt n e s gnificat ones tum et nu c expi eari possunt (vid
 Gloss) Ejusdem orig inis est यद्य ।

per postponitur, et, si his positum est, idem valet atque *et-et*, 2. expletiv. चेतु *si.**) चैव (च + एव) 1. *et, etiam*, 2. *autem*. तत् *itaque, ideo, propterea* (respondens ad relativum यत् *quia*). तदा 1. *tunc tempore* (respondens ad यदा *quum*), 2. respondet ad यदि *si*, ubi sensu convenit cum germanico *so***). तथापि *tamen, attamen, nihilominus*; n Hitopadesi soluta oratione¹ saepenumero tanquam Correlativum vocis यद्यपि *etsi* invenitur; non raro etiam ubi यद्यपि non antecedit, usurpatur. तस्मात् (Ablat. a तत्) *ideo, propterea*. तावत् *tum*, ita ut it correlativum vocis यावत् *quum*, in Hitopadesi soluta oratione. तु 1. *autem, vero*, postponitur. 2: explet. मा *ne*. यत् (Acc. neutr. pronominis relativi) 1. *quoniam*, 2. *quod* (nostrum *dass.*). यत्र (r.r. 652. suffix. त्र) 1. *quia*, 2. *quod* (nostrum *dass.*). यदा (r.r. 652. suffix. त्र) *quum, dum, quando*. यदि 1. *si*, 2. *an, num, utrum* (germanice & r. Gloss.). यदिवा (यदि + वा) 1. *vel*, 2. *utrum, nn* (r. Gloss.). यद्यपि (यदि + अपि) *quancquam, etsi, etiamsi*. यद्य (r.r. 652. suffix. घा) *ut*. यस्मात् (Ablat. Relativi) *quia*. यावत् *quum*. घा 1. *aut, sicut*

*) Proprie significat *et si*, et sine ulla dubitatione compositum est ex च et तु. Nunquam in sententiae initio ponitur, id quod propter particulae च naturam fieri nequit. तु ipsum quidem simplex usu non conservatum est, verumtamen recte nos conjunctionem चत् explicuisse apparebit, si ad similes conjunctiones चेतु *nisi*, ex च + तु et चेतु *si* (nisi forte vertendum est: *aut si*) ex वा + तु respiciamus. Apud scriptores tamen चेतु et चेतु non dum inveni, quae quidem verba fortasse in Vedis tantum legantur, prius in Zeodica lingua sonant *ndis*, quod ibi significatione non saepissime invenitur. Posterius istarum Conjunctionum compositarum membrum तु Neutrum demonstrativae stirpis इ (vid r. 270.) habeo — ad analogiam formarum तत्, यत्, कयत् et लात् *id* — id quod en confirmatur quod यदि item a pronomine, et quidem a Relativo (r.r. 272.) originem trahit, et quod in universum omnes fere conjunctiones ex pronominibus sunt ortae. WILSONUS tamen चत् a radice चित् *cogitare* deducit, neque चेतु nec चेतु, quae WILKINSONUS et COLERHOOKEUS in Grammaticis asserunt, recepit (cf. Pāṇin. schol. p. 94. ubi tamen चेतु desideratur).

**) Sine ulla fere exceptione in ea Hitopadesi parte, quae soluta est oratione confecta, quae quidem, etsi quam vetustissimas fabulas referat, ab ea tamen forma quam nunc prae se fert, recentiori tempore attribuenda videtur esse.

Latinorum re postponitur, et his positum idem significat atque *aut-aut*. 2. *explet.* ऐ explet. एष explet.; si cum tempore Praesentis constructur, huic Praeteriti notionem addit. ए explet. हि *enim* postponitur*).

PRAEPOSITIONES.

688. Ex eorum praefixorum numero de quibus r. 111. actum est, अनु *post* et प्रति *versus, contra*, separata quoque adhibentur, cum Accusativo constructa, prius etiam cum Genitivo. Grammatici etiam अभि, अप et परि separatim usui admittunt, primum cum Accusativo, अप et परि cum Ablativo (Pānin. p. 115. et 151.).

689. Praepositio inseparabilis आ conjungitur cum Substantivorum Ablativis, ubi significat *usquead*; e.g. आसमद्रात् *usque ad mare*. Etiam cum Accusativo substantivorum आ conjungi dicitur; utraque compositio ad classem *Avyayibhāvorum* referri potest, prior cum सा-चात्, posterior cum समक्षम्, प्रत्यक्षम्, परोक्षम् convenit (v. r. 675.).

690. Notentur praeterea Praepositiones haec: 1) cum Accusativo interdumque cum Ablativo, कृते *propter*, quod forma est Locativus participii in त् desinentis (v. r. 606.) e radice कृ *ire*. 2. cum Instrumentali: सह, सार्धम् (सार्द्धम्), समम्, साकम्, सत्रा *cum***), विना *sine*, quorum postremum etiam cum Accusat. invenitur. 3. cum Ge-

* In Amara-Kōscho तु, हि, च, एष, ए, ऐ expletiva esse docentur, quae quidem ad verum supplendum adhibeantur (परदूरणे).

** Usitatissimae sunt सह et सार्धम् (सार्द्धम्) ex म् et धर्ध (v. r. 675. not.), समम् invenitur in Hitopadēsi oratione solutata et *Dvandvātmya* (ed POLEXI VIII 44) सार्धम् et सत्रा apud auctores nondum inveni. Itaque ex earum significatione tantum conjici licet, Instrumentalem cum iis conjungi. Quod ad originem attinet praepositionum सह, समम्, साकम् et सत्रा, diversis suffixis e stirpe pronominali स (r. 267.) eas ortas esse censeo, ita ut सह formatione conveniat cum इह *heic* ex इ (r. 270.), सत्रा *cum* तत्र *ibi*, producto च, et cum मनुष्या *inter homines* (v. r. 652 suff. वा).

nitivo: अन्तर *inter*, *infra*, उपरि *super*, परम्, परतम्, परस्तात् *comi*, अधस्तात् *infra**). 4. cum Ablativo: वहिर् *ex*, कृते *præter* (saepius c. Accus.), विना *sine* (saepius c. Instr.).

691. Substantiva et Adverbia composita Substantivo quodam terminata (r. 675.), ubi Praepositionum vice funguntur, omnia cum Genitivo construuntur. Notentur haec: अर्थ *res, causa*, in Acc. Instr. Dat. Loc. — अर्थम्, अर्थेन, अर्थाय, अर्थे — significat *causâ*; eandem vim habet कृते, Locat. nominis कृत *n. factum*, et निमित्तम् Accusat., qui pro adverbio habetur, a निमित्त *n. causa*. अग्र *cusps* in Locat. et si cum suffixo तन् (r. 652.) compositum est — अग्रे, अग्रतम् — significat *coram, ante*; eandem vim habent Composita adverbial. समक्षम्, प्रत्यक्षम्, अभिमुखम् (r. 675.) et Accusat. adverbialis सान्निध्यम्, a समिधि *praesentia* addito suffixo य (r. 650.). Saepenumero vocabulum rectum cum regente ad compositum dependentiae (r. 672.) conjungitur.

INTERJECTIONS.

692. Usitatissimae Interjectiones sunt: अहो, अहोवत (अहो + वत) exclamatio lamentandi, *heu!* आः stupendi, *o!* उम् irascendi, contemnendi. धिक्, abhorrendi, detestandi, c. Accus., भो appellandi, *ago!* हेन्स! वत *ah!* स्वाहा exclamatio quam ii pronuntiant, qui Diis dona offerunt. हन्त *ago!* हा *ah!*

*) पुरतन् anomale ex पुरा est formatum addito suffixo तन्, ita ut sit pro पुरतम्. De पुरतम् et वरतम् videas, quae in r. 652. de suffixo तन् exposui.

INDEX NOMINUM ATQUE VERBORUM ANOMALORUM SECUNDUM ORDINEM ALPHABETICUM DIGESTUS.

693. Jam sequuntur secundum ordinem alphabeticum omnia Nomina anomala, additis regulis ubi de iis agitur. Diversa quoque illa themata, quae praeter ea quae Grammatici proponunt, in nominum anomalorum declinatione valent, in indicem recepi; e. c. अस्थन् et अचन्, quia inde Casus anomali vocum अस्थि, अक्षि oriuntur. Pronomina derivata, nominaque, quae in pronominum analogia flectuntur, item sunt recepta; neque minus themata pronominum tertiae personae, ex quibus singuli aut omnes Casus formantur, etsi tanquam themata a Grammaticis indigenis non proponuntur; e. c. अन् (r. 270.)

अ 270.	अन्येत् 277.	अचर् 279.	इत् 277.
अचन् 165.	अप् 207.	अचन् 203.	इम् 270.
अक्षि 165.	अप् 279.	अक्ष 277.	इयत् 285.
अत् vel अद् 207.	अम् 271.	अस्थ 203.	इदृक् 287.
अधर् 279.	अर्ध (अर्ध) 280.	अस्थन् 165.	इदृम् 287.
अन् 270.	अर्यमन् 225.	अस्थि 165.	इदृश् 287.
अनङ्ग 215.	अर्वत् 229.	अहन् 228.	उत् 279.
अनङ्गत् 215.	अर्वन् 229.	अहन् 228.	उदच् 198.
अनेहन् 231.	अर्वन्त 229.	अहस् 228.	उदश् 198.
अनेहस् 231.	अल्प 280.	आप् 207.	उदीच् 198.
अन्तर् 279.	अवयस् 204.	आशिस् 210.	उपानत् 216.
अन्य 274.	अवयाद् 201.	इ 270.	उपानद् 216.

उभय 278.	श्रोह 151.	इष्ट 212.	मष्ट 220.
उशनन् 231.	गोह 209.	द्वितीय 231.	मष्ट 212.
उष्णिह 211.	चर्म 250.	नष्ट 216.	मूर्धन् 220.
ऊरु 213.	शरन् 159.	न 152.	य 212.
कृच्छ्र 223.	शरा 153.	नेन 273.	यकन् 205.
कृच्छ्रभन् 223.	त 267.	पति 161.	यकृत् 215.
कृच्छ्रभस् 223.	ततम 277.	पय 223.	यतम 277.
कृच्छ्रभिन् 223.	ततर 277.	पन्यन् 223.	यतर् 277.
ए 270.	तति 256.	पन्यन् 223.	यति 256.
एका 279.	तादृक् 257.	पधिन् 223.	यादृज 257.
एकात्म 277.	तादृज 257.	पद् 206.	यादृन् 257.
एकातर 277.	तादृश 257.	पाद् 206.	यादृज 257.
एत 269.	ताद्यत् 253.	पर 279.	याद्यत् 253.
एताद्यत् 253.	तिर्यक् 200.	पुन 235.	यद्यन् 223.
एन 269.	तिर्यक् 200.	पुमान् 235.	यन् 223.
एष 269.	तिर्यक् 200.	पुर्व 279.	घाष्ट 211.
श्रेष्ठ 213.	तृतीय 251.	पुष्प 226.	घिष्ट 273.
फ 273.	त्य 265.	पुष्पन् 226.	शरन् 205.
घातम 277.	त्व 278.	प्रतोच् 193.	शकृत् 205.
घातर 277.	दधन् 165.	प्रत्यच् 193.	शक्यन् 155.
घाति 256.	दधि 165.	प्रत्यच् 193.	शक्ति 153.
घातिपय 250.	दिक् 209.	प्रयन् 250.	शन् 225.
कि 273.	दिक् 209.	प्रार 202.	शन् 225.
विज्ञान 251.	दिक् 209.	प्राज 202.	शेतयन् 211.
विशित 251.	दोपन् 233.	भद्यत् 221.	शेतयान् 211.
वियत् 255.	दोन् 233.	मद्यन् 221.	स 277.
श्रोह 151.	य 209.	मघान् 221.	सत्यन् 161.
	यो 205.		

सखि 164. - -	सङ्गु 210. - -	सिम 278.	खड्ग 212. - -
सख 164. - -	सम 278. - -	खो 168. - -	ख 279. - -
सखी 164. - -	सर्व 275. - -	खिड्ग 212. - -	खन् 190. - -

694. Cónsequens tabula cóninet ordine alphabetico radices, quae in Conjugatione aut in Participiorum formatione anomaliae sunt, una cum formis, quas, omissis iis quae ab euphoniae legibus requiruntur, in formationibus anomalis assumunt — veluti उच pro वच, इङ्ग pro यङ्ग *) — radicibusque vicariis, quae in specialibus temporibus usitatae.

अङ्ग 379.	आत्थ ५. अङ्ग	ईष् 360. - -
अद्ग 325. 567.	आप् 459 n. 1. 468 n. 8. 540. -	ईप् 438
अत् ५. अङ्ग	आसीन् ५ आस् 599.	ईष् 539 n. 3.
अद् 355. 463 n. 5.	इ 346. 521. 531. **)	उ 511.
अन् 331. -	इङ्ग ५. यङ्ग.	उ ५. वे
अप् 459 n. 5.	इङ्ग 337	उच ५. वच.
अवधोद्ग 109.	इन्ध 379.	उङ्ग 539 n. 3
अम् 316. 567.	इप् 337 468 n. 12.	उद्ग ५. वद्ग
अस् 420.	ई 511.	उन्द्ग 378. 539 n. 3. -
अम् ess. 365. 366. 367.	ईङ्ग 360. 458.	उप् ५. वप्.
अङ्ग 456 ^{b)} .	ईप्स ५. आप् 540.	उम् ५. वम्.
आङ्ग 459 n. 1.	ईर्प् 540.	उप् 459 n. 5

*) Simul etiam ad indicem respicias, quem in r. 620. habes. Formas quae vel *Guna* vel *Praddhis* incremento, vel nasali littera inserta oriuntur, in Indicem non recepi.

**) In formis puris Praeteriti redopl. haec radix inserta est inter ई vocalem, ex इ repetitae et इ radicalis syllabae ortam (v. r. 432.), et vocales terminationum, id quod ab euphoniae lege 51. recedit, qui e r ई + इय efficeret इयिन् neque इयिन्. Formae auctae sunt regulares, inde 1. इयय vel इय्य, prius ex इ + ऐ + य, posterius ex इ + इ + य, 2. इयिन् vel इयेन्, 3. इयय.

उप. व. वस्.	328.	ग Cl. 6. 331.
उह. व. वस्.	328.	ग Cl. 9. 385.
उर्ण 351. 403. 459 n. 2. 567.	क्रम 331 ^o . 468 n. 10.	गै 474. 499. 519. 612.
व 369. 446. 472. 493. 521 n. 3.	ग्री 521 n. 1.	ग्रय 440.
541.	ग्रीह 325.	ग्रस् 340.
व. व. व.	लाम् 331 ^o .	ग्रह 386. 454. 480. 485. 50
वह 539 n. 3.	लाम् 331 ^o .	513. 551.
वध 540.	कुध 468 n. 6.	गह 3. ग्रह.
एह 325.	क्रोम् 468 n. 11.	ग्री v. ग. 499.
एधि v. अस्.	घम् 331 ^o .	ग्लै 520.
फस् 364.	लिप् 468 n. 3.	घत् v. हन् 551.
फाम् 459 n. 5.	लिव् 331 ^o .	घन् 351. 453. 468 n. 13. 540.
वास 459 n. 5.	कु 613.	घातय v. हन् 523.
किह 334.	कुह 468 n. 5.	घम् v. एम्.
कुथ v. कुन्थ.	कुध 468 n. 6.	धि v. हि.
कुन्थ 387.	कुह 464.	घा 326.
कु. व. घ.	दमाय 521 n. 4. 617.	चकास् 109.
कुप 465. 12.	एन् 433. 501. 572. 627.	चल् 362. 615.
कु 405.	खिह 468 n. 5.	चन् 370.
कु 383. 389. 1. — 430. 457.	गत् v. गम् 637.	चप v. चन्.
458. 477. 511. 563. 626	गम् 327. 417. 453. 468 n. 10.	चि 390. 493. 521 n. 1. 541
घ v. घ.	517. 637.	चित 311.
घप 468 n. 8.	गाह 468. 14	चुह 328.
घप 468 n. 12.	गि v. गि.	चम्ब 328.
घ 330. 334. 564.	गिर 334	चन् 495.
घ Cl. 4. 330.	गुप 519.	चलुम्प 109.
घ Cl. 9. 385. 393. 406. 485.	ग. 405.	हह 340.
घै 501.	ग. 499.	किह 468 n. 5. 615
कान्त्य 521 n. 4	ग. v. ग.	हो 330 501 50

ज्ञच् 354. et annot.	तच् 468 n. 12.	द्य् 459 n. 5.
ज्ञच् + घच् 453.	तन् 501. 549.	दरिद्रा 108. 344.
ज्ञन् 332. — 375. 453. 504.	तप् 468 n. 8. 517.	471. 519. 544.
572.	तस् pro त् 443.	दह् 390. 468 n. 14.
ज्ञप् 570.	तिङ् 553.	दा 371. 556. 492. 544.
ज्ञस् pro झ् 443.	तिप् 468 n. 8.	633
ज्ञल्प् 570.	तिङ् 326.	दा + दी.
ज्ञा + ज्ञन् et ज्ञा.	तु 464. 528.	दान् 553.
ज्ञाग् 108. 353. 403. 459 n. 2.	तुद् 390. 468 n. 5	दिग् + दे 449.
462. 498. 518.	तुप् 468 n. 12.	दित्स् + दा 544.
ज्ञि 443. 521 n. 1. 544	तुपीद् + तद्.	दिव् 331 ^o . 549.
ज्ञि + ज्ञ्या.	तप् 468 n. 8.	दिष् 468 n. 11.
ज्ञिघ् 326.	तद् 380.	दिह् 468 n. 14.
ज्ञीव् 325.	तृ 488.	दी 392. 521 n. 1. 544.
ज्ञर्व् 550.	त्रप् 440.	दीघ् 332.
ज्ञश्चस्, ज्ञृश्चस् + ज्ञ्.	त्रस् 441.	दीधी 108. 349. 401. 459. 4
ज्ञ् + ज्ञ्.	त्यद् 468 n. 4.	522 544.
ज्ञभ् 328.	त्वच् 468 n. 12.	उ 464.
ज्ञम्भ् 328.	त्विप् 468 n. 12.	उप् 468 n. 12. 524.
ज्ञ् 330. 355. 448. 518.	था + स्या.	उह् 468 n. 4.
ज्ञ् + ज्ञन्.	दंप् 468 n. 11. 570.	द + द्.
घप् 552.	दत्, दद् + दा.	दप् 468 n. 8.
घा 396.	दद् 452.	दम् 327. 484. 468 n. 11. 513.
घ्या 386 *)	दध् + धा.	दह् 618.
घ्यो 501.	दम् 332.	दृ 395. 447.
ङी 463.	दम्भ् 552.	दे 449. 499. 547. 610.

*) In Praeter. redupl. haec radix format तिङ्गि etc. (cf r, 456°).

दे 501.	निन्दू 329.	वध 553.
दो 330. 501. 519.	नित् 364.	वध् र. वन्ध्.
द्राह् 468 n. 14.	नु 350. 464.	वोभत्स् र. वध् 553.
हु 421. 430.	नृह् 468 n. 5.	वृध् 390. 418. 468 n. 6. 503.
हृह् 468 n. 14.	नू 405.	व्र 352.
दिप् 468 n. 12.	नृ र. नृ.	भञ् 440. 468 n. 4.
दृ 546.	नेष् प्रो नम् 420.	भञ्ज 379. 468 n. 4. 570.
धत्, धद्व र. धा.	पच् 390. 468 n. 2.	भप्स् र. भात्.
धा 371. 424. 544. 603.	पत् 552.	भत् 376.
धित्स् र. धा 544.	पद्व 468 n. 5.	भिच् 325.
धृ र. धृ.	पम् 340. 565.	भिद् 376. 468 n. 5.
धू 385. 390. 405. 461. 523.	पश्य 327.	भी 373. 521 n. 1.
धृ 334. 339. 499.	पा 325. 345. 492. 516. 519.	भृञ् 468 n. 4.
धम् 326.	पिच् 326.	भृ 412. 413. 445. 457. 458. 510.
धे 501. 519. 547. 610.	पिप् 468 n. 12.	भृ 320. 430. 465.
ध्मा 326.	पु र. पु.	भृ र. भृ.
ध्वी 501. 547.	पुप् 468 n. 12.	भृञ् र. भृञ्.
धी र. धृ 499.	पू 395. 545.	भृञ्ज 468 n. 4. 507.
धू 403.	पृ र. पृ.	भृ 335.
ध्वंस् 574.	पृह् 336.	भृच् 571.
नध् र. नह्.	पृ 385. 417. 498. 564.	भृञ्ज 336. 391. 451. 480. 507.
नम् 468 n. 10. 517. 637.	व्याप् 617.*)	551.
नम् 420.	प्रह् 336. 454. 465 n. 3. 480. 507.	धम् 331*.) 411.
नह् 396. 468 n. 14.	प्रो 339. 523.	धाम् 331*.)
निह् 364. 374. 468 n. 4.	फण् 441.	धाम् 441.
निह् 328.	फल् 440. 569.	धी 335.

) In Pract. redupl. hae radices formant द्विपुनः, त्रिपुनः cf. r. 456.)

मञ्ज ५. मञ्ज्.	यम् 327. 468 n. 9.	लि ५. ली.
मञ्ज् 110 ³⁾ . 395. 468 n. 4. 480.	या 471.	लिप् 468 n. 8.
507.	यु 339. 464. 545.	लिप्स् ५. लम् 552.
मत् ५. मन् 637.	युञ्ज 468 n. 4.	लिम् 468 n. 11.
मद् 331 ⁴⁾ .	यध् 468 n. 6.	लिह् 468 n. 14.
मथ् ५. मन्थ्.	यौद् 561.	ली 395. 521.
मन् 326.	रञ्ज 468 n. 4.	लृ ५. लृ.
मन् 359. 468 n. 7. 637.	रध् 420. 468 n. 6.	लृप् 468 n. 8.
मन्थ् 337. 615.	रभ् 468 n. 9. 552.	लृभ् 468 n. 9.
मण् 468 n. 11.	रम् 468 n. 10. 637.	लृह् 468 n. 14.
मा 370. 494. 544.	राञ्ज 441.	लृ 355.
मा pro मि et मी 414.	राध् 468 n. 6. 441. 552.	वच् 359. 420. 455. 468 n. 2.
गाद् 332.	रिच् 468 n. 2.	481. 505.
मान् 553.	रि ५. री.	वच् 577.
मि 411. 444. 463. 521. 514.	रिम् 468 n. 11.	वद् 311.
मिद् 332.	रिप् 468 n. 12.	वद् 408. 455. 505.
मिण् 468 n. 11.	री 385. 521.	वध् 409. 468 n. 6.
मिह् 468 n. 14.	रु 350. 464.	वप् 468 n. 8. 481. 455. 505.
मी 411. 414. 463. 521. 514.	रुञ्ज 468 n. 4.	वम् 441.
मी ५. मा.	रुद् 351.	वण् 361. 455. 481. 505.
मृच् 468 n. 2.	रुध् 420. 468 n. 6.	वस् 468 n. 13. 390. 455. 481.
मृह् 468 n. 14. 618.	रुम् 468 n. 11.	505.
मृञ् 342.	रुप् 468 n. 12.	वह् 367. 455. 481. 468 n. 14.
मृञ् 359. 461.	रुह् 468 n. 14. 521 n. 4.	505.
मृण् 390. 468 n. 11.	रोपय् ५. रुह् 521 n. 4.	वि ५. वी.
मे 449. 501. 610.	रे 499.	विच् ५. व्यच्.
म्ना 326.	लट् 336.	विञ् 374. 468 n. 4.
यञ् 456. 468 n. 4. 482. 506.	लट् 336. 430. 507.	विद् 356. 459 n. 5. 468 n. 5.
यम् 468 n. 9.	लभ् 468 n. 9. 552.	विध् ५. व्यध्.

विष् 468 n. 11.	शप् 468 n. 8.	ग्राम् 332.
विप् 374. 468 n. 12.	शन् 332.	ग्री 421.
वी 531.	शय् र. शी 496.	ग्रु 390. 421. 430. *)
व 465. 477.	शय् 452.	श्लष् 468 n. 12.
व 430.	शातय् र. शद् 524.	शस् 354.
व 406. 546.	शान् 553.	शि 403. 416. 421. 463. 496.
व. र. व.	शाम् 332.	544. 572.
वश् र. वश्.	शाम् 363.	टिक् 332.
व 385.	शिश् 364.	टीक् र. टिक्.
वे 451. 473. 502. 519. 610.	शिप् 468 n. 12.	स. र. शस् et सो.
वेदी 404. 497. 522. 514.	शिप् र. शास्.	सद्ग्राम् 408.
वेच र. वच.	शी 348. 463. 496. 572.	सङ्ग 468 n. 4.
वेद् र. वद्.	शीय 327.	सद् 327. 417. 468 n. 5.
व्यच् 506.	शुच् Cl. 1. (v. Gloss.).	सन् 543.
व्यच् 456 ²).	शुप् 468 n. 6.	सद् 468 n. 14. 615.
व्यध् 331. 456 ²). 468 n. 6. 506.	शुप् 468 n. 12.	साध् 468 n. 6.
व्ये 450. 473. 502. 519. 566.	श. र. शि 496.	सिक् 468 n. 2
610.	श. र. श. et शु.	सिध् 390. 468 n. 6.
व्रञ् 403.	श. 335. 447.	सिक् 332.
व्रश् 454. 507.	शेर 348.	सोद् 327.
वि र. वी.	शो 330. 601. 519.	सीक् 332.
वी 385.	श्यम् 441.	स 461.
वि र. वी	श्व 571.	स्वप् र. स्वप्.
वी 385. 521.	श्व र. श्वन्.	स. 464.
शक् 468 n. 1. 552.	श्वन् 387. 410.	स. 430.
शद् 327. 468 n. 5. 524.	शम् 331 ²).	सङ्ग 390. 468 n. 4.

*) Haec radix in specialibus temporibus syllabam ह in श corripit, unde शृणोति etc. (r. 94²).

राप् 468 n. 8.	रुद् 468 n. 14.	स्त् 465.
सै 612.	स्यप् 368 n. 4. 468 n. 8.	एद् 468 n. 5.
सो 330. 501. 636.	स्पद् 342.	एन् 357. 409. 453. 468 n. 7.
स्वान्द् 468 n. 5. 571. 633.	साय् 521. 617.	513. 524 n. 4. 551. 572. 637.
स्तु 350. 430. 464.	सुद् 368 n. 4.	हा 370. 494.
स्त्. v. स्त्.	सुर् 524.	हि 411. 511. 572.
स्त् 383. 546.	स्यन्द् 633.	ही v. हा.
स्थ 420.	स्मि 521.	डा 372.
स्थल् 368 n. 4.	स्म 498. 563.	ह v. ह्.
स्था 326. 368 n. 2, 4. 494.	सु 421.	ही 373. 521.
561. *)	स्वन् 411.	ह्व 546.
स्ना 520.	स्त्रप् 354. 455. b. (v. Gloss.)	ह्व 449. 473. 502. 519. 547.
स्निद् 468 n. 14. 613.	468 n. 8. 551. 572.	565. 610. 635.
स्त 464.	स्त्रिद् 468 n. 5.	

695. Sequuntur heic, ordine alphabetico dispositae, immutationes euphonicae quas, in Verborum conjugatione et Nominum formatione, consonantes radicuminales et terminationum suffixorumque initiales subeunt. Apponimus iis litteras primitivas, ex quibus oriuntur, et regularum numerum, quibus transformationes illae praescribuntur. Ex vocalium mutationibus cas tantum addimus, quae non generalibus euphonicis legibus, sed certis Grammaticae nituntur.

आ pro ए, ऐ, ओ in plerisque earum radicum formationibus, quae haec in diphthongos desinunt, exceptis prioribus quattuor temporibus; r. 413. 438. 446. 477. 511. 519. 547. 565. 611, इन् pro क 334.

*) Ubi litterae स्त् hujus radices proxime cum praepositione अन् sunt conjungendae, ad evitandam nimiam consonantium accumulationem, स्त् initiale abijcitur, unde e. c. अन्पातुस् *surgere*, अन्पातुमि *surgam*.

ई pro आ 494. 661.; pro ए, ऐ, ओ 501.
ईरु pro रु 393. 472. 497. 500. 543. 564.

ऊरु pro रु व. ईरु.

ए pro आ 471.; pro आ, ऐ, ओ 626.

ह 1. pro च + त 86. c.c. वक्तुम् *dicere* a वच. 2. pro त्र + त 89. c.c.

योक्तुम् *conjungere* a युञ्.

कथ 1. pro च + थ 86. c.c. वक्तुम् *dicere* a वच. 2. pro त्र + थ 89. c.c.

युङ्क्थ *conjungit* a युञ्.

च 1. pro ष + च 101. c.c. शक्यामि *potero* a शक्. 2. pro च + च 86.

c.c. वक्ष्यामि *dicam* a वच. 3. pro छ + च 87. e.c. प्रक्ष्यामि *interrogabo*

a प्रश्. 4. pro त्र + च 89. e.c. योक्ष्यामि *conjungam* a युञ्. 5. pro म् + च 98. e.c. देक्ष्यामि *monstrabo* a दिप्.

6. pro प् + च 99. c.c. हेक्ष्यामि *odero* a हिप्. 7. pro ह + च 102 et 103. e.c. लेक्ष्यामि *lambam* a लिह्.

धोक्ष्यामि *mulgebo* a उह्.

म् 1. pro च + ध 86. c.c. वगिध *dic* a वच. 2. pro त्र + ध 89. c.c. युङ्गध्वे *conjungit* a युञ् *ātm.* 3. pro ह + ध, c.c. देग्धुम् *mulgere*; pro ह + ध,

c.c. दुग्ध *mulgetis*; et pro ह + ध, c.c. उगिध *mulge* (v.r. 315.) a उह्

104.

म्न pro त्र + न् 607. c.c. विन्न *perturbatus* a विप्.

दृद pro दृ + त 91.

दृह pro दृ + थ 91.

दृह 1. pro दृ + ध 91. 2. pro म् + ध 98. 3. pro प् + ध 99.

ह pro ह + त, ह + थ, ह + ध 102. a)

ण pro ण् ex ह + न् 607. c.c. विपण *perterritus* a तद्.

त्तु pro द् + त 83. c.c. ह्येत्तुम् *findere* a हिद्.

त्थु pro द् + थ 83. e.c. अत्थ *editis* ab अद्.

त्त् 1. द् + च 83. c.c. अत्ति *edis* ab अद्. 2. pro च + च 100. c.c. वत्स्या-
मि *habitabo* a वच्.

इ 1. pro ध + त 83. *d^o*. c. c. शुद्ध *purificatus* a शुध. 2. pro त + ध c. c. आदं *sedere* a आत्.

न्त् pro न्द् + त 378.

न्य् pro न्य्द् + त 378.

न्त् pro द् + त 607. c. c. भिन् a भिद्.

प्त् pro भ् + त 83. c. c. लप्स्यामि *adipiscar* a लभ्.

ट्थ् pro भ् + त 83. *d^o* c. c. लब्धुम् *adipisci* a लाभ्.

रि pro ऋ 472. 498

रिप् pro ऋ 331.

इ 1. pro इ + त 87. c. c. प्रष्टुम् *interrogare* a प्रश्. 2. pro त् + त 89. c. c.

चष्ट *creatus* a चष्ट्. 3 pro त् + त 98 c. c. दृष्ट *visus* a दृष्ट्.

4. pro प् + त 99 c. c. हेष्टुम् *odisse* a द्विप्.

उ 1. pro त् + त् 89 c. c. मृष्ट *purificatus* a मृष्ट्. 2. pro त् + त् 98. c. c.

उष्ट *nullus* a वण्. 3 pro प् + त् 99. c. c. द्विष्ट *odistis* a द्विप्.

ANNOT In praecedente indice earum compositionum ratio non est habita, quae in Intensivorum *Parasmaipade* solum locum habere possunt, et propterea nunquam fere inveniuntur.

ADDENDA.

---

15. *Anusvārae* necessariae respondere videtur illa Zendicae linguae debilissima nasalis Z
 quae, cum antecedente *a* conjuncta, invenitur ante sibilantem *s'* (𐬰) et aspiratas *h*,
th et *f*, deinde ante *m* vel *n* finales, e. c. *esa j an s' regnans, san hyamiāna*,
 quod significat, nisi fallor, *qui nascetur*, et participium est Futuri in *Atmanépado*, a
san (𐬰𐬀) adjecto *hya* = ह्य; *manithra sermo, cānsna* (Nom *cānsna*)
os, vayanm avum a themate *ai, imān* (𐬀𐬰𐬀𐬀) *hos*.
33. Id quod in annot. hujus regulae de diphthongorum *u, ō, ē, ō* compositione dixi,
 Zendicā linguā video confirmatum, quā *ē* semper per *āi* redditur, *ō* vel per *āo* vel Z
 per *āu*. Pro *u* vel aequalis adhibetur diphthongus *ē* vel, praesertim post *u*, *ōi*,
 ubi posterius accidit, miram interdum conspicimus similitudinem cum Graeca lingua,
 quia in ea Sanscritae diphthongo *u* non raro *oi* respondet. Conferatur *barōis*,
barōit (𐬀𐬰𐬀, 𐬀𐬰𐬀 a 𐬀, cl. 1.) cum *phōis*, *phōi*, *maidhyōi* (𐬀𐬰𐬀) in medio
 cum Dativi formis *siket*, *moī*, *soī*; *yōi* (𐬀) cum *cī*. Pro *ō* aut item ponitur *ō*, aut
ao aut *eu*. — Ubi ex euphoniae lege 36. *ō* cum sequente *u* vel *ū* in *u*, cum se-
 quente *u* vel *ū* in *ō* coalescit, haec contractio eo explicanda est, quod, prius quam
ō cum sequente vocali coaluerit, illud in *ā* corripitur, quum in medio vocum ante
 vocales terminationum plerumque omnino supprimatur (v. 1. 47.)
65. Etiam in Zendavesta hujusmodi insertas sibilantes litteras deprehendi; e. c. *aē s'* Z
manis'ca baoidhtma'ca yasmāidhē lignaque odoremque adoramus,*) ab
aē s'ma lignum, quod cohaeret cum *zēm*, mutato *u* in *s'* ad analogiam graeci *πεί-
 σμα* pro *πείσμα* similiumque. Ex *vērēthrasan* victor, quod respondet *sān-
 scrito* 𐬀𐬰𐬀𐬀𐬀 *Pruri accuor*, nascitur superlativus *vērēthrasan s'tēma* (p. 43)

---

*) P. 32. saepiusque redit. Anquetilius male priori formae singularem posteriorique
 pluralem tribuit significationem.

nisi forte haec forma deducenda est a Nominativo participii Praesentis *zans's*, quum etiam themata in *a* desinentia suffixum *tēma* apponant Nominativi formae, eundem in modum quo nomina compositorum prius membrum, nisi in *u* desinūt, plerumque Nominativi formā induit. c. c. *pērēnō māonghēm plēnam lunam, vayō kherefs kharō aoes corpus-edentes* Participium *zans's* (a themate *zant*) quidem nusquam inveni, in usu tamen id fuisse licet suspicari ex analogia formae *upa zōit verberet* quae forma est corrupta Potentialis, a radice *zan* (हन्), subiecto *n*, exorta, ad analogiam primae conjugationis

- 3 Quam in annotatione huius regulae proposuimus sententiam confirmatam videas linguā Zendicā, quae prope quae *z* litteram finalem post *ā* vocalem ubique in *o* brevis immutaverit, quod hoc loco multisque aliis, Sanscritis *उ* vice fungitur. Ita e. c. *मास lunam इमास् 1^{ar}. भूयास् 2us* (r 470.) Zendice sonant *māo*, *imāo*, *būyāo*. Ille tamen in qua *z* sub laute quasi liquefactam conspiciamus *o* vocalis, tamen residet, ubi, adiecti quadam terminatione a vocali incipiente, *z* in *h* commutatur, quod in medio in quoque vocum semper Sanscriti *z* locum occupat. Ex *मासम् lunam* igitur fit *māonghēm* *), eademque rationem habet forma *āonghā fuit* ad Sanscritum *आस्* (r 36°). Etiam ante adiectam particulam *c'a* (च) sanscrita sibilans, si *ā* ei praecedat, dupliciter expressa est in Zendico, simul per *o* et per *s'*, unde dicitur *māos'c'a lunaque, imāos'c'a haecque, būyāos'c'a iuque, «imāo apas'c'a (इमा अपश्च) zēmas'c'a urī arāos'c'a āyčsē»* has aquasque terrasque arboresque celebros (Vendidat Sade in codice ab L. BUNOUFIO edito p 22.) Apparet igitur ex Zendica lingua, particulam *च*, sicut respondens Latinum *que*, vocem quam sequitur esse adiungendam, id quod ex Sanscritis manuscriptis, quae sine discrimine omnia in unum trahunt verba, intelligi nequit.

- 92 *z* radicem finalem ante *z* terminationem transiit in Anusvāram necessariam, e. c. *एसि occidit. एस्यामि occidam* ab *एन्*.
- 100 *z* etiam ante *z* secundae personae pl. *Am* abijci potest, unde *आध्वे* vel *आदे* *so-*
detur, ab *आस्*.
- 102 Hanc regulam sequitur radix *दृ* quinquam a *z* litterā incipit.
- 111 Praepositiones hac regulā commemorat in *Pedarum* dialecto acceperunt a radice *ad*

*) h litterae inter duas vocales posita plerumque anteponitur gutturalis nasalus quum per *ng* exprimimus.

quam pertinent separatae inveniuntur, ita legitur in ROSE VII specimine p 20 उद्
अस्य शोचिद् अस्याद् आद्गुह्यान्स्य मोल्लुप । उद् धमातो ग्रहासो दिवि
अग्निं सम अग्निम् इन्धते नरः ॥ *sursum ejus splendor is, invocati benefici
sursum sumi splendoris coelum tangentes (eunt quando) ignem accendunt viri.* Et
dem Zendica lingua fruitur licentia, e. c. p 233 mazdayasna aētao
(इताच्) vaštrāo (a vaštra s et चस्त्र) frača kērēntēn (cf अक्-
न्तन्) niča hanayēn (अनेयच्) *Ormuzdus asseciae haece stragula et lace-
rent et defodiant*) Heic fra (फ्रा) et ni praepositiones a verbis suis particul-
eā (च) sunt separatae P 257 legitur yat frā vayo patana frā
urvara ucsj ann *ubi oves volant arbores crescentes*

Zendica lingua, quia euphoniae legi sūt quā multae corruptae sunt formae Sanscritae,
non est subiecta, non minus quam Graeca et Latina duas in fine vocum consonantes
admittit, s suffixum Nominativi post consonantes relinquit. Unde e. c. āfs aqua,
kērēfs corpus drucs daemon (cf trux et radicem द्रुच्) e stirpibus ap,
kērēp vel kehrip, drug (cf r 89) Tres tamen consonantes in fine locum
habere nequeunt, atque, quae in nt desinunt themata, ad analogiam Latini, t abji-
ciunt et assalem una cum Nomin signis conservant, e. c. csayanā regnans a the-
mate csayaat e radice cst (क्षि), ēvanā quantus a themate ēvant

- 125 c Omititur interdum in Fidorum dialecto n euphonicum (cf annot. ad r 638-),
quod in universum non ad pristinam linguae structuram pertinere videtur, quippe
quod a cognatis Graeca et Latina linguis prorsus sit alienum, et in Zendica nonnulli in
Genitivo plur a me deprehensum, ita tamen ut heic quoque quibusdam in decl na-
tionibus omitti possit et e. c. e pašu (पशु) et pašunām et pasvanm
formetur Fidorum exempla n euphonica in Instrumentali omisi, proponuntur
in schol ad Pān VII f 39 veluti उल्या, धम्मया ab उह, धम्म inserted y eupho-
nico (cf r 271). प्रवात्वा a प्रवाडा adjecti Gunt, स्वमया a स्वप्न mutato अ in
ए ad analogiam formarum मया, त्वया a मे, त्वे pro म, त्व (r 264, 265.).
- 131 Heic afferre liceat formam दक्षिणायाच् quae teste schol ad Pān. VII f 39 in Fidis
pro दक्षिणायाम् invenitur, id quod eo majoris mihi est momenti, quod Zedicis
quoque deprehendi Genitivo aug qui Locativi vice funguntur 1) in pronomina-

*) Anquetilii vertit *Les Mazdeens couperont au large l'endroit du tapis et le jet-
teront loin d'eux *

bus, quoniam ea locali terminatione propria non carent; e. c. *ainghē vlsē* in hac via (V. S. p. 46.), ubi *vlsē* est Locativus a *vlsa*; *ainghē* autem Genitivus variis ex euphoniae legibus a Sanscrito अस्थ profectus; quod invenitur etiam sub forma *anghē*, et, nasalē omissā, *ahē*. 2) Themata in *u* plerumque utuntur Genitivi terminatione *ō* (ex अस्), ad Locativum exprimendum, et simplici *s* ad Genitivi denotandam rationem; ita *ahmi* (अस्मिन्) *santv-ō* in hac urbe, a themate *santu*, cujus consuetus Genitivus est *santeu-s* ad analogiam sanscriti भानो-स्. 3) Themata in *i* desinentia, quorum proprium Locativum nusquam inveniri, saepius autem Genitivum Adjectivi *mādayasni**) ad Substantivi *namāna* vel *nmāna* terra Locativum relatum. (p. 255.) *ahmi namānē yat mādayasniōis* in hac terra quidem *masdayasni*. Quod in huiusmodi constructionibus attinet ad adverbialem usum vocis *yat*, quod est Neutrum relativi in Accusativo, conferatur p. 337. ubi legitur *aētahmi danghvō yat astvainti* in hoc mundo quidem exsistente **).

1) Vēdorum dialectus terminationem अस् saepe in आ corripit, ita ut prius tantum hujus, ex आ+उ compositae, diphthongi elementum sit conservatum, posterius autem suppressum. Exempla sunt: उभयन्तारा *ambo aurigae* (in schol. ad Pān. VII. 1. 39.) ab उभ et यन्त; अग्निना *duo Asvini* ab अग्निन्; नरा *duo viri*, quod tam e nūquam e नर् explicari possit (in Rig-Vēdo apud ROSENUM p. 15.).**) Hae Vēdorum formae videntur etiam Zeodicae linguae, ita ut ibi ā vel a saepius quam āo Dualem exprimant et e. c. अग्निना aonet *āspinā*. Ita legimus in V. S. p. 313. *āspinācā yavanō yas* (*ma i hē*) «Asvinosque juvenes veneramur» id quod Anquetilius reddit per «Je fais leschne à l'excellent toujours (substantive)». Docemur tamen hoc exemplo, si lectio est genuina, Pluralem etiam cum Duali construere posse, nam *yā-*

*) I. e. *masdayasnicus* e *masdayasni* Ormēdas adorator formatum suffixo *s*, adjecto Vriddhis incremento (cf. annot. ad Nalū IV. 10.).

**) *danghvō* a themate *danghu*, *astvainti* est Locat. e themate *astvant* formatum, ita ut vi euphonica litterae *i* finalis, in antecedente etiam syllaba vocalis *i* sit inserta. *astvant* esse videtur pro *astvanti*, quod proprie significet *exsistentia praedictum*, ab Infinitivi themate *astu* esse suffixo *vant* (cf. r. 218.) profectum.

***) Etiam aliis in locis Vēdorum dialectus diphthongum *ai* in *ya* corripere potest, e. c. नामा in umbilico pro नामी a नामि (schol. ad Pān. I. c.).

vanō est Pluralis, neque Dualis vocis *yavan* (cf युवन्) Ita quoque Verborum Pluralis ad Nominum Dualem relatus invenitur, nam legitur V.S p 136 *dvaēibya hačā nērēbyu* (नृयाम्) *dva nara ussayēniē mi-
thvana štrica nairyašča*, «duobus ex hominibus duo homines nascuntur (nati sunt), par, feminæque varque» Hic *ussayēniē* respondet Sanscrito उड्यायन्ते Nec tamen prius deest Verbo Zendico numerus dualis, exemplum est locus quem Anquetilii (Vol 2 p 361) reddit par «ce qui est doux au goût, les viandes bien nourries ne recommandent pas» in textu originali sonat *nōit patlīčā-
šātō ischāčā āšūtišča*, id quod verti possit per unum reducunt sacrificatioque oblatioque «*Patlīčāšātō* nascitur e radice usu frequentissimo *čāš* bre praefixa præpositione *patlī* (प्रति) et adjecta terminatione duali *ā-tō* (अ-तम्) primæ Sanscritarum radicum classis Vocem *ischā*, cujus *ā* longum protegitur adjectā particulā *čā*, ortam esse poto ex *udya* abjecto *y* et *ū* mutato in *sch*, eodem modo quo *schēnu* genu profectum est a *hānu* *āšūti* autem aliud esse potest quam Sanscritum आशुति *sacrificatio oblatio* quam *ti* aule *ī*, quod hic vi attractionis litteræ *h*iosit est insertum, plerumque prodacatur

- 142 Pro *grāsq* ex *gr* finali masculinorum thematum et *grsq* Nominativ plar terminatione composito, in antiqua Vedorum dialecto plerumque invenitur *grāsq*, ita ut primæ terminationi *grāsq* (= *gr* + *grsq*) nova et perceptibilior terminatio hujus casus sit adjuncta. Exempla sunt frequentissima in Rigveda specimen a Rossetio edito, veluti *dhūmasq* pro *dhūmas* a *dhūm*, *yāgrāsq* pro *yāgrā* a *yāgr*. Hæc masculina forma nititur Praerit terminatio plar feminina *grāyo*, æqualem, ut equidem puto, hoc ortum est ex *grāsō* expulso *sq* e c Sacunt. p 63 *sītagrādevatagyo* अघितव्याग्यो pro *sītagrādevatagm* अघितव्याय्.

- 143 Term nationum *grāni* et *ūni* (*ā-n* : *ū-n*) vix in Vēdis sæpius funguntur *grā* et *ū* e c *grāvna* *magnæ silvæ*, quod Accusativi significatione occurrit in Rossetii specimen p 10 Pagina sequente legitur *smō tē tē* (समा उत) *smaya pavētič* अघाते अघस्तरसि स्वभागे । «facilia solita sunt tibi et pulchras vias habentibus loca super montibus, invicta (aurora) aquas transgrediens proprio splendore prædita». Ilis *ādūhce* formis respondent Zendica *ventra* in *ā* et *ū* exantia, ita tamen ut *ā* in polysyllabis vocibus consueto asm plerumque corripatur, e c *lā vāštra* (ता वश्रा) hæc *est* et *ūhū opes* a themate *ūhū* quod idem est ac Sanscritum *वसु*,

mutato *a* in *ô*, propter vim assimilationis quam *u* finale in antecedentem syllabam exercet, quâ, inter alia, etiam Dativus *nthurunê* et Genitivus *athurunô* oriuntur ex themate *atharvan* (per metathesin *athravan*), unde Nomin. *athrava* et Acc. *athravânem*; in casibus debilibus autem syllaba *vân* in *un* contrahitur, quo fit ut antecedentis syllabae vocalis etiam in *u* transeat.

148. Quam in annot. hujus regulae proposui sententiam, postea Vedicâ et Pracritâ dialectis quodammodo confirmatam vidi. Prius rarius *ऐस्* utitur terminatione, rariissime autem *इमिस्*, cujus *इ* locum tenet *अ* litterae finalis thematum, ad analogiam Dat. Ablativorum in *इ-इयम्* desinentium. Exempla sunt *इयेनेमिस्* et *अद्येमिस्* (apud. Ros. p. 18.) a *इयेन*, *अद्य*. Vix tamen ex *इयेनेमिस्*, *अद्येमिस्* contractae formae *इयेनेस्*, *अद्येस्* oriri potuerunt, quae facillime ex *अद्यामिस्* et *इयेनामिस्* explicantur, ita ut, ejecto *भू*, *इस्* terminatio cum producta vocali thematis in *ऐस्* coalescerit, quod etiam Zendice sonat *âis*. In Sanscrito tamen non omnino perdata est primaeva forma *आ-मिस्*, quam conspiciamus in pronominibus primae et secundae personae, quippe quae insertam syllabam *स्म* ante *मिस्* producant, unde *अस्मामिस्*, *युष्मामिस्*. Quamquam genere non distinguantur haec pronomina, tamen proprie masculinum genus ea significare ex eo colligi potest, quod Accusativi eorum sunt *अस्मान्*, *युष्मान्*, qui conferantur cum *शिवान्* (r. 145.). Respicias denique, dialectum Pracritam, quae *Védicas* formas *इ-मिस्* commutavit in *इ-हिं* — unde c. c. *इहिं कुस्तमेहिं*, Saccul. p. 69. ex *इमिस्* *कुस्तमेमिस्* — etiam in his pronominibus antiquam vocalem *आ* in *इ* convertisse*), ex quo colligere licet etiam Védicas formas veluti *इयेनेमिस्*, *अद्येमिस्* profectas esse ab antiquioribus *इयेनामिस्*, *अद्यामिस्*.

156 Argumentis quibus nostram de *आत्* sententiam in annotatione hujus regulae comprobare studuimus, haec quantum addere liceat petita e lingua Zendica, quippe quae omnibus in declinationibus Ablativi characterem *t* exhibeat. Exordiamur a stirpibus in *u* desinentibus, quibus E. BUNHOFFIUS (*Journal asiatique* 1828) Ablativum in *t* desinentem vindicavit. Iluc pertinet e loco supra laudato (p. 253) forma *dâonghao-t* a themate *dâonghu*, vocali finali per *Gunam* auctâ, et *ओ* expresso per *ao* (add. ad r. 33), unde colligimus in Sanscritum fuisse Ablativos veluti

*) *अद्येहि* (per nos) per metathesin et abstantia litterae transformationem in *इ*

मानो-तु० भानु Quae in *i* desinunt themata Zendica, Ablativi formant in *ōi* & analogos Genitivus in *ōi-s*, ita ut *e* & *a* themate sem *āsrīti* benedictio cuius Genitivus est *āsrītiōi-s* (cf मत्ते-तु) Ablativus descendit *āsrītiōi-1*, quo Sanscritos Ablativos veluti यत्ने-तु, मत्ते-तु existuisse olim docemur. Formam *āsrītiōi* invenimus in *Zend* ubi sententia quam Anquetil us vertit per *ait le Bénédicté rend la santé à un Athoré, (celui-ci) recutera pour lui P. Asgeran Dahmayé*. Testis originalis est hic *athravaneṃ bisay āt dahmayūt parō āsrītiōi* (V S p 242 et p 312) i.e. *operebytecum (ai) annat ex sancta summa benedictione (ipius) preti in constat*. Sic vertimus, si *parō āsrītiōi* est vox composita, id quod ex eo quod p 300 observari sit verumile, & scripturae autem intelligi nequeat, quia singulae compositorum partes non conjungi solent. Ceterum est *ps* & subesse videtur verbis laudatis, n. si scriptoris lapsu omisissim est quod iam vocabulum, quod *pre* & *gnī* fecit. Sequuntur enim verba quibus molis alia pro aliorum *sanctio* habet les niantur *pre*us, veluti *namānahē namāno-paiti bisayāt nī-ōm stāōrēm arēgd* = *regenda regenda dīvīnum (ai) annat parvum animal (ai) pretium* &c. — Sicubi Sanscrita Fen isina vocali terminata quibundam in casibus introductionibus utuntur casuum flexionibus, atque *e* & in Genitivo tertio legēdos (r 130 b, c) आत् aut necessario assument, aut ad arbitrium vel तु vel आत् ita Zendica themata in *ā* desinentia Ablativi terminant onem habent *āt*, ac quae in *u* desinunt iam solum *ā* quamvis admittunt. Hoc modo supra memoratos *dahmay āt* inter ex themate *dahmā*, cuius Genitivus est *dahmayān*, et *ā* (V S p 373) legitur *urī aray āt arhōrē ab utvarā* Ex Infinitivi themate *santhi* venerare ontur *santhi āt* (r p 251) quod ad *tanarō* & *corporē*, & *tanu* em., & mistam habet rationem ac *धेनवान्* ad *धेनान्*. — Quae in consonantem reunt thematae quibus *i* character & *plex* adjuvare sequit, & interant vocalem, & analogiam Genitivorum et Actor Sanscritorum veluti *द्यान्*, *द्यान्*. Supra-ime hujusmodi Ablativi formas deprehendit in V S *et casman at nō-ānonglian-ai nān, āthir at igne* (ab *āthir*), *ap āt orub*. Confirmatio vidi hujus regulae sententiam *īngul* Zend cū, quae nullibam *ar* pluribus in casibus coniecerat ubi Sanscrita illius in *ā* correptit *e* & *nas* *ānonglian-ai nān*. Notandum est ceterum, *īngul* Zendicam consonantem *r*, nūc *h* & *z* antepontur, neque cum sequente consonante, *z hāz* *etepū*, *etep*.

junctionem *), neque in vocum fine positam intellexit, sed in hujusmodi locis aut hae vicinissimam vocalem et illi adjuvante, aut hae praefixa, aut conjunctas consonantes transposuisse, nunquam tamen illam in spiritum transformasse; ita *dādarē* dicitur pro *दादर* (दादः), *hvarē* a. vel pro indeclinabili *वर* *enclam*. *dādarēda* *vāda* pro *दादर*, *nārēbya* vel *narēbya* pro *नार्या*, *nārīya*, *vērēka* vel *vērēka* *lupus* pro *वर*, *cāthra* *quater* pro *चार*, quod expectaveris pro *चार* et *वार* (v. r. 244.)

224. *भायतु* *amānus*, *excellens* melius deducitur a *भा* splendor suffragio *यतु*, ita ut sit pro *भायतु* et proprie significet *splendidi* *tas* = (cf. annot. ad Nilam XI. 34.).

225. Nominativi plur. formae *मग्गे* *ma* et *मग्गे* *me* quae secundum schol. ad Pan. VII. (1. 33.) in Veda occurrunt, ad analogiam aliarum pronominum (*ह्य*, *इ*, *ह्य* etc.) sunt formatae, ita ut syllaba *ग्ग* quae stirpibus *ह्य* et *इ* adjectam esse divimus, et quae separatim etiam adhibetur, cum adjecta terminatione *त* in *त* coalescit. In secunda persona praeter *ह्य* *vidu*rum dialectus etiam plenior, quam primitivam esse divimus, formi videtur *ह्ये* (vid. Ruk. p. 26.), quorum Zendicum *thvdi* cohaeret, de quo E. Burnouffius dixerit (*Journal Asiatique* 1823). Saepius tamen in Zendavesta legimus pro hac formi vel *et* vel *et* (cf. add. ad r. 31.) sicut in prima persona dicitur et *me* et *me*. Posterius cum Graeco *μαί*, et *et* cum *μαί*, *μαί*, maiorem similitudinem quam veram cognationem praeseferit, quippe quae ab omni casus suffragio sint vacua, quum in *μαί* et *μαί* vocalis i Dativi character esse videtur ad analogiam secundae declinationis (cf. *εἶπες* et *λῆγες* et *λῆγες*), ad quam Genitivi *μῆ* et *μαί* etiam pertinerent.

226. 4. Aliam de hac re nunc mihi Zendica lingua suggerit sententiam, ita ut existimem femininos casus illi commemoratos originem ducere a feminino themate *ग्गे*, quod a *रम* descenderit sicuti e. c. *सुन्दरी* *pulchra* a *सुन्दर* (v. r. 240.). Formas *तस्यी*, *तस्याय*, *तस्याय* igitur ex *तस्यी*, *तस्य्याय*, *तस्य्याय* ejecto *य* corruptas esse censuerim, quo speciem eam indoluerit, ut a Genitivo Masculini et Neutris communis sint profectae. In Zendica lingua enim non prorsus perit haec a Sanscrito expulsa littera *य*, ita ut e. c. Locativus relativus sonet *yahmy-a* — pro *yah-*

*) Nonnisi semivocales *ro* antecedente *u* conjunctas invenire memini e. c. *uroara* *arbor*, *haura* (*तर*) *lotus*.

Addenda

- myanni*, abjectis nasalibus — a feminino themate *yahmī*, qua Sanscritum तस्मि supponitur. Legimus in V S p 246. *yahmja naró ērēšta**) *ni-lhayēntē* in qua (terra) homines mortui deponuntur. Etiam in Instrumentali syllaba *hmī* inseritur e c. *ahmya* per hanc quod Sanscritum अस्या sonaret, a stirpe अ. In Genitivo fem tamen etiam Zendica lingua litteram *m*, simul cum *y* expulit, ita ut e c. *anghāo* vel *ainghāo* dicatur pro अस्यास्.
7. Notetur *Fedorum* Accusativus सीम् *eam* pro ताम् (apud Ros p 6) a feminino themate सी, quocum, quod ad femininam litteram finalem attinet, convenit Zendicum *hmī*. Sed सीम् Zendice adpat *hīm* quod adverbialiter adhibetur e c. *hīm gāivó* ibi loco (V S p 125)
68. Hoc pronomen saepius invenitur in ROSENII Rigv specimenoe, ita ut ad analogiam r 101*) initiale स् mutationi in प sit subjectum. Fortasse in Pluralis Nominativum praeter ते et त्ये primaeva linguae aetate etiam से et स्ये dicebantur, id quod Graeco *ei* et Zendico *yénghe* qui confirmari possit. Posterior vix aliter quam ex duorum pronominum conjunctione explicari potest, vel ex ये + से vel ex ये + स्ये, quorum alterum ad *yénghe* eandem habet rationem atque अस्यास् ad Genitivum fem *anghāo* supra commemoratum.
270. Forma इत् quod Neutrum est stirpis demonstrativae इ in Nom. Accus quon r 697 Conjunctiones चेत, नेत् et वेत् terminatas esse diximus, in antiqua *Fedorum* dialecto lecto latioris est usus atque tanquam particula indeclinabilis demonstrativa — ad analogiam Graeca *ί**) in *οἱ τοι, κεινοί* etc et Zendici *ē* vel *i* in *kaśē, kaśē* quis (V S p 39 399) — cum alius tertiae personae pronominibus conjungitur, saepissime cum तत् exempla affert ROSENIUS p 24, veluti तमित्, सधित्व इमये «*eum in societatem desideramus*» इहे इन्द्रानो उपस्रये तयोहित् स्तोमम् उग्रमसि (v add ad r 299) «*huc Indrum et Agnem voco eorum laudem volumus*». Voci इत् analogia forma est चित्, quae in *Fethica* et Zendica dialectus etiam cum substantivis conjungitur, e c. छयिद्ध वचतेर असन् नत्थ «*aves e domicilio surgunt hominesque*» (Ros p 8) *ā schēnubhyas cīl* usque ad genua (V S p 203) —

*) Lege *irista* a rad *irish* eadem euphoniae regulā quā Graeci dicunt e c. *τέτιςται* pro *τέτις-ται*

**) Quod fortasse abjecto τ, vel δ, ex generali euphoniae lege ortum est ex *ir* vel *id* sicuti *το* ex *τοτ*, *τέδ*, *ελεγε* ex *ελεγετ* (cf *ελεγετ-ο*)

चित् adjecto Neutrorum Nom. et Accusativi signo त् ortum est ex stirpe pronominali चि, quae ipsa a वि, mutata gutturali cum respondente palatina littera profecta esse videtur (cf. r. 368. 4.). Neque minus masculinum genus hoc pronomen चि in lingua Zendica, ubi praesertim cum particulis negativis illud enunclatum invenitur. Ita legitur V. S. p. 145. *naēōis akharēntaīm tava* «nullus non edentium est fortis»; et p. 45.: *paurva tāyīm paurva, gādēm paurva vehrkēm būidhyōimaidhē mācīs paurvō būidhyāēta nō vīspē paurva būidhyōimaēdē (...maidhē)* «ut priores furem, priores lacerantem (†), priores lupum cernamus, nequis prior cernat nos, ut omnes priores cernamus». Conferatur graecum τίς, ejus quidem thema adjecto v est auctum, ceterum vero ad चि candem habet rationem atque τίςταρς, πέντε ad चत्वारस्, पञ्च. Respiciatur denique, quod ad compositum *mācīs* attinet, forma माकिस् quod a Grammaticis male माकिस् scribitur, quum littera ejus finalis nil aliud esse possit quam Nominativi signum, ita ut विस् cum quis conveniat et vocali radicali Neutrum किम् respondeat, quod Zendice sonat *kat* (r. r. 273.).

271. त् litterae euphonicae insertio, qua formas veluti क्यम्, क्रम्येस् explicavi, lingua firmatur Zendica ubi pariter य inter u, ū, et sequentem vocalem inseritur, ita ut e. c. a rad. *mrī* (मृ) dicere nascatur *mrī-y-* pro Sanscrito कृवे (r. 51.), atque a द्वे duo, *duyē*, mutato v in u. et y euphonico inserto.

299. Pro मस् terminatione primae pers. pl. in antiqua *Fedorum* dialecto exhibetur मसि unde e. c. उश्मसि volumus (v. add. ad r. 270.) a rad. *sm* (r. 361.). Hac forma nititur Zendica terminatio *mahī*, quam Anquetilii ubique per Singularem reddit; e. e. *dadēmahī* vel *dadimahī* pro दधसि, inserta vocali auxiliari inter conjunctas consonantes झ. Quod attinet ad *Altanpadum*, Zendica lingua conjecturam quam in annot. hujus r. proposui confirmat terminatione *maidhē* vel *maidē*, quae Sanscritum महे respondet, adhibita non solum in Praesente Ind. sed etiam in Potentiali (vid. add. ad r. 137 et 270.). — In tertia pers. Potentialis et Praet. reduplic. plur. *Par.* terminationem उस् corruptam esse censeo, priore loco स अन्त्, posteriore ex अन्ति, ita ut त् consonans in स् transierit et nasalis n in vocalem u se dissolverit, ad analogiam Graeci τύντο-υσι (τύντο-υσι ex τύντο-υσι). Forma अन्ति in Praeter. redupl. firmatur eo quod haec temporis terminationes conveniunt quae Praesenti sunt propriae, deinde terminatione *avti* et *ēn ti* quam dialecti Dorica et Zendica eodem locum exhibent. Legimus enim in V. S. pag. 33.

Addenda.

āonghēnti tanquam Pluralem formae आन् = *āongha* sult. Apponamus locum laudatum, quippe qui alias quoque notato dignas offerat formas: *haōmō tačōit yōi kntayō* (cf. कति r. 236.) *naslō frasāonghō* (cf. प्रा-
-सन् a rad. प्रास्) *āonghēnti spānō masīmēa baosniti* «*Illius*
is quidem quicumque Nas eos dicentes sunt, excellentiam (?) et magnitudinem imper-
titur.»*) Notetur, linguam Zendicam sicut *Edorum* dialectum saepissime Prae-
teriti adhibere Praesentis significatione. Ita eadem pagina etiam *Atman/padi* Pla-
ralis *āonghairi* (*āonghairē?* cf. आसिरे) significationem Praesentis ex-
primit. Alio loco (p. 222.) legitur *āongharē*, vitiose pro *āonghairē*,
sensu Praeteriti. *yā* (*yāo*) *si* (लि) *āongharē yāōsēa hēnti yā*.
osēa bvasnti (*bavainti?* भवन्ति) «*quae fuerunt, quaeque sunt, quaeque*
erunt.»**) — Potentialis terminatio आन्त् quae euphoniae lege st. in आन् abisset,
firmatur eo quod ceterum hic Modus terminationibus Praet. augmentali uniformis
utitur, deinde collatis Graeca et Zendica formis *av*, *ēn*; conferantur e.g. *šīzitr*,
barayēn, भरीयस्.

301. d. Secundae personae in *Atman/padi* et Passivo terminationem *ti*, quae ex terminatione
tertia personae *ti* et e Graecia formis veluti *ἐδίδας* et *ἐδίδες* expectatur, revera
priori linguae Sanscritae aetate in usu fuisse, nunc etiam Zendica mihi persuadet
lingua, ubi in hac persona terminatio *ti* remanuit consueti formi *ha*, cui, ubi a
vocalis ei antecedit, ex generali euphoniae lege gutturalis nasalī (*ng*) anteponitur,
ita ut ex *आन्* factum sit *angha*. Apponere licet e codice ab E. H. A. 100710 edito
Zendavestae locum quo memorabilem hanc, inter alias quae ad grammaticam Zen-
dicam restituendam non parvi momenti sunt locutiones, deprehendi formam. Legi-
tur i.e. p. 42. *kašē thvnnim tūiryō haōma masyō aštvaithyāi*
hunvnta gnith(a)yāi kā ahmāi asis (आसिन्) *ērēnāvicit*
ahmāi gāsat āynptēm. āat mē aēm (आम्) *paisti aocta*
haōmō asava dūrnošō pōrusasōpō manim tūiryō masyō
aštvaithyāi hunvnta gnithāi (*gaithayāi?*) *hā ahmāi*

*) Anquetilii qui haec et vicinis locis Praesens cum Imperativo confundit, vertit
«O Ilm accordez l'excellence, la grandeur a celui qui se donne au monde les Nicks (de
l'avesto).»

**) Futurum hoc formi Praesentis radicis ad est expressum.

asis ērenāvētat (lege ērenāvētāt) ahmāi gāsat āyaptēm
yat hē tūm usāzayaṅgha «Quas te quartus Hōme¹ homo in existente
celebrabat mundo? Qualis ei gratia digna quidem eo venit? Deinde mihi ille re-
spondit Hōmus purus. *)? Pūruscaepus me quartus homo in existente celebrā-
bat mundo haec ei gratia digna quidem eo venit quod ipse tu natus es» (cf Anque-
tilium V II p 109) De *hasē* vid add ad r 270 Formae *astī athyāi* et
gaithayāi Dativi sunt qui hanc Locativi vice funguntur, e stirpibus femini-
nis *astvati* et *gaithā***) prius ab *astvant*, cujus Locativum *astvanti*
supra vidimus *Hunvata* et max *huvāta* descendunt a radice *huv* laudare
celebrare (cf ū-mvōs) adjecto caractere quintae classis, cui in forma *huvata*
character primae classis denuo est adjunctus *usāzayaṅgha*, quod in codice
male scribitur *usā zayaṅgha*, ortam est ex *usāzayaṅasa*, quo Sanscrita
forma उद्गायस supponitur Ceterum Zendica terminatio *angha* respondet
etiam Sanscritis अस्त्र in Imperativo *Am* ita ut, abjecto *u*, अस्त्र transierit in
angha Ille i gnificatione et origine in eodem Izeschnis cap to (p 39) invenitur
hunvāgha pro *hunvasva* Verba enim quae Anquetilius (p 107) reddit
per «(celui) qui me mange en m'invoquant avec ardeur qui m'adresse humblement
sa prière reçoit de moi les biens dans le monde» ita Zendice sonant *frā manm*
hunvāgha *hharēteb* *aoi* *manm* *štaomaēni* (*štaomai*?)
a themate *štaoma* e radice *štu* स्तु suffixo *man*) *štūidhi* *yatha*
manm *paraēit* *šnosky* *antō* *štavann* (स्त्वन्न) «me celebra ad edē-
dum etiam (?) me in collaudatione collauda sicut me antea » collaudabant » 113

*) Si Zendicum *Hōme* idem est ac *hoī* luna equidem conjecerim, consuetum ejus
epitheton *dāraēsa* quod Anquetilius reddit per «qui éloigne la mort» respondere San-
scrito वायवी vel वीदयिणि, quae lunae sunt cognomina et significant *dachodhūm* planta
rūm dom umi Si quidem *dsa* est Sanscritum वायवि (et वाय - + वि), compositum *d tra*
dsa (cf *tr*) signficare possit «diffusus *adsa* et clas pū itas habens»

**) Quod ad mutationem litterae *t* in *th* attinet, a vi euphonica sequentis semivocalis
profectum, iteorem ad praecitatas ē. ΜΕΤΑΘΕΣΙΣ hāc nō vō observationes mixtūmus (*šour*
Avist Apr 1573) quibus addere liceat, eandem vum, in antecedenti litteram, exercere
nales *n*, *m* et *l* b lantem *s*, unde e c *khosna* omnis a *stī*, *šughm* *dat* quae *hū* a
stūi, *ds* *aqua* *hōrēsa* *corpus* pro *dpe*, *hōrēsa* (Acc *dj ēm*, *hōrēsa* vel *hō-*
hrēn)

enim imperativa vocis *hunvangha* dilucide apparet e sequente *itūidhi* de quo videas add. ad r. 315. Saepius etiam invenimus *dāongha da*, quo Sanscrita forma दाव्य supponitur, id quod दा ad normam secundae classis efficeret.

• Sententiam hac in regula propositam, qua contra Grammaticorum indigenarum auctoritatem (v. r. 101.) *धि* tanquam genuinam secundae pers. Imp. terminationem accepi, posthac Védorū et Zendavestae dialectis quodam modo confirmatam vidi, quippe quae hanc terminationem quibusdam in radicibus etiam post vocalem conservarint. Sic supra *stāudhi* et alibi *kēēnāudhi* et *vērēnāudhi*, quae formis Sanscritis respondent कृणु (a कृ Classis quintae in *Vēdis* tantum usurpatae), वृणु, स्तृणि. In ROSETH Nigr. sp. legimus *अधि audi* (p. 6.), quod Graece sonat ἡδῆ, et *अधि sue* (p. 22 ubi videas ROSETH hac de re annotationem)

7. Quem in annotatione hujus regulæ de forma in 𐬰𐬀𐬭𐬀 enuntiavi sententiam, confir-
mare videtur lingui Zendicæ, siquidem hoc pertinet forma raôdhyanm , quod
s'enduladis loco (V. S. p. 193) $\text{yâzi vašen mazdayasna zanm raô-}$
 $\text{dhyanm hictayaêcâ karstayaêcâ parakantayaêcâ ku-}$
 $\text{mizdis adoratores terram perscrutari ad humectandumque, ad arandumque ad fodien-}$
 $\text{dumque, quomodo u faciunt hi qui sunt Ormuzdis adoratores}^*$ Pro raô-
 quetihus (p. 209) mirandum in modum significationem corrumpit verborum yâzi
 $\text{ts terre des Vaides enant deure les fleurs}$. Tutum quidem quod his verbis ter-
cedant in textu originali sonant doughanm (𐬔𐬀𐬭𐬀) nasunanm yâo
 mariva sunt , apud Anquetilium " $\text{Tel sera certainement quæ super hac (?) terra}$
 $\text{un mort sur la terre}$ ". Notetur forma iritharê (le cor) de celui qui laisse
ritum reduplicatum radicis irith in Aem , cujus Praetens ad normam quartæ clas-

a) *Anquilius verti* (Vol 2 p 310) "Lorsque les Hado-miens veulent croquer des ruisseaux d'élans et d'ours d'une sorte pour l'humour, à qui ces Hado-miens doctes ont-ils attention?"

sis inflexum saepe numero invenitur. Pro *irtritharē* autem *irtrithairē* legendum esse videtur, quippe quod ex *irtrithirē* oriatur adjectā vocali *a*, ex consueto linguae Zendico usu, de quo videas E. BERNHOUTII observationem.*) Quod attinet ad reduplicationis genus formae *irtritharc*, conferre liceat reduplicationem dictam atticam, e. c. ἐλέλυθα, ἐλώλεκα, ἐμύμουκα. Plura de hac re alibi disseram, ut nunc ad variantes lectiones *raōdhyanim* et *raōdhayen* redeam, genuina lectio fortasse in utriusque medio est querenda, ita ut *raōdhyanim* sit scribendum. Iluc etiam pertinet composita forma *yāoschdayanin*, quae manifesto orta est ex *yāoschdayanim* (pro *yām* யাম), et saepius cum verbo substantivo, in modum Sanscriti ईशामास, constructa invenitur, passiva tamen significatione, e. c. V.S. p. 299.: *kat tā nara yāoschdayanin**)* *anghōn* (आसन्) «quomodo hi homines purificentur?»

*) *Nouveau Journal Asiatique* 1829. Vocales finales hoc *a* quod in initiali vel media syllaba saepissimo anteponitur, non admittere videntur, ita ut loco supra laudato, Dativi *hietayad*, *karstayad*, *kantayad*, enclitici particulae *éa* privata, exierint vel in *ayē* vel in *ed* quae item in Dativo Femininorum in *i* desinentium interdum occurrat forma.

**) Posterior hujus formae compositae pars venit a radice *dā dare, facere*.

INDEX

SECUNDUM ORDINEM ALPHABETICUM DIGESTUS:

- Ablativus, sing. reg. 128. sqq., 156 annot. et add. ad hanc reg.; dual. 140., plur. 149.
 Ablat. adverbialis, 684.
 Abstracta substantiva, primitiva 645 suff. अ, अय, अन्, अन्नि, आ, इ, ई, ति, न, या, derivata 652. suff. अ, इका, इमन्, एय, ता, त्व, य.
 Accentu 30.
 Accusativus, sing. 123, 121, dual. 137, plur. 145 sqq., Accus. adverbialis 639, 683.
 Activum, duae ejus Voces, 291, 292.
 Adverbia 683 sqq., Composita adverbialia 675 sqq., adverbia numeralia 261, 262.
 Anusvara 15, 16, 17.
 Aphaeresis, litterae अ, 38, 76³.
 Apocope, vocalium ante suffixa *Taddhita* 650, litterae न् 67, 121. b), 122. b), 124, 651, litterae स् 76³, 78, posterioris e duabus consonantibus finalibus 57.
 Apostrophus 5.
 Aspiratio, suppressa 56. c²), 83. b), recedens ad initialem litteram 56. c²), 81²), 83. d³), 103. b), progrediens ad sequentem litteram 83. d³), 102. a), 103. a).
 Assimilatio 61, 66, 70.
 Atmanêpadum 291, 292, 301, et add. ad hanc regulam.
 Augmentum 317 sqq., 388.
 Avyayibhâva 675 sqq.
 Babuvrihi 663 sqq.
 Cardinalia 205 sqq.
 Casus, eorum numerus 118, eorum formatio 119 sqq., casuum flexionum conspectus 153, eorum divisio in fortes, debiles et debilissimos 185. b).
 Causalia 515 sqq.
 Collectiva 652. suff. अ, अय, इका, इनी, एय, आ, य, या, Composita collectiva *Dvign* dicta 671 sqq.
 Comparativus 245 sqq.
 Composita, Verba 653; Nomina 654 sqq.
 Conditionalis 489, 489.
 Conjugationes 303, prima 325 sqq., secunda 343 sqq., tertia 351 sqq., quarta 391 sqq.; omnium Temporum Modorumque conjugationis synopsis 490.
 Conjunctiones 687.
 Consonantes, eorum compositio 9, mutationes in vocalibus *see* 212, 56 sqq., in medio 83 sqq.

- Copulativa composita *Dvandva* dicta 655 sqq.
 Dativus, sing. 127, 156; dual. 140; plur. 149.
 Declinationes 155 sqq.
 Denominativa 581 sqq.
 Derivativa, Verba 491 sqq., Nomina 647 sqq.
 Desiderativa 539 sqq.
 Determinativa composita *Karmadhāraya* dicta 670 sqq.
 Diminutiva 652 suff. च्चि. . . .
 Diphthengi 14, 33 annot. et add. 'ad hanc ann.
 Dualis, Nominum 137 sqq., *Viḍḍorū* dialecti add ad r. 137, in lingua Zendica add. ad r. 137, Verborum 294, in lingua Zendica add. 137. . . .
 Dvandva 655 sqq.
 Drigu 674 sqq.
 Expletiva 687.
 Femininum, ejus formatio 240 sqq.
 Futurum, primum 460 sqq., secundum 483 sqq. . . .
 Genitivus, sing. 128, 129, 130; dual. 141, plur. 150.
 Genus 116.
 Gerundium, in ल्यप् desinens 630 sqq. in ल्यप् desinens, 635.
 Guna 33, ejus usus et leges in Tempor. specialibus, 308.
 Imperativus 313 sqq., add. ad r. 315.
 Indeclinabilia 681.
 Infinitivus 610.
 Insertio, sibilantis litterae, 65, 82⁴⁾, 111, praefixa च्चि
 312, 451, 508, 509, 511, 615, suff. इन्, aliarum consonantium 82⁴⁾, add. ad r. 271.
 Instrumentalis, sing. 125, 126, add. ad r. 125.
 Intensivum 560 sqq.
 Interrogativum 273. . . .
 Interjectiones 692.
 Karmadhāraya 670 sqq.
 Kridantorum suffixa 593 sqq., alphabetico ordine disposita 615. . . .
 Litterae 1 sqq.; eorum nomen 4. . . .
 Locativus sing. 131 sqq., dual. 141 pl. 151.
 Modi 295, 296. . . .
 Neutrum 116, verba neutra 292. . . .
 Nomina agentis 615 suff. अ, अक्, अन, अन, अक्, आय, इ, इक्, इत्, इन्, उ, उक्, ट, थक्, वन्, वर. . . .
 Nomina anomala secundum ordinem alphabeticum disposita, 691. . . .
 Nominativus sing. 119 sqq., dual. 137; plur. 143 sqq. . . .
 Numeralia 251 sqq.
 Ordinalia 259, 260. . . .
 Participia 593 sqq., Praesentis Par. 593 sqq., Att. 595, 599, Passivi 597, 600, Futuri secundi Par. 596, Att. 601; Fut. Pass. 623 sqq., Praeter. redupl. Par. 603, 604, Att. 602, Part. Praet. derivatum 621, Praet. pass. 606 sqq., Part. adverbiale in म्म desinens 629.
 Passivum 592 sqq.
 Patronymica 652 suff. अ, अक्, आयन्, आयनि, आयन्य, इनेय, इय, एय, एर.

Index secundum ordinem alphabeticum digestus.

Personarum characteres 298.

Personarum terminationes 299, add. ad hanc reg., earum divisio in graves et leves 300^a.

Pluralis, ejus casus 142 sqq

Possessiva, pronomina 288 sqq., Composita 663 sqq.

ntentialis 310 sqq.

raefixa 111 sqq.

raepositiones, praefixae 111, separatae 688.

raescens 109.

Praeteritum, augmentatum uniforme 317 sqq, multiforme 338 sqq, septem formationum hujus Praeteriti conspectum exhibens Tabula 428; Praeteritum reduplicativum 429 sqq, ejus paradigmata 412, ejus circumscriptio 457 sqq.

Praetivus 470 sqq.

Pronomina 263 sqq, regula generalis 263.

Tabula eorum declinationis 263. Pronomen primae pers. 264, add. ad hanc r. secundae personae 265, pronomina tertiae personae 266, derivata 288 sqq.

Pronunciationis praecepta 8.

Purae et auctae Verborum formae 308.

Quietis signum 6.

Radices 106 sqq, earum divisio in decem

..... 207 anomalae secundum ordinem

Reduplicatio 368, 432, 433.

Relativum 272.

Scripturae specimen 30^a.

Singularis, ejus Casus 119 sqq.

Syneope, vocalis ॠ 47, 221, 453; vocalis ॡ 47, vocalium ॠ ॠ 48, 49, litterae ॠ 92, litterae ॠ 95, semivocalis ॠ 617, bilantis ॠ 110. a), b).

Taddhita suffixa 647 sqq, secundum ordine alphabetico disposita 652.

Tatpurusha 672 sqq

Tempora, eorum divisio in duas classes 302; Tempora specialia et generalia 297.

Thema 115.

Unāda suffixa 592, 615, 616.

Verba 290 sqq, composita 653, anomala secundum ordinem alphabeticum disposita 694.

Vocales, earum divisio 32, earum incrementa Guna et Viddhi dicta 33; leges euphoniae vocalium finalium et initialium, 35 sqq, mediarum 47 sqq.

Vocativus, sing. 134 sqq r dual. 137, plur. 152.

Varga 13.

Viddhi 13.

CORRIGENDA.

Pag	27. lin	8. infra	pro vel sine lege vel medio
-	29 -	2. supra	- द्यालोदयं lege द्यालोदयं
-	29 -	2. -	- घोदयं lege घोदयं
-	30. -	17 -	- pro तां lege pro तां
-	30. -	9. infra	- गुमाये lege गुमाय
-	31. -	12. -	- खने lege खने
-	31. -	12. -	- एते lege एते
-	31. -	13. -	- रुचने lege रुचने
-	35 -	3. supra	- नी lege नी
-	39. -	10. infra	- syllaba vel lege syllaba vel augmentum <i>h</i> vel
-	47. -	9. supra	- एय lege एय
-	54 -	8. -	- ac ए lege ac ए
-	56 -	7. infra	- <i>Fisargam</i> lege <i>Anusodram</i>
-	80 -	11. -	- गोन् lege गोन्
-	112. -	3. supra	- मूर्धन् <i>n.</i> lege मूर्धन् <i>m.</i>
-	135. -	13. -	- वनेनाम् lege वनेनाम्
-	199 -	3. infra	- (<i>Atm</i>) सेप्रास्वम् lege सेप्रास्वदे
-	209 -	2. -	- म्वयाम् ययो lege म्वयाम् ययो
-	217. -	1. supra	- यस्वयाम् lege यस्वयाम्
-	218. -	11. -	- वेदयाद्यकार् lege वेदयाद्यकार्
-	220. -	6. infra	- चुचुटिप् lege चुचुटिप्
-	220 -	6. -	- चुचोटिप् lege चुचोटिप्
-	221. -	4. -	- ज्ञो lege ज्ञो
-	222 -	8. supra	- हुमूर्जिप् lege हुमूर्जिप्
-	223 -	14 -	- भाजव् lege भाजव्
-	226. -	8. ¹ -	- खर्प् lege खर्प्
-	230 -	5. infra	- कय्प् lege कय्प्
-	233. -	2. -	- कय्प् lege कय्प्
-	237. -	13 supra	- परिवृणक्तम् lege परिवृणक्त
-	243. -	7 -	- मृत् lege मृत
-	249 -	3 -	- म् lege म्
-	269. -	3. infra	- दक्षि lege दक्ष
-	321 -	4. -	- 1828 leg 1829
-	328. -	1. -	- 33 lege 45

Tab ad r. 321. p. 4. lin. 1. pro म्वयोवदि lege म्वयोवदि